

UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

DANIEL ZDOLŠEK

Grobelno, april 2011

UNIVERZA V MARIBORU
EKONOMSKO-POSLOVNA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**RAZKRITJA INFORMACIJ O (PO) ODSEKIH
V LETNIH POROČILIH SLOVENSКИH VELIKIH DRUŽB**

**SEGMENT REPORTING DISCLOSURES
IN ANNUAL REPORTS OF SLOVENE LARGE COMPANIES**

Kandidat:	Daniel Zdolšek
	Študent izrednega študija
Študijski program:	Podiplomski magistrski program »Ekonomske in poslovne vede«
Študijska usmeritev:	Računovodstvo, revizija in davščine
Mentor:	doc. dr. Iztok Kolar

Grobelno, april 2011

KAZALO

POVZETEK

POVZETEK V SLOVENŠČINI

ABSTRACT IN ENGLISH

1	UVOD	1
1.1	OPREDELITEV PODROČJA IN OPIS PROBLEMA	1
1.2	NAMEN IN CILJI RAZISKAVE	5
1.3	METODE RAZISKOVANJA.....	7
1.4	PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE RAZISKAVE	8
2	RAZKRIVANJE (RAČUNOVODSKIH) INFORMACIJ O (PO) ODSEKIH	10
2.1	NAMEN (POMEN) RAZKRIVANJA INFORMACIJ O (PO) ODSEKIH.....	10
2.2	SLOVENSKO INSTITUCIONALNO OGRODJE PRAVNIH IN STROKOVNIH PRAVIL, POVEZANIH Z RAZKRIVANJEM INFORMACIJ O (PO) ODSEKIH.....	12
2.3	TEORETIČNA ZASNOVA, POVEZANA Z RAZKRIVANJEM INFORMACIJ O (PO) ODSEKIH	18
2.3.1	<i>Stopnja rasti</i>	23
2.3.2	<i>Obstoj obvladujočega družbenika</i>	24
2.3.3	<i>Obstoj skupine</i>	25
2.4	RAZLIČNI DEJAVNIKI, POVEZANI Z RAZKRIVANJEM INFORMACIJ O (PO) ODSEKIH.....	26
2.4.1	<i>Velikost podjetja</i>	26
2.4.2	<i>Stanje dolžniškega financiranja podjetja</i>	29
2.4.3	<i>Dobičkonosnost podjetja</i>	30
2.4.4	<i>Osnovno področje delovanja podjetja</i>	31
3	METODOLOŠKI PRISTOP K RAZISKOVANJU RAZKRITIJ PODJETIJ.....	33
4	RAZKRITJA INFORMACIJ PO ODSEKIH: PRIMER SLOVENSКИH VELIKIH DRUŽB	37
4.1	VZOREC PODATKOV	37
4.2	SPREMENLJIVKE.....	41
4.3	REGRESIJSKI MODEL	44
5	REZULTATI IN RAZPRAVA.....	46
5.1	REGRESIJSKA ANALIZA	46
5.2	PROUČITEV VZORCA RAZKRIVANJA	48
5.3	RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI K ANALIZI REZULTATOV	57
6	SKLEP.....	61
7	KAZALO SEZNAMOV	69
7.1	SEZNAM TABEL	69
7.2	SEZNAM SLIK	69
8	PRILOGE	70
8.1	PRILOGE K 4. POGLAVJU.....	70
8.1.1	<i>Priloga 1: Seznam družb, vključenih v proučevani vzorec</i>	70
8.1.2	<i>Priloga 2: Zahtevana razkritja (računovodskih) informacij po odsekih skladno s SRS (2006)</i> 71	
8.2	PRILOGE K 5. POGLAVJU.....	73
8.2.1	<i>Priloga 3: Opisna statistika za neodvisne spremenljivke in odvisno spremenljivko</i>	73
8.2.2	<i>Priloga 4: Izidi multiple regresije ob izključitvi spremenljivke 'Industrija_dummy1'</i>	74
8.2.3	<i>Priloga 5: Razvrstitev družb v različne dejavnosti glede na razvrstitev v tri skupinice</i>	76
8.3	PRILOGA K NALOGI: ZGODOVINSKI RAZVOJ POROČANJA O (PO) ODSEKIH	77
8.3.1	<i>Uvod</i>	77
8.3.2	<i>Razlogi za razvoj poročanja o (po) odsekih</i>	79
8.3.3	<i>Prvo obdobje: SFAS 14 in MRS 14</i>	82
8.3.3.1	<i>SFAS 14 – Računovodsko poročanje po odsekih podjetja</i>	82

8.3.3.2	MRS 14 – Poročanje o računovodskih informacijah po odsekih.....	85
8.3.4	Drugo obdobje: SFAS 131 in MRS 14(R).....	86
8.3.4.1	MRS 14 (Spremenjen) – Poročanje po odsekih	89
8.3.4.2	SFAS 131 – Razkritja o odsekih podjetja in drugih povezanih informacij.....	92
8.3.5	Tretje obdobje: MSRP 8 – Poslovni odseki	98
8.3.6	Sklep	101
8.4	PRILOGA K NALOGI: TVEGANJA IN DEJAVNIKI POROČANJA O (PO) ODSEKIH.....	105
8.4.1	Uvod	105
8.4.2	Pregled osnovnih značilnosti poročanja o (po) odsekih.....	107
8.4.3	Prednosti in slabosti (tveganja) poročanja o (po) odsekih.....	111
8.4.4	Poslovodni način poročanja o (po) odsekih	113
8.4.4.1	Dilema: zagotoviti primerljivost ali razumljivost računovodskih informacij o (po) odsekih?.....	115
8.4.4.2	Izsledki (ugotovitve) preteklih raziskav o vpeljanem poslovodnem načinu poročanja o (po) odsekih....	119
8.4.5	Dejavniki, ki vplivajo na razkrivanje informacij o (po) odsekih.....	121
8.4.6	Problematika preračunljivega obnašanja vodstev podjetij pri razkrivanju informacij o (po) odsekih.....	126
8.4.7	Sklep	128
9	LITERATURA IN VIRI	131
9.1	LITERATURA	131
9.2	VIRI	137

DRUGE OBVEZNE PRILOGE SKLADNO S PRAVILNIKOM

DELOVNI ŽIVLJENJEPIS KANDIDATA

POVZETEK

Povzetek v slovenščini

Slovenski naslov magistrskega dela:

Razkritja informacij o (po) odsekih v letnih poročilih slovenskih velikih družb

Splošno sprejeta pravila računovodenja dajejo podjetjem in njihovim vodstvom možnost diskrecijske izbire, da znotraj dovoljenega nabora možnih metod in razkritij izberejo metode računovodenja in razkritja po svoji presoji. Pomemben dejavnik, ki vpliva na odločanje podjetij (vodstev podjetij) glede razkrivanja ali prikrivanja računovodskih informacij, je obstoj stroškov (bremen), povezanih z (možnimi) škodljivimi učinki za podjetje, na katere je podjetje občutljivo. Izsledki raziskave kažejo, da tri četrtine slovenskih (po velikosti) velikih družb ne razkriva informacij o (po) odsekih v svojih letnih poročilih. Prav tako obseg (število) razkritih informacij po odsekih glede na splošno sprejeta pravila računovodenja (Slovenske računovodske standarde) pri tistih slovenskih (po velikosti) velikih družbah, ki informacije po odsekih razkrivajo v letnih poročilih in katerih vrednostni papirji praviloma niso uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev, ni odvisen od dejavnikov (lastnosti podjetja), kot so velikost podjetja, finančno vzvodje podjetja, dobičkonosnost podjetja, stopnja rasti podjetja, obstoj takšnega imetnika deleža podjetja, ki podjetje obvladuje, in obstoj obvladujočega podjetja drugemu podjetju. V več preteklih raziskavah je imelo več teh dejavnikov vpliv na obseg razkritih informacij o (po) odsekih, vendar pri proučitvi vzorca družb, katerih vrednostni papirji so bili uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev in ne tistih, katerih vrednostni papirji niso bili uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev. Edini dejavnik, ki ima vpliv na obseg razkritih informacij o (po) odsekih, je tisti, ki kaže, ali podjetje deluje v proizvodni dejavnosti. Proučitev ravnanja (obnašanja) vodstev podjetij glede razkrivanja posameznih (vrst) informacij po odsekih v letnih poročilih pri tistih slovenskih (po velikosti) velikih družbah, ki informacije po odsekih razkrivajo v letnih poročilih, kaže, da sta glede ravnanja vodstev podjetij pomembni dejstvi, ali je podjetje razkrilo svoje obveznosti do virov sredstev po odsekih in ali je podjetje razkrilo svoje prihodke po odsekih. Razkritje obveznosti do virov sredstev po odsekih v letnem poročilu tako na splošno opredeljuje vzorec razkrivanja podjetja glede ravnanja vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih. Dejavniki, ki imajo vpliv na ravnanje vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih, so velikost podjetja, obstoj takšnega imetnika deleža podjetja, ki podjetje obvladuje, in obstoj obvladujočega podjetja drugemu podjetju. Izidi proučevanega vzorca družb, ki informacije po odsekih razkrivajo v letnih poročilih in katerih vrednostni papirji praviloma niso uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev, kažejo, da stroški (bremena), povezani z (možnimi) škodljivimi učinki za podjetje, na katere je podjetje občutljivo, niso pomemben dejavnik, ki bi imel vpliv na obseg (število) razkritih informacij o (po) odsekih v letnem poročilu (glede na v raziskavi proučevane dejavnike). Ima pa obstoj stroškov (bremen), povezanih z (možnimi) škodljivimi učinki za podjetje, na katere je podjetje občutljivo, vpliv na ravnanje (obnašanje) vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih, zaradi katerih vodstvo podjetja razkritje le nekatere posamezne vrste informacij o (po) odsekih v letnem poročilu.

Ključne besede: računovodsko poročanje // razkritja // računovodska razkritja // računovodske informacije // letno poročilo // poslovni odsek // poročanje po odsekih // slovenski računovodski standardi (SRS) // poročanje o odsekih // mednarodni standardi računovodskega poročanja (MSRP) // razvoj // stroški, povezani z možnimi škodljivimi učinki za podjetje // tveganja // kazalec (indeks) razkrivanja // (vedenjski) vzorec razkrivanja // odločanje o razkrivanju informacij

Abstract in English

English title of Master thesis:

Segment Reporting Disclosures in Annual Reports of Slovene Large Companies

Generally accepted accounting principles give entities and their management discretion choice about accounting and disclosure policies and procedures regarding to allowed alternative accounting policies and procedures within generally accepted accounting principles. Existence of proprietary costs is an important determinant that has effect on entity's choice (management's choice) about accounting information disclosure or non-disclosure. Research results reveal that three quarters of Slovene (by size) large companies do not disclose (business) segment information in their annual reports. Further analysis is carried out with reference to Slovene (by size) large companies that disclose (business) segment information in their annual reports regarding to professional pronouncements (Slovene Accounting Standards). Almost all of these companies are non-publicly traded companies. Determinants, specifically firm size, financial leverage, profitability, growth rate, existence of controlling shareholder and existence of controlling entity, are not significantly related to the extent of disclosed (business) segment information. These determinants were significantly related to the extent of disclosed (business) segment information in vast of previous research but considering sample of publicly traded companies and not a sample of non-publicly traded companies. Nevertheless, results show that the determinant of production industry sector is significantly related to the extent of (business) segment disclosure. Disclosure pattern (which reflects the structure of disclosed information) with reference to Slovene (by size) large companies that disclose (business) segment information in their annual reports was studied. Disclosure pattern identification is determined with disclosure or non-disclosure of liabilities by business segments and disclosure or non-disclosure of revenues by business segments. Disclosure of liabilities by business segments in annual report on average determines disclosure pattern of entity's management regarding the disclosure of business segment information. The results show that the business segment information disclosure pattern is related to firm size, existence of controlling shareholder and existence of controlling entity. Research findings (with reference to Slovene large companies that disclose business segment information in their annual reports and are mostly non-publicly traded companies) do not confirm that proprietary costs are particularly relevant to the extent of disclosed (business) segment information (in this research setting). Nevertheless, research findings of disclosure pattern identification do confirm that proprietary costs do have an effect on entity's management behavior regarding business segment information disclosure. Because of proprietary costs

entity's management discloses only some of business segment information in annual report.

Key words: financial reporting // disclosures // accounting disclosures // financial disclosures // accounting information // annual report // business segment // reporting by segment // Slovene Accounting Standards (SAS) // segment reporting // International Financial Reporting Standards (IFRS) // genesis // proprietary costs // risk // disclosure index // disclosure score // disclosure pattern // disclosure structure // disclosure profile // choice about disclosing information

1 UVOD

1.1 Opredelitev področja in opis problema

Razkriti informacije o (po) odsekih¹ ali ne – poročati o (po) odsekih ali ne – je izhodiščna (temeljna) dilema podjetij (skupin)² oziroma njihovih vodstev (vrhovnega posloводства, ravnateljstva). Zakaj dilema, če predstavljajo razkritja osnovno orodje, dano vodstvu podjetij, ki jim omogoča predstavitev delovanja in upravljanja podjetja? Dilema zato, ker ima razkrivanje informacij o (po) odsekih z vidika podjetja pogosto hkrati možne pozitivne in negativne učinke. Za podjetja se možne koristi pri odločitvi za razkrivanje informacij o (po) odsekih kažejo v obliki nižjih zahtevanih stopenj donosa (ekonomskih lastnikov podjetja) na kapital podjetja, nižjih stroškov pri pridobivanju tujih virov financiranja za podjetje, izboljšavi bonitetnega stanja (poimenovano tudi kreditnega »ratinga«, kredibilnosti) podjetja, rasti ugleda vodstva podjetja, večji preglednosti informacij o podjetju in drugih podobnih ugodnih učinkih za podjetje, kajti uporabnikom računovodskih izkazov (vlagateljem³, posojilodajalcem, analitikom in drugim možnim uporabnikom) je z razkritji o (po) odsekih zagotovljen ne le alternativni kazalec za celotno uspešnost podjetja, temveč tudi podrobne informacije o uspešnosti posameznih sestavnih delov podjetja.⁴ Vendar so na drugi strani hkrati s predvidenimi možnimi prednostmi, povezanimi z razkritjem informacij o (po) odsekih podjetja, povezana tudi določena tveganja in možni

¹ Pri obravnavanju področja poročanja, povezanega z odseki podjetja, o katerih podjetje poroča, se pojavljata zaradi sprememb področja kot posledice razvoja področja in nedoslednosti v preteklosti dva različna pojma: *informacije o odsekih* in *informacije po odsekih*. Glede na opredelitve v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (odslej SSKJ) se predlog o med drugim uporablja za izražanje vsebine predmeta govornega, miselnega ali pisnega obravnavanja (SAZU in drugi 2000, 695). Torej je pojem *informacije o odsekih* mogoče razumeti kot predstavitev raznovrstnih informacij o več različnih odsekih posameznega podjetja. Glede na opredelitve v SSKJ pa se predlog po med drugim lahko uporablja za izražanje delitve oziroma procesa razdeljevanja (SAZU in drugi 2000, 859–860). Torej je pojem *informacije po odsekih* mogoče razumeti kot predstavitev raznovrstnih informacij o podjetju po različnih odsekih tega podjetja. Med pojmom informacije o odsekih in informacije po odsekih torej obstaja vsebinska razlika, vendar je poročanje, povezano z odseki podjetja, kompleksno in večkrat praviloma obojestransko prepleteno s hkratnim poročanjem informacij o odsekih podjetja in poročanjem informacij po odsekih podjetja. Podrobneje o tem glejte poglavje 8.4.2 o osnovnih lastnostih poročanja o (po) odsekih na strani 107.

² Posloводство poročajočega subjekta (podjetja ali obvladujočega podjetja skupine) lahko opredeli odsek tako, da ta predstavlja samostojni sestavni del podjetja ali sestavni del v skupini več podjetij, samostojno podjetje oziroma odvisno podjetje v skupini, celo več podjetij v skupini skupaj ali kako drugače, če je takšna opredelitev odseka z vidika poslovanja podjetja smiselna. V nadaljevanju zaradi preglednosti govorimo le o poročanju podjetja, pri čemer je analogno možno razumeti tudi za poročanje obvladujočega podjetja v skupini oziroma poročanje skupine. Več o zasnovi poročajočega podjetja in poročajočem podjetju glejte Zdolšek (2009a).

³ Velja prepričanje, da je razrešitev ene izmed dandanes temeljnih dilem množice vlagateljev, ki se odločajo o pridobitvi (največkrat praviloma o nakupu), ohranitvi ali/in odsvojitvi (največkrat praviloma o prodaji) vrednostnih papirjev (velike množice) različnih podjetij (izdajateljev), nedvoumna: razkrite informacije podjetja o (po) odsekih podjetja.

⁴ V zadnjih nekaj desetletjih so se zaradi učinkov intenzivnega mednarodnega sodelovanja in tudi povezovanja podjetij (prevzemi, združitve in druge možne oblike povezovanja podjetij) temeljito spremenili samo poslovanje podjetij, njihova struktura, upravljanje pa tudi sama organiziranost. Rastoča kompleksnost poslovanja, (organizacijske) strukture, upravljanja ... je večini vlagateljev onemogočila enostavno oceno uspešnosti poslovanja podjetja, še posebej le na podlagi (skupinskih) računovodskih izkazov, kot sta na primer (skupinska) bilanca stanja (poimenovana tudi izkaz finančnega položaja) in (skupinski) izkaz poslovnega izida (vključno z možnim izkazom vseobsegajočega donosa). Več o tem glejte Deppe in Omer (2000), Emmanuel in Garrod (2002), Ettredge in drugi (2005), Birt in drugi (2006) ter Berger in Hann (2007).

negativni učinki teh razkritij. Negotovost in strah vodstva podjetja zaradi razkritja informacij o (po) odsekih, da bi se povečalo kakršnokoli breme podjetja (kot na primer: možno zmanjšanje uspešnosti podjetja ali njegovih odsekov zaradi vstopa konkurenčnih podjetij, izguba konkurenčnih prednosti podjetja, razkritje različnih uspešnih strategij podjetja, izguba pogajalske moči pri kakršnihkoli pogajanjih in druga podobna tveganja), zmanjšujeta pripravljenost vodstev podjetij k razkrivanju informacij o (po) odsekih.

Dilemo množice različnih uporabnikov računovodskih izkazov (vlagateljev, posojilodajalcev, analitikov in drugih možnih uporabnikov) – katere aktivnosti podjetja so tiste, ki dodajajo vrednost podjetju, in katere tiste, ki to vrednost zmanjšujejo – pa je vendarle možno razreševati s pomočjo razkritij o (po) odsekih podjetja.⁵ Ta razkritja zagotavljajo podjetja, vendar niso izvedena neposredno iz postavk (skupinskih) računovodskih izkazov, kot bi bila posledica knjiženj v knjigovodstvih podjetij, saj je osnovna zahteva vlagateljev in drugih možnih uporabnikov računovodskih izkazov, katerih del so razkritja o (po) odsekih podjetja, da bi na osnovi razkritih informacij podjetja o (po) odsekih bolje razumeli delovanje (tako poslovno kot finančno) podjetja, predvsem pa lahko zaznali in ocenili različne vrste tveganj in možnih prihodnjih donosov, povezanih s posameznimi dejavnostmi, ki jih izvaja podjetje, kot tudi za podjetje kot enovito celoto.

Strokovna pravila in drugi predpisi, ki urejajo (računovodsko) poročanje – predvsem pa tisti standardi, ki urejajo razkritja – ustvarjajo osnovno ogrodje širšega informacijskega okolja za uporabnike računovodskih izkazov. Sama aktivnost (računovodskega) poročanja kot enega izmed pogojev za učinkovito delovanje finančnega (kapitalskega) trga (Healy in Palepu 2001, 406) predstavlja vodstvom podjetij pomembno orodje, ki jim omogoča predstavitev uspešnosti in upravljanja podjetja. Če je aktivnost poročanja vodstev podjetij popolna (perfektna), so vse odločitve vodstev podjetij glede upravljanja in samega poslovanja podjetij (»brez zavor«) uporabnikom računovodskih izkazov razkrite. S tem je tudi zadoščeno potrebi uporabnikov računovodskih izkazov po (teoretično) popolni informiranosti, ki izhaja iz možne informacijske asimetrije, agencijskih problemov in drugih težav, povezanih z razkrivanjem (vseh) informacij, med vodstvi podjetij in uporabniki računovodskih izkazov ter drugih dejavnikov, ki pri uporabnikih računovodskih izkazov vzbudijo potrebo po védenju (obveščenosti). Vendar je vsaj del (računovodskega) (s)poročanja – še posebej pa poročanje informacij o (po) odsekih podjetja – za vodstva podjetij, torej pripravljavce izkazov in razkritij, računovodske strokovnjake, poslovne svetovalce, revizorje, druge nadzornike trga, pripravljavce standardov (računovodskega) poročanja »hiba (motnja) v popolnosti« (Taub 2004, 4), saj obstaja veliko večja verjetnost, da poročanje ne bo popolno, kajti vodstva podjetij so tista, ki sprejmejo odločitve o usmeritvah razkrivanja le nekaterih informacij podjetja – še posebej pa le nekaterih informacij o (po) odsekih podjetja (Healy in Palepu 2001, 420). Standardi, ki urejajo razkritja informacij o (po) odsekih, dajejo vodstvom podjetij možnost, da z razkritjem informacij o aktivnostih podjetja na posameznih področjih, kot na primer o zemljepisnem

⁵ Za uporabnike računovodskih izkazov pomeni odločitev o nerazkrivanju informacij o (po) odsekih podjetja omejitve možnosti za razumevanje (delovanja, vključno s poslovanjem) tega podjetja. Z vidika uporabnikov računovodskih izkazov namreč podrobne informacije o (po) odsekih – to je o vrstah izdelkov in storitev, zemljepisnih območjih delovanja podjetja, kupcih, strategijah in tako dalje – omogočajo boljše razumevanje poslovnih aktivnosti in procesov posameznega odseka podjetja in celotnega podjetja, samega upravljanja posameznih odsekov in podjetja ter ne nazadnje oceno možnih prihodnjih donosov podjetja in z njimi povezanih tveganj.

območju delovanja podjetja, o izdelkih (proizvodih) in storitvah na posameznih področjih delovanja podjetja, o strategijah na teh področjih in tako naprej, razkrije uporabnikom računovodskih izkazov na pregleden način tisto, kar predstavlja jedro njihovega odločanja. Vendar pa se takšnemu transparentnemu (računovodskemu) poročanju informacij o (po) odsekih vodstva podjetij vendarle tudi izogibajo,⁶ predvsem zaradi bojazni pred možnimi negativnimi učinki razkritja informacij o (po) odsekih (izguba konkurenčnih prednosti podjetja, tržnega deleža, odstavitev vodstva podjetja zaradi slabega vodenja in tako naprej).⁷

Osnovna zasnova (koncept) poročanja o (po) odsekih se je od prvih standardov oziroma pravil zaradi dinamičnega razvoja standardov (računovodskega) poročanja ali/in (pravnih in drugih) pravil, ki urejajo razkritja o (po) odsekih, temeljito spremenila, kar še posebej velja za ločen in samostojen razvoj standardov oziroma pravil, ki urejajo področje poročanja o (po) odsekih podjetja – pod ameriškimi splošno sprejetimi načeli računovodskega poročanja (odslej US GAAP; *US Generally Accepted Accounting Principles*, US GAAP)⁸ in mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (odslej MSRP; *International Financial Reporting Standards*, IFRS). Prvotni standardi poročanja, ki urejajo razkritja informacij o (po) odsekih, kot sta na primer SFAS 14 in MRS 14⁹, so dali vodstvom podjetij zelo veliko možnost subjektivnega odločanja, kaj, koliko in kako razkriti. Pri tem je osnovni namen računovodskih standardov po čim realnejših in obsežnejših razkritjih zamenjal cilj vodstev podjetij, kaj želijo le-ta uporabnikom računovodskih izkazov sporočiti (ali tudi prikriti). Naslednji računovodski standardi so v kasnejših obdobjih to diskrecijsko možnost odločanja vodstev podjetij bistveno omejili z namenom čim realnejše, zanesljive in uporabnikom razumljive predstavitve posameznih odsekov podjetja in samega podjetja.¹⁰ Zasnova teh novejših standardov, kot sta na primer SFAS 131 (tekem leta 2009 preimenovanim v ASC 280, *Accounting Standards Codification* 280) in MSRP 8¹¹, z novim načinom poročanja o (po) odsekih od vodstev

⁶ Motiv za razkritje ali/in motiv za prikritje različnih informacij o (po) odsekih je prisoten pri vsakem vodstvu podjetja, pri čemer pa nekatere raziskave v zadnjem času (na primer Dechow in drugi (2003), Brown in Caylor (2005, povzeto po Lail 2007, 2), Graham in drugi (2005, povzeto po Kothari in drugi 2008a, 17) in drugi avtorji) nakazujejo, da je za vodstva podjetij pomembnejše doseganje pričakovanj uporabnikov računovodskih izkazov (predvsem pričakovanj pri analitikih) kot pa le ohranjanje zadovoljive uspešnosti podjetja za vodstvo podjetja.

⁷ Možni negativni učinki razkritja informacij o (po) odsekih podjetja v povezavi z različnimi dejavniki, ki jih prouči vodstvo podjetja (na primer: velikost podjetja, medsebojna povezanost odsekov, poslovno in finančno stanje ter uspešnost odsekov, intenzivnost konkurence in tako naprej), vplivajo na odločitve vodstva podjetja glede razkrivanja informacij in s tem tudi na samo obnašanje vodstva tega podjetja. »Skušnjava« vodstev podjetij, da bi se izognila ali/in izkrivila predpisane določbe standardov, ki urejajo poročanje informacij o (po) odsekih, je možno uresničiti z zmanjševanjem pomembnosti razkritij, nerazkritjem nekaterih informacij, prirejanjem informacij ali tudi na primer reorganizacijo podjetja.

⁸ US GAAP so splošno pripoznana načela, uporabljiva v praksi, čeprav so po vsebini drugačne narave kot standardi (glejte na primer Turk 2002, 286 in 695; Cheney 2007, 23).

⁹ SFAS 14 – Računovodsko poročanje po odsekih podjetja (*Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise*) iz leta 1976 in MRS 14 – Poročanje o računovodskih informacijah po odsekih (*Reporting Financial Information by Segment*) iz leta 1981.

¹⁰ Več in podrobneje o zgodovinskem razvoju področja poročanja o (po) odsekih glejte poglavje 8.3 na strani 77.

¹¹ SFAS 131 – Razkritja o odsekih podjetja in drugih povezanih informacij (*Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information*) iz leta 1997 in MSRP 8 – Poslovni odseki (*Operating Segments*) iz leta 2006. Pri spremembi sistema označevanja US GAAP (*FASB Accounting Standards Codification*), ki se uporablja pri pripravljanju računovodskih izkazov družb od 15. septembra 2009 naprej, je SFAS 131 ostal

podjetij zahteva izpolnjevanje izhodiščnega temeljnega namena razkritij o (po) odsekih in zavedanja njihovega pomena. Kot nakazujejo izsledki raziskav, opravljenih praviloma na primeru vzorcu podjetij iz Združenih držav Amerike (Herrmann in Thomas 2000; Street in drugi 2000; Ettredge in drugi 2000; Berger in Hann 2003; Botosan in Stanford 2005; Paul in Largay 2005; Berger in Hann 2007; Birt in drugi 2007 ter druge podobne raziskave), se je v primerjavi s predhodnimi obdobji na primer zelo povečalo število razkritih odsekov podjetij, več podjetij je prvič razkrilo več odsekov, večja je konsistentnost pri poročanju ... predvsem pa je več razkritih informacij o (po) odsekih.¹²

Navedeni pozitivni učinki novega načina poročanja o (po) odsekih odpirajo več vprašanj. Kakšni so bili izhodiščni razlogi za takšen obrat pri poteku razvoja področja poročanja o (po) odsekih? Kakšne so osnovne značilnosti v novih standardih uporabljenega načina poročanja o (po) odsekih? Kako se je spreminjalo in spremenilo področje poročanja o (po) odsekih? Kateri so problemi posameznih standardov pri poročanju o (po) odsekih? Kako so različne rešitve v posameznih standardih vplivale na razvoj področja poročanja o (po) odsekih? Zakaj je prišlo na določeni točki razvoja področja ne samo do zblizanja (harmonizacije) rešitev na področju poročanja o (po) odsekih, temveč do (skorajšnjega) popolnega poenotenja (unifikacije) poročanja o (po) odsekih med US GAAP in MSRP? Kako je bilo in je urejeno področje poročanja o (po) odsekih v Sloveniji? Katere razkrite informacije o (po) odsekih so bistvene? Katera razkritja od teh bi morala biti obvezna (regulirana) in katera ne? Kakšna je povezava med podjetjem in uporabniki računovodskih izkazov s pomočjo razkritij o (po) odsekih? Navedena so le nekatera vprašanja (predvsem normativne narave), ki nakazujejo kompleksnost poročanja o (po) odsekih in prepletenost večkrat protislovnih vidikov pripravljanja in razkrivanja informacij o (po) odsekih s strani vodstva podjetij. Predvsem pa ni znano, kakšno je ravnanje vodstev slovenskih podjetij, ko se odločajo o razkrivanju informacij o (po) odsekih v letnih poročilih slovenskih družb.¹³

nespremenjen, je pa prejel novo oznako ASC 280 – Poročanje o odsekih (*Accounting Standards Codification 280 – Segment Reporting*).

¹² Več in podrobneje o učinkih uvedbe novega načina poročanja o odsekih (v Združenih državah Amerike, odslej Z. D. A.) glejte v poglavju 8.4.4.2 na strani 119.

¹³ Različna računovodska pravila, kot so MSRP, US GAAP, Slovenski računovodski standardi (odslej SRS) in druga podobna, uporabljajo (se nanašajo) predvsem na *gospodarske družbe (companies)*, vendar jih glede na svoje potrebe lahko uporabljajo tudi druge organizacije – torej katerikoli gospodarski subjekti (različne vrste podjetij oziroma »gospodarske organizacije« glede na 74. člen Ustave RS). V večini splošno sprejetih računovodskih pravil (na primer računovodskih standardih) se zato uporablja pojem *podjetje* (kot ekonomsko-sociološki in pravni pojem; *entity*), ko se govori o uporabi računovodskih pravil (standardov, načel in drugih podobnih pravil). V nalogi se zato uporablja pojem podjetje (in pojem *vodstvo podjetja*, ko se označuje tistega, ki vodi posle podjetja), razen v primerih, ko se želi posebej poudariti razlika (razlikovanje) med podjetjem in gospodarsko družbo.

Pojem *podjetja* je večpomenski, heterogen in (vsebinsko) neizčiščen, kar daje (možnost) več različnih razlag. Podjetje – ki je kot takšno večkrat v središču vsega gospodarstva – je organizacija in kot takšno je skupnost materialnih, finančnih in osebnih sestavin (večkrat poimenovano kar »podjetniškega premoženja«), katero omogoča opravljanje kakršnekoli dejavnosti ne glede na pravnoorganizacijsko obliko (Zabel v Kocbek in ostali 2006, 129). Večkrat pojem podjetja zajema tudi zaposlene, ki opravljajo delo v podjetju, vendar prisotnost zaposlenecv ni pogoj za obstoj podjetja (Ivanjsko v Ivanjko in ostali 2009, 99 in 105). Tako Ivanjko (Ivanjko in ostali 2009, 105) navaja, da je podjetje »z ekonomskega, organizacijskega in pojmovnega vidika [...] predvsem organizirana in premoženjska enota, v okviru katere so nepremičnine in premičnine, pravice in denar združeni in organizirani v določeni funkciji, ki jo s svojim delom dejansko uresničujejo fizične osebe. Gre za skupnost premoženja in ljudi, med seboj povezanih v funkciji opravljanja določene dejavnosti trajnega značaja.« V pravnem sistemu posamezne države (kot je na primer v nekdanjem socialističnem sistemu v Jugoslaviji, natančneje SFRJ) lahko ima podjetje pravno sposobnost, je nosilec dejavnosti in nastopa v pravnem prometu (gre za personifikacijo podjetja, ki ima priznan status pravne osebe,

In kateri so možni (merljivi) dejavniki, ki vplivajo na razkrivanje informacij o (po) odsekih.

1.2 Namen in cilji raziskave

Računovodski standardi so ogrodje, znotraj katerega delujejo vodstva (ravnateljstva) podjetij. Pri razkrivanju informacij o (po) odsekih se poslovodstva lahko sama odločajo glede računovodskih usmeritev podjetja, če to dopuščajo splošno sprejeta pravila računovodenja (računovodska načela in standardi). Tako velja predpostavka, da so vodstva (ravnateljstva) družb samostojna (avtonomna) pri odločitvi, katere informacije o (po) odsekih razkriti v letnih poročilih družb. Ker so vodstva podjetij samostojna pri odločitvi, katere informacije o (po) odsekih razkriti (in/ali prikriti) v letnih poročilih družb (privzema se veljavnost navedene podmene, ki je aksiomatične narave), je namen raziskave raziskati kakšno je ravnanje (obnašanje) vodstev slovenskih podjetij, povezano z razkrivanjem informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb. In drugič, če vodstva podjetij praviloma razkrivajo informacije o (po) odsekih v letnih poročilih družb, je namen raziskave raziskati, kakšna so ta razkritja o (po) odsekih in kateri so dejavniki, ki vplivajo na odločitev o razkrivanju informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb. In tretjič, če vodstva podjetij praviloma ne razkrivajo informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb, je namen raziskave (preliminarno) raziskati, kateri so (možni) dejavniki, ki vplivajo na odločitev o nerazkrivanju informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb.

Cilji naloge (raziskave) so:

- prikaz relevantnih ugotovitev različnih preteklih raziskav s področja razkrivanja računovodskih informacij in računovodskih informacij o (po) odsekih podjetja ter podrobnejši prikaz proučitve posameznih preteklih raziskav, povezanih s poročanjem o (po) odsekih;¹⁴

subjekta prava; glejte podrobneje o tem Ivanjko in ostali (2009, 99 in 114)). Vendarle pa zaradi težav, povezanih z (s pravno) opredelitvijo podjetja, v Sloveniji podjetje ni opredeljeno kot pravna oseba, subjekt prava (na primer po 5. členu ZGD-1 nima subjektivitete). V več pravnih sistemih (predvsem kapitalističnih) je podjetje pojmovano kot sredstvo družbe (torej kot objekt prava) in je *družba* (kot subjekt prava) *pojavná oblika podjetja*, zaradi česar je status pravne osebe priznan družbi (Ivanjko v Ivanjko in ostali 2009, 98–99). Podjetje nima pravne osebnosti, ni nosilec dejavnosti in ne nastopa v pravnem prometu (Ivanjko v Ivanjko in ostali 2009, 114; Kocbek in Prelič 2006, 187–188). Podjetje kot predmet in sredstvo družbe stopa v pravni promet s pojavná obliko družbe in kot takšno *podjetje nima* (nobenih) *pravic, obveznosti in odgovornosti*. Gospodarsko funkcijo družbe izvaja podjetje, pravno pa družba. Družba je nosilec podjetništva, podjetje pa ga uresničuje, zato je podjetje podrejeno družbi (torej družba ni podjetje, temveč družba ima podjetje kot sredstvo za doseganje družbenih ciljev; Ivanjko v Ivanjko in ostali 2009, 120). Družba (kot formalna pravno pojavná oblika podjetja v funkciji gospodarjenja) tvori s podjetjem enotni pojav, z vidika prava pa se *družba loči od podjetja po funkciji nosilke in subjekta pravic, obveznosti in odgovornosti* (Ivanjko v Ivanjko in ostali 2009, 120–121).

Po prvem odstavku 54. člena ZGD-1 imajo (pravno) obveznost priprave (sestave) letnega poročila gospodarske družbe in podjetniki (samostojni podjetniki posamezniki). ZGD-1 daje tudi nekatere druge (pravne) obveznosti in odgovornosti, kot so vodenje poslovnih knjig skladno z zakonom in s splošno sprejetimi pravili računovodenja (54. člen), obveznost revidiranja računovodskih izkazov (57. člen) in objavo letnega poročila (58. člen), gospodarskim družbam. ZGD-1 ne daje teh (pravnih) obveznosti podjetjem (kot objektom družb).

¹⁴ (Pod)cilj je tudi proučiti pretekli razvoj snovanja in uveljavitve različnih standardov, ki predpisujejo obvezno poročanje o (po) odsekih podjetij kot del razkritij k (skupinskim) računovodskim izkazom, pomen in vlogo (računovodskega) poročanja o (po) odsekih podjetja za uporabnike računovodskih izkazov ter

- prikaz možnih (merljivih) dejavnikov, ki imajo vpliv na razkrivanje informacij o (po) odsekih;
- ugotoviti, ali podjetja razkrivajo informacije o (po) odsekih v svojih letnih poročilih;
- če podjetja razkrivajo informacije o (po) odsekih v svojih letnih poročilih, ugotoviti, katere informacije podjetja razkrivajo o (po) odsekih ter kateri so dejavniki, ki vplivajo na razkrivanje informacij o (po) odsekih v letnih poročilih; ter
- če podjetja ne razkrivajo informacije o (po) odsekih v svojih letnih poročilih, ugotoviti, kakšni so možni razlogi za opustitev razkrivanja informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb ter kateri so možni dejavniki (lastnosti), ki vplivajo na opustitev razkritja informacij o (po) odsekih v letnih poročilih.

V preteklih raziskavah (Herrmann in Thomas 2000; Street in drugi 2000; Ettredge in drugi 2000; Berger in Hann 2003; Botosan in Stanford 2005; Paul in Largay 2005; Berger in Hann 2007; Birt in drugi 2007 in tako naprej) so predstavljeni številni in različni dejavniki, ki vplivajo na odločitev vodstev (ravnateljstev) družb o razkrivanju informacij o (po) odsekih. Pri tem gre za prepletenost številnih objektivnih in za vodstvo podjetja bolj subjektivnih dejavnikov. Velikost podjetja, razpršenost lastništva podjetja, uvrščenost vrednostnih papirjev podjetja na organizirani trg vrednostnih papirjev, prepletenost odsekov podjetja, način upravljanja podjetja, uspešnost posameznih odsekov podjetja, prisotnost in moč konkurence podjetju, pričakovanja in vrednotenja uporabnikov, varnost zaposlitve (kariere) vodstva podjetja, pozaposlitvene možnosti nagrajevanja in drugo nagrajevanje vodstva podjetja ter številne kombinacije teh in tudi drugih dejavnikov, ki vplivajo na razkrivanje informacij o (po) odsekih, vodstva podjetij vodi do sprejetja različnih odločitev glede razkrivanja informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb.¹⁵

V podjetju praviloma obstajajo takšne informacije, katerih razkritje lahko pomeni za podjetje razkritje informacij, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary information*). Takšne informacije so lahko povezane s stroški, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo. Hkrati pa v podjetju praviloma obstajajo tudi takšne informacije, na katerih razkritje podjetje ni občutljivo (*non-proprietary information*). Večkrat (praviloma) ni znano, kakšen vpliv (torej ugoden ali neugoden) ima posamezen dejavnik (gospodarska lastnost podjetja) na razkritje informacij o (po) odsekih. Glede na navedeno so hipoteze naloge (raziskave), da

- večja kot je rast podjetja, manjši je obseg razkritih informacij o (po) odsekih, katere podjetje (vodstvo podjetja) razkrije v svojem letnem poročilu;
- če obstaja imetnik deleža podjetja, ki podjetje obvladuje, potem podjetje (vodstvo podjetja) razkriva manjši obseg informacij o (po) odsekih v svojem letnem poročilu; in
- če je podjetje obvladujoče podjetje drugemu podjetju, potem podjetje razkriva večji obseg informacij o (po) odsekih.

prednosti in slabosti (tveganja) razkrivanja informacij o (po) odsekih. Več in podrobneje o zgodovinskem razvoju področja poročanja o (po) odsekih glejte poglavje 8.3 na strani 77. Več in podrobneje o tveganjih in dejavnikih poročanja o (po) odsekih glejte poglavje 8.4 na strani 105.

¹⁵ Vodi lahko tudi v »skušnjava« preračunljivega obnašanja z izogibanjem ali/in izkrivljanjem določb standardov, ki urejajo razkrivanje informacij o (po) odsekih. Več in podrobneje o tem glejte poglavje 8.4.6 na strani 126.

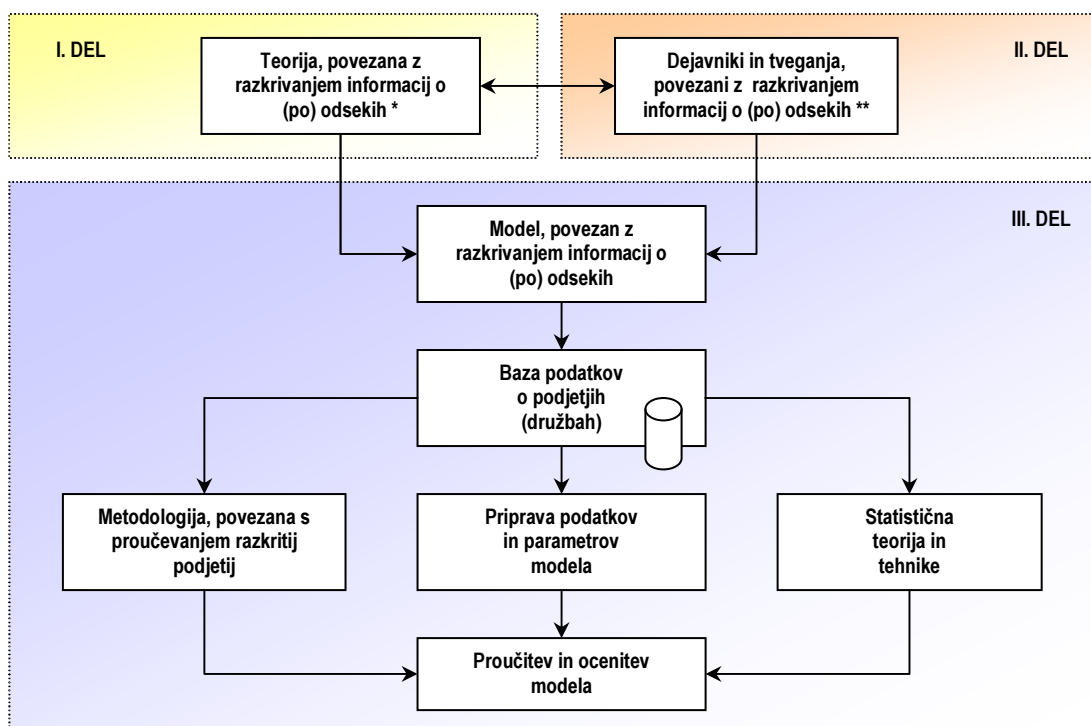
1.3 Metode raziskovanja

Pri izvedbi raziskave je (bilo) uporabljenih več različnih razpoložljivih (raziskovalnih) metod. Tekom poteka raziskave je predstavljenih več različnih možnih načinov raziskovanja (metodologij), katerih kombinacija omogoči oblikovanje sklepne misli (zaključka). Za vsako izmed izbranih (statističnih) metod in/ali (statističnih) tehnik veljajo posebne (specifične) predpostavke ter omejitve, ki so tekom naloge predstavljene pri predstavitvi posameznega načina raziskovanja (metode) in/ali orodja. Na splošno pa velja, da

- za proučitev različne relevantne literature ter virov in pripravo temeljnih izhodišč raziskave (in tako temeljnih izhodišč posameznih poglavij naloge) je (bil) uporabljen deduktivni pristop k raziskovanju ob uporabi deskriptivnega načina raziskovanja s pomočjo tehnik opisovanja (deskripcije), sestavljanja (kompilacije) in primerjave (komparacije);
- za proučitev razkrivanja informacij o (po) odsekih slovenskih (po velikosti) velikih družb v svojih letnih poročilih je (bil) uporabljen analitični način raziskovanja za proučitev dobljenih izidov raziskave, pri čemer so za preveritev trditev (hipotez) uporabljena primerna sodila ob podpori enega ali več primernih statističnih preizkusov; predpostavke, povezane z uporabljeni statističnimi preizkusi, so predstavljene tekom poglavja naloge, kjer je predstavljen posamezen izbran statistični preizkus; in
- so (bile) glede na vsebinsko primernost uporabljene različne metode prikazovanja podatkov.

Sestava (struktura) raziskave je predstavljena s sliko spodaj (glejte sliko 1).

Slika 1: Sestava (struktura) raziskave

Opombi: * Teorija, povezana z razkrivanjem informacije o (po) odsekih, in zgodovinski razvoj področja razkrivanja informacij o (po) odsekih sta predstavljena v poglavju 8.3 na strani 77.

Vir: ** Dejavniki in tveganja, povezani z razkrivanjem informacij o (po) odsekih, so predstavljeni v poglavju 8.4 na strani 105. Lasten prikaz.

1.4 Predpostavke in omejitve raziskave

V pričujoči raziskavi se predpostavlja, da

- so pridobljeni podatki (iz letnih poročil več družb) iz podatkovne baze *GVIN.com*¹⁶ verodostojni, so primerne kakovosti¹⁷ ter da je v raziskavi uporabljen izbran vzorec podatkov dovolj reprezentativen, da je možno ugotovitve raziskave posplošiti; razlog za uporabo podatkov o družbah iz Slovenije, ki jih je mogoče po velikosti glede na peti odstavek 55. člena Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1) opredeliti kot velike družbe je, da

¹⁶ Podatkovna baza (*GVIN.com*) vključuje podatke o družbah iz Slovenije. Merila (kriteriji), katere družbe so (bile) predmet proučevanja (torej zajete v raziskavo), so (bili) določeni glede na razpoložljivost podatkov. V raziskavo so (bile) vključene delujoče družbe, katere so glede na peti odstavek 55. člena Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1) opredeljene po velikosti kot velike družbe, kajti slednje so skladno z ZGD-1 (praviloma) zavezane k preglednejšemu razkrivanju podatkov o svojem delovanju v svojih letnih poročilih. Več in podrobneje o oblikovanju vzorca podatkov glejte poglavje 4.1 na strani 37.

¹⁷ Navedena postulata sta za enkrat edino, kar je možno, če se pri raziskovanju pojavi vprašanje kakovosti zajetih podatkov.

- i) so družbe, ki so vključene v raziskavo, samostojna poročajoča podjetja – torej samostojni pravni subjekti (tudi z vidika možne uvrščenosti vrednostnih papirjev na organizirani trg vrednostnih papirjev);¹⁸
 - ii) so te po velikosti velike družbe tiste družbe, za katere se predpostavlja, da imajo dovolj velik obseg poslovanja, da obstaja večja verjetnost, da imajo opredeljene odseke in da informacije o (po) odsekih tudi razkrivajo kot velja to glede na velikost za druge vrste družb (po velikosti srednje, majhne in mikro družbe glede na 55. člen ZGD-1);¹⁹ in
 - iii) so družbe, ki so opredeljene kot velike družbe, skladno s 57. členom ZGD-1 zavezane k revidiranju letnih računovodskih izkazov in letnega poročila, pri čemer mora revizor skladno z Mednarodnimi standardi revidiranja (MSR 501: Revizijski dokazi – Posebne presoje za izbrane postavke)²⁰ preveriti tudi razkrite informacije o (po) odsekih družbe v letnem poročilu;
- so podana zagotovila (mnenja) revizorjev družbam, ki so zavezana k revidiranju letnih računovodskih izkazov in letnega poročila, pravilna in da pri revizorjih ni prišlo do *trade-off* odločitev, kjer se revizorji tudi po ugotovljenih nezadostnih razkritjih informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb niso odločili za podelitev mnenja brez pridržkov, vendar s pojasnjevalnim odstavkom (ali katerekoli druge oblike mnenja, ki ni mnenje brez pridržkov).

V nalogi je proučevano področje razkrivanja informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb. Zaradi omejene razpoložljivosti podatkov o možnih razlogih (namenu, »vzgibih«) poslovodstev (ravnateljstev) družb glede razkrivanja informacij o (po) odsekih, je proučevanje osredinjeno le na proučevanje že sprejetih odločitev poslovodstev (ravnateljstev) družb, ki se kažejo v letnih poročilih proučevanih družb. Prav tako je omejitveni dejavnik tudi dejstvo, da zunanjim uporabnikom letnih poročil subjektivni (tudi tako imenovani »mehki«, težko merljivi) dejavniki, povezani z odločanjem poslovodstev (ravnateljstev) družb niso razkriti ali vključeni v letna poročila družb, zaradi česar je raziskava osredinjena le na tiste podatke, katere je možno razbrati (pridobiti) iz letnih poročil družb.

Predpostavke in omejitve, povezane z uporabo različnih metod in tehnik, so predstavljene tekom naloge pri predstavitvi posamezne metode in/ali tehnike. V nalogi so glede na potek raziskovanja in nujnost za možno izvedbo raziskave predstavljene tudi druge predpostavke in omejitve.

¹⁸ Pravni in strokovni viri dopuščajo, da obvladujoča družba skupine podjetij lahko razkrije informacije o (po) odsekih tudi samo za skupino podjetij.

¹⁹ Večja verjetnost, da bodo po velikosti velike družbe imele opredeljene odseke, je tudi implicitna predpostavka več različnih računovodskih standardov (na primer veljavnih SFAS 131, tekom leta 2009 preimenovanim v ASC 280, in MSRP 8).

²⁰ MSR 501: Revizijski dokazi – Posebne presoje za izbrane postavke (*International Standard on Auditing (ISA) 501: Audit Evidence – Additional Considerations for Specific Items*) se je uporabljal za letne računovodske izkaze in letna poročila družbo od 15. decembra 2004 dalje. Od 15. decembra 2009 se uporablja prenovljen MSR 501, ki pa se po vsebini ne razlikuje pomembno od predhodnega standarda, veljavnega od 15. decembra 2004 dalje.

2 RAZKRIVANJE (RAČUNOVODSKIH) INFORMACIJ O (PO) ODSEKIH

2.1 Namen (pomen) razkrivanja informacij o (po) odsekih

Splošno sprejeta pravila računovodenja (na primer računovodska načela in standardi) in druga pravna pravila (na primer pravna pravila, po katerih se morajo pri svojem delovanju ravnati gospodarske družbe) so ogrodje, znotraj katerega delujejo vodstva (ravnateljstva) družb. Del splošno sprejetih pravil računovodenja predstavlja zahteva, da družbe razkrijejo različne vrste informacij o podjetju, njegovem delovanju in dosežkih ter pričakovanih in možnih nevarnostih za podjetje.²¹ Razkritje takšnih in drugačnih računovodskih informacij v obliki računovodskega poročila pa je le zadnje dejanje v postopku pripravljanja poročila in sprejemanja različnih odločitev, povezanih s pripravljanjem in razkrivanjem informacij, povezanih s podjetjem. Razumevanje postopka pripravljanja informacij pa je pomembno, kajti splošno sprejeta pravila računovodenja opredeljujejo nabor alternativnih računovodskih metod, razkritij in drugih parametrov, na katerih temelji priprava računovodskih poročil. Posledično so računovodske informacije odvisne od podjetja izbranih metod računovodenja, razkritij in (določenih) parametrov, na podlagi katerih so računovodske informacije pripravljene. Za pripravljanje računovodskih informacij pa obstoj nabora različnih vrst metod računovodenja, zahtevanih razkritij in z njimi povezanih parametrov predstavlja možnost diskrecijskega odločanja glede metod računovodenja, zahtevanih razkritij in z njimi povezanih parametrov. Razumevanje postopka pripravljanja informacij zaradi razkritja le-teh in možnost sprejemanja odločitev (ravnateljstva družb), povezanih z (ne)razkrivanjem informacij, je pomembno zaradi dejstva, da nabor dopušča diskrecijsko izbiro (moč) podjetjem (oziroma njihovim vodstvom), da izberejo – znotraj dovoljenega nabora možnih metod in razkritij – (v računovodskih poročilih) metode računovodenja in razkritja po svoji (strokovni in samostojni) presoji.

Razkrivanje informacij o (po) odsekih pomeni razkrivanje informacij o (po) posameznih odsekih (delih) podjetja (na primer informacije o sestavi odsekov, premoženjsko-finančnem stanju odsekov, dosežkih odsekov in podobne). Razkrite informacije o (po) odsekih so ena izmed temeljnih sestavin informacijskega okolja uporabnikov računovodskih izkazov. Te omogočajo uporabnikom (lažje) sprejemanje poslovnih odločitev v povezavi s podjetjem, saj se z razkritjem teh informacij razkrivajo posamezni podatki o podjetju, ki so sicer skriti (prikriti) v (skupinskih) računovodskih izkazih podjetja kot celote. Tudi v povezavi z razkrivanjem informacij o (po) odsekih pa velja, da vodstva lahko sama odločajo glede računovodskih usmeritev družbe, če to dopuščajo splošno sprejeta pravila računovodenja. Tako velja predpostavka, da so vodstva (ravnateljstva) družb samostojna (avtonomna) pri odločitvi, katere informacije o (po) odsekih razkriti v letnih poročilih družb.²²

²¹ Vrste razkritih informacij, zahtevan obseg razkritih informacij, časovno obdobje razkritja informacij in drugi dejavniki (parametri), povezani z razkrivanjem informacij, so odvisni od splošno sprejetih pravil računovodenja, ki veljajo v posamezni državi oziroma na drugem območju.

²² Več opravljenih raziskav nakazuje, da se stopnja informiranosti in kakovosti odločanja uporabnikov informacij z razkritjem informacij o posameznih sestavnih delih podjetja (o ali/in po odsekih) bistveno poveča po uvedbi pravil oziroma standardov, ki so urejali in urejajo razkrivanje informacij o (po) odsekih. Več o tem glejte Maines in drugi (1997), Berger in Hann (2003), Botosan in Stanford (2005), Balakrishnan in drugi (1990, povzeto po Prather-Kinsey in Meek 2004), Boatsman in drugi (1993, povzeto po Prather-Kinsey in Meek 2004), Prather-Stewart (1995, povzeto po Prather-Kinsey in Meek 2004) in tako naprej.

Proučevanje gospodarskih spodbud (tudi gospodarske motivacije, ekonomičnih nagibov; *economic incentives*), ki spodbujajo podjetja (oziroma vodstva podjetij) k razkrivanju informacij o (po) odsekih, temelji na predpostavki, da namen (pomen) razkritja informacij o (po) odsekih ni enak za vsa podjetja (McKinnon in Dalimunthe 1993, 34). Raziskovalci tematike razkrivanja informacij o (po) odsekih, kot so na primer Harris (1998), Herrmann in Thomas (2000), Doupnik in Seese (2001), Behn in drugi (2002), Street in Nichols (2002), Ettredge in drugi (2002, 2005, 2006), Berger in Hann (2003, 2007), Prather-Kinsey in Meek (2004), Prencipe (2004), Botosan in Stanford (2005) ter številni drugi, zato (v »grobem«) poizkušajo podati odgovor na neznano dejstvo, kakšen je odnos podjetij (oziroma njihovih vodstev) do razkrivanja informacij o (po) odsekih (na primer, ali podjetja razkrivajo dosežke odsekov, ali razkrivajo obveznosti, ki so pripisane odsekom, in druge podobne informacije). In drugič, v različnih navedenih raziskavah se poizkuša podati odgovor na vprašanje, zakaj nekatera podjetja razkrijejo več (ali manj) informacij o (po) odsekih kot druga podjetja. Veljavna podmena raziskovanja razkrivanja informacij o (po) odsekih je torej, da so razkritja informacij o (po) odsekih pričakovano večja (manjša) za podjetja, ki imajo določene opredeljive (specifične) gospodarske lastnosti (*economic characteristics*).

Glede na obstoječe razpoložljive vire – ob dejstvu, da so podjetja (oziroma njihova vodstva) samostojna pri odločitvi, katere informacije o (po) odsekih razkriti (in/ali prikriti) v računovodskih poročilih – ni znano, kakšno je ravnanje (obnašanje; diskrecijsko odločanje) vodstev slovenskih podjetij v povezavi z razkrivanjem informacij o (po) odsekih (v računovodskih poročilih). In za slovenska podjetja v povezavi z razkritimi informacijami o (po) odsekih ni znano, katere informacije o (po) odsekih podjetja razkrivajo in kateri so dejavniki (opredeljive gospodarske lastnosti), ki vplivajo na razkrivanje (oziroma nerazkrivanje) informacij o (po) odsekih v računovodskih poročilih.²³ Prav tako ni znano, ali so gospodarske lastnosti (spremenljivke), ki so jih raziskovalci opredelili kot pomembne pri razkrivanju (pojasnjevanju) razlogov za razkrivanje informacij podjetij v drugih državah (okoljih) pomembne tudi za slovenska podjetja.

V nadaljevanju pričujočega poglavja je najprej predstavljeno slovensko institucionalno ogrodje pravnih in strokovnih pravil, ki so povezana z razkrivanjem informacij o (po) odsekih, katera morajo pri svojem delovanju upoštevati slovenske družbe (poglavje 2.2). Tej predstavitvi v nadaljevanju sledi predstavitev okvirne teoretične zasnove, povezane s poročanjem o (po) odsekih, in trditve, povezane s razkrivanjem informacij o (po) odsekih slovenskih podjetij (poglavje 2.3) ter metodologija (poglavje 3). Temu sledi predstavitev izvedene izkustvene (empirične) raziskave (poglavje 4), vključno s predstavitvijo izidov (rezultatov) opravljene raziskave (poglavje 5). V zadnjem poglavju raziskave so podane ključne ugotovitve raziskave (poglavje 6).

²³ Glede na razpoložljive dosegljive vire gre v tej raziskavi za prvo izkustveno (empirično) raziskavo opredeljivih gospodarskih lastnosti razkrivanja informacij o (po) odsekih na primeru družb, ki imajo svoj sedež v Sloveniji.

2.2 Slovensko institucionalno ogrožje pravnih in strokovnih pravil, povezanih z razkrivanjem informacij o (po) odsekih

V Sloveniji ni splošnih pravnih pravil, ki zahtevajo temeljito obsežno (nadrobno) razkrivanje informacij o (po) odsekih za gospodarske družbe.²⁴ Glede na pravna pravila slovenskim gospodarskim družbam po Zakonu o gospodarskih družbah (ZGD)²⁵ pred 23. 6. 2001 ni bilo treba razkrivati nobenih informacij o (po) odsekih. Z uskladitvijo slovenskega prava družb s pravom družb Evropske unije (odslej EU) se je s spremembami in dopolnitvami ZGD (novelo ZGD-F), kateri se je uporabljal od 23. 6. 2001 naprej, v slovensko pravo družb vneslo določbo (tekst), ki predstavlja za družbe zahtevo za razkrivanje vsaj nekaterih informacij o (po) odsekih. S to spremembo in dopolnitvijo ZGD – s katero je bilo slovensko pravo družb usklajeno s četrto, bilančno smernico EU²⁶ in s sedmo smernico EU o konsolidiranih računovodskih izkazih^{27, 28} – so družbe po ZGD bile zavezane k razkritju njihovih čistih prihodkov od prodaje po »posameznih področjih poslovanja« družbe in po razkritju čistih prihodkov od prodaje po »posameznih zemljepisnih trgih« družbe v prilogi k računovodskih izkazom,²⁹ vendar le če velja, da se ti čistih prihodki od prodaje po posameznih področjih poslovanja družbe in zemljepisnih trgih delovanja družbe med seboj pomembno razlikujejo.³⁰ Ta zahteva po razkritju čistih

²⁴ Trditev, da ni splošnih pravnih pravil povezanih z razkrivanjem informacij o (po) odsekih, ne obsega posebnih pravnih pravil, ki veljajo za posamezne gospodarske družbe, ki opravljajo posebne (z zakonom določene) dejavnosti. Posebna pravna pravila (*lex specialis*) zavezujejo te gospodarske družbe k poročanju o (po) odsekih. Gre na primer za razkritja o (po) odsekih, ki so predvidena v različnih zakonih za družbe, ki opravljajo gospodarsko javno službo (na primer Energetski zakon, objavljen v Uradnem listu RS, št. 79/1999 in nadaljnje spremembe tega zakona v kasnejših letih).

²⁵ Zakon o gospodarskih družbah (ZGD), sprejet 27. 5. 1993, Uradni list RS, št. 30/96 z dne 10. 6. 1993, ter spremembe in dopolnitve ZGD: »novele« ZGD-A (Uradni list RS, št. 29/94), ZGD-B (Uradni list RS, št. 82/94), ZGD-C (Uradni list RS, št. 20/98), ZGD-D (Uradni list RS, št. 84/98), ZGD-E (Uradni list RS, št. 6/99) in ZGD-F (Uradni list RS, št. 45/01). Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o gospodarskih družbah (ZGD-F), sprejet 24. 5. 2001, Uradni list RS, št. 45/01 z dne 1. 6. 2001, je prva obsežnejša in celovitejša »novela« ZGD, katera namen je bil med drugim tudi uskladitev slovenskega prava družb z pravom družb Evropske unije (Kocbek in Prelič 2006, 585–587).

²⁶ Četrta direktiva Sveta z dne 25. julija 1978 o letnih računovodskih izkazih posameznih vrst družb, ki temelji na členu 54(3)(g) Pogodbe (78/660/EGS) (angleško poimenovanje: *Fourth Council Directive of 25 July 1978 based on Article 54(3)(g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies (78/660/EEC)*), UL L 222 z dne 14. 8. 1978. Četrta, bilančna smernica EU je bila od leta 1978 večkrat dopolnjena in/ali spremenjena.

²⁷ Sedma direktiva Sveta z dne 13. junija 1983 o konsolidiranih računovodskih izkazih, ki temelji na členu 54(3)(g) Pogodbe (83/349/EGS) (angleško poimenovanje: *Seventh Council Directive of 13 June 1983 based on Article 54(3)(g) of the Treaty on consolidated Accounts (83/349/EEC)*), UL L 193 z dne 18. 6. 1983. Sedma smernica EU o konsolidiranih (skupinskih) računovodskih izkazih je bila od leta 1983 večkrat dopolnjena in/ali spremenjena.

²⁸ Podrobneje o tem glejte Kocbek in Prelič (2006, stran 598 in naslednje).

²⁹ Glede na izvirni tekst 12. točke 1. odstavka 65. člena ZGD, veljavnega od 23. 6. 2001 naprej, zaradi predloga »oziroma« ni nedvoumno, ali mora družba razkriti čiste prihodke od prodaje po posameznih področjih poslovanja in po posameznih zemljepisnih trgih ali le po enem izmed teh »odsekov«. V izvirnem angleškem tekstu četrte direktive EU je v 8. odstavku 43. člena, ki se navezuje na razkritje čistih prihodkov od prodaje po »odsekih«, uporabljen veznik »in« (*and*). Ta veznik odpravlja možno dvoumje, ki je bilo vneseno v slovenski ZGD, tako da so družbe morale razkriti čiste prihodke od prodaje po posameznih področjih poslovanja in po posameznih zemljepisnih trgih.

³⁰ Po 12. točki 1. odstavka 65. člena ZGD, veljavnega od 23. 6. 2001 naprej, velja: »Razčlenitev čistih prihodkov od prodaje po posameznih področjih poslovanja družbe oziroma po posameznih zemljepisnih trgih, če se glede organizacije prodaje proizvodov, ki so značilni za redno poslovanje, oziroma opravljanje storitev, ki so značilne za redno poslovanje družbe, posamezna področja poslovanja družbe oziroma

prihodkov od prodaje po posameznih področjih poslovanja družbe in zemljepisnih trgih delovanja družbe se v nadaljnjih letih s spremembami, dopolnitvami in posodobitvami ZGD oziroma ZGD-1 ni spremenila.³¹ V povezavi s to zahtevo pa pravna pravila ne dajejo podrobnejših navodil ali natančnejše obrazložitve, kot so na primer, kaj je (predstavlja) »področje poslovanja« (*category of activity*), kaj je (predstavlja) »zemljepisni trg« (*geographical market*)³² in kako (način, na katerega) naj bodo te informacije razkrite.³³

Slovenski računovodski standardi so strokovna pravila, po katerih morajo podjetja pripravljati računovodske izkaze in razkritja (računovodskih informacij). Prvi Slovenski računovodski standardi iz leta 1993 (odslej SRS (1993)), veljavni od 21. 4. 1993 naprej, tako kot takrat veljavni ZGD, niso posebej urejali računovodskega razkrivanja informacij o (po) odsekih.³⁴ Le v SRS (1993) 25 – *Oblike izkaza uspeha*, kateri med drugim upošteva tudi četrto, bilančno smernico EU,³⁵ je mogoče zaslediti zahtevo, da morajo (srednja in velika) podjetja razčlenjevati čiste prihodke od prodaje na tiste, ki so doseženi na domačem trgu, in tiste, ki so doseženi na tujem trgu.^{36, 37}

posamezni zemljepisni trgi, na katerih posluje družba, med seboj pomembno razlikujejo. Podatkov iz prejšnjega stavka ni treba razkriti, če bi zaradi tega družbi lahko nastala pomembnejša škoda. V primeru iz prejšnjega stavka mora biti v prilogi k izkazom pojasnjeno, da je bilo zaradi navedenih razlogov opuščeno razkritje podatkov iz prvega stavka te točke.»

³¹ Z uveljavitvijo ZGD-1 (Uradni list RS, št. 42/2006 z dne 19. 4. 2006), ki je nadomestil ZGD, se je vsebina 12. točke 1. odstavka 65. člena ZGD prenesla v 12. točko 1. odstavka 69. člena ZGD-1. Z »novelo« ZGD-1B (Uradni list RS, št. 68/2008 z dne 24. 6. 2008) je ta 12. točka postala 14. točka 1. odstavka 69. člena ZGD-1.

³² Predvideva se, da je zakonodajalec implicitno predpostavljal, da bo družba, ki pripravlja in razkriva čiste prihodke od prodaje po področjih poslovanja in zemljepisnih trgih delovanja razkrila hkrati tudi sestavo teh področij poslovanja in zemljepisnih trgov delovanja.

³³ Vodstva družb so pri opredelitvi teh pojmov in načina razkritja samostojna. Odločitve, povezane s tem, so tako arbitrarne. Velja dodati, da v ZGD in ZGD-1 ni mogoče zaslediti neposredne sankcija za družbo (in odgovorno osebo družbe), katera ne razkrije informacij skladno s 65. oziroma 69. členom zakona.

³⁴ SRS (1993) je sprejel izvršni odbor Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije (odslej ZRFR Slovenije) dne 21. 4. 1993 in tako so odtlej strokovno veljavni. SRS (1993) so bili veljavni na podlagi prvega odstavka 50. člena ZGD, ki je dal ZRFR Slovenije pooblastilo za sprejem strokovnih pravil računovodenja: »Družbe morajo voditi poslovne knjige ter izdelati letna poročila v skladu z določbami tega poglavja in drugimi predpisi ter ob upoštevanju računovodskih standardov in načel ter splošnih računovodskih predpostavk, ki jih izdaja z zakonom pooblaščen organizacija.«

³⁵ V tretjem odstavku uvodnega poglavja (poglavju A) SRS (1993) 25 je pojasnjeno, da ta »standard upošteva MRS 5 in 4. smernico Evropske skupnosti.«

³⁶ Po prvem delu odstavka SRS (1993) 25.5 velja: »Srednja in velika podjetja obvezno razčlenjujejo čiste prihodke iz prodaje na tiste, ki so jih dosegla na domačem trgu, in tiste, ki so jih dosegla na tujem trgu [...].«

³⁷ Kljub temu da takrat veljavni SRS (1993) in takrat veljavni ZGD nista posebej urejala računovodskega razkrivanja informacij o (po) odsekih, pa velja dodati, da je četrta, bilančna smernica EU, predstavljala le raven najmanjšega želenega (zahtevanega) obsega razkritij (računovodskih) informacij po odsekih. Več različnih mednarodnih organizacij je priporočilo razkritje več (računovodskih) informacij o (po) odsekih, kot pa je na primer zahtevan obseg razkritja (računovodskih) informacij po odsekih v bilančni smernici EU. Tako je Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (*Organization for Economic Co-operation and Development, OECD*) že leta 1976 priporočila razkritje (čistih) prihodkov in obsega novih vlaganj po področnih odsekih delovanja podjetja ter (čiste) prihodke, dosežene poslovne izide, obseg novih vlaganj in število zaposlencev po območnih odsekih delovanja podjetja (OECD 1976, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 2). Prav tako je tudi že leta 1981 Svet za mednarodne računovodske standarde (*International Accounting Standards Committee, IASC*) priporočal razkritje (čistih) prihodkov, doseženih poslovnih izidov in prepoznanih sredstev po področnih odsekih delovanja podjetja ter po območnih odsekih delovanja podjetja (IASC 1981, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 2). In ne nazadnje je leta 1988 tudi Organizacija združenih narodov (tudi Združeni narodi; *United Nations, UN*) priporočila razkritje (čistih) prihodkov, doseženih poslovnih izidov, uporabljenih sredstev, števila zaposlencev in doseženih cen pri poslih med

Drugi, prenovljeni Slovenski računovodski standardi iz leta 2001 (odslej SRS (2002)), veljavni od 23. 12. 2001 naprej, ki so nadomestili SRS (1993), pa so v nasprotju z veljavnim ZGD, po katerem je družba morala razkriti le čiste prihodke od prodaje po posameznih področjih poslovanja družbe in zemljepisnih trgih delovanja družbe, urejali kot del posameznih splošnih standardov v SRS (2002) tudi pripravljanje in razkrivanje informacij po odsekih podjetja.³⁸ Tako sta v SRS (2002) bila opredeljena operativna pojma (definiciji) področnega odseka in območnega odseka.³⁹ Prav tako je v SRS (2002) bila opredeljena neposredna zahteva po razkritju sestava področnih in območnih odsekov.⁴⁰ Poleg same opredelitve pojmov odsekov je v SRS (2002) bilo vpeljanih še več različnih rešitev, ki so enake tistim v tistem obdobju veljavnem MRS 14 (*Spremenjen*) – *Poročanje po odsekih*, sprejetem leta 1997 (odslej MRS 14(R)).⁴¹ Tako je po SRS (2002) moralo podjetje razkriti: 1) poslovni izid področnega ali območnega odseka,⁴² 2) prihodke po področnih in območnih odsekih;⁴³ 3) prihodke odseka iz poslov z drugimi odseki in

posameznih odseki po področnih delovanja podjetja ter po območnih odsekih delovanja podjetja (UN 1988, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 2).

³⁸ SRS (2002) je sprejel strokovni svet Slovenskega inštituta za revizijo 17. 12. 2001 na podlagi 12. člena Zakona o revidiranju (Uradni list RS, št. 11/01), odobril jih je istega dne minister za finance in so bili objavljeni v Uradnem listu RS, št. 107/2001 z dne 22. 12. 2001, veljavni prvi dan po objavi in so se uporabljali od 1. 1. 2002 dalje. Slovenski inštitut za revizijo je moral objaviti SRS (2002) v uradnem listu zaradi zahteve v osmem odstavku 51. člena ZGD: »Podrobnejša pravila o računovodenju določijo računovodski standardi, ki jih sprejme Slovenski inštitut za revizijo (v nadaljnjem besedilu: Slovenski računovodski standardi), v soglasju z ministrom, pristojnim za finance. Minister, pristojen za finance, mora pred odločitvijo o soglasju pridobiti mnenje Gospodarske zbornice Slovenije, Obrtne zbornice Slovenije ter Agencije za trg vrednostnih papirjev. Po prejemu soglasja mora Slovenski inštitut za revizijo Slovenske računovodske standarde objaviti v Uradnem listu Republike Slovenije. [...]«

³⁹ Po SRS (2002) 19 – Vrste poslovnega in finančnega izida in SRS (2002) 25 – Oblike izkaza poslovnega izida za zunanje poslovno poročanje velja, da 1) je področni odsek prepoznaven sestavni del podjetja, ki se ukvarja s posameznim proizvodom oziroma posamezno storitvijo ali s skupini sorodnih proizvodov oziroma storitev; tveganja in donosi, ki se nanašajo nanj, pa se razlikujejo od tistih v drugih področnih odsekih (SRS (2002) 19.27 in 25.32); in 2) je območni odsek prepoznaven sestavni del podjetja, ki se ukvarja s proizvodi oziroma storitvami v posebnem gospodarskem okolju; tveganja in donosi, ki se nanašajo nanj, pa se razlikujejo od tistih v drugih območnih odsekih (SRS (2002) 19.27 in 25.32).

⁴⁰ Po delu SRS (2002) 25.27 velja: »Razkrijejo se vrste proizvodov in storitev v vsakem področnem odseku, o katerem se poroča, ter sestav vsakega območnega odseka, tako temeljnega kot dodatnega, o katerem se poroča, če to ni sicer razkrito v računovodskih izkazih ali drugod v računovodskem poročilu. [...]«

⁴¹ Gre za Mednarodni računovodski standard 14 (*Spremenjen*) – *Poročanje po odsekih*, sprejetim leta 1997, veljavnim od sredine leta 1998 naprej (MRS 14(R); *International Accounting Standard 14 (Revised)* – *Segment Reporting*; *IAS 14(Revised)*).

⁴² Po SRS (2002) 19.25 velja: »Poslovni izid (dobiček ali izguba) področnega ali območnega odseka oziroma drugih organizacijskih oblik se razkrije v skladu z zakonskimi zahtevami.« Pri tem velja opozoriti na dve zadevi: 1) nelogično je, da lahko podjetje po tej točki SRS (2002) razkrije le poslovni izid področnega ali območnega odseka, če vse preostale zahteve SRS (2002) kažejo na hkratno razkrivanje kategorij za obe vrsti odsekov (vpeljan je torej dvotirni sistem poročanja, kot to velja tudi po zahtevah v MRS 14(R)) in 2) nepojasnjena je zahteva po razkritju poslovnega izida odseka skladno z zakonskimi zahtevami, kajti takrat veljavni ZGD (ki ga uporabljajo vse gospodarske družbe) ni vseboval nobene zahteve po obveznem razkritju poslovnih izidov odsekov. Po SRS (2002) 25.30 je treba poslovne izide tistih področnih ali območnih odsekov, ki so glavno izhodišče za poročanje po odsekih, razkriti tudi v pojasnilih k medletnim računovodskim bilancam stanja.

⁴³ Po delu SRS (2002) 25.35 velja: »Podjetja razkrijejo v posebni razpredelnici prihodke po področnih in območnih odsekih [...]« Po SRS (2002) 25.30 je treba prihodke tistih področnih ali območnih odsekov, ki so glavno izhodišče za poročanje po odsekih, razkriti tudi v pojasnilih k medletnim računovodskim bilancam stanja. Ni pa v SRS (2002) zaslediti zahteve po razkritju sodil za razporejanje prihodkov po posameznih področnih in območnih odsekih.

podlago za določanje doseženih cen v teh poslih;⁴⁴ 4) sredstva in obveznosti do njihovih virov, ki so razporejeni po področnih in območnih odsekih ter v kolikšnih zneskih;⁴⁵ ter 5) spremembe računovodskih usmeritev podjetja, ki se uporabljajo pri razkrivanju informacij po odsekih in pomembno vplivajo na informacije po odsekih.⁴⁶ Čeprav SRS (2002) zahtevajo razkritje metode, po katerih so ugotavljajo (razporejajo) stroški po področnih in območnih odsekih,⁴⁷ pa v SRS (2002) ni zahteve po razkritju stroškov oziroma odhodkov po področnih in območnih odsekih. Prav tako v SRS (2002) ni mogoče zaslediti opredelitve osnovnih kategorij: prihodkov, odhodkov, poslovnega izida,⁴⁸ sredstev in obveznosti odseka. V povezavi z denarnimi tokovi SRS (2002) niso vsebovali posebnih zahtev po razkrivanju informacij, povezanih z denarnimi (takrat poimenovanimi finančnimi) tokovi po odsekih podjetja.⁴⁹ Glede na zahtevo ZGD po razkrivanju čistih prihodkov od prodaje po področjih poslovanja družbe in zemljepisnih trgih delovanja družbe je v SRS (2002) 25 – *Oblike izkaza poslovnega izida za zunanje poslovno poročanje*, kateri med drugim upošteva tudi četrto, bilančno smernico EU in slovenski ZGD,⁵⁰ je mogoče zaslediti zahtevo, da morajo (srednja in velika) podjetja razčlenjevati čiste prihodke od prodaje dodatno na tiste prihodke, ki so doseženi na domačem trgu, in tiste prihodke, ki so doseženi na tujem trgu.⁵¹

Tretji, ponovno prenovljeni Slovenski računovodski standardi (odslej SRS (2006)), veljavni od 28. 12. 2005 naprej, ki so nadomestili SRS (2002), pa so v primerjavi s SRS (2002) podrobneje opredelili v posameznih splošnih standardih v SRS (2006) pripravljanje

⁴⁴ Po SRS (2002) 25.28 velja: »Prihodki odseka iz poslov z drugimi odseki se merijo na podlagi, ki se uporablja pri določanju cen prenosov med odseki. Podlaga za določanje teh cen in vsaka sprememba v tej zvezi se razkrijeta.«

⁴⁵ Po delu SRS (2002) 24.23 velja: »Razkrije se tudi, katera sredstva in katere obveznosti do njihovih virov so razporejeni po področnih in območnih odsekih ter v kolikšnih zneskih.«

⁴⁶ Po SRS (2002) 25.29 velja: »Spremembe tistih računovodskih usmeritev, ki se uporabljajo pri poročanju po odsekih in pomembno vplivajo na informacije o odsekih, se razkrijejo. Takšno razkritje vsebuje vrste sprememb in razloge zanje, izjavo, da so primerjalne informacije preračunane ali da to ni izvedljivo, in denarno izraženi učinek sprememb, če ga je mogoče utemeljeno ugotoviti.« Pri tem velja opozoriti, da v SRS (2002) ni zaslediti neposredne zahteve po razkrivanju računovodskih usmeritev podjetja, povezanih z razkrivanjem informacij po odsekih.

⁴⁷ Po SRS (2002) 16.20 velja: »Ker so vprašanja, ki jih obravnava ta standard (SRS (2002) 16 – Stroški po vrstah, mestih in nosilcih, op. p.), v veliki meri povezana s poslovnimi skrivnostmi, se razkrivajo metode, po katerih so ugotovljeni stroški, ki so podlaga [...] za ugotavljanje stroškov po področnih in območnih odsekih [...]«. Ni pa v SRS (2002) zaslediti zahteve po razkritju sodil za razporejanje odhodkov po posameznih področnih in območnih odsekih.

⁴⁸ V povezavi s poročanjem po odsekih je v SRS (2002) predvsem v povezavi z namenom ugotavljanja poslovnega izida mogoče zaslediti več napotil k ustreznemu organiziranju računovodstva, da bo možno ugotavljanje poslovnih in denarnih (finančnih) izidov skladno s potrebami podjetja. Glejte na primer SRS (2002) 16.2, 16.6, 16.9, 19.4, 19.10, 25.10 in 26.16.

⁴⁹ Po SRS (2002) 26.17 velja: »Izkaz finančnega izida za poročanje po področnih in območnih odsekih v podjetju je omejen le na finančne tokove pri poslovanju.« SRS (2002) 26 – *Oblike izkaza finančnega izida za zunanje poslovno poročanje* pa ne vsebuje nobenih zahtev po razkrivanju teh informacij, povezanih s finančnimi (denarnimi) tokovi po odsekih.

⁵⁰ V tretjem odstavku uvodnega poglavja (poglavju A) SRS (2002) 25 je pojasnjeno, da se ta »standard opira na mednarodne računovodske standarde (MRS) 1 (spremenjen 1997), 14 (spremenjen 1997) in 34 (spremenjen 1998), zlasti pa 4. in 7. smernico Sveta Evropske skupnosti ter zakon o gospodarskih družbah.«

⁵¹ Po delu SRS (2002) 25.11 velja: »Srednja in velika podjetja razčlenjujejo čiste prihodke od prodaje na prihodke, dodatno na prihodke, dosežene na domačem trgu, in prihodke, dosežene na tujem trgu.«

in razkrivanje informacij po odsekih podjetja.⁵² V SRS (2006) se pripravljane in razkrivanje informacij po odsekih v primerjavi s SRS (2002) ni spremenilo, je pa v SRS (2006) poleg vpeljanih rešitev, povezanih s poročanjem po odsekih v SRS (2002), bilo vpeljanih še več drugih rešitev, ki so enake tistim v tistem obdobju veljavnem MRS 14(R).⁵³ Operativna pojma (definiciji) področnega odseka in območnega odseka se v SRS (2006) nista spremenila v primerjavi s SRS (2002).⁵⁴ Enako velja za zahtevo po razkritju sestava področnih in območnih odsekov.⁵⁵ Je pa v SRS (2006) odpravljena pomanjkljivost SRS (2002) in so opredeljene osnovne kategorije: prihodki odseka,⁵⁶ odhodki odseka,⁵⁷ poslovni izid odseka,⁵⁸ sredstva odseka⁵⁹ in obveznosti odseka.⁶⁰ Obseg zahtevanih razkritij pa se v SRS (2006) v primerjavi s SRS (2002) ni pomembno spremenil in podjetje mora razkriti: 1) poslovni izid področnega in območnega odseka,⁶¹ 2) prihodke po

⁵² SRS (2006) je sprejel strokovni svet Slovenskega inštituta za revizijo 17. 11. 2005 na podlagi 12. člena Zakona o revidiranju (Uradni list RS, št. 11/01), odobrila pa sta jih 16. 12. 2005 minister za gospodarstvo in 20. 12. 2005 minister za finance, objavljeni so bili v Uradnem listu RS, št. 118/2005 z dne 27. 12. 2005, veljavni prvi dan po objavi, uporabljajo pa se od 1. 1. 2006 dalje. Slovenski inštitut za revizijo je moral objaviti SRS (2006) v uradnem listu zaradi zahteve v sedmem odstavku 51. člena ZGD: »Podrobnejša pravila o računovodenju določijo Slovenski računovodski standardi, ki jih sprejme Slovenski inštitut za revizijo, v soglasju z ministroma, pristojnima za gospodarstvo in finance. Ministra pristojna za gospodarstvo in finance, morata pred odločitvijo o soglasju pridobiti mnenje Gospodarske zbornice Slovenije, Obrtne zbornice Slovenije ter Agencije za trg vrednostnih papirjev. Po prejemu soglasja mora Slovenski inštitut za revizijo Slovenske računovodske standarde objaviti v Uradnem listu Republike Slovenije. [...]«

⁵³ Več o tem glejte opombo številka 41. Velja dodati, da SRS (2006) že v zasnovi ne smejo biti v nasprotju z mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (deveti odstavek 51. člena ZGD in deveti odstavek 54. člena ZGD-1).

⁵⁴ SRS (2006) opredeljuje področni odsek in območni odsek v SRS (2006) 19 – Vrste poslovnega in finančnega izida (točka 19.28), SRS (2006) 24 – Oblike bilance stanja za zunanje poslovno poročanje (točka 24.28), SRS (2006) 25 – Oblike izkaza poslovnega izida za zunanje poslovno poročanje (točka 25.32) in SRS (2006) 26 – Oblike izkaza denarnih tokov za zunanje poslovno poročanje (točka 26.25). Opredelitev področnega in območnega odseka je v primerjavi s SRS (2002) nespremenjena – glejte opombo številka 39; je pa v SRS (2006) opredelitev področnega in območnega odseka vključena v več posameznih standardov, ki urejajo poročanje po odsekih, kot v SRS (2002).

⁵⁵ SRS (2006) 25.27 je ostala nespremenjena v primerjavi s SRS (2002) 25.27 – glejte opombo številka 40.

⁵⁶ Po delu drugega odstavka SRS (2006) 19.23 in drugem odstavku SRS (2006) 25.35 velja: »Prihodki odseka so prihodki, o katerih se poroča v izkazu poslovnega izida podjetja in ki jih je mogoče pripisati neposredno odseku, ter ustrezni del prihodkov podjetja, ki ga je mogoče utemeljeno razporediti na odsek ne glede na to, ali izhaja iz prodaj zunanjim odjemalcem ali iz poslov z drugimi odseki v istem podjetju.

⁵⁷ Po delu drugega odstavka SRS (2006) 19.23 in tretjem odstavku SRS (2006) 25.35 velja: »Odhodki odseka so odhodki, ki izhajajo iz njegovega poslovanja in jih je mogoče pripisati neposredno odseku, ter ustrezni del odhodkov podjetja, ki ga je mogoče utemeljeno razporediti na odsek ne glede na to, ali izhaja iz prodaj zunanjim odjemalcem ali iz poslov z drugimi odseki istega podjetja.«

⁵⁸ Po delu drugega odstavka SRS (2006) 19.23 in četrtem odstavku SRS (2006) 25.35 velja: »Poslovni izid odseka je razlika med njegovimi prihodki in odhodki.« Tako kot v SRS (2002) je tudi v SRS (2006) v povezavi s poročanjem po odsekih predvsem v povezavi z namenom ugotavljanja poslovnega izida mogoče zaslediti več napotil k ustreznemu organiziranju računovodstva, da bo možno ugotavljanje poslovnih in denarnih izidov skladno s potrebami podjetja. Te zahteve so ostale v primerjavi s SRS (2002) v SRS (2006) nespremenjene. Glejte na primer SRS (2006) 16.2, 16.6, 16.9, 19.4, 19.10, 25.10 in 26.16 (pred tem SRS (2002) 26.16).

⁵⁹ Po delu SRS (2006) 24.31 velja: »Kot sredstvo odseka se določijo tista sredstva, ki jih odsek uporablja pri svojem poslovanju in jih je mogoče pripisati neposredno njemu ali se lahko utemeljeno razporedijo nanj.«

⁶⁰ Po delu SRS (2006) 24.31 velja: »Kot obveznosti odseka se določijo tiste obveznosti, ki izhajajo iz njegovega poslovanja in jih je mogoče pripisati neposredno njemu ali se lahko utemeljeno razporedijo nanj.«

⁶¹ Po prvem odstavku SRS (2006) 25.35 velja: »Pri letnem poročanju se razkrivajo [...] poslovni izidi področnih in območnih odsekov.« Velja dodati, da sicer velja tudi SRS (2006) 19.23, ki je enak kot v SRS (2002) 19.25 – glejte opombo številka 42, vendar je zahteva iz SRS (2006) 25.35 bolj specialna (nedvoumna). Nepojasnjena pa ostaja iz SRS (2006) 19.23 še naprej zahteva po razkritju poslovnega izida

področnih in območnih odsekih;⁶² 3) sodila za razporejanje prihodkov in odhodkov po posameznih področnih in območnih odsekih;⁶³ 4) metode, po katerih se ugotavljajo (razporejajo) stroški po področnih in območnih odsekih;⁶⁴ 5) prihodke odseka iz poslov z drugimi odseki in podlago za določanje doseženih cen v teh poslih;⁶⁵ 6) sredstva in obveznosti do njihovih virov, ki so razporejeni po področnih in območnih odsekih ter v kolikšnih zneskih;⁶⁶ ter 7) spremembe računovodskih usmeritev podjetja, ki se uporabljajo pri razkrivanju informacij po odsekih in pomembno vplivajo na informacij po odsekih.⁶⁷ V povezavi z denarnimi tokovi pa SRS (2006) vsebujejo priporočilo, da podjetje lahko razkrije zneske denarnih tokov, ki izhajajo iz poslovanja, naložbenja in financiranja, po področnih in območnih odsekih.⁶⁸ Glede na zahtevo ZGD in kasneje ZGD-1 po razkrivanju čistih prihodkov od prodaje po področjih poslovanja družbe in zemljepisnih trgih delovanja družbe je tako kot v SRS (1993) in SRS (2002) v SRS (2006) 25 – *Oblike izkaza poslovnega izida za zunanje poslovno poročanje*, kateri med drugim upošteva tudi četrto, bilančno smernico EU in slovenski ZGD in ZGD-1,⁶⁹ mogoče zaslediti zahtevo, da morajo (srednja in velika) podjetja razčlenjevati čiste prihodke od prodaje na tiste prihodke, ki so doseženi na domačem trgu, in tiste prihodke, ki so doseženi na tujem trgu.^{70, 71}

Do leta 2005 so družbe v Sloveniji morale uporabljati le do takrat veljavne SRS, od leta 2005 naprej pa v Sloveniji velja, da morajo družbe pri pripravljanju svojih poslovnih knjig uporabljati SRS ali mednarodne standarde računovodskega poročanja (MSRP;

odseka skladno z zakonskimi zahtevami, kajti takrat veljavni ZGD in kasneje veljaven ZGD-1 (ki ga uporabljajo vse gospodarske družbe) ni vseboval nobene zahteve po obveznem razkritju poslovnih izidov odsekov. SRS (2006) 25.30 ostaja enak SRS (2002) 25.30 tako, da je treba poslovne izide tistih področnih ali območnih odsekov, ki so glavno izhodišče za poročanje po odsekih, razkriti tudi v pojasnilih k medletnim računovodskim bilancam stanja.

⁶² Po prvem odstavku SRS (2006) 25.35 velja: »Pri letnem poročanju se razkrivajo prihodki [...] področnih in območnih odsekov.« Po delu SRS (2006) 25.36, ki ostaja enak SRS (2002) 25.35, velja: »Podjetja razkrijejo v posebni razpredelnici prihodke po področnih in območnih odsekih [...]«. Po SRS (2006) 25.30, ki ostaja enak SRS (2002) 25.30, je treba prihodke tistih področnih ali območnih odsekov, ki so glavno izhodišče za poročanje po odsekih, razkriti tudi v pojasnilih k medletnim računovodskim bilancam stanja.

⁶³ Po petem odstavku SRS (2006) 25.35 velja: »Posebej je treba razkriti sodila za razporejanje prihodkov oziroma odhodkov po posameznih področnih oziroma območnih odsekih.« Ni pa v SRS (2006) tako kot tudi ne v SRS (2002) zaslediti neposredne zahteve po razkritju stroškov oziroma odhodkov po področnih in območnih odsekih.

⁶⁴ SRS (2006) 16.20 je enak kot SRS (2002) 16.20 – glejte opombo številka 47.

⁶⁵ SRS (2006) 25.28 je enak kot SRS (2002) 25.28 – glejte opombo številka 44.

⁶⁶ SRS (2006) 24.23 je enak kot SRS (2002) 24.23 – glejte opombo številka 45. Po delu SRS (2006) 24.31 velja tudi: »Podjetja razkrijejo, katera sredstva in katere obveznosti do njihovih virov so razporejeni po področnih in območnih odsekih ter v kolikšnih zneskih.«

⁶⁷ SRS (2006) 25.29 je enak kot SRS (2002) 25.29 – glejte opombo številka 46. Pri tem velja ponovno opozoriti, da tako kot v SRS (2002) tudi v SRS (2006) ni zaslediti neposredne zahteve po razkrivanju računovodskih usmeritev podjetja, povezanih z razkrivanjem informacij po odsekih.

⁶⁸ Po SRS (2006) 26.24 velja: »Družbam se priporoča, da razkrijejo zneske denarnih tokov, ki izhajajo iz poslovanja, naložbenja in financiranja, po področnih in območnih odsekih.« Hkrati SRS (2006) 26 – *Oblike izkaza denarnih tokov za zunanje poslovno poročanje* v SRS (2006) 26.18, ki je enako kot SRS (2002) 26.17, pojasnjuje, da je »izkaz denarnih tokov za poročanje po področnih in območnih odsekih v podjetju omejen le na denarne tokove pri poslovanju.«

⁶⁹ V tretjem odstavku uvodnega poglavja (poglavju A) SRS (2006) 25 je pojasnjeno, da se »ta standard opira zlasti na 4. in 7. direktivo Evropske unije ter zakon o gospodarskih družbah.«

⁷⁰ Po delu SRS (2006) 25.11 velja: »Srednja in velika podjetja dodatno razčlenjujejo čiste prihodke od prodaje na prihodke, dosežene na domačem trgu, in prihodke, dosežene na tujem trgu.«

⁷¹ Nadaljnja sprememba nekaterih določb SRS (2006) v letu 2009, objavljenih v Uradnem listu RS, št. 1/2010 z dne 8. 1. 2010, ni spremenila določb, ki se navezujejo na poročanje po odsekih v SRS (2006).

International Financial Reporting Standards, IFRS), katerih uporaba je bila dovoljena zaradi sprejetja med veljavne MSRP v EU. Družbe, ki uporabljajo MSRP, ki jih EU sprejela med veljavne MSRP v EU,⁷² so tako do konca leta 2008 uporabljale neposredno MRS 14(R),⁷³ od 1. 1. 2009 pa je obvezna uporaba MSRP 8,⁷⁴ ki je spremenil do tedaj uveljavljen način poročanja po odsekih v MRS 14(R).⁷⁵

Dodati velja, da strokovna pravila, ki trenutno veljajo v Sloveniji in so povezana z razkrivanjem informacij o (po) odsekih, jasno opredeljujejo, kako naj podjetja pripravljajo in razkrivajo informacije o (po) odsekih. Takšna ureditev ne glede na to, ali podjetje uporablja SRS (2006) ali MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU, velja od leta 2006 dalje. Pravna pravila, ki trenutno veljajo v Sloveniji in so povezana z razkrivanjem informacij o (po) odsekih, so skopa in niso nedvoumna. V ZGD in ZGD-1 tako ni opredeljeno, kaj predstavlja področje poslovanja družbe in kaj predstavlja zemljepisni trg družbe ter kako naj bodo te informacije razkrite. Takšna pravna ureditev, povezana z razkrivanjem informacij o (po) odsekih, velja od junija 2001 dalje. Čeprav ZGD in ZGD-1 zavezuje družbe, da morajo uporabljati SRS ali MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU, ki natančneje podajata vsebino in obseg razkritij o (po) odsekih, pa nikjer v slovenskem institucionalnem ogrodju pravnih in strokovnih pravil, povezanih z razkrivanjem informacij o (po) odsekih, ni bilo in ni podane (nedvoumne) sankcije za družbe, ki ne bi skladno z zahtevami pravnih in strokovnih pravil razkrivale informacije o (po) odsekih.⁷⁶

2.3 Teoretična zasnova, povezana z razkrivanjem informacij o (po) odsekih

Razkritje posamezne računovodske ali druge informacije podjetja in/ali o podjetju je zadnje dejanje v postopku priprave te informacije in sprejetja odločitve (ali več odločitev),

⁷² Po ZGD in ZGD-1 morajo pri pripravljanju računovodskih izkazov po MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU, uporabljati: 1) družbe, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na katerega od organiziranih trgov vrednostnih papirjev v državah članicah EU in so zavezane k pripravi konsolidiranega letnega poročila (letno poročilo skupine), 2) banke, 3) zavarovalnice ter 4) druge družbe, če tako odloči skupščina družbe, vendar najmanj za obdobje petih let (glejte deseti in enajsti odstavek 53. člena ZGD in deseti in enajsti odstavek 54. člena ZGD-1).

⁷³ Zahteve MRS 14(R) glede razkrivanja informacij po odsekih so podrobneje predstavljene v poglavju 8.3.4.1 na strani 89.

⁷⁴ Na podlagi opravljene analize učinkov uvedbe MSRP 8 v zakonodajo EU in zagotovila skupine tehničnih strokovnjakov Evropske svetovalne skupine za računovodsko poročanje (*European Financial Reporting Advisory Group, EFRAG*) je Evropska komisija 21. 11. 2007 v Uredbi Komisije (ES) št. 1358/2007 MSRP 8, kot ga je izdal Odbor za mednarodne računovodske standarde (*International Accounting Standards Board, IASB*), odločila, da MSRP 8 izpolnjuje vsa zahtevana merila za sprejetje med veljavne MSRP v EU. Podrobneje o tem glejte poglavje 8.3.5 na strani 98.

⁷⁵ Podrobneje glejte genezo razvoja razkrivanja informacij o (po) odsekih in temeljne značilnosti najpomembnejših standardov, povezanih z razkrivanjem informacij o (po) odsekih, v poglavju 8.3 na strani 77. Več o lastnostih novega načina k pripravljanju in razkrivanju informacij o (po) odsekih glejte v poglavju 8.4.4 na strani 113. Podrobneje pa je MSRP 8 v primerjavi z ASC 280 (do leta 2010 poimenovan SFAS 131) predstavljen v Zdolšek (2009b).

⁷⁶ Ker v institucionalnem ogrodju ni predvidene (nedvoumne) sankcije za družbe, ki ne bi skladno z zahtevami pravnih in strokovnih pravil razkrivale informacije o (po) odsekih, ni mogoče z gotovostjo opredeliti dejansko (*de facto*) zahtevanih razkritij kot obvezna razkritja za družbe. Tako je zaradi takšne ureditve institucionalnega ogrodja po svoji vsebini možno takšna razkritja (vsaj nekatera izmed njih) opredeliti tudi kot neobvezna (*voluntary disclosures*).

povezane (povezanih) s pripravo in razkritjem te informacije, kakorkoli povezane s podjetjem. Podjetje, natančneje vodstvo podjetja, ima pri sprejemanju odločitve o razkritju ali nerazkritju informacije, povezane s podjetjem, možnost diskrecijskega odločanja.⁷⁷ Obstoj možnosti diskrecijske odločitve vodstva podjetja pa odpira vprašanje, kdaj (zakaj) vodstva podjetij razkrivajo informacije o podjetju. Možen motiv (spodbudo) za odločitev vodstva podjetja o razkritju (računovodskih) informacij podjetja je možno utemeljiti z zasnovo teorije agentov (poimenovane tudi agencijske teorije; *agency theory*). Vodstvo podjetja (kot agent) zaradi vlagateljev (ti so eni izmed financerjev podjetja v vlogi principala)⁷⁸ z namenom zmanjševanja možne informacijske asimetrije razkriva informacije o podjetju.⁷⁹ Ta razkritja lahko zmanjšujejo agencijske stroške (*agency costs*),⁸⁰ kajti predstavljajo možno orodje vodstva podjetja, s katerim ti lahko pokažejo, da delujejo v najboljšem interesu vlagateljev v podjetje (McKinnon in Dalimunthe 1993, 36; Watts 1977, Whittred 1987, povzeto po McKinnon in Dalimunthe 1993, 37; Craswell in Taylor 1992, povzeto po Barako 2007, 116). Če se zasnova teorije agentov osredinja predvsem na razmerje med vodstvom podjetja in ekonomski lastniki podjetja (kot enih izmed financerjev podjetja), pa predstavlja drug možen (samostojen ali že omenjenemu motivu komplementaren) motiv (spodbudo) za odločitev vodstva podjetja o razkritju (računovodskih) informacij podjetja v zasnovi tržnega signaliziranja (*signalling theory*). Pri aktivnosti tržnega signaliziranja je namreč v središču razmerje med podjetjem (vodstvom podjetja) in drugimi subjekti v okolju podjetja (konkurenti podjetja, dobavitelji in odjemalci, socialnimi skupinami, kot so na primer sindikalna združenja, in tako naprej). Razkritje informacije podjetja tako predstavlja neposreden signal (sporočilo, informacijo) o »kakovosti« podjetja, kar za prejemnike (subjekte v okolju podjetja) tega signala lahko predstavlja pomembno informacijo, ki omogoča zmanjševanja težav (vključno s tveganji), povezanih s škodljivo selekcijo (*adverse selection*).⁸¹ Več raziskavam, povezanim s proučevanjem razkrivanja (računovodskih) informacij podjetja (na primer Prencipe (2004),

⁷⁷ V povezavi z računovodenjem velja, da praviloma splošno sprejeta pravila računovodenja opredeljujejo nabor alternativnih računovodskih metod, razkritij in drugih parametrov, kar pomeni, da obstaja za podjetje (vodstvo podjetja) možnost izbire (odločanja) glede metod računovodenja, zahtevanih razkritij in z njimi povezanih parametrov po svoji (strokovni in samostojni) presoji, ko podjetje opredeli svoje (računovodske) usmeritve.

⁷⁸ Principal je tisti subjekt, ki ima problem, kako naj nadzira vedenje (ravnanje) agenta. Agent je praviloma večkrat bolj vešč, bolje obveščen in z drugačnimi interesi kot principal (Rebernik in Pušnik 2007, 73).

⁷⁹ Zaradi ločitve upravljanja (*control*) podjetja in ekonomskega lastništva podjetja obstaja po teoriji agentov možnost težav(e), povezanih(e) z vedenjem agenta (*agency conflict*) (Jensen in Meckling 1976, povzeto po Barako 2007, 116). Dodatno velja, da je možno, da so te težave večje, ko je ekonomsko lastništvo podjetja razpršeno med več imetnikov, kot pa v primeru, ko je ekonomsko lastništvo podjetja le v rokah nekaj imetnikov (Fama in Jensen 1983, povzeto po Barako 2007, 116). V teoriji agentov velja podmena, da obstaja (formalno ali neformalno) pogodbeno razmerje med agentom in principalom.

⁸⁰ Agencijski stroški (*agency costs*) so seštevka stroškov nadziranja, stroškov vezanja in principalove rezidualne izgube (Rebernik in Pušnik 2007, 77–78). Stroški nadziranja (*monitoring costs*) so kakršnokoli stroški, povezani z nadzorom v širšem pomenu nad delovanjem agenta. Stroški vezanja (*bonding costs*) so viri, ki jih naložbi (»vloži«) agent, da bi z njimi dokazal in zagotovil principalu, da bo deloval v njegovem najboljšem interesu. Principalova rezidualna izguba je kakršnokoli zmanjšanje principalovega premoženja zaradi agentove namerne ali nenamerne napake oziroma njegove nezmožnosti, da bi v največji možni meri povečal (maksimiral) principalovo premoženje.

⁸¹ Z odločitvami o razkritju informacij lahko tako podjetje doseže neke gospodarske koristi – na primer v oblikovanju videnja (percepcije, razumevanja) trga glede »kakovosti« podjetja in tako razlikovanju tega podjetja od preostalih podjetij, kar praviloma omogoči, da se podjetju ustrezno pripiše primerna tržna vrednost podjetja (Spence 1973, Hughes 1986, Morris 1987, povzeto po Scott 2003, 422–425). Sama odločitev, povezana z metodami računovodenja, zahtevanimi razkritji in z njimi povezanih parametrov, ima lastnosti signala (Scott 2003, 424).

Berger in Hann (2007) in druge), predstavlja temelj zasnova teorije agentov in/ali zasnova tržnega signaliziranja.⁸²

Vendar pa imata zasnovi teorije agentov in tržnega signaliziranja slabost, da omogočata proučevanje le gospodarskih koristi, ki jih lahko ima podjetje (vodstvo podjetja) zaradi razkrivanja (računovodskih) informacij. Dejansko pa lahko za podjetje (vodstvo podjetja) razkritje informacij predstavlja tudi breme, vključno z dejanskimi ali možnimi stroški, povezanimi z razkritji podjetja. Gre za (dejanske ali možne) stroške (bremena), povezane z (možnimi) škodljivimi učinki za podjetje, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary costs*).⁸³ Po tej zasnovi, povezani s stroški, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo,⁸⁴ velja, da če ne obstajajo v podjetju stroški (bremena), ki lahko imajo za podjetje možne škodljive učinke, ima podjetje (vodstvo podjetja) motiv (spodbudo), da (neobvezno) razkrije vse pomembne informacije trgu z namenom, da se odpravijo (zmanjšajo) težave, povezane z informacijsko asimetrijo, in (posledično) zmanjša strošek kapitala (*cost of capital*)⁸⁵ (Grossman 1981, 478; Milgrom 1981, 390–391; Dye 1986, 343; Verrecchia 1983, Darrough in Stoughton 1990, Wagenhofer 1990, povzeto po Prencipe 2004, 322). Tako velja, da če v podjetju obstaja tudi možnost pojava stroškov (bremen), ki lahko imajo za podjetje možne škodljive učinke, podjetje omeji (neobvezna) razkritja informacij, če z razkritjem teh informacij nastanejo za podjetje stroški (bremena), ki imajo za podjetje (možne) škodljive učinke.⁸⁶

Več preteklih izkustvenih (empiričnih) raziskav kaže, da na diskrecijsko odločanje podjetij (vodstev podjetij) glede (neobveznega) razkrivanja informacij vpliva obstoj stroškov (bremen), ki imajo za podjetje (možne) škodljive učinke. Pri tem velja upoštevati, da gre pri odločitvi glede razkritja informacij za strateško odločitev podjetja (vodstva podjetja), ker ta informacija ni razpoložljiva nikjer drugje kot le v podjetju (Scott 1994, 30–31).⁸⁷ Tako je bilo pokazano, da če obstajajo informacije, katerih razkritje lahko pomeni za podjetje razkritje informacij, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary information*), podjetja omejijo oziroma ne razkrijejo informacij, ki so za podjetja bodisi občutljive narave bodisi so podjetja nanje neobčutljiva (*non-proprietary information*) (Dye 1986,

⁸² Proučevanje gospodarskih koristi, povezanih z (ne)razkrivanjem informacij podjetja, je predvsem povezano s snemalno teorijo računovodenja (pozitivno teorijo računovodenja, pozitivno teorijo računovodstva, pozitivno računovodsko teorijo; *Positive Accounting Theory*).

⁸³ Takšni stroški so na primer stroški (bremena), povezani z razkritjem informacij, katere bi lahko uporabili v svojo korist konkurenti in druge osebe na način, ki je škodljiv poročajočemu podjetju. Poleg teh stroškov vključujejo ti stroški (*proprietary costs*) tudi stroške priprave, objave in revizije informacij za razkritja (Prencipe 2004, 322).

⁸⁴ V različnih virih je to zasnovo možno najti pod poimenovanjem *proprietary costs theory (hypothesis)*. Glejte na primer Verrecchia (1983, povzeto po Scott 1994, 26), Scott (1994), Healy in Palepu (2001), Prencipe (2004) ter Berger in Hann (2007).

⁸⁵ Po finančnem pojmovanju je strošek kapitala (*cost of capital*) strošek, povezan tako s kapitalom podjetja (obveznostmi do lastnih virov) kot tudi z dolgovi podjetja (obveznostmi do tujih virov).

⁸⁶ Podjetje (vodstvo podjetja) bo omejilo (neobvezna) razkritja informacij, če z razkritjem teh informacij nastanejo za podjetje stroški (bremena), ki imajo za podjetje (možne) škodljive učinke, ki presegajo gospodarske koristi, ki bi jih podjetje imelo, če bi razkrilo informacije. To na primer pomeni, da če so stroški (bremena), ki imajo za podjetje (možne) škodljive učinke, večji kot je pričakovan diskont trga, ima podjetje motiv (spodbudo), da informacij ne razkrije (Verrecchia 1983, povzeto po Prencipe 2004, 322).

⁸⁷ Velja dodati, da v povezavi z razkrivanjem informacij, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary information*), velja podmena, da je podjetje (vodstvo podjetja) v primerjavi z okoljem podjetja bolj obveščeno (ima višjo stopnjo informiranosti in védenja) in ima tako v posesti boljše (bolj nadrobne, natančne in tako naprej) informacije, povezane z delovanjem podjetja.

353).⁸⁸ Pri odločitvi glede razkrivanja informacij, katerih razkritje lahko vpliva na pojav (nastanek) in/ali povečanje stroškov (bremen), ki imajo za podjetje (možne) škodljive učinke, gre za izbiro boljše možnosti izmed slabih.⁸⁹ Pri tem velja upoštevati, da zaradi obstoja stroškov (bremen), ki imajo za podjetje (možne) škodljive učinke, nerazkritje (prikritje) informacij pomeni, da na trgu (okolju podjetja) obstaja negotovost, ali je podjetje zadržalo razkritje informacije, ker je novica slaba (neugodna; *bad news*), ali pa le za to, ker informacije niso dovolj pomembne (dobre, ugodne), da bi upravičile stroške, povezane z objavo informacije (Verrecchia 1983, povzeto po Prencipe 2004, 322). Če obstajajo stroški (bremena), ki imajo za podjetje (možne) škodljive učinke, trg (okolje podjetja) reagira na nerazkritje informacij manj negativno kot pa v primeru neobstoja takšnih stroškov (bremen) (Verrecchia 1983, povzeto po Prencipe 2004, 322). Glede na navedeno je možno zasnovo, povezano s stroški, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo, uporabiti tudi v povezavi z razkrivanjem informacij o (po) odsekih, kajti omogoča razumevanje delovanja (obnašanja) podjetij v povezavi z razkrivanjem (prikrivanjem) informacij o (po) odsekih. Izsledki več preteklih izkustvenih (empiričnih) raziskav (Baker in McFarland 1968, Mautz 1968, SRS 1987, Boersema in Van Weelden 1992, povzeto po Prencipe 2004, 323; Deppe in Omer 2000, 50; Maines in drugi 1997, 22–23; Roberts 2000, Venkataraman 2001, Behn in drugi 2002, Ettredge in drugi 2005, povzeto po Troberg in drugi 2010, 48; Berger in Hann 2003, 233–234) kažejo, da imajo razkrite informacije o (po) odsekih pomemben vpliv na trg.⁹⁰ Vendarle pa razkritja informacij o (po) odsekih niso popolna, kar kaže več raziskav (Hayes in Lundholm 1996, povzeto po Troberg in drugi 2010, 49; Harris 1998, 126–127; Botosan in Stanford 2005, 751; Berger in Hann 2007, 902). To dejstvo kaže na možno prisotnost motiva, da podjetja ne razkrijejo informacij o (po) odsekih zaradi obstoja enega ali več stroškov (bremen), ki imajo za podjetje (možne) škodljive učinke.

Neizogibni stroški (bremena), povezani s poročanjem o (po) odsekih, so stroški (bremena), povezana s pripravo, objavo in revizijo razkritih informacij o (po) odsekih. Splošno sprejeta računovodska načela, povezana s pripravljanjem in razkrivanjem informacij o (po) odsekih, praviloma podajajo več različnih operativnih opredelitev (na primer, kako opredeliti odseke, o katerih odsekih podjetja poročati, kakšne naj bodo usmeritve pri razporejanju različnih gospodarskih kategorij, kakšne naj bodo usmeritve pri poslovanju med različnimi odseki podjetja in tako naprej) in urejajo postopke pripravljanja in razkritja

⁸⁸ Podjetje bo omejilo razkrivanje informacij, na katere sicer podjetje ni občutljivo, zaradi obstoja znanega statističnega medsebojnega razmerja (povezanosti) med to vrsto informacije in drugo vrsto informacije, na razkritje katere je podjetje občutljivo.

⁸⁹ Tako na primer velja, da s povečanjem števila konkurentov in s povečanjem velikosti konkurentov razkritje informacij, ki lahko imajo za podjetje (možne) škodljive učinke, lahko pomeni za podjetje povečanje teh stroškov (bremen) (Darrough in Stoughton 1990, povzeto po Prencipe 2004, 322). Če je ob povečanju teh stroškov (bremen) ocenjeno tveganje možne aktivnosti škodljivega ukrepa konkurenta majhno, potem velja, da so podjetja nagnjena k prenehanju razkrivanja vseh informacij (Wagenhofer 1990, povzeto po Prencipe 2004, 322).

⁹⁰ Razkritja informacij o (po) odsekih (*segment disclosures*) pomenijo (predstavljajo) za finančne analitike najpomembnejše razkritje – torej eno izmed »ključnih« razkritij podjetja, katero se uporabi pri različnih odločitvah o naložbenju in/ali raznaložbenju (Knutson 1993, povzeto po Botosan in Stanford 2005, 757; Balakrishnan in drugi 1990, Boatsman in drugi 1993, Ijiri 1995, Prather-Stewart 1995, Epstein in Palepu 1999, povzeto po Troberg in drugi 2010, 47). Glejte tudi opombo 104 na strani 28. Več in podrobneje o tem glejte poglavje 8.4.2 na strani 107.

informacij o (po) odsekih.⁹¹ Od trenutka uvedbe prvih standardov, ki so urejali razkrivanje informacij o (po) odsekih,⁹² so podjetja (vodstva podjetij) izražala dvom v upravičenost takšne ureditve pripravljanja in razkrivanja informacij o (po) odsekih (Baker in McFarland 1968, Mautz 1968, Boersema in Van Weelden 1992, povzeto po Principe 2004, 323). Kot dva izmed razlogov je mogoče zaslediti dejstva, da zaradi obstoja informacij, na razkritje katerih je podjetje občutljivo, ni mogoče zagotavljati (pričakovati) zanesljivih informacij o (po) odsekih. In drugič, da so stroški (bremena), ki so povezana s pripravo, objavo in revizijo informacij o (po) odsekih, večji,⁹³ kot so možne pričakovane (gospodarske) koristi, povezane z razkrivanjem teh informacij o (po) odsekih.⁹⁴

Temelj zasnove, povezane s stroški, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo, je obstoj takšnih stroškov (bremen). Razkrivanje informacij o (po) odsekih po svoji vsebini pomeni razkritje (nadrobni) informacij po posameznih odsekih (delih) podjetja o dobičkonosnosti posameznih gospodarskih kategorij (na primer sredstev, vloženih lastnih finančnih virov, ustvarjenih prihodkov in tako naprej) po odsekih, stopnji rasti posameznih odsekov, obveznostih odseka, ustvarjenih prihodkih odseka z zunanjimi ali/in notranjimi odjemalci, dejavnosti odsekov in tako naprej. Razkritje takšnih informacij o (po) odsekih lahko ima za podjetje enega ali več (dejanskih ali možnih) škodljivih učinkov, še posebej, če na primer konkurenti in/ali druge stranke na podlagi razkritih informacij izkoristijo možne zaznane slabosti ali/in priložnosti. Od uvedbe standardov⁹⁵ dalje so podjetja (vodstva podjetij) izražala dvom in/ali zaskrbljenost, povezano z zahtevo po razkrivanju informacij o (po) odsekih, zaradi možnega razkrivanja informacij, na katere je podjetje občutljivo (Mautz 1968, AICPA 1994, Sanders in drugi 1999, povzeto po Principe 2004, 323; Deppe in Omer 2000, 50).⁹⁶

Več izkustvenih (empiričnih) raziskav, povezanih z razkrivanjem informacij o (po) odsekih (Harris 1995, Hayes in Lundholm 1996, povzeto po Principe 2004, 323; Harris 1998; Ettredge in drugi 2002; Piotroski 2003, povzeto po Berger in Hann 2007, 872; Principe 2004; Botosan in Stanford 2005; Berger in Hann 2007), kaže, da podjetja (vodstva podjetij) možnost diskrecijske odločitve glede razkrivanja informacij o (po) odsekih udejanjajo različno zaradi možnega obstoja stroškov (bremen), ki imajo za podjetje (možne) škodljive učinke. Tako velja, da bodo podjetja (vodstva podjetij) manj verjetno

⁹¹ Če je pripravljanje in razkrivanje informacij o (po) odsekih podjetja skladno z notranjim sistemom organizacijskega poročanja podjetja, potem je mogoče pričakovati manj tehničnih težav, povezanih s pripravljanjem in razkrivanjem informacij o (po) odsekih. Če sta sistema poročanja skladna, potem podjetje nima vpeljanega dvojnega sistema poročanja.

⁹² Podrobneje o tem glejte poglavje 8.3.3 na strani 82.

⁹³ Na primer stroški, povezani z revidiranjem informacij o (po) odsekih, so večji, ker mora revizor opraviti dodatno (to je večji obseg dela) dejavnost revidiranja razkritij o (po) odsekih podjetja (Sanders in drugi 1999, povzeto po Principe 2004, 323).

⁹⁴ Skepso glede razkrivanja informacij o (po) odsekih so podjetja (vodstva podjetij) večkrat izrazila na primer v postopku sprejemanja standardov, ki urejajo razkrivanje informacij o (po) odsekih, kot so na primer ASC 280 (pred letom 2010 poimenovan SFAS 131) in MRS 14(R). Več o tem glejte poglavje 8.3.4.2 na strani 92.

⁹⁵ Podrobneje o tem glejte poglavje 8.3.3 (na strani 82) in naslednja poglavja.

⁹⁶ Po zasnovi teorije agentov in zasnovi tržnega signaliziranja ima podjetje zaradi razkritja informacij o (po) odsekih gospodarske koristi, kot so zmanjšani agencijski stroški in zmanjšani drugi stroški, povezani z razkritji. Skladno z obema zasnovama je zaradi možnih gospodarskih koristi tudi izhodišče pripravljavcev standardov, katero predpostavlja, da so informacije o (po) odsekih uporabne za uporabnike računovodskih izkazov vseh podjetij, katera delujejo na več različnih področjih, in se morajo zato informacije o (po) odsekih tudi razkriti (McKinnon and Dalimunthe 1993, 34).

razkrila informacije o (po) odsekih, kateri bodo dlje časa omogočali ali so omogočali doseganje nadpovprečnih dobičkov (Harris 1995, povzeto po Prencipe 2004, 323; Harris 1998, 124–125). To pa je tudi eden izmed dejavnikov, ki vpliva na odločitev podjetja (vodstva podjetja) glede opredelitve odsekov v podjetju. Zaradi prikrievanja takšnih in drugih podobnih informacij podjetje (vodstvo podjetja) izbere višjo stopnjo združevanja različnih informacij, povezanih z razkritji o (po) odsekih (Hayes in Lundholm 1996, povzeto po Hollie in drugi 2007, 10; Berger in Hann 2007, 873). Tako velja, da večja podjetja, katera imajo več konkurentov in delujejo v več različnih odsekih poslovanja, poizkušajo skriti informacije o dobičkonosnih aktivnostih podjetja tako, da podjetje razkrije le en odsek (Hayes in Lundholm 1996, povzeto po Troberg in drugi 2010, 49). Velja pa tudi, da bodo podjetja (vodstva podjetij) verjetno prikrija informacije o (po) odsekih, kateri bodo dlje časa dosegali podpovprečne dobičke (Berger in Hann 2007, 902).

Zasnova, povezana s stroški, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, se od zasnove teorije agentov in zasnove tržnega signaliziranja razlikuje v tem, da pojasnjuje delovanje (obnašanje, vedênje, ravnanje) podjetja (vodstva podjetja) glede razkrivanja informacij podjetja ob upoštevanju (možnega) obstoja stroškov (bremen), povezanih z razkrivanjem informacij o (po) odsekih. To omogoča možnost drugega razumevanja (pojasnitve) ravnanja podjetja (vodstva podjetja) glede razkrivanja informacij o (po) odsekih. Ob podmeni, da namen (pomen) razkritja informacij o (po) odsekih ni enak za vsa podjetja, velja, da je tako mogoče prepoznati dejavnike (nove gospodarske lastnosti), povezane z razkrivanjem informacij o (po) odsekih. Iz več preteklih raziskav, povezanih s proučevanjem razkrivanja (računovodskih) informacij podjetja, posebej pa povezanih s poročanjem o (po) odsekih (Harris 1998; Herrmann in Thomas 2000; Douplik in Seese 2001; Behn in drugi 2002; Street in Nichols 2002; Ettredge in drugi 2002, 2005, 2006; Berger in Hann 2003, 2007; Prather-Kinsey in Meek 2004; Prencipe 2004; Botosan in Stanford 2005; ter drugih podobnih), izhaja, da so dejavniki (gospodarske lastnosti podjetij), ki so povezani z (neobveznim; *voluntary*) razkrivanjem informacij in razkrivanjem informacij o (po) odsekih različni in številni: velikost podjetja (*firm size*), finančno vzvodje (*financial leverage*), razpršenost lastništva (*ownership diffusion*), dobičkonosnost (*profitability*), uvrščenost na organizirani trg vrednostnih papirjev (*listing status*) in številni drugi se v različnih raziskavah kažejo kot tisti, ki pomembno vplivajo na (neobvezno) razkrivanje informacij podjetja.⁹⁷

2.3.1 Stopnja rasti

Večkrat se stroške (bremena), povezane z (možnimi) škodljivimi učinki za podjetje, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary costs*), neposredno povezuje s stroški (bremen), povezanimi z razkritjem informacij, katere bi lahko uporabili v svojo korist konkurenti in druge osebe na način, ki je škodljiv poročajočemu podjetju (glejte na primer Darrough in Stoughton 1990, povzeto po Troberg in drugi 2010, 49; Newman in Sansing 1993, Gigler 1994, povzeto po Berger in Hann 2007, 873–874; Harris 1998; Botosan in Stanford 2005). Razkritje informacij o (po) odsekih (ki predstavljajo razkrivanje informacij o (po) posameznih delih podjetja, njihovih dosežkih in druge podobne) lahko ima za podjetje enega ali več (dejanskih ali možnih) škodljivih učinkov, še posebej, če na primer

⁹⁷ Več o različnih in številnih dejavnikih (gospodarskih lastnostih podjetij), ki so povezani z razkrivanjem informacij, v nadaljevanju poglavja. Glejte tudi poglavje 8.4.5 na strani 121.

konkurenti in/ali druge stranke na podlagi razkritih informacij izkoristijo možne zaznane slabosti ali/in priložnosti podjetja. Oteženo konkurenčno okolje lahko za podjetje pomeni težave pri njegovi rasti. Rast podjetja je namreč na primer večkrat povezana z vstopom na enega ali več novih (dobičkonosnih) trgov ali/in z obstojem enega ali več rastočih trgov. Za podjetje, ki namenja svoje razpoložljive vire za delovanje na teh trgih – torej za rast (*growth*) podjetja, predstavlja pojav stroškov, povezanih z (možnimi) škodljivimi učinki za podjetje, večje breme kot za podjetja, ki ne namenjajo svojih razpoložljivih virov za delovanje na teh trgih (Prencipe 2004, 324–325). Razkritje informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih, konkurentom in drugim osebam tako zmanjšuje možne gospodarske koristi za podjetje, katero te informacije razkrije (in hkrati povečuje stroške, ki so povezani s škodljivimi učinki za podjetje), zaradi česar bo rastoče podjetje (vodstvo podjetja) razkrivalo manj informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih. Ob upoštevanju navedenega je zato hipoteza

H₁:

Večja kot je rast (growth) podjetja, manjši obseg informacij o (po) odsekih podjetje razkriva.

2.3.2 Obstoje obvladujočega družbenika

Glede na zasnovo teorije agentov velja, da več kot je ekonomskih lastnikov v podjetju (torej bolj, kot je razpršeno lastništvo podjetja), kateri niso vključeni neposredno v upravljanje (vodstvo podjetja), večji so zaradi asimetrije informacij agencijski stroški v razmerju med vodstvom podjetja in financerji podjetja (kot principalom) (Jensen in Meckling 1976, Leftwich in drugi 1981, povzeto po McKinnon in Dalimunthe 1993, 37, in po Leuz 2004, 17). Tako velja tudi, da manj kot je ekonomskih lastnikov v podjetju (torej manj kot je razpršeno lastništvo podjetja), več možnosti se imajo obstoječi lastniki v podjetju vključevati v upravljanje podjetja kot v primeru razpršenega lastništva (Schipper 1981, Bradbury 1991, Craswall in Taylor 1992, povzeto po McKinnon in Dalimunthe 1993, 37).⁹⁸ Vključevanje lastnikov v upravljanje podjetja pa zmanjšuje agencijske stroške in tako zmanjšuje zahteve (potrebe) po obsežnem in/ali nadrobnem razkrivanju informacij (Prencipe 2004, 326–327).⁹⁹ Tako velja, da če podjetje nima razpršenega lastništva in če obstajajo (možni) stroški, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje (*proprietary costs*), lahko podjetje razkriva informacije, vključno z informacijami o (po) odsekih, na način, ki ni javen (na primer zasebna predstavitev pomembnemu lastniku in tako naprej) (Leuz 2004, 17).¹⁰⁰ Če ima podjetje (družba) obvladujočega družbenika (*controlling party*,

⁹⁸ Razpršeno lastništvo podjetja predstavlja manjšo možnost nadzorovanja delovanja vodstva podjetja zaradi premajhnih (nepomembnih) deležev posameznih lastnikov (Zeckhauser in Pound 1990, povzeto po Barako 2007, 116).

⁹⁹ Pri tem velja dodati, da je letno poročilo kot vrsta računovodskega poročila podjetja, ki vključuje razkrite informacije podjetja in o podjetju, večkrat glavni (edini) vir informacij za tiste imetnike deležev v družbi, ki nimajo pomembnega vpliva (*significant interest*), in tako edini možni pripomoček, ki omogoča zmanjševanje asimetrije informacij. Nekatere raziskave kažejo, da se z večjo vključenostjo (družinskih) članov v upravljanje podjetja, če so ti hkrati tudi ekonomski lastniki podjetja, obseg (neobveznih) razkritij informacij podjetja zmanjšuje (Chau in Gray 2002, Ho in Wong 2001, povzeto po Barako 2007, 115).

¹⁰⁰ Podjetja z večjim številom imetnikov deležev (razpršenim lastništvom) razkrivajo več informacij o podjetju zaradi večjih pričakovanj več imetnikov deležev in finančnih analitikov ter bolj »javnega« nadzora,

controlling shareholder, tudi ožje *controlling entity*), torej ekonomskega lastnika, ki lahko samostojno sprejema vse pomembne poslovne odločitve, pa je verjetno, da podjetje ne bo razkrivalo informacij o (po) odsekih podjetja javno (na primer v sklopu letnega poročila). Zaradi obstoja obvladujočega družbenika namreč preostali imetniki deležev, če ti v podjetju obstajajo, praviloma ne bodo imeli dovolj moči (pravic), da bi lahko vplivali na način in/ali obseg razkrivanja informacij podjetja, vključno z razkrivanjem informacij o (po) odsekih. Po več preteklih izkustvenih (empiričnih) raziskavah velja, da večja kot je razpršenost lastništva (*ownership diffusion*), večji je obseg (neobveznih) razkritij informacij, vključno z razkritji o (po) odsekih (McKinnon in Dalimunthe 1993, Saada 1998, Leuz 1999, povzeto po Prencipe 2003, 326; Schneider 1985; Scott 1994; Leuz 2000, povzeto po Leuz 2004, 17; Haniffa in Cooke 2002, povzeto po Barako 2007, 116), čeprav izidi nekaterih raziskav (Craswell and Taylor 1992, Hossain in drugi 1994, povzeto po Barako 2007, 115–116) kažejo tudi obratno ali da razpršenost lastništva ne vpliva na obseg (neobveznih) razkritij informacij podjetja. Ob vključitvi zasnove, povezane s stroški, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo, in upoštevanju vsega preostalega navedenega je zato hipoteza

H₂:

Če obstaja imetnik deleža podjetja, ki podjetje obvladuje (controlling party), potem podjetje razkriva manjši obseg informacij o (po) odsekih.

2.3.3 Obstoj skupine

Na splošno velja, da večje kot je (po velikosti) podjetje, bolj je verjetno, da bo imelo večje število odvisnih podjetij (*subsidiaries*). Da lahko obvladujoče podjetje upravlja in nadzoruje delovanje enega ali več odvisnih podjetij (ter mogoče nadalje odvisnih podjetij od odvisnih podjetij in tako naprej), mora imeti za ta namen primeren organizacijsko-informacijski sistem (Courtis 1978, Cooke 1989, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 260). Takšen sistem omogoča zmanjševanje stroškov, povezanih s pripravo informacij, na eno enoto. Če takšen sistem obstaja, so tudi stroški, povezani z razkrivanjem informacij o (po) odsekih, manjši, kajti večina podatkov, potrebnih za pripravo informacij o (po) odsekih, je že razpoložljivih za namen upravljanja in nadzorovanja (Prencipe 2004, 324). V takšnih primerih je možno pričakovati, da bodo tudi stroški, povezani z revidiranjem informacij o (po) odsekih, manjši. Če je torej podjetje obvladujoče podjetje drugemu podjetju, potem je verjetno, da bo podjetje razkrilo več informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih, saj so stroški, povezani s pripravo, razkritjem in revizijo informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih z obstojem skupine relativno manjši.

H₃:

Če je podjetje obvladujoče podjetje (controlling entity) drugemu podjetju, potem podjetje razkriva večji obseg informacij o (po) odsekih.

2.4 Različni dejavniki, povezani z razkrivanjem informacij o (po) odsekih

Zasnova, povezana s stroški, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje (*proprietary costs theory*), se od zasnove teorije agentov in zasnove tržnega signaliziranja razlikuje v tem, da pojasnjuje delovanje (obnašanje, vedênje, ravnanje) podjetja (vodstva podjetja) glede razkrivanja informacij podjetja ob upoštevanju (možnega) obstoja stroškov (bremen), povezanih z razkrivanjem informacij o (po) odsekih. Pri tej zasnovi torej niso proučene le koristi (*benefits*) za podjetje, ki razkriva (računovodske) informacije, ampak tudi (možna) bremena (*costs*), povezana z razkrivanjem (računovodskih) informacij. V več preteklih raziskavah, povezanih s proučevanjem razkrivanja (računovodskih) informacij podjetja, posebej z razkrivanjem (računovodskih) informacij o (po) odsekih (McKinnon in Dalimunthe 1993; Herrmann in Thomas 1996, 2000; Harris 1998; Ettredge in drugi 2000, 2002, 2005, 2006; Street in drugi 2000; Douplik in Seese 2001; Behn in drugi 2002; Street in Nichols 2002; Berger in Hann 2003, 2007; Prather-Kinsey in Meek 2004; Prencipe 2004; Botosan in Stanford 2005; Paul in Largay 2005; Birt in drugi 2007 ter drugih), so nekateri dejavniki (gospodarske lastnosti podjetij) prepoznani kot pomembni (statistično značilni). Ti pomembni prepoznani dejavniki so številni, zaradi česar so v nadaljevanju predstavljeni le tisti, kateri so bili prepoznani kot pomembni (statistično značilni) dejavniki v več preteklih raziskavah (torej več kot le eni raziskavi).¹⁰¹

2.4.1 Velikost podjetja

V primeru, ko podjetju ne bi bilo treba razkrivati nobenih informacij (torej ni v institucionalnem sistemu zahtev po razkritjih), po splošni mikroekonomski teoriji velja, da bo podjetje (vodstvo podjetja) razkrilo informacije o podjetju (torej o sebi in o svojem delovanju) takrat, ko so mejne koristi za podjetje, povezane s pripravo in razkritjem informacij, vsaj (najmanj) enake mejnim stroškom (bremenom), povezanim s pripravo in razkritjem informacij (Ball in Foster 1992, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 5). Ob upoštevanju navedenega velja dodati, da je velikost podjetja (*firm size, size*) tisti kazalec (indikator; *proxy*), ki lahko kaže več lastnosti podjetja, vključno na stroške (bremena), povezane s pripravo informacij, objavo, revizijo, konkurenčnim tržnim delovanjem podjetja ter ne nazadnje možnimi škodljivimi učinki za podjetje. Zaradi navedenega in na podlagi izsledkov (ugotovitev) več izkustvenih (empiričnih) raziskav¹⁰² je podanih več (vnaprejšnjih) razlogov, zaradi katerih je mogoče pričakovati pozitivno korelacijsko razmerje med velikostjo podjetja ter obsegom (kakovostjo) razkritih informacij, vključno z razkritjem informacij o (po) odsekih.

Prvič, po zasnovi teorije agentov velja, da večje kot je podjetje, večja je asimetrija informacij med vodstvom podjetja, trenutnimi (ekonomskimi) lastniki podjetja ter možnimi bodočimi (ekonomskimi) lastniki podjetja in/ali drugimi financerji podjetja, zaradi česar so

¹⁰¹ V poglavju 2.4 (na strani 26 in naslednjih straneh) predstavljeni dejavniki, povezani z razkrivanjem (računovodskih) informacij, posebej pa razkrivanjem (računovodskih) informacij o (po) odsekih, so dejavniki, kateri so bili prepoznani kot pomembni (statistično značilni) dejavniki v več preteklih raziskavah. Ti dejavniki predstavljajo »kontrolne« (pojasnjevalne, neodvisne) spremenljivke (*control variables*) regresijskega modela.

¹⁰² Glejte na primer navedene izkustvene (empirične) raziskave, povezane s tematiko razkrivanja informacij o (po) odsekih, v poglavju 2.4 na strani 26.

tudi agencijski stroški med temi strankami večji (Prencipe 2004, 326; Jensen in Meckling 1976, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 260; Chow in Wong-Boren 1987, povzeto po Barako 2007, 117). Razkritja, vključno z razkritji o (po) odsekih, so za vodstvo podjetja uporaben pripomoček, ki daje možnost zmanjševanja težav, povezanih z asimetrijo informacij.

Drugič. Zasnova stroškov (bremen), povezanih z (možnimi) škodljivimi učinki za podjetje, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary costs*), kaže na možnost, zaradi katerih vodstvo podjetja informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih, ne bo razkrivalo. Tako velja, da so za po velikosti manjše podjetje zaradi manjših finančnih in drugih razpoložljivih virov takšni stroški (bremena) večji kot za veliko podjetje (Buzby 1975, povzeto po Salamon in Dhaliwal 1980, 557). Razkritja informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih, namreč za manjše podjetje pomeni razkritje svojih poslovnih zmožnosti (sposobnosti) in/ali slabosti (omejitev) ter lahko tudi poslovnih priložnosti, katere predstavljajo za manjše podjetje pomembno konkurenčno prednost v primerjavi s (z neposrednimi) konkurenti (Singhvi in Desai 1971, Firth 1979, Craswell in Taylor 1992, povzeto po McKinnon in Dalimunthe 1993, 40–41; Herrmann in Thomas 1996, 5).¹⁰³ Pri tem velja, da so stroški (bremena), povezani s konkurenti in/ali konkurenčnim delovanjem podjetja, za večje podjetje po pričakovanjih manjši, tudi zaradi dejstva, da so se večja podjetja zmožna bolj samostojno braniti pred povračilnimi ukrepi konkurentov, zaradi večjih obsegov (v absolutnem merilu) virov, ki jih lahko uporabijo v te namene, če je potrebno (Prencipe 2004, 326). Temu velja dodati še, tretjič, da ima večje podjetje v primerjavi z manjšim podjetjem pri dogovarjanju in sklepanju pogodb s svojimi odjemalci, dobavitelji in drugimi osebami boljši pogajalski položaj. Tako velja, da je manj verjetno, da bodo informacije, ki jih večje podjetje razkrije v pogajanjih in/ali pogodbah, takšne, da bi za podjetje imele škodljive učinke (Prencipe 2004, 326). Za večje podjetje so tako stroški (bremena), povezani z (možnimi) škodljivimi učinki za podjetje, na katere je podjetje občutljivo, manjši, zaradi česar ima tudi manjši motiv (spodbudo) za prikrivanje (nerazkrivanje) informacij o (po) odsekih.

Četrto, stroški, povezani s pripravo, razkritjem in/ali revizijo informacij o (po) odsekih, so bolj verjetno za večja podjetja manjši, ker imajo večja podjetja potrebne vire (finančne vire, razpoložljivo osebje, čas, izkušnje in tako naprej) za pripravljanje in razkrivanje teh informacij (Ahmed in Nicholls 1994, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 260; Herrmann in Thomas 1996, 5; Firth 1979, Ball in Foster 1992, povzeto po McKinnon in Dalimunthe 1993, 40–41). Prav tako velja, da se ti stroški kljub večanju obsega podjetja zaradi omenjenih potrebnih stalnih virov (*fixed component*), namenjenih pripravljanju in razkrivanju informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih, zelo verjetno zmanjšujejo

¹⁰³ Razumljivo je, da javno razkritje informacije, vključno z informacijami o (po) odsekih (kot je na primer informacija o nabavnih in/ali proizvodnih stroških prodanih izdelkov in/ali storitev), razkrije neposrednim konkurentom več podrobnosti o poslovnem delovanju (kot je na primer strategija določanja cen in tako naprej) pri manjšem podjetju, kot pa bi takšno razkritje neposredno razkrilo o poslovnem delovanju pri večjem podjetju (Buzby 1975, povzeto po Salamon in Dhaliwal 1980, 557). Velja pa tudi dodati, da lahko večja podjetja lažje kot manjša podjetja »prikrijejo« (skrijejo) informacije, katerih razkritje lahko ima škodljive učinke za podjetje (na primer o dobičkonosnih odsekih podjetja) (Smiley 1988, AIMR 1993, povzeto po Leuz 2004, 16). Večkrat tako večja podjetja združujejo (*aggregate*) informacije o (po) posameznih odsekih v en poročevalski odsek, s čimer predvidoma zmanjšujejo stroške (bremena), povezane z razkritjem teh informacij, ki lahko imajo za podjetje škodljive učinke (Gray in Roberts 1988, povzeto po Leuz 2004, 16).

na enoto (glede na velikost podjetja) (Leuz 2004, 16; Prencipe 2004, 236). Večje podjetje pa je tudi tisto, ki praviloma ima izgrajen notranji informacijski sistem poročanja za posamezne dele (oddelke, sektorje, divizije ...) podjetja, zaradi česar so ti stroški, povezani s pripravo, razkritjem in/ali revizijo večjega obsega informacij o (po) odsekih, manjši kot za majhno podjetje (Firth 1979, povzeto po McKinnon in Dalimunthe 1993, 40–41; Chavent in drugi 2006, 188). Ker so ti stroški bolj verjetno za večje podjetje manjši kot za manjše podjetje, je pričakovati, da bo večje podjetje razkrilo več informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih.

Petič, na splošno velja, da večje kot je podjetje, večje je zanimanje (*interest*) zanj. Možen razlog je v tem, da so večja podjetja bolj verjetno podjetja, ki imajo večji gospodarski pomen (*economic significance*) v njihovem gospodarskem okolju (pri osebah, kot so odjemalci, dobavitelji, financerji in z njimi povezani analitiki, državnih organizacijah in ne nazadnje širši javnosti), zaradi česar je večkrat večja zahteva v okolju teh podjetij po čim večjem obsegu razkrivanja informacij (Cooke 1991, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 260). Tako velja, da večje kot je podjetje, več različnih oseb, predvsem finančnih analitikov, kaže zanimanje za razkrite ali/in nerazkrite¹⁰⁴ informacije podjetja (o njegovih dosežkih) ter zahteva večji obseg razkritij o podjetju (Lang in Lundholm 1993, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 260; McKinnon in Dalimunthe 1993, 40; Leuz 2004, 16; Schipper 1991, povzeto po McKinnon in Dalimunthe 1993, 40–41). Več oseb kot kaže zanimanje za podjetje, večje je praviloma tako tudi breme (pritisk) za podjetje, da so razkrite informacije, vključno z informacijami o (po) odsekih, odmevne (*stronger news*) (Schipper 1991, povzeto po Prencipe 2004, 326). Ne nazadnje pa velja tudi, da večje kot je podjetje, za svoje delovanje potrebuje takšno podjetje večkrat tudi več različnih virov financiranja, zaradi česar mora podjetje obstoječim in možnim (bodočim) financerjem podjetja razkrivati več informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih (Wallace in Naser 1995, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 260).¹⁰⁵

In dodatno velja dodati, šestič, da so večja podjetja tista, ki so zaradi (v absolutnem znesku) večjega obsega bolj občutljiva na sociološka dogajanja v okolju podjetja (*politically sensitive*) kot manjša podjetja (Watts in Zimmerman 1978, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 5). Velja namreč, da večje kot je podjetje, večja je možnost kakršnekoli oblike nadzora, vključno z oblikovanjem »splošnega javnega mnenja« o podjetju (Watts in Zimmerman 1978, Bujaki in Richardson 1997, povzeto po Chavent in drugi 2006, 188). Ta možnost tako lahko močno vpliva na odločitve vodstva podjetja glede (računovodskih) usmeritev podjetja, povezanih z razkrivanjem informacij, vključno z razkrivanjem informacij o (po) odsekih (Watts in Zimmerman 1978, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 5). Ker so stroški (bremena), povezani z možnimi škodljivimi učinki za podjetje, bolj verjetno za večje podjetje večji kot za manjše podjetje, je pričakovati, da bo večje podjetje razkrilo več informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Velja opozoriti, da kjer obstaja zahteva po razkritju informacij o podjetju, lahko nerazkritje (prikritje) informacij o podjetju zainteresirani pojmujejo kot slabo znamenje (neugodno; *bad news*) v povezavi s podjetjem (Verrecchia 1983, povzeto po McKinnon in Dhaliwal 1993, 41).

¹⁰⁵ Več razkritij podjetja zmanjšuje stroške kapitala podjetja (Choi 1973, Homgren 1957, Duff in Phelps 1976, povzeto po Salamon in Dhaliwal 1980, 557).

¹⁰⁶ Stroške (bremena), povezane z možnimi škodljivimi učinki za podjetje, ki izhajajo iz sociološkega dogajanja v okolju podjetja, je možno omejevati in/ali zmanjšati z dodatnimi razkritji informacij o podjetju, vključno z razkritjem informacij o (po) odsekih (Craswell in Taylor 1992, povzeto po McKinnon in Dhaliwal 1993, 41).

Ob upoštevanju navedenega velja dodati, da je velikost podjetja (*firm size*) tisti kazalec (indikator; *proxy*), ki je v več izkustvenih (empiričnih) raziskavah, povezanih s tematiko razkrivanja informacij o (po) odsekih podjetja, (statistično) pomemben dejavnik (glejte na primer Belkaoui-Riahi 2001, Chow in Wong-Boren 1987, Lang in Lundholm 1993, Owusu-Ansah 1998, Singhvi in Desai 1971, Wallace in Naser 1995, Wallace in drugi 1994, povzeto po Barako 2007, 117; Stanga 1976, McNally in drugi 1982, Tai in drugi 1990, Hossain in drugi 1994, Meek in drugi 1995, Marston in Robson 1997, Depoers 2000, povzeto po Chavent in drugi 2006, 188; Buzby 1975, Firth 1979, Cooke 1989 in 1991, Bradbury 1992, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 5; Salamon in Dhaliwal 1980, McKinnin in Dalimunthe 1993, Mitchell in drugi 1995, Herrmann in Thomas 1996, Saada 1998, Leuz 1999, povzeto po Prencipe 2004, 326; in številne druge). Glede na podane predstavljene razloge je pričakovati, da so večja podjetja tista, ki bodo bolj verjetno razkrila večji obseg informacij o (po) odsekih kot manjša podjetja.

2.4.2 Stanje dolžniškega financiranja podjetja

Večkrat lahko podjetju zagotovijo sredstva različni posojilodajalci. V podjetju, pri katerem je nastalo agencijsko razmerje do enega ali več posojilodajalcev, so agencijski stroški večji, če ima podjetje večjo stopnjo dolgov v svoji strukturi virov financiranja (*capital structure*) (Jensen in Meckling 1976, Smith in Warner 1979, povzeto po McKinnon in Dalimunthe 1993, 41; Leuz 2004, 17). Podjetje (vodstvo podjetja) zato do enega ali več posojilodajalcev zmanjšuje problem informacijske asimetrije z razkrivanjem (neobveznih) informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih, z namenom ustvarjanja prepričanja, da je podjetje zmožno poravnati obveznosti, ki izhajajo iz posojilnih pogodb (Smith in Warner 1979, povzeto po McKinnon in Dalimunthe 1993, 41).¹⁰⁷ Slednje še posebej velja za podjetje, katero je prejelo dolgoročne vire financiranja (Salamon in Dhaliwal 1980, povzeto po Chavent in drugi 2006, 189). Tako velja, da večja kot je stopnja dolžniškosti financiranja podjetja (stopnja dolžniškosti vlaganja, finančno vzvodje; *financial leverage*), bolj verjetno je, da bo podjetje (neobvezno) razkrilo več (večji obseg) informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih.

Velja pa dodati, da so glede na to vnaprej (*a priori*) predvideno pozitivno usmerjeno razmerje izidi več izkustvenih (empiričnih) raziskav, povezanih s tematiko razkrivanja informacij, vključno z razkrivanjem informacij o (po) odsekih podjetja, različni. Tako so nekateri raziskovalci ugotovili, da je stopnja dolžniškosti financiranja (statistično) pomemben dejavnik (Salamon in Dhaliwal 1980, Bradbury 1992, Mitchel in drugi 1995, Giner in drugi 1997, povzeto po Prencipe 2004, 237; Prencipe 2004; Malone in drugi 1993, Naser 1998, povzeto po Barako 2007, 117), medtem ko drugi raziskovalci takšnega učinka niso zasledili (McKinnon in Dalimuthe 1993, Kelly 1994, Leuz 1999, povzeto po Prencipe 2004, 237; Carson in Simnett 1997, Hossain in drugi 1994, Malone in drugi 1993, povzeto po Barako 2007, 117; Schneider 1985, Chow in Wong-Boren 1987, Bernards 1994,

¹⁰⁷ Posojilodajalci lahko s pomočjo več razkritih informacij, vključno z razkritimi informacijami o (po) odsekih, bolje upravljajo s svojim tveganjem, povezanim z danimi posojili podjetju (Hossain in drugi 1994, povzeto po Chavent in drugi 2006, 189). Dodatna neobvezna razkritja katerihkoli informacij pripomorejo k nadzoru podjetja (Leftwich in drugi 1981, povzeto po Leuz 2004, 17), omogočajo pa tudi večje možnosti pri pridobivanju novih dodatnih finančnih virov (Ahmed 1994, povzeto po Barako 2007, 117).

povzeto po Leuz 2004, 17; Leuz 2004). Med možnimi razlogi, da stopnja dolžniškosti financiranja ni pomemben dejavnik na (neobvezno) razkrivanje informacij podjetja, raziskovalci med drugim izpostavijo nacionalno stanje, kjer je večji obseg lastniškega financiranja podjetij, manjše število financerjev, obstoj poroštev podjetij za obveznosti drugih podjetij ter tudi nastanek zasebnih (torej med dvema strankama v agencijskem razmerju) načinov posredovanja informacij.

2.4.3 Dobičkonosnost podjetja

Po zasnovi teorije agentov velja, da bo vodstvo podjetja razkrilo več informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih, če je podjetje dobičkonosno. Vodstvo podjetja bo namreč poizkušalo čim bolj zmanjšati informacijsko asimetrijo z razkrivanjem nadrobnih informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih, in tako prepričati ekonomske lastnike (kot ene izmed financerjev podjetja) v spremembo agencijske pogodbe v njihovo korist (na primer podelitev novega mandata in drugih nagrad, povezanih z njihovim delom) (Singhvi in Desai 1971, Inchausti 1997, povzeto po Barako 2007, 118). Tudi po zasnovi tržnega signaliziranja je možno pričakovati, da bo (bolj) dobičkonosno podjetje to dejstvo tudi razkrilo in tako trgu postavilo merilo, na podlagi katerega je mogoče razlikovanje med bolj in manj dobičkonosnimi podjetji (Leuz 2004, 15). Dodatno velja tudi, da so bolj dobičkonosna podjetja bolj občutljiva na kakršnokoli obliko nadzora, vključno z oblikovanjem »splošnega javnega mnenja« o podjetju (*politically sensitive*), zaradi česar se vodstva teh podjetij odločajo za večji obseg razkrivanja informacij, vključno z razkrivanjem informacij o (po) odsekih (Watts in Zimmerman 1986, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 260). Glede na navedeno je tako možno pričakovati, da podjetje (vodstvo podjetja) razkrije manj informacij (o slabših dosežkih podjetja in razlogih za te), vključno z informacijami o (po) odsekih, ko je dobičkonosnost podjetja slabša.

Vendarle pa po zasnovi, ki je povezana s stroški (bremen), ki imajo možne škodljive učinke za podjetje (*proprietary costs*), velja, da lahko ima razkritje informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih, škodljiv učinek za podjetje, zaradi česar vodstva podjetij ne glede na doseženo dobičkonosnost podjetja razkrivajo manj informacij (Verrecchia 1983, Wagenhofer 1990, povzeto po Leuz 2004, 15). Izvedbene (empirične) raziskave kažejo, da je (neobvezno) razkrivanje informacij odvisno od načina konkuriranja med konkurenti (Verrecchia 1990, Ewert in Wagenhofer 1992, Feltham in drugi 1992, Shin 2002, povzeto po Leuz 2004, 15). Tako velja, da večji kot so stroški (bremen), ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, manj bo podjetje razkrilo informacij, še posebej informacij, ki so dolgoročne (strateške) narave (Prencipe 2004, 327–328; Harris 1998, povzeto po Leuz 2004, 15), kot je na primer informacija o dobičkonosnosti posameznih odsekov podjetja. Glede na to zasnovo, povezano s stroški (bremen), ki imajo možne škodljive učinke za podjetje (*proprietary costs*), pa je tako možno pričakovati, da podjetje (vodstvo podjetja) razkrije manj informacij (o dobrih dosežkih podjetja), vključno z informacijami o (po) odsekih, ko je dobičkonosnost podjetja dobra.

Glede na ti parcialni trditvi, ki izhajati iz različnih zasnov, tako ni mogoče vnaprej (*a priori*) opredeliti, kakšno je razmerje med dobičkonosnostjo (kot gospodarsko lastnostjo) podjetja in (neobveznim) razkrivanjem informacij o (po) odsekih podjetja. Tudi več izkustvenih (empiričnih) raziskav kaže, da so izidi usmerjenosti glede tega razmerja

različni (Bernards 1994, Prencipe 2002, Piotroski 2002, Berger in Hann 2003, povzeto po Leuz 2004, 15; Wallace in drugi 1994, Lang in Lundholm 1993, povzeto po Barako 2007, 118), čeprav je sicer možno zaslediti več tistih raziskav, katere kažejo, da je več (neobveznih) razkritij podjetja, ko je dobičkonosnost podjetja večja (torej, ko je dobičkonosnost statistično pomembna; Cerf 1961, Singhvi 1967, Singhvi in Desai 1971, Belkaoui in Khal 1981, Wallace 1987, Raffournier 1995, Hossain, 2001, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 260; Wallace in Naser 1995, Inchausti 1997, Owusu-Ansah 1998; povzeto po Barako 2007, 118; Giner in drugi 1997, Saada 1998, povzeto po Prencipe 2004, 327–328; Prencipe 2004), ter manj tistih, kjer je razmerje obratno (Kelly 1994, Leuz 1999, povzeto po Prencipe 2004, 327–328; Harris 1998, Piotroski 2003, Leuz 2004, povzeto po Troberg in drugi 2010, 52).

2.4.4 Osnovno področje delovanja podjetja

Podjetja delujejo v različnih osnovnih (primarnih) dejavnostih (industrijskih sektorjih), kar omogoča razlikovanje podjetij glede na njihove gospodarske in poslovne lastnosti. Na splošno velja, da imajo podjetja v enaki dejavnosti enake konkurente, enaka tveganja in enake poslovne priložnosti, zaradi česar naj bi se tudi vodstva podjetij, delujoča v enaki dejavnosti, odločala enako, ko se odločajo glede razkritja informacij, vključno z razkritjem informacij o (po) odsekih (Herrmann in Thomas 1996, 6).¹⁰⁸ Vendar pa je takšno ravnanje vodstev podjetij pričakovati le v primeru, da razkritje informacij za podjetje ni povezano s stroški (bremen), ki imajo možne škodljive učinke za podjetje (*proprietary costs*). Če v podjetju takšne informacije, na razkritje katerih je podjetje občutljivo, obstajajo in so povezane z delovanjem podjetja v določeni gospodarski (*industry specific*) dejavnosti, potem bo podjetje zaradi obstoja takšnih informacij razkrivalo manj informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih (Craswell in Taylor 1992, Verrecchia 1983, Bazley in drugi 1985, povzeto po McKinnon in Dalimunthe 1993, 41).¹⁰⁹ Vendarle pa se različne gospodarske dejavnosti med seboj razlikujejo (po tveganjih, možnih donosih in tako naprej). Če je gospodarska dejavnost tvegana, več je zahtevanih tujih virov financiranja in nižji so možni donosi, več informacij podjetja v tej gospodarski dejavnosti razkrivajo (Biddle in Seow 1991, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 6).¹¹⁰ Poleg tega velja, da obstajajo tudi institucionalne zahteve po razkrivanju informacij v določenih gospodarskih dejavnostih (na primer dodatne zahteve po razkritjih, če deluje podjetje v finančni dejavnosti), katere (močno) vplivajo na odločitve podjetja (vodstva podjetja), katere

¹⁰⁸ Po izsledkih ene izmed raziskav velja, da imajo podjetja, ki delujejo v enaki (industrijski) dejavnosti, praviloma večkrat enake gospodarske (poslovne) lastnosti, medtem ko je stopnja konkurence različna med različnimi (industrijskimi) dejavnostmi (Leuz 2004, 26).

¹⁰⁹ Razkritja informacij podjetij so odvisna od konkurenčnosti okolja (dejavnosti), v katerem (kateri) deluje podjetje. Konkurenca je po različnih dejavnostih različna zaradi razlik pri vstopu na trg in/ali števila podjetij, ki že delujejo na želenem vstopnem trgu (Verrecchia 1983, Biddle in Seow 1991, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 6). Razkritja informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih, namreč za podjetje pomeni razkritje svojih poslovnih zmožnosti (sposobnosti) in/ali slabosti (omejitev) ter lahko tudi poslovnih priložnosti, katere predstavljajo za manjše podjetje pomembno konkurenčno prednost v primerjavi s (z neposrednimi) konkurenti (Singhvi in Desai 1971, Firth 1979, Craswell in Taylor 1992, povzeto po McKinnon in Dhaliwal 1993, 40–41; Herrmann in Thomas 1996, 5). Več o tem glejte tudi opombo 104 na strani 28.

¹¹⁰ Razlog, da podjetja razkrivajo več informacij, je v dejstvu, da trg nižje vrednoti podjetja, katera delujejo v gospodarski dejavnosti, kjer so donosi podjetij manjši, so manjše stopnje rasti podjetij in je večja zadolženost s tujimi viri financiranja (Biddle in Seow 1991, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 6).

informacije razkriti (Wallace in drugi 1994, Owusu-Ansah 1998, povzeto po Barako 2007, 118).¹¹¹ Velja pa tudi, da ima podjetje (vodstvo podjetja) motiv, da razkrije več informacij, če deluje v visoko tvegani gospodarski dejavnosti (*politically sensitive industry*), kot je na primer kemična industrija, kajti razkritja informacij, vključno z razkritji informacij o (po) odsekih, zmanjšujejo možnost kakršnekoli oblike nadzora in (posredno) tako tudi stroške (bremena), povezane z občutljivostjo podjetja na sociološka dogajanja v okolju podjetja (Whittred in Zimmer 1990, Watts in Zimmerman 1978, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 5–6; Watts in Zimmerman 1986, Bazley in drugi 1985, povzeto po Mitchell in drugi 1995, 7; Sidhu in Whittred 1992, povzeto po McKinnon in Dalimunthe 1993, 41). Ker je razkritje informacij, ki je povezano s stroški (bremen), povezanimi z možnimi škodljivimi učinki za podjetje, bolj verjetno za podjetje, ki deluje v bolj tvegani gospodarski dejavnosti (*politically sensitive industry*), večje kot za podjetje, ki deluje v manj tvegani gospodarski dejavnosti, je pričakovati, da bo podjetje, ki deluje v bolj tvegani gospodarski dejavnosti, razkrilo več informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih.

Glede na izsledke izkustvenih (empiričnih) raziskav pa je ta usmerjenost razmerja med gospodarsko dejavnostjo in obsegom (neobveznih) razkritih informacij, vključno z informacijami o (po) odsekih, različno. Tako je možno zaslediti več raziskav, v katerih je razmerje pozitivno usmerjeno, čeprav večkrat tudi le z nižjo stopnjo povezanosti (Stanga 1976, povzeto po Barako 2007, 118; McKinnon in Dalimunthe 1993, 41; Mitchell in drugi 1995, 7; Cooke 1992, Raffournier 1995, povzeto po Chavent in drugi 2006, 190; Cooke 1989, Cooke 1991, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 6), kot tudi raziskave, v katerih ni bila lastnost delovanja znotraj določenega gospodarskega sektorja (statistično) pomemben dejavnik, ki bi vplival na obseg (neobveznih) razkritih informacij podjetja (Wallace in drugi 1994, Owusu-Ansah 1998, povzeto po Barako 2007, 118; Watson in drugi 2002, povzeto po Chavent in drugi 2006, 190; McNally in drugi 1982, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 6).

¹¹¹ Eden izmed dejavnikov, ki (lahko) vpliva na odločitve podjetja (vodstva podjetja), katere informacije razkriti, so zaznani uporabljeni vzorci razkrivanja informacij (*disclosure pattern, disclosure profiles, disclosure practices*) drugih podjetij v enaki (industrijski) dejavnosti (Dye in Sridhar 1995, povzeto po Leuz 2004, 26).

3 METODOLOŠKI PRISTOP K RAZISKOVANJU RAZKRITIJ PODJETIJ

V preteklih desetletjih je bilo uporabljenih več različnih načinov,¹¹² kako (iz)meriti obseg razkritja informacij kot tudi kakovost razkritih informacij, vendar se ni razvila splošno sprejeta teorija, katera bi z napotki usmerjala k izmeritvi obsega razkrivanja informacij na podlagi specifičnih (določenih) izbranih dejavnikov (Marston in Shrivies 1991, povzeto po Barako 2007, 118; Urquiza in drugi 2010, 254). Razkritja so že po svoji naravi takšna, da posedujejo lastnost abstraktnosti, zaradi česar nimajo takšnih svojih lastnih lastnosti, po katerih bi bilo mogoče opredeliti njihov obseg ali kakovost (Wallace in Naser 1995, povzeto po Barako 2007, 118; Beattie in drugi 2004, povzeto po Urquiza in drugi 2010, 254). Kljub tem težavam je raziskovanje področja razkrivanja (računovodskih) informacij vseeno možno. V večini preteklih raziskav področja razkrivanja (računovodskih) informacij je mogoče zaslediti uporabo načina »točkovanja« razkritij posameznih (računovodskih) informacij v letnih poročilih podjetij (Chavent in drugi 2006, 184; Hossain in Hammami 2009, 259; Urquiza in drugi 2010, 256).¹¹³ Tako praviloma velja, da se v postopku »točkovanja« (*dichotomous procedure*) pripiše podatku vrednost ena, če je ta podatek razkrit, in če ni razkrit, se pripiše podatku vrednost nič. »Točkovanje« razkritij je temelj kazalca razkrivanja (*Disclosure index; Disclosure score*).¹¹⁴ Kazalec razkrivanja je opredeljen kot

$$\text{Kazalec razkrivanja} = \frac{\text{Dejanski obseg razkritih podatkov}}{\text{Celoten možen obseg vseh razkritih podatkov}} = \frac{\sum_{i=1}^m r_i}{\sum_{i=1}^n r_i} \quad (1),$$

kjer je $r = 1$, če je podatek r_i razkrit, in $r = 0$, če podatek r_i ni razkrit, m je obseg (število) razkritih podatkov in n je največji možen obseg (število) vseh razkritih podatkov.

Kazalec razkrivanja kaže razmerje med dejanskim obsegom razkritij in možnim obsegom razkritij. Glede na opredelitev kazalca razkrivanja nerazkritje (računovodskih) informacij nima posebej dodatnega obremenilnega učinka (*penalizing effect*); pomembno je le, če je (računovodska) informacija razkrita ali ne. Za kazalec razkrivanja pa je ključna opredelitev razkritij, katera se »točkujejo«. Možnosti, katera razkritja so tista, katera se »točkujejo«, je več. V več preteklih raziskavah, povezanih s proučevanjem področja razkrivanja (računovodskih) informacij, so bila kot razkritja, katera se »točkujejo«, opredeljena (računovodska ali druga) razkritja v letnih poročilih podjetij (družb), katera za podjetja po

¹¹² Eno izmed prvih del, ki je proučevalo tematiko merjenja obsega in/ali kakovosti razkritja informacij, je raziskava iz leta 1961, ki jo je objavil Cerf (povzeto po Barako 2007, 118).

¹¹³ Drugi možni načini, s pomočjo katerih se poizkuša pojasniti razkrivanje (računovodskih) informacij, so način, po katerem je pomembno število besed, ki se uporabi, da se pojasni posamezno razkritje, ali vsebinska analiza, ki temelji na številu stavkov, povezanih s posameznim razkritjem, in tako naprej (Copeland in Fredericks 1968, Entwistle 1999, Williams 1999, povzeto po Chavent in drugi 2006, 184; Urquiza in drugi 2010, 254).

¹¹⁴ Temeljna dela, katera so predstavila zasnovo, povezano s kazalcem razkrivanja (*Disclosure index, Disclosure score*), so raziskave, ki so jih pripravili Buzby (1975), Stanga (1976) in Cooke (1989a, 1989b) (povzeto po Chavent in drugi 2006, 184; ter Hossain in Hammami 2009, 259). Ker predstavlja kazalec razkritja (*Disclosure index, Disclosure score*) razmerje med dejanskim obsegom razkritij podjetja (torej seštevkom vseh dodeljenih »točk« za posamezno podjetje) in največjim možnim obsegom vseh razkritih podatkov (torej seštevkom vseh možnih »točk«, ki jih je možno pripisati podjetju, če razkrije vse (računovodske) informacije po odsekih), je možno drugo ustrežnejše poimenovanje kazalca razkrivanja tudi indeks razkrivanja (indeks razkritja).

pravnih in strokovnih virih niso bila obvezna. Poleg te opredelitve pa je možna tudi kakršnakoli druga opredelitev.

Podana opredelitev kazalca razkrivanja daje vsakemu podatku, vključenem v kazalec razkrivanja (podatek o razkritju ali nerazkritju informacij), enak pomen oziroma pomembnost (ob veljavnosti podmene, da kazalec razkrivanja uporablja povprečni uporabnik) – torej enako utež (ponder) pri izračunavanju kazalca razkrivanja. Podan enak pomen oziroma pomembnost vsakemu podatku, vključenem v kazalec razkrivanja, vzpostavlja dilemo, ali niso nekatera razkritja bolj pomembna v primerjavi z nekaterimi drugimi razkritji, vključenimi v kazalec razkrivanja. Če ne obstaja utemeljena zasnova (soglasje, dogovor), da je neko razkritje bolj pomembno v primerjavi z drugim, vključenim v kazalec razkrivanja, je tako možna težava, da različni uporabniki posameznem podatku, vključenem v kazalec razkrivanja, pripisujejo različno pomembnost¹¹⁵ – torej različne uteži (ponderje) podatkom, vključenim v kazalec razkrivanja, pri izračunavanju tehtanega kazalca razkrivanja (*weighted disclosure index*).¹¹⁶ V primeru če se daje različna pomembnost posameznim podatkom, vključenim v kazalec razkrivanja, vendar če ne obstaja utemeljena zasnova (soglasje, dogovor), da je neko razkritje bolj pomembno v primerjavi z drugim, vključenim v kazalec razkrivanja, je takšen pripis pomembnosti (uteži) lahko pristranski (arbitraren, subjektiven) (Cerf 1961, Singhvi in Desai 1971, Barrett 1977, povzeto po Chevent in drugi 2006, 184; Urquiza in drugi 2010, 256). Le netehtani kazalec razkrivanja (*unweighted disclosure index*) je tisti, ki je neodvisen od pričakovanj posameznih uporabnikov (Chow in Wong-Boren 1987, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 259).

Zaradi lastnosti netehtanega kazalca razkrivanja, da daje vsem podatkov enako pomembnost, in na drugi strani zaradi lastnosti možne pristranskosti (subjektivnosti) pri tehtanem kazalcu razkrivanja, ker so nekateri podatki lahko nekaterim skupinam uporabnikov bolj pomembni kot drugim, je v preteklih raziskavah mogoče zaslediti netehtani ali/in tehtani kazalec razkrivanja. V več preteklih raziskavah je zaradi neodvisnosti od pričakovanj posameznih uporabnikov uporabljen netehtani kazalec razkrivanja (Cooke 1989, 1991, 1992, 1993, Tai in drugi 1990, Ahmed in Nicholls 1994, Hossain in drugi 1994, 1995, Wallace in drugi 1994, Chen in Jaggi 2000, Archambault in Archambault 2003, povzeto po Chavent in drugi 2006, 184; Owusu-Ansah 1998, Raffournier 1995, povzeto po Barako 2007, 119). Vendar je mogoče zaslediti tudi raziskave, kjer je uporabljen tehtan kazalec razkrivanja (Botosan 1997, Buzby 1974b, Choi 1973, Chow in Wong-Boren 1987, Eng in drugi 2001, Firer in Meth 1986, Firth 1984, McNally in drugi 1982, Singhvi in Desai 1971, Stanga 1976, povzeto po Barako 2007, 119; Courtis 1978, Barrett 1977, Marston 1986, povzeto po Hossain in Hammami 2009,

¹¹⁵ V več raziskavah (Buzby 1975, Stanga 1976, Firth 1979, McNally in drugi 1982, Giner 1997, povzeto po Chavent in drugi 2006, 184; Prencipe 2004 in tako naprej) je določitev uteži posameznim podatkom, vključenim v kazalec razkrivanja, temeljila na izidih statistično dovolj zanesljivih zbranih (anketnih) izidih posameznih uporabnikov računovodskih izkazov, ki so se opredelili glede pomembnosti posameznih razkritij v računovodskih izkazih. Lahko pa tudi velja, da so številčni (kvantitativni) podatki tiste informacije, ki imajo večjo pomembnost (pomen) kot opisni (kvalitativni) podatki (Botosan 1997, 334).

¹¹⁶ Izračunavanje tehtanega kazalca razkrivanja odpre težavo, povezano s pripisovanje primernih (ustreznih) uteži (ponderjev) posameznim podatkom, vključenim v kazalec razkrivanja. Praviloma velja, da se pripiše utež enaka nič podatkom, ki niso razkriti, in utež večja od nič, vendar manjša od ena, podatkom, ki so razkriti. Po svoji vsebini je tehtan kazalec razkrivanja mogoče opredeliti kot funkcijo števila (obsega) razkritij in pomembnosti posameznih razkritij kot sestavin kazalca razkrivanja za kazalec razkrivanja.

259). Velja pa, da primerjava izidov tehtanega in netehtanega kazalca razkrivanja kaže, da uporaba enega ali drugega kazalca razkrivanja glede razkritij v letnih poročilih podjetij nima nobenega učinka na izide raziskav ali pa je ta učinek zelo majhen (Firth 1979, Coombs in Tayib 1998, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 259; Barako 2007, 119). Zaradi slednjih izidov, načela nepristranskosti (zmanjševanja subjektivnosti v čim večjem obsegu) in težav povezanih z določitvijo različne pomembnosti (uteži) posameznim podatkom, vključenim v kazalec razkrivanja, velja, da je priporočljiva uporaba netehtanega kazalca razkrivanja.¹¹⁷

Proučitev vprašanja, zakaj nekatera podjetja razkrivajo več (ali manj) informacij kot druga podjetja, zahteva proučitev dejavnikov razkrivanja informacij. Regresija je tista, ki kaže odnos (razmerje) med pojasnjevano (odvisno) spremenljivko in eno ali več pojasnjevalnimi (neodvisnimi) spremenljivkami.¹¹⁸ Praviloma velja, da večje kot je število pojasnjevalnih spremenljivk, lažje je najti razlago za ravnanje (obnašanje) podjetij (vodstev podjetij) glede razkrivanja več (ali manj) informacij v primerjavi z drugimi podjetji (vodstvi podjetij). Dodati pa velja, da vključitev velikega števila pojasnjevalnih spremenljivk v model lahko povzroči težave, povezane z multikolinearnostjo (*multicollinearity*) (Singhvi in Desai 1971, Moore in Buzby 1972, Wallace in drugi 1994, povzeto po Chavent in drugi 2006, 182).¹¹⁹

Kazalec razkrivanja praviloma združuje več različnih posameznih podatkov (sestavin), povezanih z razkritji (računovodskih) informacij podjetja, in kaže obseg razkritij podjetja (kot merilo obsega razkritij podjetij, torej splošna agregirana stopnja razkritja informacij podjetja). Multipla regresija, kjer je kazalec razkrivanja kot skupek več različnih razkritij informacij odvisna spremenljivka, pa ne daje odgovora na vprašanje, ali posamezen dejavnik (gospodarska lastnost podjetja) vpliva na razkritje posameznih sestavin kazalca razkrivanja in ali mogoče celo obstaja vzorec razkrivanja (*Disclosure pattern*, *Disclosure structure*, *Disclosure profile*), kateri se kaže v ravnanju (obnašanju) vodstev podjetij pri razkrivanju (računovodskih) informacij.¹²⁰ Podjetje (vodstvo podjetja) namreč ravna tako, da razkrije nekatere vrste (računovodskih) informacij, medtem ko lahko katerikoli drugo podjetje (vodstvo podjetja) razkrije te enake (računovodske) informacije, le nekatere izmed teh (računovodskih) informacij, druge vrste (računovodskih) informacij ali sploh ne razkrije nobenih (računovodskih) informacij.

¹¹⁷ Pri raziskovanju razkrivanja podatkov iz letnih poročil je uporaba netehtanega kazalca razkrivanja priporočljiv standard (»dobra praksa«) (Ahmed in Curtis 1999, povzeto po Chavent in drugi 2006, 184).

¹¹⁸ Oblika razmerja (odnos) med pojasnjevalnimi (neodvisnimi) spremenljivkami in pojasnjevano (odvisno) spremenljivko ni vedno znana (Lang in Lundholm 1993, Cooke 1998, povzeto po Chavent in drugi 2006, 182). Zaradi tega dejstva podmena o veljavnosti (prisotnosti) linearne razmerja (zveze) med spremenljivkami pri multipli regresiji (multipli regresijski analizi; *multiple regression*, *multiple regression analysis*) ni vedno najprimernejša.

¹¹⁹ Multipla regresija predpostavlja, da so vse pojasnjevalne (neodvisne) spremenljivke (vključno s slučajnim vplivom) med seboj neodvisne (torej ni zaznanih težav, povezanih z multikolinearnostjo). Poleg tega so z multiplo regresijo povezane še druge predpostavke (normalna porazdelitev spremenljivk, normalna porazdelitev slučajne napake in druge). Podrobneje o multipli regresiji glejte Tabachnick in Fidell (2001, strani 111 in naslednje), Gujarati (2003, strani 202 in naslednje) ali katerikoli drug podoben vir.

¹²⁰ Vzorec razkrivanja (*Disclosure pattern*, *Disclosure structure*, *Disclosure profile*), ki se kaže v ravnanju (obnašanju) vodstev podjetij pri razkrivanju (računovodskih) informacij, ni mogoče proučevati z regresijsko analizo. Regresijska analiza namreč podatke združi v kazalec razkrivanja, zaradi česar so podatki, ki omogočajo proučitev obstoja vzorca razkrivanja (kateri praviloma obstaja), »izgubljeni« (Chavent in drugi 2006, 182).

Proučitev vprašanja, ali obstaja vzorec razkrivanja (*Disclosure pattern, Disclosure structure, Disclosure profile*), kateri se kaže v ravnanju (obnašanju) vodstev podjetij pri razkrivanju (računovodskih) informacij, zahteva proučitev vseh razkritih (računovodskih) informacij podjetij. Metoda cepitve (poimenovana DIV metoda; *Divisive clustering method, DIV method*) hkrati opredeli drevesno strukturo (dendrogram) »cepitve« (razvrstitve) posameznih podjetij v skupinice (skupine; *clusters*) in enopomensko (enoznačno; *monothetic*) opredeli vsako izmed skupinic v drevesni strukturi (Chavent 1998, 989). Metoda cepitve je metoda, pri kateri se izhodiščna celotna skupina v vsakem nadaljnjem koraku ta skupina (raz)cepi na dve ali na več manjših (enopomenskih in čim bolj homogenih) skupinic.¹²¹ V prvem koraku je (raz)cepitev samodejna, kjer se celotna izhodiščna skupina (raz)cepi na dve manjši skupinici, ki sta najbolj različni, kolikor je glede na v celotni izhodiščni skupini vsebovane podatke možno. V vsakem nadaljnjem koraku je nadaljnja (raz)cepitev posameznih skupinic samodejna in takšna, da so novo nastale skupinice najbolj različne, kolikor je glede na v izhodiščni skupinici vsebovane podatke možno (Urban 2004, povzeto po Chavent in drugi 2006, 195). V vsakem koraku je (raz)cepitev izvedena na temelju ene izmed izbranih spremenljivk in na temelju vrednosti te izbrane spremenljivke (Chavent in drugi 2006, 194).

¹²¹ Skupinica je enopomenska (enoznačna; *monothetic*), če so lastnosti, povezane s skupinico takšne, da je posamezna lastnost nujna, da je podjetje mogoče razvrstiti v skupinico, in je ta posamezna lastnost tudi zadostna, da je podjetje razvrščeno v skupinico (Sneath in Sokal 1973, povzeto po Chavent in drugi 2006, 194). Pri metodi cepitve niso vnaprej opredeljene skupinice oziroma lastnosti skupinic, temveč je postopek (raz)cepitve »nenadzorovan« (*non-supervised*), odvisen od obstoja različnih vzorcev razkrivanja, obstoječih v proučevanem vzorcu podatkov.

4 RAZKRITJA INFORMACIJ PO ODSEKIH: PRIMER SLOVENSКИH VELIKIH DRUŽB

4.1 Vzorec podatkov

Raziskava ravnanja (obnašanja) vodstev podjetij glede razkrivanja informacij o (po) odsekih temelji na proučitvi razkritij v letnih poročilih družb iz Slovenije (torej družb, ki imajo svoj sedež v Sloveniji).¹²² Ni namreč znano, kakšno je ravnanje (obnašanje) vodstev slovenskih podjetij, povezano z razkrivanjem informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb glede na splošno sprejeta pravila računovodenja. Prav tako ni znano, kakšna so razkritja o (po) odsekih in kateri so dejavniki, ki vplivajo na odločitev podjetij (vodstev podjetij) o razkrivanju informacij o (po) odsekih v letnih poročilih slovenskih družb, če vodstva podjetij razkrivajo informacije o (po) odsekih v letnih poročilih. Poleg tega, da raziskava temelji na proučitvi razkritij v letnih poročilih družb, ki imajo svoj sedež v Sloveniji, raziskava temelji na proučitvi razkritij v letnih poročilih družb, katere je mogoče po velikosti opredeliti kot velike glede na peti odstavek 55. člena Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1) v letu 2010 (za leto 2009). Pri tem velja poudariti dve zadevi. Prvič, da je proučitev razkritih informacij o (po) odsekih v letnih poročilih iz leta 2010 za preteklo leto (2009) zadostno, kajti velja, da so (računovodske) usmeritve podjetij glede razkrivanja (računovodskih) informacij podjetja in o podjetju praviloma (relativno) stalne (nespremenjene, konstantne) v določenem časovnem obdobju (Botosan 1997, 327). In nadalje, drugič, razlog za proučevanje razkritij v letnih poročilih (po velikosti) velikih družb glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 je, da

- so družbe, ki so vključene v raziskavo, samostojni poročajoči subjekti oziroma podjetja – torej samostojni pravni subjekti (tudi z vidika možne uvrščenosti vrednostnih papirjev na organizirani trg vrednostnih papirjev);^{123, 124}
- so te po velikosti velike gospodarske družbe tiste družbe, za katere se predpostavlja (velja »aksiomatično prepričanje«), da imajo dovolj velik obseg poslovanja, zaradi česar obstaja večja verjetnost, da bodo imela opredeljene odseke in drugič, bolj

¹²² Sedež družbe je ena od korporacijskopравnih lastnosti družbe (Plavšak v Kocbek in drugi 2006, 196). Gre za kraj, kjer se v glavnem vodijo posli družbe, ali kraj, kjer deluje vodstvo družbe (glejte na primer 30. člen ZGD-1). V nalogi se uporablja pojem *podjetje* (in pojem *vodstvo podjetja*, ko se označuje tistega, ki vodi posle podjetja), razen v primerih, ko se želi posebej poudariti razlika (razlikovanje) med podjetjem in gospodarsko družbo. Več in podrobneje o tem glejte opombo 13.

¹²³ Pravni in strokovni viri dopuščajo, da obvladujoča družba skupine podjetij lahko razkrije informacije o (po) odsekih tudi samo za skupino podjetij. Glede na namen pričujoče raziskave proučiti, kakšno je ravnanje (obnašanje) vodstev slovenskih podjetij, povezano z (ne)razkrivanjem informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb glede na splošno sprejeta pravila računovodenja, se pričujoča raziskava osredinja na proučitev ravnanj (odločitev) samostojnih poročajočih subjektov – torej samostojnih pravnih subjektov. V pričujočo raziskavo ni vključena proučitev ravnanj (odločitev) poročajočih subjektov glede razkrivanja informacij o (po) odsekih za skupino podjetij (torej več poročajočih subjektov skupaj kot enovite celote).

¹²⁴ Velja poudariti, da raziskava vključuje proučevanje razkritij v letnih poročilih (po velikosti) velikih družb (glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1), katerih delnice (če gre za delniško družbo kot obliko gospodarske družbe) so lahko uvrščene na organizirani trg vrednostnih papirjev (torej gre za kotirajoče podjetje; *public entity*, *publicly traded company*, *listed company*) ali katerih delnice oziroma poslovni deleži (če gre za družbo z omejeno odgovornostjo kot obliko gospodarske družbe) niso uvrščene na organizirani trg vrednostnih papirjev (torej gre za nekotirajoče podjetje; *non-public entity*). Prav tako za te velike družbe velja, da so lahko zasebne (torej so imetniki deležev družb zasebniki; *private entity*, *private company*, *privately held company*, *closed corporation*) ali javne (torej je imetnik deležev družb država oziroma njena institucionalna telesa; *public entity*, *government-owned corporation*, *state-owned enterprise*, *state enterprise*, *government business enterprise*, *parastatal*).

verjetno, da bodo tudi razkrivale informacije o (po) odsekih kot to velja za druge vrste družb glede na njihovo velikost (po velikosti srednje, majhne in mikro družbe glede na 55. člen ZGD-1);^{125, 126} in

- so družbe, ki so opredeljene kot velike družbe, skladno s 57. členom ZGD-1 zavezane k revidiranju letnih računovodskih izkazov in letnega poročila, pri čemer mora (pooblaščen) revizor skladno z Mednarodnimi standardi revidiranja (posebej MSR 501: Revizijski dokazi – Posebne presoje za izbrane postavke)¹²⁷ preveriti tudi razkrite informacije o (po) odsekih družbe v letnem poročilu.¹²⁸

Raziskava vključuje proučevanje področja razkrivanja informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb. Zaradi omejene razpoložljivosti podatkov o možnih razlogih vodstev (ravnateljstev) družb glede razkrivanja informacij o (po) odsekih, se je možno omejiti le na proučevanje že sprejetih odločitev vodstev (ravnateljstev) družb, ki se kažejo v objavljenih letnih poročilih proučevanih družb. Zaradi proučitve razkritij v letnih poročilih družb velja tudi, da zunanjim uporabnikom letnih poročil subjektivni (tudi tako imenovani »mehki«, težko merljivi) dejavniki, povezani z odločanjem vodstev (ravnateljstev) družb niso razkriti oziroma vključeni v letna poročila družb, zaradi česar se je možno omejiti le na tiste podatke, katere je možno razbrati iz letnih poročil družb.¹²⁹

Vir podatkov so bila letna poročila slovenskih (po velikosti) velikih družb glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1.¹³⁰ Podatki, povezani z razkritji različnih (računovodskih)

¹²⁵ Večja verjetnost, da bodo (po velikosti) velike družbe imele opredeljene odseke, je tudi implicitna predpostavka več različnih računovodskih standardov (na primer veljavnih ASC 280, pred letom 2010 poimenovan SFAS 131, in MSRP 8).

¹²⁶ Zakonska razvrstitev družb (po 55. členu ZGD-1) glede na velikost na mikro, majhne, srednje in velike družbe je nacionalna razvrstitev zakonodajalca (pripravljalca pravnih pravil), ki pa ima lastnost arbitrarnosti. Zaradi lastnosti arbitrarnosti gre za (subjektivno) operativno opredelitev velikosti družbe glede na podana merila. Vendarle pa je kljub arbitrarnosti (subjektivnosti) nacionalnih meril v preteklih raziskavah (glejte na primer Schiebel 2007, Cudia 2008 in druge raziskave) nacionalna razvrstitev družb glede na njihovo velikost bila tista razvrstitev družb glede na velikost, ki se je v različnih raziskavah uporabila. Velja dodati, da bo tudi kakršnakoli druga uporabljena razvrstitev družb glede na njihovo velikost (glede na izbrana merila) imela lastnost arbitrarnosti (zaradi arbitrarnosti pri izboru meril). Z razvrščanjem podjetij (družb) so namreč povezane številne (izvedbene) težave in eno ali več kakršnihkoli meril za razvrščanje podjetij (družb) je vedno arbitrarno določeno (Barker in Noonan, 1995, Demartini, 2005, povzeto po Roberts in Sian, 2006, 8).

¹²⁷ MSR 501: Revizijski dokazi – Posebne presoje za izbrane postavke (*International Standard on Auditing (ISA) 501: Audit Evidence – Additional Considerations for Specific Items*) se je uporabljal za letne računovodske izkaze in letna poročila družb od 15. decembra 2004 dalje. Od 15. decembra 2009 se uporablja prenovljen MSR 501, ki pa se po vsebini ne razlikuje pomembno od predhodnega standarda, veljavnega od 15. decembra 2004 dalje.

¹²⁸ Pri proučevanju ravnanja (obnašanja) vodstev slovenskih podjetij, povezanega z (ne)razkrivanjem informacij o (po) odsekih v letnih poročilih podjetij glede na splošno sprejeta pravila računovodenja, velja podmena, da so podana zagotovila (mnenja) revizorjev družbam, ki so zavezana k revidiranju letnih računovodskih izkazov in letnega poročila, pravilna in da pri revizorjih ni prišlo do *trade-off* odločitev, kjer se revizorji tudi po ugotovljenih nezadostnih razkritjih informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb niso odločili za podelitev mnenja brez pridržkov, vendar s pojasnjevalnim odstavkom (ali katerekoli druge oblike mnenja, ki ni mnenje brez pridržkov).

¹²⁹ Informacije o (po) odsekih so (praviloma) razkrite v letnih poročilih družb. Izsledki ene izmed preteklih raziskav kažejo, da če tudi obstajajo drugi viri (računovodskih) informacij, so letna poročila dober kazalec stopnje razkrivanja (računovodskih) informacij podjetja (Botosan 1997, 326).

¹³⁰ Uporabljena je podatkovna baza (*GVIN.com*), ki vključuje družbe iz Slovenije. Razpoložljivi podatki o družbah iz te podatkovne baze so glede na zahteve iz vseh osmih odstavkov 55. člena ZGD-1 (meril razvrščanja, razmejitev med razvrstitvami in tako naprej) omogočili določitev (po velikosti) velikih družb glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 v letu 2010 (glede na podatke o družbah za pretekla leta). V

informacij, posebej pa različnih (računovodskih) informacij o (po) odsekih, so bili ročno zbrani (*hand collected*) iz letnih poročil v vzorec proučevanih družb vključenih (po velikosti) velikih družb glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1. V Sloveniji je bilo na dan 31. 12. 2009 53.897 družb,¹³¹ pri čemer je po izločitvi družb, za katere v bazi podatkov ni bilo razpoložljivih podatkov, in po izločitvi družb, katerih ni mogoče glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 (na podlagi meril iz 55. člena ZGD-1) opredeliti kot velikih družb, vseh družb, katere so glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 (po velikosti) velike družbe, skupaj 255.¹³² Od teh 255 družb, katere so glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 (po velikosti) velike družbe, imata dve družbi posebno pravnoorganizacijsko obliko (zadruga in podružnica družbe iz tujine)¹³³ in za eno družbo ni razpoložljivo letno poročilo te družbe, zaradi česar ni bilo možno ročno zbrati podatke, povezane z razkrivanjem (računovodskih) informacij v letnem poročilu te družbe. Skupaj je tako 252 družb, katere so glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 (po velikosti) velike družbe, vključenih v vzorec.¹³⁴ Izidi ročno zbranih podatkov iz letnih poročil v ta vzorec 252 proučevanih družb kažejo, da razkriva informacije o (po) odsekih skladno s strokovnimi pravili, veljavnimi v Sloveniji (SRS ali MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU), 63 družb, medtem ko preostalih 189 v vzorec 252 proučevanih družb ne razkriva nobenih (računovodskih) informacij v svojih letnih poročilih skladno z veljavnimi strokovnimi pravili v Sloveniji.¹³⁵ Od 63 proučevanih družb, katere razkrivajo (računovodske) informacije o (po) odsekih v svojih letnih poročilih, jih 20 uporablja MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU, in 43 družb uporablja SRS.¹³⁶ Iz končnega vzorca družb od skupaj 63 družb, katere so glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 (po velikosti) velike družbe in katere razkrivajo (računovodske) informacije o (po) odsekih glede na

raziskavi velja podmena, da so pridobljeni podatki iz uporabljene podatkovne baze (*GVIN.com*) verodostojni in primerne kakovosti.

¹³¹ 53.897 družb je število družb (vključno s samostojnimi podjetniki posamezniki), katere so predložile letna poročila Agenciji Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (AJPES) skladno z 58. in 59. členom ZGD-1 za poslovno leto 2009 (AJPES 2010, 27).

¹³² V vzorec podatkov tako ni vključenih 53.642 družb (vključno s samostojnimi podjetniki posamezniki; glejte tudi opombo 131). Pri tem velja dodati, da je glede na 55. člen ZGD-1 bilo na dan 31. 12. 2009 kar 49.875 po velikosti mikro družb (92,5 % vseh družb), 2.475 po velikosti majhnih družb (4,6 % vseh družb), 790 po velikosti srednje velikih družb (1,5 % vseh družb) in 757 po velikosti velikih družb (1,4 % vseh družb). Med teh 757 po velikosti velikih družb so skladno z osmim odstavkom 55. člena ZGD-1 ne glede na preostala merila 55. člena ZGD-1 vključene tudi banke, zavarovalnice, borza vrednostnih papirjev in družbe, ki po 56. členu ZGD-1 morajo pripraviti konsolidirano letno poročilo. Teh slednjih družb je skupaj 494 (0,9 % vseh družb).

¹³³ Posebni pravnoorganizacijski obliki zadruga in podružnica družbe iz tujine sta izključeni iz raziskave, ker zanju praviloma veljajo (dodatna) posebna pravna in strokovna pravila (*specific accounting principles, specific accounting rules*) in ni zadostnega zagotovila, da so njihova razkritja primerljiva z razkritji drugih (»navadnih«) družb.

¹³⁴ Od teh 252 družb, katere so glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 (po velikosti) velike družbe, jih ima 124 (49,2 %) pravnoorganizacijsko obliko delniške družbe in 128 (50,8 %) pravnoorganizacijsko obliko družbe z omejeno odgovornostjo.

¹³⁵ Od 252 v vzorec vključenih družb jih 25 % (63) razkriva (računovodske) informacije o (po) odsekih glede na strokovna pravila (SRS (2006) ali MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU), medtem ko 75 % (189) družb ne razkriva (računovodskih) informacij o (po) odsekih, čeprav naj bi jih glede na veljavna strokovna pravila v Sloveniji (od teh družb jih 23 uporablja MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU, 166 družb pa SRS (2006)).

¹³⁶ Od teh 63 proučevanih družb, katere razkrivajo (računovodske) informacije o (po) odsekih glede na strokovna pravila, jih tako 68,3 % (43) uporablja SRS (2006) (17,1 % glede na celoten proučevan vzorec 252 družb), medtem ko jih 31,7 % (20) uporablja MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU (7,9 % glede na celoten proučevan vzorec 252 družb).

strokovna pravila, veljavna v Sloveniji, je izločenih 20 družb, katere uporabljajo MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU. Velja namreč, da so morale družbe, katere uporabljajo MSRP, ki jih EU sprejela med veljavne MSRP v EU, od 1. 1. 2009 naprej obvezno uporabljati MSRP 8, kateri je spremenil do tedaj uveljavljen način poročanja po odsekih v MRS 14(R) z »novim« načinom poročanja o odsekih v MSRP 8. V SRS (2006) pa se način poročanja po odsekih ni nadomestil z načinom poročanja o odsekih. Zaradi vključitve teh 20 družb, katere uporabljajo MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU, v raziskavo ne bi bila mogoča posplošitev izidov raziskave na družbe, katere uporabljajo SRS (2006).

V tabeli spodaj (glejte tabelo 1) so podane nekatere osnovne (opisne) statistične lastnosti za 43 družb, katere razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih in uporabljajo SRS (2006).¹³⁷ Glede na v raziskavi podane dejavnike, torej proučitev družb, katere so glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 (po velikosti) velike družbe, imajo sedež v Sloveniji in katere uporabljajo SRS (2006), je vzorec dovolj reprezentativen.

¹³⁷ Poleg navedenih statističnih lastnosti velja kot zanimivost dodati, da od teh 43 družb, katere razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih in uporabljajo SRS (2006), ima 19 družb pravnoorganizacijsko obliko delniške družbe, preostalih 24 družb pa pravnoorganizacijsko obliko družbe z omejeno odgovornostjo. Od teh 43 družb jih je 31 del skupine družb (koncerna), 11 jih ni del skupine, za preostalo eno družbo pa ni razpoložljivega podatka o obstoju skupine v letnem poročilu družbe. Prav tako jih ima od teh 43 družb 34 družb obvladujočega družbenika (takšnega družbenika, ki ima več kot 50 % glasovalnih pravic v družbi), 8 družb nima obvladujočega družbenika, za preostalo eno družbo pa ni razpoložljivega podatka o obstoju obvladujočega družbenika v letnem poročilu družbe. Delnice le dveh družb od teh 43 so uvrščene na organizirani trg vrednostnih papirjev (vsaj 9 let). 20 družb od teh 43 jih ima samo enega družbenika (ta je 100 % imetnik deležev družbe), preostale družbe pa najmanj 2 družbenika, za 11 družb pa ni razpoložljivega podatka o številu družbenikov v letnem poročilu družbe. 25 družb od teh 43 je revidiral revizor, ki se razvršča (»pripisuje«) v eno izmed »velikih štirih« revizijskih družb (*Big Four Auditor*; to so: KPMG Slovenija, podjetje za revidiranje, d. o. o.; Ernst & Young, Revizija, poslovno svetovanje, d. o. o.; Deloitte Revizija, d. o. o.; PriceWaterhouseCoopers, podjetje za revizijo in druge finančno računovodske storitve, d. o. o.), preostalih 18 pa je revidiral nek drug revizor iz preostalih revizijskih družb (*Non Big Four Auditor*).

Tabela 1: Opisna statistika za družbe (43), katere razkrivajo informacije po odsekih v letu 2010 (za leto 2009) in uporabljajo SRS (2006)

Kazalec (za leto 2009)	Najmanjša vrednost	Največja vrednost	Povprečje
1	2	3	4
Število zaposlenecv v družbi (na koncu poslovnega leta)	23	7.728	943
Povprečno število zaposlenecv v družbi na podlagi delovnih ur (v obdobju poslovnega leta)	12,52	7.862,66	928,35
Sredstva (na koncu poslovnega leta; v €)	20.782.110	1.176.889.598	219.470.232
Kapital (obveznosti do lastnih virov) (na koncu poslovnega leta; v €)	-1.896.127	845.844.637	120.181.298
Finančne in poslovne obveznosti (na koncu poslovnega leta; v €)	5.228.332	839.290.992	86.338.679
Čisti prihodki od prodaje (v obdobju poslovnega leta; v €)	15.844.382	764.485.829	143.871.339
Čisti poslovni izid poslovnega leta (v obdobju poslovnega leta; v €)	-44.202.175	60.234.898	2.882.806
Delež kapitala v financiranju (vseh obveznostih do virov sredstev) (na koncu poslovnega leta)	-3,44	96,11	47,66
Čista donosnost sredstev (na koncu poslovnega leta)	-19,53	19,75	0,94
Čista donosnost kapitala (na koncu poslovnega leta)	-44,62	43,45	0,51
Dodana vrednost v družbi (v obdobju poslovnega leta; v €)	1.534.140	247.070.339	40.147.866
Znesek, porabljen za revidiranje (v obdobju poslovnega leta; v €)	4.300	128.400	24.002

Vir podatkov: Lastni izračun.

4.2 Spremenljivke

Kazalec razkrivanja (*Disclosure index*, *Disclosure score*) – kot odvisna spremenljivka – predstavlja merilo za več razkritij skupaj (razkritja so torej sestavine kazalca razkrivanja). Pri proučevanju razkrivanja (računovodskih) informacij ni vnaprej opredeljenih sestavin (unifikacije), katere morajo biti vključene v kazalec razkrivanja. Glede na dejavnike, ki vplivajo na raziskavo,¹³⁸ se raziskava osredotoča na družbe, katere uporabljajo SRS (2006). Tudi v povezavi s proučevanjem ravnanja (obnašanja) vodstev podjetij glede odločitev o (ne)razkrivanju (računovodskih) informacij, posebej glede (ne)razkrivanja (računovodskih) informacij o (po) odsekih, ni vnaprej opredeljenih sestavin (unifikacije), katere naj bi bile vključene v kazalec razkrivanja. V kazalec razkrivanja se praviloma vključijo sestavine, katere so utemeljene na temelju različnih preteklih (znanstvenih, strokovnih in pravnih) virov (Adhikari in Tondkar 1992, povzeto po Chavent in drugi 2006, 191). Zaradi osredotočenosti na proučevanju družb, katere uporabljajo SRS (2006), in dejstva, da ni drugih razpoložljivih virov o ravnanju (obnašanju) vodstev slovenskih podjetij pri odločanju glede razkrivanja (računovodskih) informacij o (po) odsekih, so temelj določitvi sestavin kazalca razkrivanja zahteve SRS (2006), povezane z razkrivanjem (računovodskih) informacij po odsekih.¹³⁹ Družbe, ki delujejo v Sloveniji, morajo skladno

¹³⁸ Podrobneje o dejavniki raziskave glejte poglavje 4.1 na strani 37.

¹³⁹ Z osredotočenostjo na zahteve, povezane z razkrivanjem (računovodskih) informacij po odsekih, vključene v SRS (2006), je na najnižjo možno raven zmanjšana subjektivnost (arbitrnost), povezana z izborom sestavin kazalca razkrivanja. Osredotočenost na zahteve, povezane z razkrivanjem (računovodskih) informacij o (po) odsekih, vključene v različna pravna in strokovna pravila (na primer pravila računovodenja) je temelj več raziskav (glejte na primer Leuz (2004), Prather-Kinsey in Meek (2004), Prencipe (2004) ter druge raziskave).

s prvim odstavkom 54. člena ZGD-1 voditi poslovne knjige skladno z ZGD-1 in veljavnimi SRS (torej SRS (2006)) ali MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU. Glede na to zahtevo ZGD-1 predstavljajo zahteve SRS (2006), povezane z razkrivanjem (računovodskih) informacij po odsekih, sestavine kazalca razkrivanja.¹⁴⁰ V SRS (2006) je zaznanih štirinajst različnih zahtev po razkritju različnih informacij po odsekih in v povezavi z odseki. Seznam zaznanih zahtev SRS (2006), povezanih z razkritjem različnih informacij po odsekih, je podan v prilogi (glejte tabelo 8 na strani 71). Število (obseg) zahtevanih razkritij, povezanih z razkritjem informacij po odsekih skladno s SRS (2006), je omejeno, vendar takšna omejitev izhaja iz same osredotočenosti raziskave na posamezno (izbrano) področje proučevanja, kot je na primer proučitev razkrivanja informacij o (po) odsekih.

V postopku »točkovanja« (*dichotomous procedure*) razkritij, povezanih z razkritjem različnih informacij po odsekih skladno s SRS (2006), je ovrednoteno razkritje z vrednostjo ena, če je ta podatek razkrit, in če podatek ni razkrit, se ovrednoti razkritje z vrednostjo nič. Tako oblikovane umetne spremenljivke (*dummy variables*), povezane s posameznimi razkritji (računovodskih) informacij po odsekih skladno s SRS (2006), kažejo ravnanje (vodstva) podjetja v povezavi z razkrivanjem in/ali nerazkrivanjem informacij po odsekih podjetja. Takšen nabor umetnih spremenljivk ob uporabi kazalca razkrivanja kaže na podan način za podjetje splošno (skupno, agregirano) stopnjo (ne)razkrivanja (računovodskih) informacij, posebej pa splošno (skupno, agregirano) stopnjo (ne)razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih. Ker izsledki preteklih raziskav kažejo, da ni pomembnih razlik, če se uporabi tehtan ali netehtan kazalec razkrivanja (Firth 1979, Coombs in Tayib 1998, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 259; Barako 2007, 119) in zaradi zaznanih slabosti tehtanega kazalca razkrivanja (subjektivnost, arbitrarnost pri določitvi pomembnosti posameznih razkritij) je v pričujoči raziskavi kot kazalec, ki kaže za posamezno podjetje splošno stopnjo (ne)razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih, uporabljen netehtan kazalec razkrivanja (*unweighted disclosure index*). Dodati velja, da daje netehtan kazalec razkrivanja vsem razkritjem kot sestavinam (netehtanega) kazalca razkrivanja enako pomembnost (utež), ker ni posebnih (specifičnih) skupin uporabnikov (računovodskih) informacij po odsekih (Cooke 1989, povzeto po Chavent in drugo 2006, 193). Netehtan kazalec razkrivanja (lahko tudi indeks razkritja) je relativno razmerje med seštevkom vseh »točk« za posamezno podjetje in največjim možnim številom »točk«, ki jih je možno pripisati podjetju, če razkrije vse (računovodske) informacije po odsekih skladno s SRS (2006) (glejte enačbo 1 na strani 33).

Kot možni dejavniki (gospodarske lastnosti podjetij), ki so povezani z ravnanjem (obnašanjem) vodstev podjetij pri razkrivanju (računovodskih) informacij po odsekih, so v pričujočo raziskavo – kot pojasnjevalne (neodvisne) spremenljivke – vključeni: velikost podjetja (*firm size*), finančno vzvodje (*financial leverage*), dobičkonosnost podjetja (*profitability*), osnovno področje delovanja podjetja (*industry sector*),¹⁴¹ stopnja rasti

¹⁴⁰ Preliminarni izidi raziskave so kazali, da družbe, ki uporabljajo SRS (2006), ne razkrivajo več (večjega obsega, števila) (računovodskih) informacij po odsekih glede na zahteve SRS (2006), povezane z razkrivanjem (računovodskih) informacij po odsekih. Prav tako so preliminarni izidi raziskave kazali, da družbe, ki uporabljajo SRS (2006), praviloma ne razkrivajo drugih (neobveznih; *voluntary*) informacij po odsekih kot s SRS (2006) zahtevanih (obveznih) razkritij informacij po odsekih.

¹⁴¹ Podrobneje o »kontrolnih« spremenljivkah glejte opombo 101 na strani 26.

(*growth rate*), obstoj obvladujočega družbenika (*controlling shareholder*) in obstoj skupine (*existence of group reporting entity*). V tabeli spodaj (glejte tabelo 2 na strani 44) je podan način merjenja vsake izmed teh spremenljivk. Velja dodati, da

- je kot merilo za velikost podjetja (*firm size*) možno uporabiti več različnih meril, kot so na primer vrednostni obseg celotnih sredstev podjetja (Leuz 2004, 16; Barako 2007, 117), naravni logaritem vrednostnega obsega celotnih sredstev podjetja (Hossain in Hammami 2009, 260), vrednostni obseg celotnih (čistih) prihodkov podjetja, naravni logaritem vrednostnega obsega celotnih (čistih) prihodkov podjetja (Herrmann in Thomas 1996, 5), število zaposlencev in druga možna merila. Kot merilo velikosti so v tej raziskavi uporabljeni čisti prihodki od prodaje podjetja (doseženi v letu 2009). Ker je velikost podjetja zvezna spremenljivka, ki ima absolutno vrednost, je priporočljivo izvesti operacijo logaritmiranja pri velikosti podjetja, ker je tako učinek velikosti podjetja nelinearen (Amihud in Mendelson 1986, Lamoureux in Sanger 1989, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 5);
- je merilo za stanje dolžniškega financiranja podjetja (*financial leverage*) predstavljeno kot razmerje med vrednostnim obsegom celotnih dolgov podjetja in vrednostnim obsegom vseh obveznosti do (lastnih in tujih) virov sredstev podjetja (»financerjev« podjetja; izkazanih v letu 2009) (glejte tudi Leuz 2004, 17; Barako 2007, 117); velja dodati, da je v nekaterih raziskavah mogoče zaslediti, da je kot *financial leverage* opredeljeno tudi razmerje med vrednostnim obsegom vseh dolgov podjetja in vrednostnim obsegom (lastnega) kapitala podjetja (gre za koeficient dolgovno-kapitalskega razmerja);
- je kot merilo za dobičkonosnost podjetja (*profitability*) možno uporabiti več različnih meril, kot so na primer koeficient čiste dobičkonosnosti kapitala, koeficient čiste dobičkonosnosti osnovnega kapitala, koeficient dividendnosti osnovnega kapitala, koeficient razširjene dobičkonosnosti sredstev in druga možna merila. Kot merilo dobičkonosnosti podjetja je v tej raziskavi uporabljen koeficient razširjene dobičkonosnosti sredstev, ki je razmerje med poslovnim izidom iz poslovanja (poslovni izid pred obdavčitvijo povečan za odhodke od obresti, dosežen v letu 2009; *earnings before interests and taxes, EBIT*) in povprečnim vrednostnim obsegom sredstev podjetja (na podlagi izkazanih podatkov podjetja v letih 2008 in 2009); in
- je kot merilo rasti podjetja (*growth rate*) možno uporabiti več različnih meril, kot so na primer stopnja rasti sredstev podjetja, stopnja rasti (čistih) prihodkov podjetja in druga možna merila. Kot merilo rasti podjetja je v tej raziskavi uporabljena stopnja rasti sredstev podjetja, ki je razmerje med razliko vrednostnega obsega vseh sredstev podjetja tekočega leta in preteklega leta (torej med letoma 2009 in 2008) in vrednostnim obseg vseh sredstev podjetja preteklega leta (torej letom 2008).

Tabela 2: Opis in merjenje neodvisnih (pojasnjevalnih) spremenljivk

Spremenljivka (oznaka)	Opis	Način merjenja
1	2	3
Velikost_In_prihodki	Velikost podjetja	Naravni logaritem čistih prihodkov od prodaje _t
St_dolz_fin_obv	Stanje (stopnja) dolžniškega financiranja podjetja	$\frac{\text{Celotni dolgovi podjetja}_t}{\text{Celotne obveznosti podjetja}_t}$
Koef_raz_dob_sred	Dobičkonosnost podjetja	$\frac{\text{Poslovni izid iz poslovanja}_t}{[\text{Celotna sredstva podjetja}_t + \text{Celotna sredstva podjetja}_{t-1}]} \cdot 2$
St_rasti	Stopnja rasti podjetja	$\frac{[\text{Celotna sredstva podjetja}_t - \text{Celotna sredstva podjetja}_{t-1}]}{\text{Celotna sredstva podjetja}_{t-1}}$
Razkritje_obstoja_obvladujočega_druženika	Razkritje obstoja obvladujočega družbenika v letnem poročilu	Umetna spremenljivka: če je v letnem poročilu razkrit obstoj obvladujočega družbenika, potem je podatek ovrednoten z vrednostjo 1, v vseh drugih primerih pa z vrednostjo 0.
Razkritje_obstoja_skupine	Razkritje obstoja skupine, katere del je podjetje, v letnem poročilu	Umetna spremenljivka: če je v letnem poročilu razkrit obstoj skupine, katere del je podjetje, potem je podatek ovrednoten z vrednostjo 1, v vseh drugih primerih pa z vrednostjo 0.
Industrija_dummy	Osnovno področje delovanja podjetja	Umetna spremenljivka: če je podjetje razvrščeno po standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD 2008) v sektorje B, C, D, E, F, G in H, potem je podatek ovrednoten z vrednostjo 1, v vseh drugih primerih pa z vrednostjo 0.
Energetika_dummy	Osnovno področje delovanja podjetja	Umetna spremenljivka: če je podjetje razvrščeno po standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD 2008) v sektor energije (D), potem je podatek ovrednoten z vrednostjo 1, v vseh drugih primerih pa z vrednostjo 0.
Gradbeništvo_dummy	Osnovno področje delovanja podjetja	Umetna spremenljivka: če je podjetje razvrščeno po standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD 2008) v sektor gradbeništva (F), potem je podatek ovrednoten z vrednostjo 1, v vseh drugih primerih pa z vrednostjo 0.
Proizvodnja_dummy	Osnovno področje delovanja podjetja	Umetna spremenljivka: če je podjetje razvrščeno po standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD 2008) v sektor proizvodnje (B, C, E), potem je podatek ovrednoten z vrednostjo 1, v vseh drugih primerih pa z vrednostjo 0.
Promet_dummy	Osnovno področje delovanja podjetja	Umetna spremenljivka: če je podjetje razvrščeno po standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD 2008) v sektor prometa (H), potem je podatek ovrednoten z vrednostjo 1, v vseh drugih primerih pa z vrednostjo 0.
Trgovina_dummy	Osnovno področje delovanja podjetja	Umetna spremenljivka: če je podjetje razvrščeno po standardni klasifikaciji dejavnosti (SKD 2008) v sektor trgovine (G), potem je podatek ovrednoten z vrednostjo 1, v vseh drugih primerih pa z vrednostjo 0.

Opomba: SKD 2008 je nacionalna standardna klasifikacija dejavnosti (iz leta 2008) in se uporablja za določanje dejavnosti in za razvrščanje poslovnih subjektov in njihovih delov za potrebe uradnih in drugih administrativnih zbirk podatkov (registri, evidence, podatkovne baze in druge podobne) ter za potrebe statistike in analitike v državi in na mednarodni ravni (Ajpes 2011).

Vir podatkov: Lastni prikaz.

4.3 Regresijski model

V raziskavi je zaradi namena raziskave proučiti ravnanje (obnašanje) vodstev slovenskih podjetij glede odločitev o razkrivanju (računovodskih) informacij po odsekih (in tako preveriti veljavnost trditev) uporabljena multipla regresija (multipla regresijska analiza; *multiple regression, multiple regression analysis*) z uporabo metode najmanjših kvadratov (*ordinary least squares method, OLS method*).¹⁴² Regresijska analiza je izvedena na vzorcu

¹⁴² Podrobneje o multipli regresiji in metodi najmanjših kvadratov glejte na primer Tabachnick in Fidell (2001), Gujarati (2003) ali katerikoli drug podoben vir. Multipla regresija je uporabljena v več različnih preteklih raziskavah, povezanih s proučevanjem razkrivanja računovodskih informacij, posebej z razkrivanjem računovodskih informacij o (po) odsekih. Glejte na primer Christie in Zimmerman (1994), Wallece in Naser (1995), Herrmann in Thomas (1996), Maines in ostali (1997), Botosan (1997), Harris

podatkov, ki niso rangirani, in na vzorcu podatkov, ki so rangirani. Ko ni znano razmerje med odvisno spremenljivko (kazalcem razkrivanja) in neodvisnimi spremenljivkami (gospodarskimi lastnostmi podjetja), se priporoča rangiranje spremenljivk in izvedba (multiple) analize na rangiranih podatkih (Lang in Lundholm 1993, Wallace in drugi 1994, povzeto po Wallace in Naser 1995, 332).¹⁴³ Izvedena je regresijska analiza na vzorcu podatkov, ki so rangirani, in na vzorcu podatkov, ki niso rangirani.¹⁴⁴ Regresijski model je podan z regresijsko funkcijo (enačbo), ki je

$$r_i = \alpha + \beta_1 \cdot [\text{Velikost_ln_prihodki}] + \quad (2). \\ + \beta_2 \cdot [\text{St_dolz_fin_obv}] + \\ + \beta_3 \cdot [\text{Koef_raz_dob_sred}] + \\ + \beta_4 \cdot [\text{St_rasti}] + \\ + \beta_5 \cdot [\text{Razkritje_obstoja_obvladujocega_druzbenika}] + \\ + \beta_6 \cdot [\text{Razkritje_obstoja_skupine}] + \\ + \sum_{l=1}^5 \beta_{7,l} \cdot [\text{Industrija_dummy}_l] + \varepsilon$$

V tej regresijski funkciji (enačbi) so r_i netehtani kazalec razkrivanja (poimenovan tudi regresand), α regresijska konstanta, β_j regresijski koeficienti (poimenovani tudi regresijski nagibi, regresijske uteži, beta koeficienti; $j = 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7$) in ε slučajna spremenljivka, ki predstavlja napako modela (poimenovana tudi slučajni vpliv, motnja). Preostale spremenljivke (prediktorji) so opredeljene v tabeli zgoraj (glejte tabelo 2 na strani 44).¹⁴⁵ Velja dodati, da je umetna spremenljivka 'Industrija_dummy $_l$ ' ($l = 1, 2, 3, 4, 5$) zbirna spremenljivka ostalih umetnih spremenljivk, povezanih z osnovnim področjem delovanja podjetja, in je ovrednotena z vrednostjo ena, če je katerakoli izmed teh umetnih spremenljivk ovrednotena z vrednostjo ena, v vseh drugih primerih pa je ovrednotena z vrednostjo nič.

Velja dodati, da je raziskava osredotočena na družbe, katere razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih in uporabljajo SRS (2006). Tako velja podmena, da obstajajo (računovodske) informacije po odsekih, katere so družbe razkrile v svojih letnih poročilih. Glede na namen proučitve ravnanja (obnašanja) vodstev podjetij pri razkrivanju informacij po odsekih je osredotočenost raziskave na dejstvo, kolikšen je obseg razkritij po odsekih in zakaj so te (računovodske) informacije po odsekih razkrile v letnih poročilih.

(1998), Prencipe (2004), Chavent in ostali (2006), Berger in Hann (2007), Hossain in Hammami (2009), Troberg in drugi (2010) ali katerokoli drugo podobno raziskavo.

¹⁴³ Analiza podatkov, ki so rangirani, s pomočjo metode najmanjših kvadratov je »utemeljen« (powerful) postopek za analizo podatkov, v katerem so razmerja nelinearna, vendar monotona (*monotonic*) (Lang in Lundholm 1993, povzeto po Wallace in Naser 1995, 332).

¹⁴⁴ Podrobneje o tem glejte poglavje 5.1 na strani 46.

¹⁴⁵ Opisna statistika za neodvisne spremenljivke in odvisno spremenljivko je predstavljena v poglavju 8.2.1 na strani 73.

5 REZULTATI IN RAZPRAVA

5.1 Regresijska analiza

Izidi raziskave temeljijo na proučitvi 43 družb, katere razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih in uporabljajo SRS (2006). V tabeli spodaj (glejte tabelo 3 na strani 46) so podani izidi regresijske analize¹⁴⁶ na vzorcu podatkov, ki niso rangirani. Glede na izide analize multikolinearnost (*multicollinearity*) ne predstavlja večjih težav, ker faktor povečanja variance (*Variance Inflation Factor, VIF*) ne presega 10 (Neter in drugi 1983, povzeto po Chavent in drugi 2006, 196; Neter in drugi 1989, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 261; O'Brien 2007, 684–685).¹⁴⁷ Model z vsemi vključenimi spremenljivkami je statistično značilen (pri $F = 2,205$ je p -vrednost manjša od 0,05). Determinacijski koeficient (R^2) je 0,439, medtem ko je prilagojen determinacijski koeficient (*prilagojen R^2*) 0,240. Vse spremenljivke, razen (umetne) spremenljivke, ki kaže, ali je podjetje razvrščeno v dejavnost proizvodnje, so statistično neznačilne. Podjetja razkrijejo večji obseg (računovodskih) informacij po odsekih, če so razvrščena v dejavnost proizvodnje (torej so »proizvodna« podjetja; spremenljivka je statistično značilna pri 10 % stopnji značilnosti).

Tabela 3: Izidi multiple regresije (na vzorcu podatkov, ki niso rangirani)

	Nestandardizirani koeficienti / izidi	Statistična značilnost	Faktor povečanja variance (VIF)
	1	2	3
RAZDELEK A			
Velikost_in_prihodki	0,011	0,759	0,082
St_dolz_fin_obv	-0,139	0,359	0,166
Koef_raz_dob_sred	-0,678	0,180	0,331
St_rasti	0,016	0,945	0,493
Razkritje_obstoja_obvladujocega_druzbenika	-0,090	0,291	0,080
Razkritje_obstoja_skupine	0,005	0,952	0,175
Energetika_dummy	0,037	0,789	0,319
Gradbenistvo_dummy	0,001	0,997	0,363
Proizvodnja_dummy	-0,198	0,052*	0,002
Promet_dummy	0,085	0,530	0,358
Trgovina_dummy	0,009	0,945	0,279
Constant	0,341	0,576	1,574
RAZDELEK B			
Odvisna spremenljivka	Netehtan kazalec razkrivanja (<i>Unweighted disclosure index</i>). Za izračun kazalca razkrivanja glejte stran 33.		
Število podjetij, vključenih v analiziran vzorec	43		
Statistika F	2,205		
p -vrednost	0,041		
Determinacijski koeficient R^2	0,439		
Prilagojen determinacijski koeficient R^2	0,240		

Opomba: * Statistično značilno pri 0,10.
 ** Statistično značilno pri 0,05.
 *** Statistično značilno pri 0,01.

Vir podatkov: Lastni izračun.

¹⁴⁶ Pred izvedbo analize je bilo izvedena preveritev normalnosti porazdelitve posameznih spremenljivk, vključenih v regresijski model. Pri pojasnjevalnih (neodvisnih) spremenljivkah in pojasnjeni (odvisni) spremenljivki so izidi, povezani z asimetričnostjo (*skewness*) in sploščenostjo (*kurtosis*), takšni, da kažejo na normalno porazdelitev vrednosti pri posameznih spremenljivki.

¹⁴⁷ Korelacija med neodvisnimi spremenljivkami ni škodljiva (*harmful*), če je manjša od 0,80 ali 0,90 (Judge in drugi 1985, Bryman in Cramer 1997, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 261).

Ker obstaja negotovost, povezana z obliko razmerja, so odvisna spremenljivka (kazalec razkrivanja) in neodvisne spremenljivke (gospodarske lastnosti podjetja) rangirane. Podjetjem, ki so imela pri posameznem razkritju (podatku) enak rang, je bilo pripisano povprečje rangov, ki bi ga podjetja imela, če ne bi imela enakih rangov pri posameznih podatkih (Lang in Lundholm 1993, povzeto po Chavent in drugi 2006, 198). V tabeli spodaj (glejte tabelo 4 na strani 47) so podani izidi regresijske analize na vzorcu podatkov, ki so rangirani. Faktor povečanja variance (*Variance Inflation Factor*, *VIF*) presega 10 le pri regresijski konstanti, pri preostalih spremenljivkah ne, zaradi česar multikolinearnost ne predstavlja večjih težav.¹⁴⁸ Model z vsemi vključenimi rangiranimi spremenljivkami je statistično značilen (pri $F = 2,063$ je p -vrednost manjša od 0,10), vendar manj kot model z nerangiranimi spremenljivkami. Determinacijski koeficient (R^2) je 0,423, medtem ko je prilagojen determinacijski koeficient (*prilagojen* R^2) 0,218. Model, ki vključuje spremenljivke, katerih vrednosti so rangirane, pojasnjuje tako manjši del (odstotek) pojasnjene variance kot model, ki vključuje spremenljivke, katerih vrednosti niso rangirane. Enako kot pri modelu, ki vključuje spremenljivke, katerih vrednosti niso rangirane, so vse spremenljivke, razen (umetne) spremenljivke, ki kaže, ali je podjetje razvrščeno v dejavnost proizvodnje, statistično neznačilne.

Tabela 4: Izidi multiple regresije (na vzorcu podatkov, ki so rangirani)

	Nestandardizirani koeficienti / izidi	Statistična značilnost	Faktor povečanja variance (VIF)
	1	2	3
RAZDELEK A			
Rank of Velikost_In_prihodki	0,052	0,769	0,408
Rank of St_dolz_fin_obv	-0,249	0,240	0,175
Rank of Koef_raz_dob_sred	-0,253	0,198	0,139
Rank of St_rasti	0,051	0,791	0,438
Rank of Razkritje_obstoja_obvladujocega_druzbenika	-0,198	0,435	0,313
Rank of Razkritje_obstoja_skupine	0,040	0,877	0,559
Rank of Energetika_dummy	0,032	0,944	0,957
Rank of Gradbenistvo_dummy	0,034	0,949	1,093
Rank of Proizvodnja_dummy	-0,550	0,056*	0,016
Rank of Promet_dummy	0,232	0,569	1,054
Rank of Trgovina_dummy	0,065	0,870	0,862
Constant	38,384	0,213	99,890
RAZDELEK B			
Odvisna spremenljivka	Netehtan kazalec razkrivanja, kateri je rangiran (<i>Ranked unweighted disclosure index</i>). Za izračun kazalca razkrivanja glejte stran 33.		
Število podjetij, vključenih v analiziran vzorec	43		
Statistika F	2,063		
p -vrednost	0,056		
Determinacijski koeficient R^2	0,423		
Prilagojen determinacijski koeficient R^2	0,218		

Opomba: * Statistično značilno pri 0,10.
 ** Statistično značilno pri 0,05.
 *** Statistično značilno pri 0,01.

Vir podatkov: Lastni izračun.

¹⁴⁸ Faktor povečanja variance (*VIF*) predstavlja merilo, koliko je varianca ocenjenih regresijskih koeficientov (v modelu, kjer se predpostavlja linearno razmerje med spremenljivkami) povečana (*inflated*) v primerjavi s stanjem, ko spremenljivke modela niso v linearnem razmerju. Gre torej za merilo, ki kaže stopnjo, do katere je pojasnjevalna spremenljivka pojasnjena s preostalimi pojasnjevalnimi spremenljivkami (Patton in Zelenka 1997, Owusu-Ansah 1998, Ho in Wong 2001, Chau in Gray 2002, Haniffa in Cooke 2002, povzeto po Chavent in drugi 2006, 182).

Tako na vzorcu podatkov, ki niso rangirani, kot na vzorcu podatkov, ki so rangirani, je izveden preizkus občutljivosti modela. Izvedena je regresijska analiza, vendar v regresijski model ni vključena (umetna) spremenljivka 'Industrija_dummy_{*i*}' kot zbirna spremenljivka ostalih umetnih spremenljivk, povezanih z osnovnim področjem delovanja podjetja.¹⁴⁹ Ob izključitvi (umetne) spremenljivke 'Industrija_dummy_{*i*}' iz modela model ni statistično značilen (v vzorcu podatkov, ki niso rangirani, pri $F = 1,579$ je p -vrednost večja od 0,10; v vzorcu podatkov, ki so rangirani, pri $F = 1,582$ je p -vrednost večja od 0,10; glejte tabeli, vključeni v poglavje 8.2.2 na strani 74). Prav tako je prilagojen determinacijski koeficient (prilagojen R^2) 0,076 v vzorcu podatkov, ki niso rangirani, in 0,077 v vzorcu podatkov, ki so rangirani. Izidi obeh regresijskih analiz niso enaki, kar kaže na občutljivost modela. Spremenljivka 'Industrija_dummy_{*i*}' kot zbirna spremenljivka ostalih umetnih spremenljivk, povezanih z osnovnim področjem delovanja podjetja, se kaže kot (statistično) pomembna pri ravnanju (obnašanju) vodstev podjetij glede odločitve o razkritju (računovodskih) informacij po odsekih.¹⁵⁰

5.2 Proučitev vzorca razkrivanja

Izsledki regresijske analize na vzorcu podatkov, ki niso rangirani, in vzorcu podatkov, ki so rangirani, niso razkrili več posebnih (pomembnih, statistično značilnih) gospodarskih dejavnikov (lastnosti), ki vplivajo na ravnanje (obnašanje) vodstev podjetij pri razkrivanju (računovodskih) informacij po odsekih, pri čemer velja, da je bilo proučeno razmerje med kazalcem razkrivanja (kot merilom obsega razkritij podjetij, torej splošno agregirano stopnjo razkritij po odsekih) in posameznimi dejavniki (gospodarskimi lastnostmi podjetij). Tako velja dodatno proučiti, ali posamezen dejavnik (gospodarska lastnost podjetja) vpliva na razkritje posameznih sestavin kazalca razkrivanja (torej razkritje posameznih informacij po odsekih), ali obstaja vzorec razkrivanja (lahko poimenovan tudi vedenjski vzorec razkrivanja; *Disclosure pattern*; *Disclosure structure*; *Disclosure profile*), kateri se kaže v ravnanju (obnašanju) vodstev podjetij pri razkrivanju informacij po odsekih, in ali je podjetja možno razvrstiti v skupinice (skupine; *clusters*) glede na njihov vzorec razkrivanja.

Zaradi osredotočenosti raziskave ugotoviti, ali pri razkrivanju informacij po odsekih obstaja vzorec razkrivanja in ali je možno razvrščanje podjetij v skupinice, je uporabljena

¹⁴⁹ Regresijska funkcija (enačba) je: $r_i = \alpha + \beta_1 \cdot [\text{Velikost_ln_prihodki}] + \beta_2 \cdot [\text{St_dolz_fin_obv}] + \beta_3 \cdot [\text{Koef_raz_dob_sred}] + \beta_4 \cdot [\text{St_rasti}] + \beta_5 \cdot [\text{Razkritje_obstoja_obvladujocega_druzbenika}] + \beta_6 \cdot [\text{Razkritje_obstoja_skupine}] + \varepsilon$. Izidi regresijske analize tako na vzorcu podatkov, ki niso rangirani, kot na vzorcu podatkov, ki so rangirani, kažejo, da so vse spremenljivke, razen (umetne) spremenljivke, ki kaže, ali je podjetje razvrščeno v dejavnost proizvodnje, statistično neznailne. Kljub temu je pri preizkusu občutljivosti modela izločena ta spremenljivka, ki je sicer glede na izide analize statistično značilna, vendar pa je razlog za izločitev v prepričanju (pričakovanju), da: 1) je vsebinsko določitev osnovne dejavnosti podjetja lahko zelo arbitrarna (subjektivna), 2) se podjetje lahko ukvarja z več različnimi dejavnostmi, vendar pa je glede na institucionalnoorganizacijsko ogrođje možno le eno dejavnost opredeliti kot osnovno, 3) po svoji vsebini ta spremenljivka ni ena izmed tistih, katera bi neposredno (nedvoumno) pojasnjevala obnašanje (ravnanje) vodstev podjetij glede razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih.

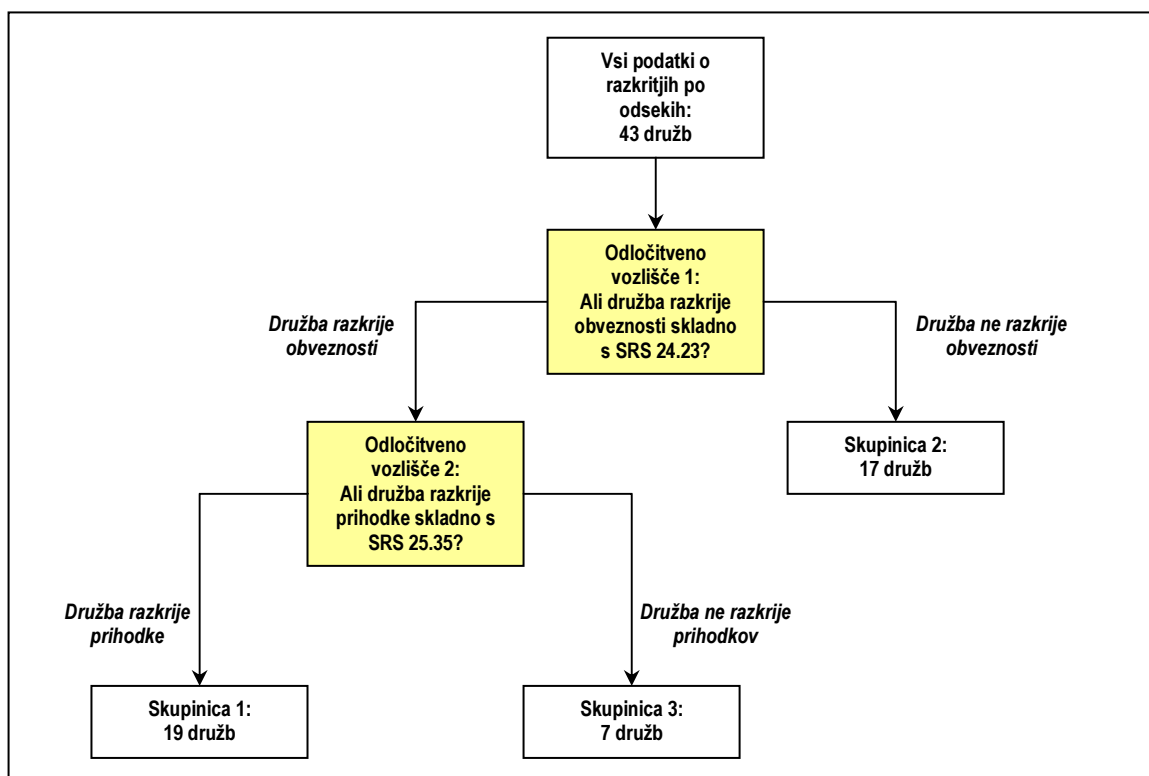
¹⁵⁰ Diskusija, povezana z veljavnostjo posameznih trditev, povezanih z raziskavo, glede pomembnosti posameznih dejavnikov (gospodarskih lastnosti podjetja) na razkrivanje informacij po odsekih na proučevanem vzorcu podatkov je predstavljena v poglavju 5.2 na strani 48.

metoda cepitve (poimenovana DIV metoda; *Divisive clustering method, DIV method*)¹⁵¹ na (ročno zbranih) podatkih iz letnih poročil 43 družb (za leto 2009), katere razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih in uporabljajo SRS (2006). Število skupinic je treba opredeliti vnaprej (*a priori*) (Chavent in ostali 2006, 198), pri čemer se upoštevajo dejavniki, kot sta na primer obseg celotnega proučevanega vzorca podatkov, kateri se »cepi« na posamezne skupinice, in zahteve (predpostavke, omejitve) statističnih metod pri analiziranju podatkov. Slika spodaj (glejte sliko 2 na strani 50), v obliki dendrograma (»drevesa« cepitve na skupinice; *clustering tree*), kaže izid metode cepitve na tri skupinice na zbranih podatkih za 43 slovenskih družb, katere razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih in uporabljajo SRS (2006).¹⁵²

¹⁵¹ Izvedba metode cepitve (DIV metode; *DIV method*) je možna z uporabo računalniškega programa SODAS (*Symbolic Official Data Analysis System, SODAS*). Več o programu glejte Diday in Esposito (2003) ter ASSO Developers, Partners (2004).

¹⁵² Ker je treba število skupinic opredeliti vnaprej, je bila (preliminarno) izvedena »cepitev« na 2, 3, 4 in 5 skupinic. Ob vključitvi vseh 14 zahtevanih razkritij, povezanih z razkrivanjem informacij po odsekih, se že pri oblikovanju treh skupinic oblikuje ena skupinica, kateri je možno pripisati samo eno podjetje. Gre za podjetje, ki razkrije informacije po odsekih, povezane z denarnim tokom podjetja. Torej gre za razkritje, ki ga sicer skladno s SRS (2006) 26.24 ni treba obvezno razkriti – glejte opombo 68 na strani 17. Skupinico takšne velikosti (glede na število vključenih podjetij) pa ni mogoče analizirati ob uporabi različnih statističnih orodij (metod in tehnik). Zaradi tega dejstva in dejstva, da gre za razkritje, katerega razkritje ni obvezno, je pa priporočljivo, to razkritje ni vključeno v postopek cepljenja v skupinice. Ker vključuje proučevani vzorec razkritij podatke za 43 družb, katere razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih in uporabljajo SRS (2006), je glede na zahteve (predpostavke, omejitve) statističnih orodij (metod in tehnik) pri analiziranju podatkov preliminarno opredeljeno kot najprimernejše število skupinic tri kot tisto število, ob katerem bi ob enakomerni (sorazmerni) porazdelitvi podjetij v skupinice v skupinici bilo vsaj 14 podjetij. To je teoretično sodilo, katero pa ni nujno, da velja pri dejanskem razvrščanju podjetij v skupinice glede na ravnanja (obnašanje) vodstev podjetij pri razkrivanju posameznih (računovodskih) informacij po odsekih.

Slika 2: Drevo skupinic

Opomba:

Pri »cepitvi« na skupinice ni bilo vključeno razkritje pod zaporedno številko 12 – razkritje denarnega toka po odsekih skladno s SRS (2006) 26.24 (glejte opombo 152 na strani 49).

Vir podatkov:

Lastni izračun in lastni prikaz.

Razvrščanje podjetij v skupinice glede na razkritja (računovodskih) informacij po odsekih na zbranih podatkih za 43 slovenskih družb, katere razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih in uporabljajo SRS (2006), kaže, da sta pomembna dejavnika pri razvrščanju podjetij v tri skupinice dejstvo, ali je podjetje razkrilo svoje obveznosti do virov sredstev po odsekih in ali je podjetje razkrilo svoje prihodke po odsekih. Razkritje obveznosti do virov sredstev po odsekih tako na splošno opredeljuje vzorec razkrivanja (*Disclosure pattern; Disclosure structure; Disclosure profile*) podjetja glede ravnanja (obnašanja) vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih.

V tabeli spodaj (glejte tabelo 5 na strani 51) je podana opisna statistika razkritij (računovodskih) informacij podjetij po odsekih glede na razvrstitev podjetij v vse tri skupinice ob uporabi metode cepitve (*Divisive clustering method, DIV method*). V tabeli (glejte stolpce 3 do 5) je prikazan podatek, kolikšen delež družb znotraj (izoblikovane) skupinice razkrije posamezno (računovodsko) informacijo po odsekih. Tako na primer velja, da razkrije sestavo področnih odsekov (skladno s SRS (2006) 25.27) 84,21 % vseh družb, razvrščenih v skupinico 1, 94,12 % vseh družb, razvrščenih v skupinico 2, in 28,57 % vseh družb, razvrščenih v skupinico 3.¹⁵³ Povprečen (netehtan) kazalec razkrivanja za vsa podjetja, razvrščena v posamezne skupinice, kaže, da podjetja, razvrščena v skupinico

¹⁵³ Če se navedeni podatki pretvorijo v absolutne podatke velja, da razkrije sestavo področnih odsekov (skladno s SRS (2006) 25.27) 16 družb od 19 družb, razvrščenih v skupinico 1, 16 družb od 17 družb, razvrščenih v skupinico 2, in 2 družbi od 7 družb, razvrščenih v skupinico 3.

2, razkrijejo v povprečju največ (največji obseg) informacij po odsekih (povprečen kazalec razkrivanja skupinice je 0,5336), podjetja, razvrščena v skupinico 1, razkrijejo manj informacij (povprečen kazalec razkrivanja je 0,2781) in podjetja, razvrščena v skupinico 3, razkrijejo najmanj informacij (povprečen kazalec razkrivanja je 0,0613). Ta izid metode cepitve v skupinice (*Divisive clustering method*, *DIV method*) kaže, da so oblikovane takšne skupinice, da je obstoj (»prisotnost«) posameznih razkritij (računovodskih) informacij po odsekih različna med skupinicami. Slednje kaže tudi izid hi-kvadrat preizkusa (*chi-square test*, χ^2 -test) po posameznih razkritjih po odsekih (glejte stolpec 6 v tabeli 5), kajti obseg razkritij se pri večini razkritij po odsekih razlikuje med skupinicami. Razkritje prihodkov po odsekih, ki je drugo odločitveno vozlišče pri razvrščanju podjetij v skupinice, je tako glede na izid hi-kvadrat preizkusa statistično značilno (pri 1 odstotni stopnji zaupanja). Iz neznanega razloga pa glede na izide hi-kvadrat preizkusa ni statistično značilno razkritje obveznosti po odsekih, ki je prvo odločitveno vozlišče (velja pa dodati, da je izid hi-kvadrat preizkusa le nekoliko presegel 10 odstotno stopnjo zaupanja). Ker niso vsi izidi statistično značilni (pri razkritjih sredstev po odsekih, razkritjih poslovnega izida področnega ali območnega odseka in razkritjih obveznosti po odsekih), velja da razvrstitev (cepitev) v skupinice ni popolnoma brez »presekov« (prekrivajočih razmejitev) med skupinicami.

Tabela 5: Opisna statistika razkritij po odsekih glede na razvrstitev podjetij v skupinice ob uporabi metode cepitve (*DIV method*)

Zap. št. razkritja	Oznaka razkritja [†]	Delež družb, ki razkrijejo posamezno razkritje znotraj posamezne skupinice			p-vrednost (χ^2 -preizkus)
		Skupinica 1	Skupinica 2	Skupinica 3	
1	2	3	4	5	6
1	Razkritje_sestave_področnih_odsekov_SRS_25#27	84,21	94,12	28,57	0,000
2	Razkritje_sestave_območnih_odsekov_SRS_25#27	52,63	23,53	14,29	0,047
3	Razkritje_poslovnega_izida_področnega_ali_območnega_odseka_SRS	21,05	82,35	0,00	0,286
4	Razkritje_prihodkov_po_odsekih_SRS_25#35	100,00	94,12	0,00	0,000
5	Razkritje_prihodkov_po_odsekih_v_RAZPREDELNICI_SRS_25#35	100,00	94,12	0,00	0,000
6	Razkritje_sredstev_po_odsekih_SRS_24#23_24#31	5,26	100,00	14,29	0,446
7	Razkritje_obveznosti_po_odsekih_SRS_24#23_24#31	0,00	100,00	0,00	0,170
8	Razkritje_metode_razporejanja_stroškov_po_odsekih_SRS_16#20	5,26	29,41	14,29	0,000
9	Razkritje_metode_SODIL_razporejanja_prihodkov_in_odhodkov_po_o	5,26	41,18	0,00	0,000
10	Razkritje_metode_za_določanje_cen_iz_poslov_med_odseki_SRS_25#2	0,00	0,00	0,00	0,000
11	Razkritje_pomembnih_racunovodskih_usmeritev_ki_se_uporabljajo_z	15,79	70,59	14,29	0,093
12	Razkritje_denamih_tokov_ki_izhajajo_iz_poslovanja_financira	0,00	5,88	0,00	0,000
13	Ali_se_pojavljajo_uskladitve_izločitve_med_odseki	0,00	5,88	0,00	0,000
14	Ali_je_družba_razkrila_kazalec_uspešnosti_odseka_SRS_Ali_je	0,00	5,88	0,00	0,000
Skupaj vseh družb (43 družb)		19	17	7	
Povprečen kazalec razkrivanja (<i>Disclosure index</i>) po skupinicah		0,2781	0,5336	0,0613	

Opombe:

* Statistično značilno pri 0,10.

** Statistično značilno pri 0,05.

*** Statistično značilno pri 0,01.

[†] Podroben opis razkritij informacij po osekah skladno s SRS (2006) je predstavljen v poglavju 8.1.2 na strani 71.

Vir podatkov:

Lastni izračun.

Glede na posamezna razkritja po odsekih razvrstitev v tri skupinice kaže na tri različne vzorce razkrivanja (*Disclosure pattern; Disclosure structure; Disclosure profile*) podjetij glede ravnanja (obnašanja) vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih. Tudi izidi Kruskal-Wallisovega preizkusa (kot neparametričnega preizkusa, H-preizkus; *Kruskal-Wallis test, H-test*) na zbranih podatkih za 43 slovenskih družb, katere razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih in uporabljajo SRS (2006), kažejo na tri različne vzorce razkrivanja podjetij glede ravnanja (obnašanja) vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih (glejte tabelo 6 spodaj). Izidi za odvisno spremenljivko (netehtan kazalec razkrivanja) kažejo, da obstajajo statistično značilne razlike med skupinicami (pri 1 odstotni stopnji zaupanja). Podjetja, razvrščena v skupinico 2, razkrivajo več (večji obseg) informacij po odsekih. Razkritje informacij o obveznosti po odsekih, ki je prvo odločitveno vozlišče glede na izide metode cepitve, ima vpliv na vzorec razkrivanja podjetja glede ravnanja (obnašanja) vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih. Povedano drugače, podjetje (vodstvo podjetja), ki razkrije informacije o obveznosti po odsekih, bo razvrščeno v skupinico 2 in bo razkrilo več informacij po odsekih kot podjetja v preostalih (drugih) skupinicah.

Tabela 6: Kruskal-Wallisov preizkus razlik med skupinicami

Povprečje rangov ►	Skupinica 1	Skupinica 2	Skupinica 3	χ^2 -preizkus	Statistična značilnost
1	2	3	4	5	6
Skupaj vseh družb (43 družb)	19	17	7		
Netehtan kazalec razkrivanja (<i>Unweighted Disclosure Index</i>)	17,11	34,18	5,71	31,128	0,000***
Velikost_in_prihodki (Velikost podjetja)	21,05	26,53	13,57	5,474	0,065*
St_dolz_fin_obv (Stanje dolžniškega financiranja podjetja)	25,79	18,12	21,14	3,388	0,184
Koef_raz_dob_sred (Dobičkonosnost podjetja)	22,63	20,18	24,71	0,734	0,693
St_rasti (Stopnja rasti podjetja)	19,84	25,24	20,00	1,867	0,393
Razkritje_obstoja_obvladujočega_druzbenika	18,58	23,97	26,50	5,492	0,064*
Razkritje_obstoja_skupine	24,61	22,94	12,64	7,95	0,019**

Opomba: * Statistično značilno pri 0,10.
 ** Statistično značilno pri 0,05.
 *** Statistično značilno pri 0,01.

Vir podatkov: Lastni izračun.

Da podjetja, katera so razvrščena v skupinico 2, razkrivajo več (večji obseg) informacij po odsekih v primerjavi s podjetji, razvrščenimi v preostali skupinici, kažejo tudi izidi Kruskal-Wallisovega preizkusa pri ostalih dejavnikih (gospodarskih lastnostih podjetja), povezanih z razkrivanjem informacij po odsekih. Podjetja, razvrščena v skupinico 2, so največja (glede na transformirano vrednost obsega prihodkov). Preostali dejavniki (gospodarske lastnosti podjetja), povezani s podjetji, razvrščenimi v skupinico 2, niso takšni, da bi bili značilni samo za podjetja, razvrščena v skupinico 2. Glede na prepoznane vzorce razkrivanja (*Disclosure pattern; Disclosure structure; Disclosure profile*) podjetij glede ravnanja (obnašanja) vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih (z metodo cepitve) se podjetja, razvrščena v tri skupinice, razlikujejo po velikosti (pri 1 odstotni stopnji zaupanja), razkritju obstoja obvladujočega družbenika (pri 10 odstotni stopnji zaupanja) in razkritju obstoja skupine (pri 5 odstotni stopnji zaupanja). Razlike med skupinicami kažejo, da ti navedeni dejavniki (čeprav različno značilno) imajo vpliv na

razvrstitev podjetja v eno izmed skupinic, ki kaže določen vzorec razkrivanja podjetij glede ravnanja (obnašanja) vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih, in tako na razkritja podjetja, povezana z (računovodskimi) informacijami po odsekih.

Izidi analize vzorca razkrivanja in regresijske analize kažejo, da stopnja rasti podjetja (*growth rate*) ni (statistično) pomemben dejavnik (gospodarska lastnost podjetja), kateri(a) bi vplival(a) na obseg razkritih (računovodskih) informacij po odsekih ali na vrsto posameznih razkritih (računovodskih) informacij po odsekih. Trditev (hipoteza), da večja kot je rast podjetja, manjši je obseg razkritih (računovodskih) informacij po odsekih, glede na izide te raziskave ni veljavna. Možen razlog, da trditev (H_1) ni veljavna, je lahko v dejstvu, da je rast podjetja (merjena s stopnjo rasti vseh sredstev podjetja) lahko kazalec kakovosti investiranja (*investment quality*) (Prencipe 2004, 334). Tako lahko velja, da podjetja, ki rastejo, imajo višje stroške, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary costs*), zaradi razkritja (računovodskih) informacij po odsekih, kot jih imajo podjetja, ki ne rastejo, vendar je motiv (spodbuda) za razkritje (računovodskih) informacij po odsekih večja na primer zaradi zmanjševanja tveganj, povezanih s kasnejšim možnim negativnim javnim ugledom (»publiciteto«), negativno selekcijo trga in tako naprej. Ta učinek je lahko vsaj deloma imel vpliv na negativen učinek stroškov, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo, zaradi česar je razmerje med obsegom razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih in rastjo podjetja ter med vrsto posameznih razkritih (računovodskih) informacij po odsekih in rastjo podjetja (statistično) nepomembno.

Izidi regresijske analize kažejo, da obstoj takšnega imetnika deleža podjetja, ki podjetje obvladuje (*controlling party*, *controlling shareholder*, tudi ožje *controlling entity*), ni (statistično) pomemben dejavnik (lastnost podjetja), kateri(a) bi vplival(a) na obseg razkritih (računovodskih) informacij po odsekih. Trditev (hipoteza), da če obstoja imetnik deleža podjetja, ki podjetje obvladuje, manjši je obseg razkritih (računovodskih) informacij po odsekih, glede na izide te raziskave ni veljavna. Možen razlog, da trditev (H_2) ni veljavna, je lahko v dejstvu, da kljub obstoju takšnega imetnika deleža podjetja, ki podjetje obvladuje, ta imetnik deleža ni vključen v upravljanje podjetja,¹⁵⁴ zaradi česar podjetje razkriva (računovodske) informacije po odsekih. Ali pa, da če tudi je v podjetju takšen imetnik deleža podjetja, ki podjetje obvladuje, zaradi preostalih imetnikov deležev (ki podjetje ne obvladujejo), če ti v podjetju obstajajo, podjetje razkriva (računovodske) informacije po odsekih. Tako lahko velja, da podjetja, ki imajo takšne imetnike deležev v podjetjih, kateri jim dajejo možnost obvladovanja, imajo višje stroške, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary costs*), zaradi razkritja (računovodskih) informacij po odsekih, kot jih imajo podjetja, ki nimajo takšne imetnike deležev v podjetjih, kateri jim dajejo možnost obvladovanja, vendar je motiv (spodbuda) za razkritje (računovodskih) informacij po odsekih večja na primer zaradi zmanjševanja tveganj, povezanih s kasnejšim možnim negativnim javnim ugledom (»publiciteto«), negativno selekcijo trga in tako naprej. Ta učinek je lahko vsaj deloma imel vpliv na negativen učinek stroškov, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo, zaradi česar je razmerje med obsegom razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih in obstojem takšnega imetnika deleža, ki podjetje obvladuje (statistično) nepomembno. Hkrati pa izidi analize vzorca razkrivanja kažejo, da

¹⁵⁴ Predmet raziskave so bile družbe, katere je mogoče po velikosti opredeliti kot velike glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1. Podrobneje o tem glejte poglavje 4.1 strani 37.

obstoj imetnika deleža podjetja, ki podjetje obvladuje, vpliva na vrsto posameznih razkritih (računovodskih) informacij po odsekih. Slednje pomeni, da če obstajajo takšni imetniki deležev v podjetjih, kateri jih dajejo možnost obvladovanja, potem bodo ta podjetja razkrivala (vsaj) določene (izbrane) vrste (računovodskih) informacij po odsekih.

Izidi regresijske analize kažejo, da če tudi je podjetje obvladujoče podjetje (*controlling entity*) drugemu podjetju, obstoj te skupine ni (statistično) pomemben dejavnik (lastnost podjetja), kateri(a) bi vplival(a) na obseg razkritih (računovodskih) informacij po odsekih. Trditev (hipoteza), da če obstaja podjetje, ki je obvladujoče podjetje drugemu podjetju, manjši je obseg razkritih (računovodskih) informacij po odsekih, glede na izide te raziskave ni veljavna. Možen razlog, da trditev (H_3) ni veljavna, je lahko v dejstvu, da kljub temu, da je podjetje obvladujoče podjetja drugega podjetja, to obvladujoče podjetje v povezavi s tem enim ali več odvisnimi podjetji nima vzpostavljenega primerne organizacijsko-informacijskega sistema, kateri bi omogočal razkrivanje (računovodskih) informacij po odsekih. Ali pa podjetje, ki je obvladujoče podjetje drugega podjetja, ne zahteva in/ali ne prejme teh (računovodskih) informacij po odsekih, kljub temu da ima možnost upravljanja in nadziranja enega ali več odvisnih podjetij. Tako lahko velja, da podjetja, ki so obvladujoče podjetje vsaj enemu drugemu podjetju, ne razkrivajo (računovodskih) informacij po odsekih zaradi večjih stroškov, povezanih s pripravljanjem, razkritjem in revidiranjem (računovodskih) informacij po odsekih, kot jih imajo podjetja, ki niso obvladujoče podjetje vsaj enemu drugemu podjetju. Ta učinek je lahko vsaj deloma imel vpliv na razkritja (računovodskih) informacij po odsekih podjetja, zaradi česar je razmerje med obsegom razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih in obstojem takšnega podjetja, ki je obvladujoče podjetje drugemu podjetju, (statistično) nepomembno. Hkrati pa izidi analize vzorca razkrivanja kažejo, da obstoj podjetja, ki je obvladujoče podjetje drugemu podjetju, vpliva na vrsto posameznih razkritih (računovodskih) informacij po odsekih. Slednje pomeni, da če obstajajo podjetja, katera so obvladujoče podjetje vsaj enemu drugemu podjetju, potem bodo ta podjetja razkrivala (vsaj) določene (izbrane) vrste (računovodskih) informacij po odsekih.

Glede na izide regresijske analize pa tudi velikost podjetja (*firm size*) kot »kontrolna« (pojasnjevalna) spremenljivka ni (statistično) pomemben dejavnik (gospodarska lastnost podjetja), katera bi vplival(a) na obseg razkritih (računovodskih) informacij po odsekih. Teoretično splošno (vnaprejšnje, *a priori*) sprejeto prepričanje, da večje kot je podjetje, večji je obseg razkritih (računovodskih) informacij podjetja po odsekih, ne velja. V primerjavi z drugimi izkustvenimi (empiričnimi) raziskavami, ki kažejo na (statistično) pomembnost dejavnika velikosti podjetja (Belkaoui-Riahi 2001, Chow in Wong-Boren 1987, Lang in Lundholm 1993, Owusu-Ansah 1998, Singhvi in Desai 1971, Wallace in Naser 1995, Wallace in drugi 1994, povzeto po Barako 2007, 117; Stanga 1976, McNally in drugi 1982, Tai in drugi 1990, Hossain in drugi 1994, Meek in drugi 1995, Marston in Robson 1997, Depoers 2000, povzeto po Chavent in drugi 2006, 188; Buzby 1975, Firth 1979, Cooke 1989 in 1991, Bradbury 1992, povzeto po Herrmann in Thomas 1996, 5; Salamon in Dhaliwal 1980, McKinnon in Dalimunthe 1993, Mitchell in drugi 1995, Herrmann in Thomas 1996, Saada 1998, Leuz 1999, povzeto po Prencipe 2004, 326; Prencipe 2004; Leuz 2004 in številne druge), je nepomembnost dejavnika velikosti podjetja nenavadna (nepričakovana). Možen razlog, da je dejavnik velikosti podjetja (statistično) nepomemben, je lahko v dejstvu, da so v pričujoči raziskavi predmet proučitve slovenske družbe, ki so v veliki večini družbe, katerih vrednostni papirji niso uvrščeni na

organizirani trg vrednotnih papirjev (poimenovane nekotirajoča podjetja), medtem ko so v drugih (navedenih) izkustvenih (empiričnih) raziskavah praviloma predmetu proučevanja družbe, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na organizirani trg vrednotnih papirjev (poimenovana kotirajoča podjetja).¹⁵⁵ Izid regresijske analize kaže, da ni nujno, da je pri »nekotirajočih« podjetjih dejavnik velikosti podjetja (statistično) pomemben dejavnik, ki bi vplival na obseg razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih. Hkrati pa (statistična) nepomembnost dejavnika velikosti podjetja pomeni, da stroški, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary costs*), niso nujno nižji za večja podjetja in da večja podjetja ne razkrivajo več (računovodskih) informacij po odsekih, da bi zmanjševala večje agencijske stroške ali druge vrste stroškov. Hkrati pa izidi analize vzorca razkrivanja kažejo, da velikost podjetja vpliva na vrsto posameznih razkritih (računovodskih) informacij po odsekih. Velikost podjetja torej vpliva na ravnanje (obnašanje) podjetja (vodstva podjetja) glede razkrivanja posameznih (računovodskih) informacij po odsekih in tako na njihov vzorec razkrivanja.

Izidi analize vzorca razkrivanja in regresijske analize kažejo, da stopnja dolžniškosti financiranja podjetja (*financial leverage*) ni (statistično) pomemben dejavnik (gospodarska lastnost podjetja), kateri(a) bi vplival(a) na obseg razkritih (računovodskih) informacij po odsekih ali na vrsto posameznih razkritih (računovodskih) informacij po odsekih. Vnaprejšnje (*a priori*) splošno sprejeto prepričanje, temelječe na več različnih teorijah (na primer teoriji agentov), da bolj kot je podjetje zadolženo, večji je obseg razkritih (računovodskih) informacij podjetja po odsekih, ne velja. V primerjavi z drugimi izkustvenimi (empiričnimi) raziskavami, ki kažejo na (statistično) pomembnost dejavnika stopnje dolžniškosti financiranja podjetja (Salamon in Dhaliwal 1980, Bradbury 1992, Mitchel in drugi 1995, Giner in drugi 1997, povzeto po Prencipe 2004, 237; Prencipe 2004; Malone in drugi 1993, Naser 1998, povzeto po Barako 2007, 117), čeprav nekatere kažejo tudi na (statistično) nepomembnost stopnje dolžniškosti financiranja (McKinnon in Dalimunthe 1993, Kelly 1994, Leuz 1999, povzeto po Prencipe 2004, 237; Carson in Simnett 1997, Hossain in drugi 1994, Malone in drugi 1993, povzeto po Barako 2007, 117; Schneider 1985, Chow in Wong-Boren 1987, Bernards 1994, povzeto po Leuz 2004, 17; Leuz 2004), je nepomembnost dejavnika velikosti podjetja vsaj deloma nenavadna (nepričakovana). Možen razlog, da je dejavnik stanja dolžniškega financiranja podjetja (statistično) nepomemben, je lahko v dejstvu, da so v pričujoči raziskavi predmet proučitve slovenske družbe, ki so v veliki večini družbe, katerih vrednostni papirji niso uvrščeni na organizirani trg vrednotnih papirjev (poimenovane nekotirajoča podjetja), medtem ko so v drugih izkustvenih (empiričnih) raziskavah praviloma predmetu proučevanja družbe, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na organizirani trg vrednotnih papirjev (poimenovana kotirajoča podjetja). Poleg tega je zaradi majhnega gospodarskega okolja (kot je »omejeno« slovensko gospodarsko okolje glede na možno razsežnost svetovnega gospodarskega okolja) možen razlog lahko tudi v tem, da podjetja ne razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih v letnih poročilih, ker razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih zasebno (torej nejavno v agencijskem razmerju med dvema

¹⁵⁵ Od 43 proučevanih družb v vzorcu proučevanih podatkov družb, katere uporabljajo SRS (2006), so po velikosti velike družbe glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 in razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih, so le vrednostni papirji dveh proučevanih družb uvrščeni na organizirani trg vrednotnih papirjev (borzo vrednotnih papirjev). Tako je delež družb, katerih vrednostni papirji niso uvrščeni na organizirani trg vrednotnih papirjev, 95,3 odstotka vseh proučevanih družb, medtem ko predstavlja delež družb, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na organizirani trg vrednotnih papirjev, 4,7 odstotka vseh proučevanih družb.

strankama). Glede na izide vzorca razkrivanja tudi na vrsto posameznih razkritij (računovodskih) informacij po odsekih ne vpliva stopnja dolžniškosti financiranja podjetja.

Dejavnik (gospodarska lastnost podjetja) dobičkonosnosti (*profitability*; merjen kot koeficient razširjeno dobičkonosnosti sredstev) po izidih analize vzorca razkrivanja in regresijske analize ni (statistično) pomemben dejavnik (gospodarska lastnost podjetja), kateri(a) bi vplival(a) na obseg razkritih (računovodskih) informacij po odsekih ali na vrsto posameznih razkritih (računovodskih) informacij po odsekih. Splošno pričakovanje, povezano z zasnovo teorije agentov in zasnovo teorije signaliziranja o pozitivnem razmerju (med dobičkonosnostjo in obsegom razkrivanja (računovodskih) informacij podjetja) ter povezano z zasnovo, ki je povezana s stroški (bremen), ki imajo možne škodljive učinke za podjetje (*proprietary costs*), o negativnem razmerju (med dobičkonosnostjo in obsegom razkrivanja (računovodskih) informacij podjetja), ni veljavno. Slednje kaže na dejstvo, da bolj dobičkonosna podjetja ne razkrivajo večjega obsega (računovodskih) informacij po odsekih kot manj dobičkonosna podjetja. Dejstvo, da dejavnik dobičkonosnosti ni nujno vedno tisti dejavnik, ki je (statistično) pomemben dejavnik, je skladno z nekaterimi preteklimi izkustvenimi (empiričnimi) raziskavami (Kelly 1994, Leuz 1999, povzeto po Prencipe 2004, 328; Hossain in Hammami 2009, 262; Camfferman in Cooke 2002, Lang in Lundholm 1993, Wallace in drugi 1994, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 262). Možen razlog, da je dejavnik dobičkonosnosti (statistično) nepomemben, je lahko v dejstvu, da je dobičkonosnost podjetja (merjena kot koeficient razširjene dobičkonosnosti sredstev podjetja) lahko kazalec kakovosti investiranja (*investment quality*) (Prencipe 2004, 327–328) kot tudi kazalec, ki kaže podpovprečno ali nadpovprečno uspešnost (dobičkonosnost) podjetja v primerjavi s konkurenčnimi podjetji. Temu je možno dodati, da lahko ima razkritje (računovodskih) informacij škodljiv učinek za podjetje, zaradi česar podjetja (vodstva podjetij) ne glede na doseženo dobičkonosnost podjetja razkrivajo manj (računovodskih) informacij po odsekih. Ta nasprotna učinka kažeta na dejstvo, da je razmerje med dobičkonosnostjo podjetja in obsegom razkritij (računovodskih) informacij po odsekih ni mogoče opredeliti z gotovostjo. Tudi glede na izide analize vzorca razkrivanja na vrsto posameznih razkritij (računovodskih) informacij ne vpliva dejavnik dobičkonosnosti podjetja.

V povezavi z dodatnimi »kontrolnimi« (pojasnjevalnimi) spremenljivkami, ki kažejo osnovno (primarno) področje delovanja podjetja, je glede na izide regresijske analize (statistično) pomembno (torej pomemben dejavnik, lastnost podjetja), če podjetje razvrščeno oziroma deluje v proizvodni dejavnosti. Slednje pomeni, da če so podjetja razvrščena v dejavnost proizvodnje kot primarno dejavnost podjetja (torej so »proizvodna« podjetja), bodo podjetja (vodstva podjetij) razkrivala več (računovodskih) informacij po odsekih, kot če so razvrščena v katerokoli drugo dejavnost. Če je podjetje razvrščeno v katerokoli drugo dejavnost kot primarno dejavnost podjetja, je glede na izide regresijske analize (statistično) nepomembno.¹⁵⁶

¹⁵⁶ V povezavi s »kontrolno« (pojasnjevalno) spremenljivko, ki kaže osnovno (primarno) dejavnost podjetja, ni bila izvedena analiza vzorcev razkrivanja, ali dejavnik (osnovne, primarne) dejavnosti podjetja vpliva na vrsto posameznih razkritij (računovodskih) informacij po odsekih. Razlog, da ni izvedena analiza vzorcev razkrivanja, je v dejstvu, da je velikost celotnega proučevanega vzorca družb skupaj 43 družb, od katerih je več družb razvrščenih v različne vrste dejavnosti. Glede na skupno število družb, znotraj posamezne skupinice, razvrščenih v posamezne osnovne dejavnosti, in zaradi omejitev statističnih orodij (metod in tehnik) je ugotavljanje (statistične) pomembnosti dejavnika (lastnosti podjetja), ki kaže osnovno (primarno) dejavnost podjetja, na vrsto posameznih razkritih (računovodskih) informacij po odsekih nemogoče. V

5.3 Razprava in zaključki k analizi rezultatov

Raziskava ravnanja (obnašanja) vodstev podjetij glede razkrivanja informacij po odsekih temelji na proučitvi (računovodskih) razkritij v letnih poročilih družb. Glede na različne dejavnike raziskave so proučevane družbe, katere so glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 (po velikosti) velike družbe, imajo sedež v Sloveniji in katere uporabljajo SRS (2006) kot splošno sprejeta veljavna pravila računovodenja. Namen raziskave je bil ugotoviti, kakšno je ravnanje (obnašanje) vodstev slovenskih podjetij, povezano z razkrivanjem (računovodskih) informacij po odsekih v letnih poročilih družb glede na splošno sprejeta pravila računovodenja, katera so ta razkritja (računovodskih) informacij po odsekih pri tistih družbah, ki (računovodske) informacije po odsekih razkrivajo, ter kateri so dejavniki, ki vplivajo na odločitev podjetij (vodstev podjetij) o razkrivanju informacij o (po) odsekih v letnih poročilih slovenskih družb, če vodstva podjetij razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih v letnih poročilih. 43 družb (17,1 odstotkov družb glede na celoten proučevan vzorec 252 družb) v Sloveniji je takšnih, katere so glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 (po velikosti) velike družbe v letu 2010 (za leto 2009), so razkrivale (računovodske) informacije po odsekih in uporabljajo SRS (2006). Skupaj (računovodske) informacije o (po) odsekih glede na veljavna strokovna pravila računovodenja (bodisi SRS (2006) bodisi MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU) razkriva le četrtnina družb, vključenih v proučevani vzorec (25 odstotkov družb glede na celoten proučevan vzorec 252 družb).¹⁵⁷

Razrešitev vprašanja, povezanega z možnimi dejavniki, ki vplivajo na odločitev podjetij (vodstev podjetij) o razkrivanju informacij po odsekih v letnih poročilih proučevanih slovenskih družb, če vodstva podjetij razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih v letnih poročilih, je težavna. Izidi regresijske analize, v kateri predstavlja odvisno spremenljivko (netehtani) kazalec razkrivanja kot merilo za več (obseg, število) razkritij (računovodskih) informacij po odsekih (glede na štirinajst zaznanih zahtev SRS (2006), povezanih z razkrivanjem informacij po odsekih) skupaj (torej kot splošna stopnja razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih), kažejo, da ni prepoznan noben izmed predvidenih »novih« (specifičnih) dejavnikov (gospodarskih lastnosti podjetja), kot so stopnja rasti podjetja (*growth rate*), obstoj takšnega imetnika deleža podjetja, ki podjetje obvladuje (*controlling party*, *controlling shareholder*, tudi ožje *controlling entity*), ali če tudi je podjetje obvladujoče podjetje (*controlling entity*) drugemu podjetju (torej obstaja skupina podjetij), kot (statistično) pomemben dejavnik, ki bi vplival na odločitev podjetja (vodstva podjetja) glede (obsega) razkrivanja informacij po odsekih v letnem poročilu družbe. Razlogi, da ti »novi« (specifični) dejavniki (gospodarske lastnosti podjetja) niso (statistično) pomembni, so različni. Lahko velja, da podjetja, ki rastejo, imajo višje stroške, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary costs*), zaradi razkritja (računovodskih) informacij po odsekih, kot jih imajo podjetja, ki ne rastejo, vendar je motiv (spodbuda) za razkritje (računovodskih) informacij po odsekih

prilogi (glejte tabelo 12 na strani 76) je podana porazdelitev družb glede na razvrstitev družb v osnovno (primarno) dejavnost podjetja ter razvrstev v skupinico glede na prepoznan vzorec razkrivanja informacij po odsekih.

¹⁵⁷ Razprava (diskusija), povezana s skladnostjo ravnanja (delovanja; *compliance*) podjetij glede na veljavna splošno sprejeta pravila računovodenja v Sloveniji, je predstavljena v poglavju 6 na strani 61.

večja na primer zaradi zmanjševanja tveganj, povezanih s kasnejšim možnim negativnim javnim ugledom (»publiciteto«), negativno selekcijo trga in tako naprej. Zaradi takšnega učinka je lahko motiv (spodbuda) za razkritje (računovodskih) informacij po odsekih večja tudi v podjetjih, ki imajo takšne imetnike deležev v podjetjih, kateri jim dajejo možnost obvladovanja, kljub temu da imajo podjetja višje stroške, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary costs*), zaradi razkritja (računovodskih) informacij po odsekih, kot jih imajo podjetja, ki nimajo takšne imetnike deležev v podjetjih, kateri jim dajejo možnost obvladovanja. Bodisi lahko velja, da če tudi je v podjetju takšen imetnik deleža podjetja, ki podjetje obvladuje, zaradi preostalih imetnikov deležev (ki podjetje ne obvladujejo), če ti v podjetju obstajajo, podjetje razkriva (računovodske) informacije po odsekih. Prav tako pa lahko hkrati velja, da podjetja, ki so obvladujoče podjetje vsaj enemu drugemu podjetju, ne razkrivajo (računovodskih) informacij po odsekih zaradi večjih stroškov, povezanih s pripravljanjem, razkritjem in revidiranjem (računovodskih) informacij po odsekih, kot jih imajo podjetja, ki niso obvladujoče podjetje vsaj enemu drugemu podjetju. Ti izidi kažejo, da (v povezavi s temi proučevanimi »novimi« dejavniki) stroški, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary costs*), niso pomembni za odločitev podjetja (vodstva podjetja) o (obsegu) razkrivanja informacij po odsekih v letnih poročilih slovenskih (po velikosti) velikih družb, katere uporabljajo SRS (2006) in razkrivajo informacije po odsekih v svojih letnih poročilih.

V povezavi z vprašanjem, povezanim z možnimi dejavniki, ki vplivajo na odločitev podjetij (vodstev podjetij) o razkrivanju informacij po odsekih v letnih poročilih proučevanih slovenskih družb, če vodstva podjetij razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih v letnih poročilih, pa je glede na izide regresijske analize nepričakovano (nenavaden, neobičajno) dejstvo, da so tudi vsi preostali dejavniki (gospodarske lastnosti podjetij – kot »kontrolne« spremenljivke pri regresiji), razen enega, (statistično) nepomembni kot dejavniki, ki bi vplivali na odločitev podjetja (vodstva podjetja) glede (obsega) razkrivanja informacij po odsekih v letnem poročilu družbe. Dejavniki (gospodarske lastnosti podjetja), kot so velikost podjetja (*firm size*), finančno vzvodje (*financial leverage*) in dobičkonosnost podjetja (*profitability*) so dejavniki, ki so v večini preteklih izkustvenih (empiričnih) raziskav, povezanih s proučevanjem področja poročanja o (po) odsekih ali/in razkrivanjem katerihkoli (računovodskih) informacij v letnih poročilih družb, večkrat bili (statistično) pomembni.¹⁵⁸ Možen razlog, da so ti dejavniki (gospodarske lastnosti podjetij), ki so v preteklih izkustvenih (empiričnih) raziskav praviloma (statistično) pomembni dejavniki, v tej raziskavi (statistično) nepomembni, je lahko v dejstvu, da so v tej raziskavi bile proučevane družbe, katerih vrednostni papirji praviloma niso uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev (kar 95,3 odstotkov družb od 43 družb, vključenih v proučevani vzorec družb, je torej »nekotirajočih« podjetij; *non-public entities*), medtem ko so v preteklih izkustvenih (empiričnih) raziskav proučevane družbe, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev (gre torej za »kotirajoča« podjetja; *public entities, publicly traded companies, listed companies*). Prav tako je lahko možen razlog tudi ta, da so v preteklih izkustvenih

¹⁵⁸ Izkustvene (empirične) raziskave, v katerih je velikost podjetja (statistično) pomemben dejavnik, so predstavljene v poglavju 2.4.1 na strani 26. Izkustvene (empirične) raziskave, v katerih je finančno vzvodje podjetja (statistično) pomemben dejavnik, so predstavljene v poglavju 2.4.2 na strani 29. Izkustvene (empirične) raziskave, v katerih je dobičkonosnost podjetja (statistično) pomemben dejavnik, so predstavljene v poglavju 2.4.3 na strani 30.

(empiričnih) raziskavah proučevane družbe, katere so po velikosti nekajkrat (na primer desetkratnik, stokratnik ali tudi večji mnogokratnik) večje od družb, katere so proučevane v pričujoči raziskavi. Lahko pa je tudi možen razlog, da so v večini preteklih izkustvenih (empiričnih) raziskavah proučevane družbe, katere delujejo in imajo svoj sedež na ozemlju Združenih držav Amerike (*United States of America*). Glede na proučevani vzorec podatkov je edini dejavnik (lastnost podjetja), ki se kaže kot (statistično) pomemben, ali podjetje deluje v proizvodni dejavnosti (torej, ali je podjetje razvrščeno v proizvodno dejavnost; *industry sector*). Slednje pomeni, da če je podjetje razvrščeno v dejavnost proizvodnje kot osnovno dejavnost podjetja (torej je »proizvodno« podjetje), bo podjetje (vodstvo podjetja) razkrilo več (računovodskih) informacij po odsekih, kot če je podjetje razvrščeno v katerokoli drugo dejavnost.

Razrešitev vprašanja, povezanega s tem, kakšno je ravnanje (obnašanje) vodstev slovenskih podjetij pri razkrivanju (računovodskih) informacij po odsekih v letnih poročilih družb glede na splošno sprejeta pravila računovodenja in katera so ta razkritja (računovodskih) informacij po odsekih pri tistih družbah, ki (računovodske) informacije po odsekih razkrivajo, ni mogoče z regresijo. Zaradi združitve posameznih razkritij po odsekih v kazalec razkrivanja (kot merila skupnega obsega razkritij (računovodskih) informacij po odsekih) ta ne razkriva »vzorca razkrivanja« (poimenovan tudi »vedénjski vzorec«; *Disclosure pattern; Disclosure structure; Disclosure profile*), kateri se kaže v ravnanju (obnašanju) vodstev podjetij pri razkrivanju informacij po odsekih. Izidi metode cepitve (poimenovane DIV metoda; *Divisive clustering method, DIV method*), katera omogoča razvrščanje različnih posameznih podjetij (katere razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih in uporabljajo SRS (2006)) v skupinice podjetij glede na njihove skupne lastnosti, pa kažejo, da sta pomembna dejavnika pri razvrščanju podjetij v (tri) skupinice dejstvi, ali je podjetje razkrilo svoje obveznosti do virov sredstev po odsekih in ali je podjetje razkrilo svoje prihodke po odsekih. Razkritje obveznosti do virov sredstev po odsekih tako na splošno opredeljuje vzorec razkrivanja podjetja glede ravnanja (obnašanja) vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih, čeprav se glede na izide metode cepitve kažejo trije različni vzorci razkrivanja podjetij glede ravnanja (obnašanja) vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih. Glede na te prepoznane vzorce razkrivanja podjetij glede ravnanja (obnašanja) vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih se podjetja, razvrščena v te (tri) skupinice, razlikujejo po velikosti, razkritju obstoja obvladujočega družbenika in razkritju obstoja skupine. Razlike med skupinicami kažejo, da ti navedeni dejavniki imajo vpliv na razvrstitev podjetja v eno izmed (treh) skupinic, ki kaže določen vzorec razkrivanja podjetij glede ravnanja (obnašanja) vodstva podjetja pri razkrivanju informacij po odsekih, in tako na razkritja podjetja, povezana z (računovodskimi) informacijami po odsekih (torej vrsto posameznih razkritih informacij podjetja).

Pričujoča raziskava, povezana z razkrivanjem (računovodskih) informacij po odsekih družb je prva raziskava, katere namen je proučiti ravnanje (obnašanje) vodstev podjetij pri razkrivanju informacij po odsekih na vzorcu družb, katere imajo sedež na ozemlju Slovenije in katere uporabljajo SRS (2006) kot splošno sprejeta pravila računovodenja. Hkrati je pričujoča raziskava tudi ena izmed tistih prvih raziskav, ki proučuje ravnanje (obnašanje) vodstev podjetij pri razkrivanju (računovodskih) informacij po odsekih na vzorcu družb, katerih vrednostni papirji praviloma niso uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev. Gre tudi za eno tistih prvih raziskav, ki proučuje možne vzorce

razkrivanja, kateri se kažejo v ravnanju (obnašanju) vodstev podjetij pri razkrivanju informacij po odsekih in dejavnike, povezane z razkrivanjem posameznih vrst (računovodskih) informacij po odsekih. Vendarle pa velja opozoriti, da ni mogoče izsledkov raziskave posplošiti na podjetja (vodstva podjetij), katera ne uporabljajo SRS (2006). Posplošitev izsledkov raziskave ni priporočljiva brez predhodne proučitve (analize) in je brez predhodne proučitve lahko dvomljiva. Težave, povezane z možnostjo posplošitve izsledkov raziskave, lahko predstavljajo tudi nacionalna pravna in/ali strokovna pravila, povezana s podjetji, ki delujejo v posebnih dejavnostih, zaradi zahtev po (obveznem) razkrivanju (računovodskih) informacij po odsekih. Velja dodati, da so izsledki pričujoče raziskave oblikovani ob veljavnosti podmene, da je temelj odločanja podjetij (vodstev podjetij) gospodarnost pri njihovem delovanju, vključno s presojo gospodarnosti pri razkrivanju (računovodskih) informacij po odsekih, ko se presoja vsa možna bremena (stroške) in koristi, katerih pojav je možen pri posameznem podjetju. Vendarle pa glede na ravnanja (obnašanje) vodstev podjetij ta podmena ni vedno (nujno) veljavna.¹⁵⁹

¹⁵⁹ Proučitev ravnanja (obnašanja) vodstev podjetij, ko podmena, da je temelj odločanja podjetij (vodstev podjetij) gospodarnost pri njihovem delovanju, vključno s presojo gospodarnosti pri razkrivanju (računovodskih) informacij po odsekih, ko se presoja vsa možna bremena (stroške) in koristi, katerih pojav je možen pri posameznem podjetju, ni veljavna, ni predmet pričujoče raziskave.

6 SKLEP

V pričujoči raziskavi je (bilo) proučevano razkrivanje (računovodskih) informacij po odsekih v letnih poročilih. Namen raziskave je (bil) proučiti, kakšno je ravnanje (obnašanje) vodstev slovenskih podjetij, povezano z razkrivanjem (računovodskih) informacij o (po) odsekih v letnih poročilih družb glede na splošno sprejeta pravila računovodenja, katera so ta razkritja (računovodskih) informacij o (po) odsekih pri tistih družbah, ki (računovodske) informacije po odsekih razkrivajo, ter kateri so dejavniki, ki vplivajo na odločitev podjetij (vodstev podjetij) o razkrivanju informacij o (po) odsekih v letnih poročilih slovenskih družb, če vodstva podjetij razkrivajo (računovodske) informacije o (po) odsekih v letnih poročilih. Razrešitev teh vprašanj, povezanih s proučitvijo razkrivanja (računovodskih) informacij o (po) odsekih, zahteva poznavanje zgodovinskega razvoja področja razkrivanja (računovodskih) informacij o (po) odsekih¹⁶⁰ in osnovnih dejavnikov, povezanih z razkrivanjem informacij o (po) odsekih¹⁶¹.

Sámo razkrivanje informacij o (po) odsekih omogoča uporabnikom teh razkritij spoznanje in razumevanje, katere aktivnosti podjetja so tiste, ki dodajajo vrednost podjetju (ali pa jo šele bodo v prihodnjih obdobjih), in katere tiste, ki vrednost podjetju zmanjšujejo (ali pa jo šele bodo v prihodnjih obdobjih).¹⁶² Razkritja informacij o (po) odsekih so tista, ki dajejo možnost razumevanja »posameznih sestavin« podjetja in tako tudi možnost razumevanja podjetja kot celote (Deppe in Omer 2000, 47).¹⁶³ Velja pa, da lahko imajo razkrite informacije o (po) odsekih za podjetje tudi neugodne učinke in povečanje izpostavljenosti raznovrstnim tveganjem. Gre za možna povečanja različnih oblik bremen za podjetje, kot so na primer zmanjšanje uspešnosti podjetja ali njegovih odsekov zaradi vstopa konkurence (tekmecev), izguba konkurenčnih prednosti, razkritje različnih uspešnih strategij podjetja, izguba pogajalske moči pri kakršnihkoli pogajanjih in drugi podobni povezani neugodni učinki razkritja informacij o (po) odsekih. Nedvoumno je, da je motiv za razkrivanje ali proti razkrivanju različnih informacij o (po) odsekih prisoten pri večini vodstev podjetij. Sáma zahteva po razkritju (računovodskih) informacij in nato sáma razkritja (ali tudi nerazkritja) imajo svoj gospodarski učinek (*economic consequence*) (Zeff 1978, 61; Watts in Zimmerman 1978, 131–132). Glede na nagnjenost vodstva podjetja k razkrivanju informacij o (po) odsekih je ključni element pri poročanju o (po) odsekih proces opredelitve oziroma sama opredelitev usmeritev, povezanih z razkrivanjem informacij o (po) odsekih podjetja. Pri opredeljevanju teh usmeritev so ključni (predhodni) postopki prepoznavanja (zaznavanja), opredeljevanja in razkrivanja posameznih odsekov podjetja. Prav tako na določitev (računovodskih) usmeritev in na sam proces razkrivanja informacij o (po) odsekih vplivajo raznovrstni dejavniki, ki glede na možne različne okoliščine, v katerih deluje podjetje, lahko različno vplivajo.

¹⁶⁰ Več in podrobneje o zgodovinskem razvoju področja razkrivanja informacij o (po) odsekih glejte poglavje 8.3 (kot prilogo naloge) na strani 77 in naslednjih.

¹⁶¹ Več in podrobneje o osnovnih dejavnikih, povezanih z razkrivanjem informacij o (po) odsekih, glejte poglavje 8.4 (kot prilogo naloge) na strani 105 in naslednjih.

¹⁶² Več in podrobneje o uporabnosti razkritij (računovodskih) informacij o (po) odsekih glejte poglavje 8.4.3 na strani 111.

¹⁶³ Razkritja informacij o (po) odsekih so tista, na podlagi katerih lahko (različni) uporabniki bolje razumejo sámo upravljanje in vodenje vodstva podjetja ter poslovanje podjetja, predvsem pa zaznajo in ocenijo različne vrste tveganj in možnih prihodnjih donosov za podjetje kot celoto, zaznajo in ocenijo pa tudi različne vrste tveganj in možnih prihodnjih donosov (tudi negativnih), povezanih s posameznimi dejavnostmi, ki jih podjetje izvaja. Več in podrobneje o tem glejte poglavje 8.4.2 na strani 107.

Glede na različne dejavnike raziskave so (bile) proučevane družbe, katere imajo sedež v Sloveniji, so glede na peti odstavek 55. člena ZGD-1 (po velikosti) velike družbe v letu 2010 (za leto 2009), in katere uporabljajo SRS (2006) kot splošno sprejeta veljavna pravila računovodenja. Izsledki pričujoče raziskave kažejo, da le četrtna slovenskih družb (vključenih v proučevani vzorec 252 družb) razkriva (računovodske) informacije o (po) odsekih v svojih letnih poročilih skladno z veljavnimi strokovnimi pravili računovodenja (bodisi SRS (2006) bodisi MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU). Od te četrtnine jih 68,3 odstotka slovenskih družb razkriva (računovodske) informacije po odsekih skladno s SRS (2006) (17,1 odstotka glede na celoten proučevan vzorec 252 družb), preostale družbe pa razkrivajo (računovodske) informacije o odsekih skladno z MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU (7,9 odstotka glede na celoten proučevan vzorec 252 družb). Da le četrtna slovenskih (po velikosti) velikih družb (vključenih v proučevani vzorec) razkriva (računovodske) informacije o (po) odsekih skladno z veljavnimi strokovnimi pravili računovodenja (bodisi SRS (2006) bodisi MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU) je nepričakovana (»presenetljiva«) ugotovitev. Razlog, da tri četrtnine slovenskih (po velikosti) velikih družb (vključenih v proučevani vzorec), katerih vrednostni papirji praviloma niso uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev (gre torej za »nekotirajoča« podjetja), ne razkriva (računovodskih) informacij o (po) odsekih, je lahko v samem namenu obstoja poročanja o (po) odsekih in v zgodovinskem razvoju področja poročanja o (po) odsekih. Zgodovinsko je razkrivanje (računovodskih) informacij o (po) odsekih bilo najprej uveljavljeno v Združenih državah Amerike (*United States of America*). Družbe, katere so skladno s takrat veljavnimi pravnimi in strokovnimi pravili morale razkrivati informacije o (po) odsekih, so bile družbe, katerih vrednostni papirji so bili uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev (torej so »kotirajoča« podjetja). Izsledki več preteklih izkustvenih (empiričnih) raziskav temeljijo na proučevanju družb, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev, in v večini teh raziskav so proučevane družbe, katere delujejo in imajo svoj sedež na ozemlju Združenih držav Amerike.¹⁶⁴ Ravnanje (obnašanje) družb, katerih vrednostni papirji niso uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev, v povezavi z razkrivanjem (računovodskih) informacij o (po) odsekih glede na pretekle izkustvene (empirične) raziskave ni znano.

Kakršnokoli razkrivanje (računovodskih in/ali drugih) informacij podjetja (kot so letna poročila z računovodskimi izkazi, pojasnili, poslovnimi poročili in drugimi javnimi objavami) je pomembna sestavina razmerja med podjetji (vodstvi podjetij) in različnimi možnimi uporabniki razkritij. Razkritja kot sestavina navedenega razmerja vplivajo na razporeditev različnih virov in so potrebna sestavina za ustrezen obstoj navedenega razmerja (na primer za učinkovito delovanje »kapitalskega« trga). Različni uporabniki razkritij zahtevajo več razkritij (bodisi po obsegu bodisi po sami vsebini), katera zagotavljajo primerno raven preglednosti delovanja podjetja (transparentnosti; *transparency*) in primerno raven odgovornosti do širšega družbenega okolja, v katerem podjetje deluje (*accountability*), zaradi česar trenutno veljavne zahteve po razkritjih v pravnih in strokovnih pravilih večkrat niso zadostne (Beattie in drugi 2004, povzeto po

¹⁶⁴ Glejte na primer raziskave, kot so Herrmann in Thomas (2000), Street in drugi (2000), Ettredge in drugi (2000), Berger in Hann (2003), Botosan in Stanford (2005), Paul in Largay (2005), Berger in Hann (2007), ter druge podobne raziskave.

Urquiza in drugi 2010, 254).¹⁶⁵ Izidi pričujoče raziskave kažejo, da tri četrtine (po velikosti) velikih slovenskih družb, ne razkriva (računovodskih) informacij o (po) odsekih. Razlogi za odločitev podjetij (vodstev podjetij), da ne razkrivajo (računovodskih) informacij o (po) odsekih skladno s splošno sprejetimi pravili računovodenja, so lahko različni, večkrat težko opredeljivi, tudi neopredeljivi. Takšno stanje, kjer tri četrtine proučevanih družb ne razkriva (računovodskih) informacij o (po) odsekih, ob nedvoumni znanosti veljavnih zahtevah splošno sprejetih pravil računovodenja po razkrivanju (računovodskih) informacij o (po) odsekih kaže na težave (probleme) trenutno veljavne ureditve (računovodskega) poročanja. Te težave so (lahko) povezane s težavami pomanjkljivega nadzora, tudi težavo nobenega nadzora (»nenadziranja«), odsotnosti obstoja sankcij (»nesankcioniranja«) in drugimi možnimi težavami, povezanimi z »nagrajevanjem« prikrivanja (računovodskih) informacij. Hkrati pa je težava tudi v dejstvu, da ni ustreznega zaznanega nagrajevanja razkrivanja (računovodskih) informacij (torej zaznanih koristi za podjetja) pri (računovodskem) poročanju različnih informacij. Ob vseh teh težavah je tako glede na dejstvo, da le četrtina proučevanih družb razkriva (računovodske) informacije o (po) odsekih (glede na izid pričujoče raziskave), temeljna (»politična«) dilema, ali je smiselno (ustrezno), da se od podjetij zahteva razkrivanje (računovodskih) informacij o (po) odsekih, če teh podjetja (vodstva podjetij) ne razkrivajo ne glede na zahteve trenutno veljavne ureditve (računovodskega) poročanja (predvsem SRS (2006)).

Različni viri kažejo, da je razkrivanje informacij ugodno za podjetje in/ali vodstvo podjetja (Lang in Lundholm 1993, 1996, Frankel in drugi 1995, Healy in drugi 1999, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 255). Razkrivanje informacij podjetja (vodstva podjetja) je tudi zaželeno (Frolov 2004, Diamond 1985, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 255), vendar je razmerje med koristmi in bremenami (stroški) za podjetje in/ali vodstvo podjetja tisto razmerje, ki (lahko) vodi do odločitve o delnem ali popolnem nerazkrivanju informacij (Meek in drugi 1995, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 255). Obstoj takšnega (neizogibnega) razmerja vodi v dilemo, ali naj bodo zahteve po razkritju (računovodskih) informacij o (po) odsekih obvezne (*mandatory disclosure*) ali ne (torej po vsebini le priporočila; *voluntary disclosure*). Gospodarski in drugi učinki (*economic and other consequences*) za podjetje in/ali vodstvo podjetja niso znani vnaprej. Velja pa, da so lahko ti učinki tako ugodni (kot te pojasnjuje zasnova teorije agentov, zasnova teorije signaliziranja in druge) kot tudi neugodni (kot te pojasnjuje zasnova, povezana s stroški (bremenami), ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo, in druge), za podjetje in/ali vodstvo podjetja. Obseg koristi (*benefits, gains*) in/ali bremen (stroškov; *costs*) razkritja informacij (ali tudi njihovega prikrivanja, torej nerazkritja) pa je delno vsaj odvisen od vsebine razkritih (tudi prikritih) informacij (Hossain in Reaz 2007, povzeto po Hossain in Hammami 2009, 255). Če razkritja informacij niso zahtevana (*voluntary disclosures*), potem velja, da bodo podjetja (vodstva podjetij) razkrivala informacije, ko je obseg (možnih) koristi za podjetje (vodstvo podjetja) večji od obsega (možnih) bremen za podjetje (vodstvo podjetja) – torej, če so učinki za podjetje (vodstvo

¹⁶⁵ Dogodki, povezani z insolvenčnimi postopki večjih družb, katerih vrednostni papirji (praviloma delnice) so bili uvrščeni na enega ali več organiziranih trgov vrednostnih papirjev, so tako od družb, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na katerikoli trg vrednostnih papirjev, in od pripravljavcev pravnih in strokovnih pravil (*standard setters*) zahtevali ukrepe, povezane z razkrivanjem informacij (tako po vsebini razkritih informacij kot tudi obsegu razkritih informacij) (Beretta in Bozzolan 2005, povzeto po Urquiza in drugi 2010, 254).

podjetja) ugodni. Hkrati pa velja, da lahko pomenijo zahtevana razkritja v trenutno veljavni ureditvi (računovodskega) poročanja (*mandatory disclosures*) najmanjši možni pričakovani obseg razkritij (računovodskih) informacij, katere naj bi podjetja (vodstva podjetij) razkrivala. Ne glede na takšno zahtevano raven razkritij (računovodskih) informacij pa velja dodati, da večji obseg razkritij ne pomeni nujno tudi večje pripravljenosti (»nagnjenosti«) podjetij (vodstev podjetij) k razkrivanju (računovodskih) informacij. Tako lahko na primer podjetje (vodstvo podjetja) razkrije večje število odsekov podjetja, vendar ta razkritja niso nujno (po svoji vsebini) tudi uporabna (razumljiva).¹⁶⁶

Glede na dejstvo, da le četrtnina proučevanih družb razkriva (računovodske) informacije o (po) odsekih (glede na izid pričujoče raziskave) v trenutno veljavni ureditvi (računovodskega) poročanja, pa velja izpostaviti tudi odločanje podjetij (vodstev podjetij) glede odločitve o razkrivanju (računovodskih) informacij. Na kakršnekoli odločitve, sprejete v podjetju (o proizvodnji izdelkov, nakupu izdelkov in/ali storitev, razporeditvi stroškov, prenosnih in prodajnih cenah ter druge odločitve), lahko vplivajo med drugim tudi izbrane računovodske usmeritve v podjetju, vključno z izbranimi računovodskimi usmeritvami glede razkrivanja (računovodskih) informacij podjetja. Odločitve in računovodske usmeritve, vključno z razkrivanjem (računovodskih) informacij, so (večkrat) medsebojno odvisne (Mian in Smith 1990, 161–163; Christie in Zimmerman 1994, 562–563). Velja tudi, da ima več različnih dejavnikov vpliv na posamezno vrsto razkritij podjetja (vodstva podjetja) (Meek in drugi 1995, povzeto po Barako 2007, 126). Ob veljavnosti podmene racionalnega ravnanja podjetij (vodstev podjetij) velja, da bodo podjetja (vodstva podjetij) razkrivala informacije, ko je obseg (možnih) koristi za podjetje (vodstvo podjetja) večji od obsega (možnih) bremen za podjetje (vodstvo podjetja). Če bodo učinki za podjetje (vodstvo podjetja) neugodni, podjetje (vodstvo podjetja) ne bo razkrilo (računovodskih) informacij ne glede na možna bremena (stroške), povezane z nadzorom podjetja (vodstva podjetja) in s sankcioniranjem podjetja (vodstva podjetja), in ne glede na sprejete računovodske usmeritve podjetja, povezane z razkrivanjem (računovodskih) informacij (vključno z razkrivanjem informacij po odsekih). In obratno, če so učinki za podjetje (vodstvo podjetja) ugodni, bo podjetje (vodstvo podjetja) razkrilo (računovodske) informacije, *ceteris paribus*.

Vendarle pa takšno ravnanje (obnašanje) podjetij (vodstev podjetij), da bi vedno veljala podmena racionalnega ravnanja, ni vedno nujno (torej ni vedno mogoče pričakovati

¹⁶⁶ Del (preliminarnih) opažanj v pričujoči raziskavi kaže tudi, da proučevana podjetja (vodstva podjetij) v računovodskem delu letnih poročil ne razkrivajo odsekov podjetja, večkrat njihov obstoj tudi zanikajo. Hkrati pa so podjetja (vodstva podjetij) v neračunovodskem delu letnih poročil razkrivala podatke o (poslovnih) divizijah, področjih oziroma segmentih poslovanja, odsekih delovanja in drugih podobnih. Velja opažanje, da so poimenovanja področij delovanja podjetij sicer različna, vendar gre praviloma (po vsebini) za odseke podjetja, na katerih podjetje deluje, katera pa podjetja (vodstva podjetij) ne razkrivajo. Pojavi se torej več dvomov (dilem), med katerimi velja izpostaviti vsaj dve. Prvič, ali pri pripravljanju letnega poročila zahteve veljavnih splošno sprejetih pravil računovodenja niso znane pripravljavcu (ali več pripravljavcem) letnega poročila. In drugič, če podjetje (vodstvo podjetja) že razkriva nekatere informacije o (po) odsekih, zakaj te niso skladne z zahtevami veljavnih splošno sprejetih pravil računovodenja (torej metaforično vprašanje: ali »leva roka podjetja ne ve (ne razume), kaj počne desna roka podjetja«). Nedvoumno pa takšno ravnanje (obnašanje) podjetij (vodstev podjetij) kaže, da bi bilo treba v trenutno veljavnem ogrodju (računovodskega) poročanja zahtevati nedvoumno skladnost med računovodskim in neračunovodskim delom letnega poročila (pri tem pa bi veljalo zahtevati razkritje kakršnegakoli posameznega neskladja med računovodskim in neračunovodskim delom letnega poročila podjetja (družbe) v računovodskem in neračunovodskem delu letnega poročila).

takšnega racionalnega ravnanja podjetij). Na odločitve podjetja (vodstva podjetja), povezane z razkrivanjem (računovodskih) informacij, ne vpliva le vodstvo podjetja, temveč več različnih dejavnikov, kot so na primer računovodje, (pooblaščen) revizorji, različni svetovalci in drugi ter notranje in zunanje okolje, v katerem podjetje (vodstvo podjetja) deluje. Težave, povezane s pomanjkljivim nadzorom, odsotnostjo obstoja (ustreznih) sankcij, pomanjkanjem ustreznih virov (razpoložljivega časa, usposobljenega osebja in tako naprej) in drugimi možnimi težavami, povezanimi z »nagrajevanjem« prikrivanja (računovodskih) informacij, so (lahko) vodile do (trenutnega) stanja, v katerem podjetja ne razkrivajo (računovodskih) informacij po odsekih. Sprememba takšnega ravnanja (obnašanja) podjetij (vodstev podjetij), da bi ta razkrivala (računovodske) informacije po odsekih (torej pripravljala in sprejela odločitve o razkrivanju (računovodskih) informacij po odsekih), je večkrat težavna. Velja namreč, da ima podjetje (vodstvo podjetja) diskrecijsko pravico izbora računovodske usmeritve glede razkrivanja (računovodskih) informacij, še posebej glede razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih. To diskrecijsko pravico možnega (vsakoletnega) odločanja glede razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih večkrat podjetja (vodstva podjetij) bodisi ne zaznajo (torej ne zaznajo tudi možnih koristi in možnih bremen, povezanih s poročanjem po odsekih) bodisi ne želijo sprejeti odločitve, povezane z razkrivanjem (računovodskih) informacij po odsekih, zaradi česar podjetja (vodstva podjetij) ne razkrivajo (računovodskih) informacij po odsekih. Takšno ravnanje (obnašanje) podjetij (vodstev podjetij) vodi k ponavljajoči se rutini – torej takšnemu opravi (delu), ki poteka po že znanem, ustaljenem načinu (Gibbins in drugi 1990, 130). Dejavniki rutinskega ravnanja podjetij (vodstev podjetij) v povezavi z razkrivanjem (računovodskih) informacij po odsekih, pa je (lahko) tisti dejavnik, ki zelo vpliva na obseg razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih, če podjetja (v preteklosti) niso in tudi ne razkrivajo (računovodskih) informacij po odsekih.¹⁶⁷

Več preteklih izkustvenih (empiričnih) raziskav (glejte na primer: Harris 1995, Hayes in Lundholm 1996, povzeto po Prencipe 2004, 323; Harris 1998; Ettredge in drugi 2002; Piotroski 2003, povzeto po Berger in Hann 2007, 872; Prencipe 2004; Botosan in Stanford 2005; Berger in Hann 2007 ter številne druge) kaže, da je možno prepoznati (zaznati) različne dejavnike, ki imajo vpliv na razkrivanje (računovodskih) informacij podjetij, posebej na razkrivanje (računovodskih) informacij o (po) odsekih. Gre za proučitev vprašanja, kateri so (možni) dejavniki, ki vplivajo na odločitve podjetij (vodstev podjetij) o razkrivanju informacij o (po) odsekih v letnih poročilih slovenskih družb, če vodstva podjetij razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih v letnih poročilih. Izidi proučitve (po velikosti) velikih slovenskih družb, katere razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih in katere uporabljajo SRS (2006),¹⁶⁸ kažejo, da praviloma ni

¹⁶⁷ Dejavniki rutinskega ravnanja podjetij (vodstev podjetij) je tisti dejavnik, ki kaže na veljavnost »(ljudske) modrosti«, ulete v slovenskem reku: »Staro kljuse se ne da nekaj novega naučiti (priučiti).« Še bolje povzame takšno ravnanje (obnašanje) podjetij (vodstev podjetij) angleški rek: »Old habits die hard« (slovenski prevod: »Preteklih navad se je težko znebiti«, op. p.). Pretekle navade (kakršnekoli že so) imajo vpliv na ravnanje (delovanje) posameznih subjektov in te pretekle (večkrat »ukoreninjene«) navade je praviloma težko spremeniti. Glejte na primer izsledke raziskave Barnesove in drugih (2005).

¹⁶⁸ Delež (po velikosti) velikih slovenskih družb, katere razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih in uporabljajo SRS (2006), je 17,1 odstotkov glede na vse družbe, uvrščene v proučevan vzorec. Podrobneje o tem glejte poglavje 4.1 na strani 37.

nobeden izmed dejavnikov (gospodarskih lastnosti podjetja)¹⁶⁹ (statistično) pomemben dejavnik – torej takšen, ki bi vplival na odločitev podjetja (vodstva podjetja) glede (obsega) razkrivanja informacij po odsekih v letnem poročilu družbe. Glede na proučevani vzorec podatkov je edini dejavnik (lastnost podjetja), ki se kaže kot (statistično) pomemben, ali podjetje deluje v proizvodni dejavnosti (*industry sector*). Takšni izid pričujoče raziskave je nepričakovan (nenavaden, neobičajen), kajti v več drugih izkustvenih (empiričnih) raziskavah (McKinnon in Dalimunthe 1993; Prencipe 2004; Leuz 2004; Botosan in Stanford 2005; Berger in Hann 2007 ter drugih podobnih) je več v tej raziskavi predvidenih dejavnikov (gospodarskih lastnosti podjetja) (statistično) pomembnih – torej takšnih, ki imajo vpliv na odločitev podjetja (vodstva podjetja) glede (obsega) razkrivanja informacij po odsekih v letnem poročilu družbe. Razlogov je lahko več (različnih), velja pa posebej poudariti vsaj dva. Prvič, da je eden izmed možnih razlogov za takšen odklon izidov pričujoče raziskave od izidov drugih izkustvenih (empiričnih) raziskav v dejstvu, da so v pričujoči raziskavi bile proučevane družbe, katerih vrednostni papirji praviloma niso uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev (več kot 95 odstotkov družb, vključenih v proučevani vzorec družb, je takšnih), medtem ko so v preteklih izkustvenih (empiričnih) raziskavah proučevane družbe, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev (manj kot 5 odstotkov družb, vključenih v proučevani vzorec, je takšnih). In drugič, da je možen razlog za takšen odklon izidov pričujoče raziskave od izidov drugih izkustvenih (empiričnih) raziskav lahko vezan na zemljepisno okolje delovanja družb – torej dejstvo, da so v večini drugih izkustvenih (empiričnih) raziskav proučevane družbe, katere delujejo in imajo svoj sedež na ozemlju Združenih držav Amerike (*United States of America*), medtem ko so v pričujoči raziskavi proučevane družbe, katere imajo svoj sedež v Sloveniji (torej praviloma delujejo v Sloveniji). Izidi pričujoče raziskave kažejo, da (v povezavi s proučevanimi zaznanimi dejavniki) stroški, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary costs*), niso pomembni za odločitev podjetja (vodstva podjetja) o (obsegu) razkrivanja informacij po odsekih v letnih poročilih slovenskih (po velikosti) velikih družb, katere uporabljajo SRS (2006) in razkrivajo informacije po odsekih v svojih letnih poročilih.

Če (po velikosti) velika podjetja, katera uporabljajo SRS (2006), razkrivajo (računovodske) informacije po odsekih, pa je neizogiben pojav (»postavitev«) vprašanja, katera so razkritja (računovodskih) informacij po odsekih in ali je glede na ta razkritja mogoče prepoznati »vzorec razkrivanja« (poimenovan lahko tudi vedénjski vzorec razkrivanja; *Disclosure pattern*; *Disclosure structure*; *Disclosure profile*), kateri se kaže v ravnanju (obnašanju) vodstev podjetij pri razkrivanju informacij po odsekih.¹⁷⁰ Glede na izide pričujoče raziskave sta pomembni dejstvi, ali je podjetje razkrilo svoje obveznosti do virov sredstev po odsekih in ali je podjetje razkrilo svoje prihodke po odsekih. To sta dejavnika, ki opredeljujeta vzorec razkrivanja podjetij (glede na njihove skupne lastnosti) glede ravnanja (obnašanja) vodstva podjetja pri razkrivanju (računovodskih) informacij po odsekih (torej, katere informacije po odsekih podjetje oziroma vodstvo podjetja razkriva oziroma bo razkrilo). (Statistično) pomembni dejavniki, ki imajo vpliv na dejstvo, kakšen bo vzorec

¹⁶⁹ Ti dejavniki so velikost podjetja (*firm size*), finančno vzvodje (*financial leverage*), dobičkonosnost podjetja (*profitability*), stopnja rasti podjetja (*growth rate*), obstoj takšnega imetnika deleža podjetja, ki podjetje obvladuje (*controlling party*, *controlling shareholder*, tudi ožje *controlling entity*) in če tudi je podjetje obvladujoče podjetje (*controlling entity*) drugemu podjetju (torej obstaja skupina podjetij).

¹⁷⁰ »Vzorec razkrivanja« je lahko eden ali pa jih je lahko tudi več.

razkrivanja podjetja (vodstva podjetja) pri razkrivanju (računovodskih) informacij po odsekih, so dejavniki (gospodarske lastnosti podjetja), kot so velikost podjetja, razkritje obstoja obvladujočega družbenika in razkritje obstoja skupine. Vpliv teh dejavnikov na vzorec razkrivanja pa seveda ima vpliv na razkritja podjetja (vodstva podjetja), povezanih z (računovodskimi) informacijami po odsekih (torej vpliv na vrsto posameznih razkritih informacij podjetja).

Proučevanje tematike, povezane z razkrivanjem (računovodskih) informacij, je področje, katerega proučevanje je težavno (kompleksno). Razkritja podjetij (vodstev podjetij) kot takšna so skupek več različnih dejavnikov, večkrat težko združljivih in/ali merljivih (*complex function*). Odvisna so od lastnosti, ki so lastne podjetjem samim (notranji dejavniki podjetja) in od lastnosti, ki so povezane z okoljem podjetja (na primer kulturnim okoljem, pravnim ustrojem in drugimi zunanjimi dejavniki podjetja) (Lopez in Rodrigues 2007, povzet po Hossain in Hammami 2009, 256). Ne glede na ta navedena dejstva pa izidi raziskav razkrivanja (računovodskih) informacij razkrivajo (»dajejo«) nekatera (pomembna) dejstva, povezana z razkrivanjem (računovodskih) informacij. Izidi pričujoče raziskave razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih so (lahko) uporabni pri presoji ustreznosti (»primernosti«) ureditve razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih skladno s SRS (2006). Pri takšni presoji (ne)ustreznosti ureditve razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih velja upoštevati izide te pričujoče raziskave, da le četrtina (po velikosti) velikih družb razkriva (računovodske) informacije o (po) odsekih, da preostale družbe ne razkrivajo (računovodskih) informacij o (po) odsekih, vendar ne zaradi stroškov, ki imajo možne škodljive učinke za podjetje, na katere je podjetje občutljivo (*proprietary costs*), ter druge ugotovitve pričujoče raziskave. Ugotovitve pričujoče raziskave namreč kažejo, da velja presoditi (ne)ustreznost obstoja takšne ureditve (računovodskega) poročanja, ki daje diskrecijsko možnost odločanja podjetjem (vodstvom podjetij) glede razkrivanja ali nerazkrivanja (prikrivanja) (računovodskih) informacij po odsekih. Podmena o obstoju zaveze (vključene sicer v ureditev računovodskega poročanja), da podjetja (vodstva podjetij) bodo razkrivala (računovodske) informacije po odsekih, namreč ni veljavna glede na izsledke pričujoče raziskave. Velja torej, da če je namen z razkritji (računovodskih) informacij o (po) odsekih zagotoviti različnim uporabnikom teh razkritij uporabne in razumljive informacije o podjetju in odsekih podjetja, z nerazkrivanjem (prikrivanjem) teh informacij ta namen ni uresničen (dosežen).

Različni dejavniki okolja (lahko tudi »nevidna roka okolja«) podjetja niso vplivali na podjetje (vodstvo podjetja), da bi to glede na trenutno veljavno ureditev (računovodskega) poročanja (torej SRS (2006)) razkrivalo informacije po odsekih ali da bi to podjetje (vodstvo podjetja) razkrivalo več (večji obseg) informacij po odsekih, ko so podjetja (vodstva) podjetij razkrivala (računovodske) informacije po odsekih. Pri presoji ustreznosti (»primernosti«) ureditve razkrivanja (računovodskih) informacij po odsekih glede na SRS (2006) je treba najprej podati odgovor, ali trenutno veljavna ureditev (računovodskega) poročanja zagotavlja različnim uporabnikom razkritja (računovodskih) informacij po odsekih ter če so ta razkritja uporabna in razumljiva. Takšna presoja pa je ena tistih presoj, katera (lahko) ima tudi nek gospodarski učinek (*economic consequence*), če velja, da je treba spremeniti trenutno veljavno ureditev (računovodskega) poročanja po odsekih (v SRS (2006)). Glede na izide in ugotovitve pričujoče raziskave pa je lahko takšna »politična« odločitev usmerjena v vsaj dve različni (alternativni) možnosti. Prvič. Če na temelju presoje velja, da trenutno veljavna ureditev (računovodskega) poročanja ne zagotavlja

različnim uporabnikom razkritij (računovodskih) informacij po odsekih, potem velja v trenutno veljavnih SRS (2006) opustiti zahteve po razkrivanju različnih razkritij (računovodskih) informacij po odsekih. Dilemo, povezano s tem, da bi katero podjetje razkrivalo informacije o (po) odsekih, vendar jih ne, ker zahteve po razkrivanju le-teh niso vključene v SRS (2006), bi veljalo razrešiti z neposredno usmeritvijo takšnih podjetij k uporabi MSRP, ki jih je EU sprejela med veljavne MSRP v EU (posebej ustreznega takšnega MSRP, ki vključuje tematiko razkrivanja informacij o (po) odsekih). Dopuščena pa je tudi možnost, da se v SRS (2006) trenutno veljavne zahteve po razkrivanju (računovodskih) informacij o (po) odsekih preoblikujejo v priporočila (*guidances, best practice*). Dilemo, povezano s tem, da bi družbe, katerih vrednostni papirji so uvrščeni na organizirani trg vrednostnih papirjev in katere uporabljajo SRS (2006), morale razkrivati (računovodske) informacije o (po) odsekih, bi veljalo razrešiti z neposredno zahtevo v strokovnih ali/in pravnih pravilih trenutno veljavne ureditve (računovodskega) poročanja.

In drugič. Če na temelju presoje velja, i) da trenutno veljavna ureditev (računovodskega) poročanja zagotavlja različnim uporabnikom (uporabna) razkritja (računovodskih) informacij po odsekih ali/in ii) da je uresničen (dosežen) namen trenutno veljavne ureditve (računovodskega) poročanja, da bo zagotavljala različnim uporabnikom (uporabna) razkritja (računovodskih) informacij po odsekih, potem velja v trenutno veljavnih SRS (2006) ohraniti zahteve po razkrivanju različnih razkritij (računovodskih) informacij po odsekih. Dopuščena je možnost sprememb in/ali dopolnitev zahtev SRS (2006), povezanih z razkrivanjem (računovodskih) informacij po odsekih.¹⁷¹ Vendar pa, da bi bil (prvotni) namen zagotavljanja različnim uporabnikom (uporabna) razkritja (računovodskih) informacij o (po) odsekih uresničen (dosežen), velja, da je treba razrešiti več težav. Težavo, povezano s tem, da pri (računovodskem) poročanju ni ustreznega zaznanega nagrajevanja razkrivanja (računovodskih) informacij (torej zaznanih koristi za podjetja), ni mogoče (nedvoumno) razrešiti. Možno pa je razrešiti težave, povezane s pomanjkljivim nadzorom, tudi težavo nobenega nadzora (»nenadziranja«), odsotnostjo obstoja sankcij (»nesankcioniranja«) in drugimi možnimi težavami, povezanimi z »nagrajevanjem« prikrievanja (računovodskih) informacij. Dileme, povezane s temi težavami, bi veljalo razrešiti z enim ali več strokovnimi ali/in pravnimi pravili v trenutno veljavni ureditvi (računovodskega) poročanja.

¹⁷¹ Na primer ena izmed oblik možnega razvoja zahtev SRS (2006), povezanih z razkrivanjem informacij o (po) odsekih, je v oblikovanje skupka zahtev po razkritjih in napotkov za pripravljanje (računovodskih) informacij o (po) odsekih v okviru samostojnega standarda ali poglavja enega izmed standardov. Takšna ureditev daje možnost, da bi podjetja, ki ne bi razkrivala (računovodskih) informacij o (po) odsekih skladno s SRS (2006), morala nedvoumno razkriti, da enega izmed standardov ali poglavja enega izmed standardov niso uporabila pri pripravljanju in razkritju (računovodskih) informacij.

7 KAZALO SEZNAMOV

7.1 Seznam tabel

TABELA 1: OPISNA STATISTIKA ZA DRUŽBE (43), KATERE RAZKRIVAJO INFORMACIJE PO ODSEKIH V LETU 2010 (ZA LETO 2009) IN UPORABLJAJO SRS (2006).....	41
TABELA 2: OPIS IN MERJENJE NEODVISNIH (POJASNJEVALNIH) SPREMENLJIVK	44
TABELA 3: IZIDI MULTIPLE REGRESIJE (NA VZORCU PODATKOV, KI NISO RANGIRANI).....	46
TABELA 4: IZIDI MULTIPLE REGRESIJE (NA VZORCU PODATKOV, KI SO RANGIRANI)	47
TABELA 5: OPISNA STATISTIKA RAZKRITIJ PO ODSEKIH GLEDE NA RAZVRSTITEV PODJETIJ V SKUPINICE OB UPORABI METODE CEPITVE (<i>DIV METHOD</i>)	51
TABELA 6: KRUSKAL-WALLISOV PREIZKUS RAZLIK MED SKUPINICAMI	52
TABELA 7: SEZNAM DRUŽB, KATERE RAZKRIVAJO INFORMACIJE PO ODSEKIH V LETU 2010 (ZA LETO 2009) IN UPORABLJAJO SRS (2006), TER NJIHOVE LASTNOSTI	70
TABELA 8: SEZNAM ZAHTEVANIH RAZKRITIJ (RAČUNOVODSKIH) INFORMACIJ PO ODSEKIH SKLADNO S SRS (2006).....	71
TABELA 9: OPISNA STATISTIKA ZA NEODVISNE SPREMENLJIVKE IN ODVISNO SPREMENLJIVKO	73
TABELA 10: IZIDI MULTIPLE REGRESIJE (NA VZORCU PODATKOV, KI NISO RANGIRANI).....	74
TABELA 11: IZIDI MULTIPLE REGRESIJE (NA VZORCU PODATKOV, KI SO RANGIRANI)	75
TABELA 12: RAZVRSTITEV DRUŽB V RAZLIČNE DEJAVNOSTI GLEDE NA RAZVRSTITEV V TRI SKUPINICE	76
TABELA 13: PREDSTAVITEV NEKATERIH OSNOVNIH ZNAČILNOSTI POROČANJA PO ODSEKIH IN POROČANJA O ODSEKIH	110

7.2 Seznam slik

SLIKA 1: SESTAVA (STRUKTURA) RAZISKAVE	8
SLIKA 2: DREVO SKUPINIC	50

8 PRILOGE

8.1 Priloge k 4. poglavju

8.1.1 Priloga 1: Seznam družb, vključenih v proučevani vzorec

Tabela 7: Seznam družb, katere razkrivajo informacije po odsekih v letu 2010 (za leto 2009) in uporabljajo SRS (2006), ter njihove lastnosti

Zap. št.	Družba, ki razkriva informacije po odsekih	Vrednost kazalca razkrivanja	Razvrstitev družbe v skupnico
1	2	3	4
1	ADRIA AIRWAYS Slovenski letalski prevoznik, d.d.	0,214	1
2	AERO, kemična, grafična in papirna industrija, d.d.	0,286	1
3	AHA EMMI, Predelava aluminija, d.o.o.	0,000	3
4	AMZS družba za opravljanje storitev članom AMD in drugim udeležencem v cestnem prometu d.d.	0,214	1
5	BAYER, farmacevtska družba d.o.o.	0,357	1
6	BLAGOVNO TRGOVINSKI CENTER d.d.	0,571	2
7	BOXMARK LEATHER proizvodnja in trgovina d.o.o.	0,143	1
8	CINKARNA Metalurško-kemična industrija Celje, d.d.	0,357	1
9	COMET, umetni brusi in nekovine, d.o.o.	0,357	1
10	DANFOSS TRATA regulacije ogrevanja, prezračevanja in klimatizacije, d.o.o.	0,000	3
11	DRAVSKE ELEKTRARNE MARIBOR d.o.o.	0,000	3
12	ELEKTRO CELJE, podjetje za distribucijo električne energije, d.d.	0,643	2
13	ELEKTRO GORENJSKA, podjetje za distribucijo električne energije, d.d.	0,714	2
14	ELEKTRO LJUBLJANA, podjetje za distribucijo električne energije, d.d.	0,429	2
15	ELEKTRO MARIBOR, podjetje za distribucijo električne energije, d.d.	0,429	2
16	ELEKTRO PRIMORSKA podjetje za distribucijo električne energije, d.d.	0,714	2
17	ENERGOPLAN gradbeno podjetje d.d.	0,429	2
18	ENGROTUŠ podjetje za trgovino, d.d.	0,357	2
19	GEOPLIN d.o.o. Ljubljana, Družba za trgovanje in transport zemeljskega plina	0,500	2
20	GKN DRIVELINE SLOVENIJA, Proizvodnja avtomobilskih transmisij in avto delov, d.o.o.	0,286	1
21	HIT hoteli, igralnice, turizem d.d.	0,286	1
22	HOLDING SLOVENSKE ELEKTRARNE d.o.o.	0,214	1
23	IMPOL, industrija metalnih polizdelkov, d.o.o.	0,214	1
24	ISKRATEL, telekomunikacijski sistemi, d.o.o.	0,214	1
25	JAVNO PODJETJE ENERGETIKA LJUBLJANA d.o.o.	0,500	2
26	JAVNO PODJETJE LJUBLJANSKI POTNIŠKI PROMET, d.o.o.	0,643	2
27	JAVNO PODJETJE VODOVOD-KANALIZACIJA d.o.o.	0,500	2
28	JAVOR PIVKA lesna industrija d.d.	0,286	1
29	JOHNSON & JOHNSON, prodaja medicinskih in farmacevtskih izdelkov, d.o.o.	0,286	1
30	KOSTAK komunalno stavbno podjetje d.d.	0,571	1
31	KRAŠKI ZIDAR d.d., podjetje za gradbeništvo, inženiring in proizvodnjo	0,214	1
32	LEK farmacevtska družba d.d.	0,429	2
33	MARIBORSKA LIVARNA MARIBOR d.d.	0,000	3
34	MEDIS podjetje za proizvodnjo in trženje, d.o.o.	0,214	1
35	MOL SLOVENIJA, trgovsko podjetje d.o.o.	0,357	2
36	NAFTA - PETROCHEM, proizvodnja organskih osnovnih kemikalij d.o.o.	0,000	3
37	PAPIRNIČA VEVČE d.o.o.	0,143	3
38	POŠTA SLOVENIJE d.o.o.	0,357	1
39	RTH, Rudnik Trbovlje-Hrastnik d.o.o.	0,286	3
40	SLOVENSKE ŽELEZNICE, d.o.o.	0,643	2
41	SNAGA Javno podjetje d.o.o.	0,643	2
42	TERMoelektrarna Šoštanj d.o.o.	0,571	2
43	UNIOR Kovaška industrija d.d.	0,214	1

Vir podatkov: Lastni prikaz in lastni izračun.

8.1.2 Priloga 2: Zahtevana razkritja (računovodskih) informacij po odsekih skladno s SRS (2006)

Tabela 8: Seznam zahtevanih razkritij (računovodskih) informacij po odsekih skladno s SRS (2006)

Zap. št. razkritja	Oznaka	Oznaka v SRS (2006)	Razkritje po SRS (2006)
1	2	3	4
1	Razkritje_sestave_področnih_odsekov_SRS_25#27	25.27	Razkrijejo se vrste proizvodov in storitev v vsakem področnem odseku, o katerem se poroča, ter sestav vsakega območnega odseka, tako temeljnega kot dodatnega, o katerem se poroča, če to ni sicer razkrito v računovodskih izkazih ali drugod v računovodskem poročilu. To velja tudi za proizvode in storitve iz ustavljenega poslovanja.
2	Razkritje_sestave_območnih_odsekov_SRS_25#27	25.27	▲ (Glejte razkritje pod zaporedno številko 1.)
3	Razkritje_poslovnega_izida_področnega_ali_območnega_odseka_SRS	19.23	Poslovni izid (dobiček ali izguba) področnega ali območnega odseka oziroma drugih organizacijskih oblik se razkrije v skladu z zakonskimi zahtevami. Poslovni izid odseka je razlika med njegovimi prihodki in odhodki. Prihodki odseka so prihodki, o katerih se poroča v izkazu poslovnega izida podjetja in ki jih je mogoče pripisati neposredno odseku, ter ustrezni del prihodkov podjetja, ki ga je mogoče utemeljeno razporediti na odsek ne glede na to, ali izhaja iz prodaj zunanjim odjemalcem ali iz poslov z drugimi odseki v istem podjetju. Odhodki odseka so odhodki, ki izhajajo iz njegovega poslovanja in jih je mogoče pripisati neposredno odseku, ter ustrezni del odhodkov podjetja, ki ga je mogoče utemeljeno razporediti na odsek ne glede na to, ali izhaja iz prodaj zunanjim odjemalcem ali iz poslov z drugimi odseki istega podjetja.
		25.35	Pri letnem poročanju se razkrivajo prihodki in poslovni izidi področnih in območnih odsekov. Prihodki odseka so tisti prihodki, o katerih se poroča v izkazu poslovnega izida podjetja in jih je mogoče pripisati neposredno odseku, ter ustrezni del prihodkov podjetja, ki ga je mogoče utemeljeno razporediti na odsek – tudi prihodki iz prodaj zunanjim odjemalcem in iz poslov z drugimi odseki istega podjetja. Odhodki odseka so tisti odhodki, ki izhajajo iz njegovega poslovanja in jih je mogoče pripisati neposredno njemu, ter ustrezni del odhodkov podjetja, ki ga je mogoče utemeljeno razporediti na odsek – tudi odhodki v zvezi s prodajami zunanjim odjemalcem in v zvezi s posli z drugimi odseki istega podjetja. Poslovni izid odseka je razlika med njegovimi prihodki in odhodki. Posebej je treba razkriti sodila za razporejanje prihodkov oziroma odhodkov po posameznih področnih oziroma območnih odsekih.
4	Razkritje_prihodkov_po_odsekih_SRS_25#35	25.35	▲ (Glejte razkritje pod zaporedno številko 3.)
5	Razkritje_prihodkov_po_odsekih_v_RAZPREDELNICI_SRS_25#35	25.35	▲ (Glejte razkritje pod zaporedno številko 3.)
6	Razkritje_sredstev_po_odsekih_SRS_24#23_24#31	24.23	Razkrije se tudi, katera sredstva in katere obveznosti do njihovih virov so razporejeni po področnih in območnih odsekih ter v kolikšnih zneskih. To velja tudi za sredstva in obveznosti do njihovih virov, ki se nanašajo na ustavljeno poslovanje.
		24.31	Podjetja razkrijejo, katera sredstva in katere obveznosti do njihovih virov so razporejeni po področnih in območnih odsekih ter v kolikšnih zneskih. Kot sredstva odseka se določijo tista sredstva, ki jih odsek uporablja pri svojem poslovanju in jih je mogoče pripisati neposredno njemu ali se lahko utemeljeno razporedijo nanj. Kot obveznosti odseka se določijo tiste obveznosti, ki izhajajo iz njegovega poslovanja in jih je mogoče pripisati neposredno njemu ali se lahko utemeljeno razporedijo nanj.
7	Razkritje_obveznosti_po_odsekih_SRS_24#23_24#31	24.23	▲ (Glejte razkritje pod zaporedno številko 6.)
		24.31	▲ (Glejte razkritje pod zaporedno številko 6.)

8	Razkritje_metode_razporejanja_stroškov_po_odsekih_SRS_16#20	16.20	Ker so vprašanja, ki jih obravnava ta standard, v veliki meri povezana s poslovnimi skrivnostmi, se razkrivajo le metode, po katerih so ugotovljeni stroški, ki so podlaga tako za vrednotenje zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje kakor za ugotavljanje stroškov po področnih in območnih odsekih ter pri tistem delu podjetja, kjer se poslovanje ustavlja.
9	Razkritje_metode_SODIL_razporejanja_prihodkov_in_odhodkov_po_o	25.35	▲ (Glejte razkritje pod zaporedno številko 3.)
10	Razkritje_metode_za_določanje_cen_iz_poslov_med_odseki_SRS_25#2	25.28	Prihodki odseka iz poslov z drugimi odseki se merijo na podlagi, ki se uporablja pri določanju cen prenosov med odseki. Podlaga za določanje teh cen in vsaka sprememba v tej zvezi se razkrijeta.
11	Razkritje_pomembnih_racunovodskih_usmeritev_ki_se_uporabljajo_z	25.29	Spremembe tistih računovodskih usmeritev, ki se uporabljajo pri poročanju po odsekih in pomembno vplivajo na informacije o odsekih, se razkrijejo. Takšno razkritje vsebuje vrste sprememb in razloge zanje, izjavo, da so primerjalne informacije preračunane ali da to ni izvedljivo, in denarno izraženi učinek sprememb, če ga je mogoče utemeljeno ugotoviti.
12	Razkritje_denarnih_tokov_ki_izhajajo_iz_poslovanja_financira	26.24	Družbam se priporoča, da razkrijejo zneske denarnih tokov, ki izhajajo iz poslovanja, naložbenja in financiranja, po področnih in območnih odsekih.
13	Ali_se_pojavljajo_uskladitve_izločitve_med_odseki	25.35	▲ (Glejte razkritje pod zaporedno številko 3.)
14	Ali_je_družba_razkrila_kazalec_uspešnosti_odseka_SRS_Ali_je	19.23	▲ (Glejte razkritje pod zaporedno številko 3.)
		25.35	▲ (Glejte razkritje pod zaporedno številko 3.)

Vir podatkov: SRS (2006).

8.2 Priloge k 5. poglavju

8.2.1 Priloga 3: Opisna statistika za neodvisne spremenljivke in odvisno spremenljivko

Tabela 9: Opisna statistika za neodvisne spremenljivke in odvisno spremenljivko

Spremenljivka	Število opazovanj	Povprečje	Najmanjša vrednost	Največja Vrednost	Standardni odklon
1	2	3	4	5	6
Netehtan kazalec razkrivanja	43	0,344	0,000	0,714	0,202
Velikost_in_prihodki	43	18,291	16,580	20,450	0,980
St_dolz_fin_obv	43	0,464	0,020	1,020	0,254
Koef_raz_dob_sred	43	0,020	-0,170	0,200	0,072
St_rasti	43	0,001	-0,420	0,430	0,147
Razkritje_obstoja_obvladujocega_druzbenika	43	0,790	0,000	1,000	0,412
Razkritje_obstoja_skupine	43	0,720	0,000	1,000	0,454

Vir podatkov: Lastni izračun.

8.2.2 Priloga 4: Izidi multiple regresije ob izključitvi spremenljivke 'Industrija_dummy'

Tabela 10: Izidi multiple regresije (na vzorcu podatkov, ki niso rangirani)

	Nestandardizirani koeficienti / izidi	Statistična značilnost	Faktor povečanja variance (VIF)
	1	2	3
RAZDELEK A			
Velikost_ln_prihodki	0,023	0,488	0,091
St_dolz_fin_obv	-0,231	0,072*	0,022
Koef_raz_dob_sred	-0,943	0,040**	-0,046
St_rasti	0,023	0,916	0,464
Razkritje_obstoja_obvladujocega_druzbenika	0,013	0,874	0,173
Razkritje_obstoja_skupine	0,085	0,270	0,239
Energetika_dummy			
Gradbenistvo_dummy			
Proizvodnja_dummy			
Promet_dummy			
Trgovina_dummy			
Constant	-0,031	0,959	1,188
RAZDELEK B			
Ovisna spremenljivka	Netehtan kazalec razkrivanja (<i>Unweighted disclosure index</i>). Za izračun kazalec razkrivanja glejte stran 33.		
Število podjetij, vključenih v analiziran vzorec	43		
Statistika <i>F</i>	1,579		
<i>p</i> -vrednost	0,182		
Determinacijski koeficient <i>R</i> ²	0,208		
Prilagojen determinacijski koeficient <i>R</i> ²	0,076		

Opombi: V regresijski model ni vključena (umetna) spremenljivka 'Industrija_dummy' kot zbirna spremenljivka ostalih umetnih spremenljivk, povezanih z osnovnim področjem delovanja podjetja.

* Statistično značilno pri 0,10.

** Statistično značilno pri 0,05.

*** Statistično značilno pri 0,01.

Vir podatkov: Lastni izračun.

Tabela 11: Izidi multiple regresije (na vzorcu podatkov, ki so rangirani)

	Nestandardizirani koeficienti / izidi	Statistična značilnost	Faktor povečanja variance (VIF)
	1	2	3
RAZDELEK A			
Rank of Velikost_In_prihodki	0,109	0,512	0,442
Rank of St_dolz_fin_obv	-0,328	0,044**	-0,009
Rank of Koef_raz_dob_sred	-0,316	0,061*	0,015
Rank of St_rasti	0,119	0,455	0,437
Rank of Razkritje_obstoja_obvladujocega_druzbenika	0,061	0,795	0,529
Rank of Razkritje_obstoja_skupine	0,264	0,234	0,707
Rank of Energetika_dummy			
Rank of Gradbenistvo_dummy			
Rank of Proizvodnja_dummy			
Rank of Promet_dummy			
Rank of Trgovina_dummy			
Constant	24,017	0,017**	43,444
RAZDELEK B			
Ovisna spremenljivka	Netehtan kazalec razkrivanja, kateri je rangiran (<i>Ranked unweighted disclosure index</i>). Za izračun kazalca razkrivanja glejte stran 33.		
Število podjetij, vključenih v analiziran vzorec	43		
Statistika F	1,582		
p -vrednost	0,181		
Determinacijski koeficient R^2	0,209		
Prilagojen determinacijski koeficient R^2	0,077		

Opombi:

V regresijski model ni vključena (umetna) spremenljivka 'Industrija_dummy' kot zbirna spremenljivka ostalih umetnih spremenljivk, povezanih z osnovnim področjem delovanja podjetja.

* Statistično značilno pri 0,10.

** Statistično značilno pri 0,05.

*** Statistično značilno pri 0,01.

Vir podatkov:

Lastni izračun.

8.2.3 Priloga 5: Razvrstitev družb v različne dejavnosti glede na razvrstitev v tri skupinice

Tabela 12: Razvrstitev družb v različne dejavnosti glede na razvrstitev v tri skupinice

Osnovna dejavnost, v katero je razvrščena družba	Skupaj	Skupinica 1	Skupinica 2	Skupinica 3
1	2	3	4	5
Dejavnost prometa (H po SKD 2008)	5	2	3	0
Dejavnost proizvodnje (B, C in E po SKD 2008)	15	9	1	5
Dejavnost energetike (D po SKD 2008)	9	1	7	1
Dejavnost trgovine (G po SKD 2008)	6	3	3	0
Dejavnost gradbeništva (F po SKD 2008)	2	1	1	0
Skupaj (B, C, D, E, F, G in H po SKD 2008)	37	16	15	6
Družbe, razvrščene v druge (preostale) dejavnosti	6	3	2	1
Skupaj	43	19	17	7

Opomba:

SKD 2008 je nacionalna standardna klasifikacija dejavnosti (iz leta 2008) in se uporablja za določanje dejavnosti in za razvrščanje poslovnih subjektov in njihovih delov za potrebe uradnih in drugih administrativnih zbirk podatkov (registri, evidence, podatkovne baze in druge podobne) ter za potrebe statistike in analitike v državi in na mednarodni ravni (Ajpes 2011).

Vir podatkov:

Lastni izračun.

8.3 Priloga k nalogi: Zgodovinski razvoj poročanja o (po) odsekih

8.3.1 Uvod

Razrešitev ene izmed dandanes temeljnih dilem množice vlagateljev, ki se odločajo o pridobitvi (največkrat praviloma o nakupu), ohranitvi ali/in odsvojitvi (največkrat praviloma o prodaji) vrednostnih papirjev (velike množice) različnih podjetij (izdajateljev), je nedvoumna: razkrite informacije podjetja o (po) odsekih podjetja¹⁷². V zadnjih nekaj desetletjih so se zaradi učinkov intenzivnega mednarodnega sodelovanja in tudi povezovanja podjetij (prevzemi, združitve ...) temeljito spremenili samo poslovanje podjetij, njihova struktura, upravljanje pa tudi sama organiziranost. Rastoča kompleksnost poslovanja, strukture, upravljanja ... je večini vlagateljev onemogočila enostavno oceno uspešnosti poslovanja podjetja, še posebej le na podlagi (skupinskih) računovodskih izkazov, kot sta na primer (skupinska) bilanca stanja in (skupinski) izkaz poslovnega izida. Izhodiščno dilemo množice vlagateljev in drugih uporabnikov računovodskih izkazov – katere aktivnosti podjetja so tiste, ki dodajajo vrednost podjetju (na primer v obliki dobička), in katere tiste, ki to vrednost zmanjšujejo (na primer v obliki izgube) – je možno razreševati s pomočjo razkritij o (po) odsekih podjetja. Ta razkritja zagotavljajo podjetja, vendar niso izvedena neposredno iz postavk (skupinskih) računovodskih izkazov, kot bi bila posledica knjiženj v knjigovodstvih podjetij, saj je osnovna zahteva vlagateljev in drugih uporabnikov računovodskih izkazov, katerih del so razkritja o (po) odsekih podjetja, da bi na osnovi razkritih informacij podjetja o (po) odsekih bolje razumeli delovanje (tako poslovno kot finančno) podjetja, predvsem pa lahko zaznali in ocenili različne vrste tveganj in možnih prihodnjih donosov, povezanih s posameznimi dejavnostmi, ki jih izvaja podjetje, kot tudi za podjetje kot enovito celoto.

Standardi in drugi predpisi, ki urejajo (računovodsko) poročanje – predvsem pa tisti standardi, ki urejajo razkritja – ustvarjajo osnovno ogrodje širšega informacijskega okolja za uporabnike računovodskih izkazov. Sama aktivnost (računovodskega) poročanja kot enega izmed pogojev za učinkovito delovanje finančnega (kapitalskega) trga (Healy in Palepu 2001, 406) predstavlja vodstvom podjetij pomembno orodje, ki jim omogoča predstavitev uspešnosti in upravljanja podjetja. Če je aktivnost poročanja vodstev podjetij popolna (perfektna), so vse odločitve vodstev podjetij glede upravljanja in samega poslovanja podjetij (»brez zavor«) uporabnikom računovodskih izkazov razkrite. S tem je tudi zadoščeno potrebi uporabnikov računovodskih izkazov po popolni informiranosti, ki izhaja iz možne informacijske asimetrije, agencijskih problemov ... med vodstvi podjetij in uporabniki računovodskih izkazov ter drugih dejavnikov, ki pri uporabnikih računovodskih

¹⁷² Pri obravnavanju področja poročanja, povezanega z odseki podjetja, o katerih podjetje poroča, se pojavljata zaradi sprememb področja kot posledice razvoja področja in nedoslednosti v preteklosti dva različna pojma: informacije o odsekih in informacije po odsekih. Glede na opredelitve v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (odslej SSKJ) se predlog o med drugim uporablja za izražanje vsebine predmeta govornega, miselnega ali pisnega obravnavanja (SAZU in drugi 2000, 695). Torej je pojem informacije o odsekih mogoče razumeti kot predstavitev raznovrstnih informacij o več različnih odsekih posameznega podjetja. Glede na opredelitve v SSKJ pa se predlog po med drugim lahko uporablja za izražanje delitve oziroma procesa razdeljevanja (SAZU in drugi 2000, 859–860). Torej je pojem informacije po odsekih mogoče razumeti kot predstavitev raznovrstnih informacij o podjetju po različnih odsekih tega podjetja. Med pojmom informacije o odsekih in informacije po odsekih torej obstaja vsebinska razlika, vendar je poročanje, povezano z odseki podjetja, kompleksno in večkrat praviloma obojestransko prepleteno s hkratnim poročanjem informacij o odsekih podjetja in poročanjem informacij po odsekih podjetja.

izkazov vzbudijo potrebo po védenju (obveščenosti). Vendar je vsaj del (računovodskega) poročanja – še posebej pa poročanje informacij o (po) odsekih podjetja – za vodstva podjetij, torej pripravljavce izkazov in razkritij, računovodske strokovnjake, poslovne svetovalce, revizorje, druge nadzornike trga, pripravljavce standardov (računovodskega) poročanja »hiba (motnja) v popolnosti« (Taub 2004, 4), saj obstaja veliko večja verjetnost, da poročanje ne bo popolno, kajti vodstva podjetij so tista, ki sprejmejo odločitve o usmeritvah razkrivanja le nekaterih informacij podjetja – še posebej pa le nekaterih informacij o (po) odsekih podjetja (Healy in Palepu 2001, 420). Standardi, ki urejajo razkritja informacij o (po) odsekih, dajejo vodstvom podjetij možnost, da z razkritjem informacij o aktivnostih podjetja na posameznih področjih, kot na primer o zemljepisnem območju delovanja podjetja, o izdelkih (proizvodih) in storitvah na posameznih področjih delovanja podjetja, o strategijah na teh področjih ..., razkrije uporabnikom računovodskih izkazov na pregleden način tisto, kar predstavlja jedro njihovega odločanja. Vendar pa se takšnemu transparentnemu (računovodskemu) poročanju informacij o (po) odsekih vodstva podjetij vendarle tudi izogibajo, predvsem zaradi bojazni pred možnimi negativnimi učinki razkritja informacij o (po) odsekih (izguba konkurenčnih prednosti podjetja, tržnega deleža, odstavitev vodstva podjetja zaradi slabega vodenja in tako naprej).¹⁷³

Osnovna zasnova (koncept) poročanja o (po) odsekih se je od prvih standardov oziroma pravil zaradi dinamičnega razvoja standardov (računovodskega) poročanja oziroma pravil, ki urejajo razkritja o (po) odsekih, temeljito spremenila, kar še posebej velja za ločen in samostojen razvoj standardov oziroma pravil, ki urejajo področje poročanja o (po) odsekih podjetja – pod ameriški splošno sprejetimi načeli računovodskega poročanja (odslej US GAAP; *US Generally Accepted Accounting Principles, US GAAP*)¹⁷⁴ in mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (odslej MSRP; *International Financial Reporting Standards, IFRS*). Prvotni standardi poročanja, ki urejajo razkritja informacij o (po) odsekih, kot sta na primer SFAS 14 in MRS 14¹⁷⁵, so dali vodstvom podjetij zelo veliko možnost subjektivnega odločanja, kaj, koliko in kako razkriti. Pri tem je osnovni namen standardov po čim realnejših in obsežnejših razkritjih zamenjal cilj vodstev podjetij, kaj želijo le-ta uporabnikom računovodskih izkazov sporočiti (ali tudi prikriti). Naslednji standardi so v kasnejših obdobjih to diskrecijsko možnost odločanja vodstev podjetij bistveno omejili z namenom čim realnejše, zanesljive in uporabnikom razumljive predstavitve posameznih odsekov podjetja in samega podjetja. Zasnova teh novejših standardov, kot sta na primer SFAS 131 (tekem leta 2009 preimenovanim v ASC 280) in MSRP 8¹⁷⁶, z novim načinom poročanja o (po) odsekih od vodstev podjetij zahteva

¹⁷³ Možni negativni učinki razkritja informacij o (po) odsekih podjetja v povezavi z različnimi dejavniki, ki jih prouči vodstvo podjetja (na primer: velikost podjetja, medsebojna povezanost odsekov, poslovno in finančno stanje ter uspešnost odsekov, intenzivnost konkurence in tako naprej), vplivajo na odločitve vodstva podjetja glede razkrivanja informacij in s tem tudi na samo obnašanje vodstva tega podjetja. »Skušnjava« vodstev podjetij, da bi se izognila ali/in izkrivila predpisane določbe standardov, ki urejajo poročanje informacij o (po) odsekih, je možno uresničiti z zmanjševanjem pomembnosti razkritij, nerazkritjem nekaterih informacij, prirejanjem informacij ali tudi na primer reorganizacijo podjetja.

¹⁷⁴ US GAAP so splošno pripoznana načela, uporabljiva v praksi, čeprav so po vsebini drugačne narave kot standardi (glejte na primer Turk 2002, 286 in 695; Cheney 2007, 23).

¹⁷⁵ SFAS 14 – Računovodsko poročanje po odsekih podjetja (*Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise*) iz leta 1976 in MRS 14 – Poročanje o računovodskih informacijah po odsekih (*Reporting Financial Information by Segment*) iz leta 1981. Podrobneje sta standarda obravnavana v poglavju 8.3.3.1 (na strani 82) in poglavju 8.3.3.2 (na strani 85).

¹⁷⁶ SFAS 131 – Razkritja o odsekih podjetja in drugih povezanih informacij (*Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information*) iz leta 1997 in MSRP 8 – Poslovni odseki (*Operating Segments*) iz

izpolnjevanje izhodiščnega temeljnega namena razkritij o (po) odsekih in zavedanja njihovega pomena. Kot nakazujejo izsledki raziskav (Herrmann in Thomas 2000; Street in drugi 2000; Ettredge in drugi 2000; Berger in Hann 2003; Botosan in Stanford 2005; Paul in Largay 2005; Berger in Hann 2007; Birt in drugi 2007 in tako naprej), se je v primerjavi s predhodnimi obdobji na primer zelo povečalo število razkritih odsekov podjetij, več podjetij je prvič razkrilo več odsekov, večja je konsistentnost pri poročanju ... predvsem pa je več razkritih informacij o (po) odsekih.

Takšni pozitivni učinki novega načina poročanja o (po) odsekih odpirajo vprašanje, kakšni so bili sploh izhodiščni razlogi za takšen obrat pri poteku razvoja področja poročanja o (po) odsekih. Kakšne so osnovne značilnosti v novih standardih uporabljenega načina poročanja o (po) odsekih? Kako se je sploh spreminjalo in spremenilo področje poročanja o (po) odsekih? Kateri so problemi posameznih standardov pri poročanju o (po) odsekih? Kako so različne rešitve v posameznih standardih vplivale na razvoj področja poročanja o (po) odsekih? Zakaj je prišlo na določeni točki razvoja področja ne samo do zbližanja (harmonizacije) rešitev na področju poročanja o (po) odsekih, temveč do (skorajšnjega) popolnega poenotenja (unifikacije) poročanja o (po) odsekih med US GAAP in MSRP?

Namen poglavij v tej prilogi je zato predstaviti pretekli razvoj snovanja in uveljavitve različnih standardov, ki predpisujejo obvezno poročanje o (po) odsekih podjetij kot del razkritij k (skupinskim) računovodskim izkazom. Poznavanje razlogov za pojav in razvoj področja poročanja o (po) odsekih podjetij postavlja temelje za razumevanje pomena in vloge (računovodskega) poročanja o (po) odsekih podjetja za uporabnike računovodskih izkazov, predvsem vlagatelje (poglavje 8.3.2). Po predstavitvi razlogov za razvoj področja poročanja o (po) odsekih pa bomo predstavili celoten potek razvoja več različnih standardov in drugih pravil, ki so urejala razkritja informacij o (po) odsekih podjetij nekoč in urejajo ta razkritja danes v US GAAP in MSRP, od prvih sprejetih pravil leta 1969 do leta 2011 (poglavja 8.3.3, 8.3.4 in 8.3.5).

8.3.2 Razlogi za razvoj poročanja o (po) odsekih

Povečanje kompleksnosti poslovanja podjetij, postopen razvoj ter posledična rast podjetij in finančnih (kapitalskih) trgov, intenzivno povezovanje podjetij v večje skupine (oblikovanje koncernov, holdingov, tudi prevzemi družb ali druga materialna statusna preoblikovanja, na primer pripojitve, spojitve in tako naprej), s čimer se nepovezane (neenake) dejavnosti podjetja združujejo v eni poročajoči enoti (praviloma v obvladujočem podjetju skupine), kar lahko zagotavlja samemu podjetju ali celotni skupini tudi pozitiven učinek cikličnih in procikličnih gibanj v podjetju (skupini) pri obstoječih dejavnostih, in drugi raznovrstni dejavniki od sredine šestdesetih let 20. stoletja povečujejo zanimanje predvsem vlagateljev (investitorjev) za podjetja. Za uporabnike računovodskih izkazov, med katerimi so tako obstoječi kot tudi potencialni vlagatelji, le skupinski računovodski izkazi in v tistem času nekatera predpisana razkritja niso zagotavljali primerne osnove za

leta 2006. Pri spremembi sistema označevanja US GAAP (*FASB Accounting Standards Codification*), ki se uporablja pri pripravljanju računovodskih izkazov družb od 15. septembra 2009 naprej, je SFAS 131 ostal nespremenjen, je pa prejel novo oznako ASC 280 – Poročanje o odsekih (*Accounting Standards Codification 280 – Segment Reporting*). Podrobneje sta standarda obravnavana v poglavju 8.3.4.2 (na strani 92) in poglavju 8.3.5 (na strani 98).

sprejetje najbolj utemeljenih odločitev o pridobitvi (naložbenju), ohranitvi ali odsvojitvi (raznaložbenju) vrednostnih papirjev raznovrstnih podjetij (Epstein in Jermakowicz 2008, 772, 775–776; Epstein in drugi 2007, 1033; Baldwin 1984, povzeto po Coller in Pierce 1999, 65). Ocena finančne uspešnosti podjetja (skupine) je bila sicer možna na podlagi predstavljenih računovodskih poročil podjetja (skupine), vendar pa je bilo ob takšnih »skopih« poročilih in razkritjih težko predvideti strategije delovanja (poslovanja, financiranja ...) vodstva podjetja (skupine), še posebej s poudarkom na primer na posameznih vrstah proizvodnje podjetja (skupine) ali na zemljepisni umestitvi delovanja podjetja (skupine). V takšnih primerih tako na primer ni mogoče opredeliti, kako vpliva na poslovni izid podjetja (skupine) v določenem obdobju razvoj novega izdelka ali storitve¹⁷⁷ podjetja, ki ima večji potencial za nadaljnjo rast v prihodnosti kot obstoječe vrste izdelkov ali storitev podjetja (skupine), ki običajno v trenutnem obdobju zagotavljajo večino prihodkov od prodaje podjetja (skupine). Ti učinki so zamaskirani, prikriti, če predpisi, ki urejajo računovodsko poročanje, ne urejajo poročanja o (po) odsekih, na katerih podjetje (skupina) deluje. Razkritja o (po) odsekih pripomorejo k razkritju »skritih (prikritih) podatkov« iz skupinskih računovodskih izkazov (Epstein in drugi 2007, 1033). Zato so poročanje o (po) odsekih v obliki dodatnih razkritij o (po) odsekih, na katerih so podjetja delovala, ali glede na vrsto industrije ali glede na zemljepisno umestitev delovanja najprej priporočile in nato tudi opredelile kot obvezno nekatere države, ki so pripravile prva pravila in/ali nacionalne standarde, ki so urejali računovodsko poročanje razkrivanja informacij o (po) odsekih, do poznih sedemdesetih let 20. stoletja.

K začetnemu urejanju je dodatno pripomoglo predvsem prepričanje, da so različni odseki podjetja (skupine) lahko izpostavljeni različnim tveganjem, imajo različne stopnje rasti ... in ne nazadnje različne stopnje dobičkonosnosti. Te predvsem za vlagatelje pomembne informacije, prikrite v skupnih postavkah skupinskih računovodskih izkazov, se s tem tudi na nek način izgubijo v povprečju. S predpisovanjem razkritij o (po) odsekih so se za uporabnike računovodskih izkazov, predvsem vlagatelje, dodatno razkrili za njih pomembni podatki o delovanju podjetja (skupine): kje, kdaj, v kolikšnem obsegu in katere aktivnosti podjetje (skupina) izvaja doma (v državi, v kateri ima družba sedež¹⁷⁸) in v tujini, katere so aktivnosti, ki jih podjetje izvaja v povezavi s posameznimi izdelki in storitvami, na katerih območjih izvaja te aktivnosti, kateri so večji odjemalci (kupci) podjetja, od katerih je odvisno, kolikšno je to tveganje in tako naprej. Vsa ta razkritja povečujejo uporabnost računovodskih izkazov in omogočajo ocenitev prihodnjih denarnih tokov, donosov in z delovanjem podjetja (skupine) povezanih tveganj na posameznem odseku delovanja podjetja (skupine). Za uporabnike računovodskih izkazov so namreč tudi ti podatki o naravi, relativni velikosti različnih aktivnosti podjetja (skupine) in drugi podobni podatki uporabni za sprejemanje odločitev o pridobitvi, ohranitvi ali odsvojitvi vrednostnih papirjev podjetja (skupine) (Epstein in drugi 2007, 1033).

¹⁷⁷ Pod pojmom izdelek (proizvod; *product*) v nalogi glede na merilo trajnosti in opredmetenosti pojmuje mo opredmeteni poslovni učinek, ki je posledica proizvodnje v katerikoli poslovni dejavnosti (Kotler 2000, 185; Turk 2002, 157 in 598). Izdelki so torej fizično otipljivi in so lahko: 1) trajni, če je izdelek možno uporabljati večkrat, ali 2) netrajni, če je možna le enkratna uporaba izdelka. Storitve (*service*) v nalogi pomeni neopredmeteni poslovni učinek, ki je posledica opravljanja storitve (Kotler 2000, 185; Turk 2002, 713).

¹⁷⁸ Določitev sedeža je ena od korporacijskopравnih značilnosti družbe (Plavšak v Kocbek in drugi 2006, 196). Tako MSRP kot US GAAP se nanašajo predvsem na gospodarske družbe, vendar jih glede na svoje potrebe lahko uporabljajo tudi druge organizacije. V večini standardov se zato uporablja pojem podjetje, ko se govori o uporabi standardov oziroma načel. V nalogi uporabljamo zato pojem podjetje, razen v primerih, ko želimo posebej poudariti razliko med podjetjem in gospodarsko družbo.

Vendar so podjetja prvotne predloge po dodatnih razkritjih o (po) odsekih zavračala predvsem zaradi potrebnega dodatnega pripravljanja razkritij o (po) odsekih in zaradi obveznosti po razkrivanju za podjetje preveč (podrobnih) »občutljivih« informacij (*sensitive information*) o njegovem delovanju, ki bi lahko koristile konkurenčnim podjetjem, s čimer bi se podjetja izpostavila prevelikemu strateškemu tveganju. Med drugim se pojavljajo še drugi »bolj ali manj« utemeljeni argumenti proti ureditvi poročanja o (po) odsekih (Epstein in drugi 2007, 1033–1034):

- Primerjava podatkov o (po) odsekih med podjetji (skupinami) je za uporabnike računovodskih izkazov zavajajoča zaradi več različnih možnih metod oziroma tehnik merjenja gospodarskih kategorij (poslovnega izida, prihodkov, odhodkov, sredstev in drugih) v uporabi.
- Problemi, povezani z računovodsko klasifikacijo gospodarskih kategorij ter razporeditvijo virov in drugih gospodarskih kategorij, so neločljivo povezani s poročanjem o (po) odsekih.
- Vlagatelj vloži (investira) v podjetje (skupino) kot enovito celoto in nima pravice, da pričakuje popolno obveščenost o delovanju podjetja (skupine) po posameznih odsekih.
- Informacije o (po) odsekih bodo zaradi pomanjkljivega znanja in védenja uporabnikov teh informacij brez pomena ali celo zavajajoče.
- Poleg razkritja informacij o (po) odsekih tekmečem (konkurentom) ima lahko za podjetje (skupino) negativen učinek razkritje informacij o (po) odsekih podjetja (skupine) dobaviteljem, odjemalcem, sindikatom, lokalni in/ali širši skupnosti ...
- Zaradi potrebnih obveznih razkritij o (po) odsekih se bo zmanjšal pogum (tudi pripravljenost) vodstev podjetij (skupin) za prevzemanje razumnega tveganja pri delovanju (vodenju, upravljanju) zaradi izmikanja sporočanju nezadovoljivih informacij o (po) odsekih za uporabnike računovodskih izkazov, med drugim tudi vlagatelje.
- In ne nazadnje: računovodska poročila z vsemi obveznimi razkritji so za povprečnega uporabnika računovodskih izkazov že sedaj preveč podrobna in kompleksna, kar ga postavlja v položaj informacijske preobremenjenosti (*information overload*) ter mu povzroča težave pri zaznavanju in izbiranju zanj resnično pomembnih informacij o (po) odsekih podjetja (skupine).

Že od vsega začetka in tudi po nekaj desetletjih urejanja in obstoja področja poročanja o (po) odsekih so te »pomisleke« uporabniki, med drugim analitiki računovodskih izkazov ter pripravljavci standardov in drugih pravil, ki urejajo področje poročanja o (po) odsekih, večinoma zavrnili kot neutemeljene. Med zagovorniki obstoja poročanja o (po) odsekih je obveljalo splošno prepričanje, celo predpostavka pri urejanju področja poročanja o (po) odsekih, da je uporabnikom (vlagateljem) brez možnosti, da razumejo, katere izmed aktivnosti podjetja (skupine) so tiste, ki ustvarijo največjo dodano vrednost h končnemu poslovnemu izidu podjetja (skupine), odvzeta možnost, da sprejmejo primerno odločitev o pridobitvi, ohranitvi ali odsvojitvi katerihkoli vrednostnih papirjev podjetja. Takšna predpostavka opredeljuje potrebo po uporabnih informacijah o (po) odsekih za uporabnike računovodskih izkazov podjetja (skupine) kot pomembnejšo od zaznanih konkurenčnih tveganj za podjetje (skupino), kar je imelo za posledico, da so se različen obseg in različne oblike razkritij o (po) odsekih predpisali kot obvezni v različnih državah in za različne vrste poročajočih organizacij, čeprav so ta razkritja o (po) odsekih večinoma omejena na javne delniške družbe (Epstein in Jermakowicz 2008, 772).

Razkritja o (po) odsekih se torej pojmujejo kot ena izmed ključnih sestavin razumevanja in odločanja o podjetju (skupini) kot celoti (glejte tudi SFAS 131.43). Uporabniki računovodskih izkazov in razkritij podjetij (skupine) lahko na podlagi razkritij ocenjujejo prihodnje možnosti ustvarjanja prihodnjih donosov, denarnih tokov ali drugih podobnih kategorij, kar predstavlja jedro investicijskega odločanja in/ali odločanja o odobritvi posojila. Ocena možnosti zahteva prepoznanje tveganj ter ocenitev povezanih negotovosti in tveganj, ki opredeljujejo čas in obseg pričakovanih donosov, pričakovanih denarnih tokov ... vlagatelju ali posojilodajalcu. Pri ocenjevanju izvira velik del negotovosti in tveganj ali iz dejavnikov, povezanih z izdelki in storitvami, ki jih podjetje (skupina) ponuja, ali z zemljepisnih območij, na katerih podjetje (skupina) deluje, ali celo kombinacije obojega.

Postopno urejanje področja računovodskega poročanja o (po) odsekih je potekalo od sredine šestdesetih let 20. stoletja, pri čemer je mogoče to obdobje tako kronološko kot glede na vsakemu obdobju lastne značilnosti razdeliti na tri ločena razvojna obdobja. Prvo obdobje zajema začetek urejanja področja poročanja o (po) odsekih in sprejetje prvih standardov, kot sta na primer SFAS 14 in MRS 14. Na podlagi slabosti standardov in drugih pravil, ki so jih zaznali praksa pa tudi pripravljalci standardov in pravil iz prvega obdobja, povečanih zahtev uporabnikov računovodskih izkazov in stopnjevanja kompleksnosti poročanja, tehnologije ... sta bila v drugem obdobju pripravljena in sprejeta nova standarda poročanja o (po) odsekih, SFAS 131 (tekem leta 2009 preimenovanim v ASC 280) in MRS 14(R), katerih temelj je bil nov, vendar še vedno različen način poročanja o (po) odsekih. Tretje, zadnje obdobje s sprejetjem MSRP 8 pomeni izpolnitev v predhodnem obdobju že nakazane možnosti ali tudi težnje po mednarodnem poenotenju standardov, ki urejajo poročanje o (po) odsekih.

8.3.3 Prvo obdobje: SFAS 14 in MRS 14

8.3.3.1 SFAS 14 – Računovodsko poročanje po odsekih podjetja

Med vodilnimi državami pri urejanju področja poročanja o (po) odsekih so bile Združene države Amerike, ki so razvile in vzpostavile enega prvih sistemov, v katerem je bilo poročanje o (po) odsekih za podjetja (skupine) obvezno. Leta 1965 je Svet ameriškega senata za preprečevanje kartelov in monopolov (*U.S. Senate Committee on Anti Trust and Monopoly*) z utemeljitvijo, da vlagatelji potrebujejo informacije o dobičkonosnosti posameznih odsekov podjetij (skupin) (Horwitz in Kolodny 1980, povzeto po Collier in Pierce 1999, 65), postavil temelj za vzpostavitev sistema obveznega (računovodskega) poročanja o (po) odsekih podjetij (skupin). Takratni Odbor za računovodska načela (*Accounting Principles Board, APB*)¹⁷⁹ je nato dve leti kasneje (1967) sprejel prvo pravilo (po vsebini priporočilo)¹⁸⁰, v katerem je podjetja spodbujal, ne pa obvezal, k razkritju

¹⁷⁹ APB – *Accounting Principles Board*. Odbor za načela računovodenja (APB), ki je deloval med letoma 1962 in 1973 v Združenih državah Amerike, je sprejemal načela (pravila) računovodenja in dodatna potrebna pojasnila glede računovodenja.

¹⁸⁰ Gre za načela računovodenja povezana z razkritji dodatnih računovodskih informacij večjih podjetij, ki se ukvarjajo z več različnimi dejavnostmi (*Disclosure of Supplemental Financial Information by Diversified Companies*).

informacij o (po) odsekih (Coller in Pierce 1999, 65). Tako je šele Ameriška državna komisija za vrednostne papirje in borze (odslej SEC; *Securities and Exchange Commission, SEC*) leta 1969 sprejela sklop pravil, ki so od leta 1970 naprej¹⁸¹ od registriranih podjetij zahtevala določena omejena razkritja v letnih poročilih podjetij (skupin) po različnih vrstah poslovanja podjetja (skupine) (*line-of-business requirements*), vendar, kot je kasneje pokazala praksa, ta razkritja niso bila vključena v letna poročila, ki so bila namenjena vlagateljem, oziroma jih ti niso prejeli. To nepravilnost je SEC odpravil nekoliko kasneje z zahtevo, da se morajo do leta 1974 razkritja o (po) odsekih vključiti v letna poročila, namenjena vlagateljem. V istem času (1973) se je oblikoval ameriški Odbor za računovodske standarde (odslej FASB; *Financial Accounting Standards Board, FASB*), ki ureja področje računovodenja v Združenih državah Amerike, in ena izmed prvih nalog FASB glede na zaznane potrebe prakse je bila ureditev področja računovodskega poročanja o (po) odsekih. FASB je zato pripravil in leta 1976 uveljavil SFAS 14 – Računovodsko poročanje po odsekih podjetja (*Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise*)¹⁸², ki je pod US GAAP vzpostavil zahteve za razkritja računovodskih informacij o (po) odsekih (tako po različnih vrstah poslovanja podjetja kot dodatno še po zemljepisnih območjih delovanja podjetja) v letnih poročilih vlagateljem. Zahteva poročati o (po) odsekih je prvotno veljala za vsa podjetja, ki so morala poročati, in sicer tako za letna kot medletna poročila podjetij (skupin). Vendar je standard, ki je veliko obetal, kasneje izgubil svoj čar (pomen) predvsem zaradi omilitve zahtev poročanja o (po) odsekih (Paul in Largay 2005, 304; Botosan in Stanford 2005, 754). Opustitev zahtev je šla v dveh smereh: 1) poročanje o (po) odsekih ni več veljalo za medletno poročanje podjetij (skupin) in 2) iz kroga podjetij, ki so morala poročati o (po) odsekih, so se izključila nejavna podjetja (*non-publicly held companies*). Razlog za omilitve zahtev naj bi bilo preveliko dodatno breme, predvsem v obliki dodatnih stroškov, zaradi poročanja o (po) odsekih za podjetja.

Poleg zmanjšanega pomena standarda zaradi omilitve zahtev je bilo več avtorjev (McConnell in Pacter 1995, 2; Coller in Pierce 1999, 66–67; Herrmann in Thomas 2000, 288; Street in drugi 2000, 259–260; Ettredge in drugi 2002, 94; Epstein in Jermakowicz 2008, 772–773; in tako dalje) pa tudi praktikov mnenja, da je uporabnost informacij o (po) odsekih pod SFAS 14 omejena oziroma majhna. Kot glavna pomanjkljivost SFAS 14 se poudarja dejstvo, da je bilo več različnih opredelitev poslovnega odseka (*industry segment, business segment*) sprejemljivih zaradi nedorečenosti oziroma netočnosti same opredelitve, kaj je poslovni odsek. Odsek je bil namreč opredeljen kot del podjetja, katerega osnova so izdelki, storitve ali skupina povezanih izdelkov in storitev, ki jih podjetje zagotavlja nepovezanim odjemalcem z namenom doseganja dobička. Takšna, vodstvom podjetij (skupin) podána možnost, da so lahko kakorkoli opredeljevali poslovne odseke podjetja (skupine), je zmanjševala možnost smiselne primerjave med odseki podjetij (skupin), s čimer je bila uporabnost informacij omejena. Na primer 60 % članov Združenja finančnih analitikov (*Financial Analysts Federation, FAF*) je v raziskavi iz leta 1989 soglašalo z izjavo, da je »več podjetij (skupin) izrabilo možnost, ki jim je bila podana v standardu, in oblikovalo odseke, ki imajo majhno informacijsko vrednost« za uporabnika teh razkritij

¹⁸¹ SEC je že pred tem sprejetjem pravil za omejen obseg podjetij (tistih, ki so izdala nove delnice) v letu 1969 zahteval razkritja informacij o različnih vrstah poslovanja podjetij (Coller in Pierce 1999, 65).

¹⁸² SFAS – *Statement of Financial Accounting Standards*. Gre za načela oziroma pravila računovodenja, ki jih v Združenih državah Amerike sprejema ameriški Odbor za računovodske standarde (FASB) od leta 1973 naprej.

(Maines in drugi 1997, 5). V praksi se je pokazalo, da so vodstvom podjetij (skupin) dano fleksibilnost pri opredelitvi poslovnega odseka podjetja (skupine) le-ta izkoristila, da so zadostila lastnim potrebam pri poročanju oziroma so zmanjšala uporabnost za različne uporabnike računovodskih izkazov (vlagatelje, posojilodajalce, analitike in tako dalje). Tako (McConnell in Pacter 1995, 2; Collier in Pierce 1999, 66–67; AIMR 1993, povzeto po Herrmann in Thomas 2000, 288; Knutson 1993, AICPA 1994, Pacter 1993, povzeto po Botosan in Stanford 2005, 752; Harris 1998, 112; Maines in drugi 1997, 5; Garber 1994, Givoly in drugi 1999, povzeto po Hann in Lu 2007, 5):

- je bilo razkrito premajhno število odsekov;
- odseki, oblikovani na podlagi vrste izdelkov in storitev ali na podlagi lokacije delovanja podjetja (skupine), so bili preširoko opredeljeni;
- opredelitev odsekov podjetij (skupin) je bila takšna, da so podjetja (skupine) prikrivala informacije, in sicer s pomočjo združevanja različnih nesorodnih aktivnosti podjetja, tako da je bila uspešnost opredeljenih odsekov slabša;
- konstantno so podjetja (skupine) v kratkih obdobjih spreminjala opredelitev odsekov;
- informacije o (po) odsekih so bile razkrite nekonsistentno in ne nujno v povezavi z drugimi razkritimi informacijami o (po) odsekih;
- vodstva podjetij (skupin) so različno razporejala različne vrste stroškov med odseki, tako da se je prikazala – mnenju vodstva podjetja (skupine) – primerna uspešnost posameznih odsekov.

Najbolje je slabosti SFAS 14 povzelo Združenje za upravljanje naložb in raziskave (odslej AIMR; *Association for Investment Management and Research, AIMR*) s predstavitvijo dejstva, da je 10 največjih podjetij v Združenih državah Amerike v času veljavnosti SFAS 14 poročalo o vseh svojih aktivnostih v sestavi le enega samega zelo široko opredeljenega odseka (AIMR 1993, povzeto po Street in drugi 2000, 260). Še bolj »zgovoren« je končni izid raziskave, ki jo je opravil FASB: v obdobju od leta 1985 do 1991 je imelo od 6.935 javnih delniških družb, s sedežem v Združenih državah Amerike in vključenih v raziskavo, 75 % teh družb vse svoje aktivnosti opredeljene v enem samem odseku (McConnell in Pacter 1995, 2; Reason 2001, 1). Če se v vzorec vključijo le družbe, ki so imele prihodke večje od enega milijona dolarjev, ima od 1.051 družb 43 % družb opredeljenih le en sam odsek (McConnell in Pacter 1995, 2).

Način oblikovanja odsekov, ki je v SFAS 14 temeljil na uporabi predpisane industrijske klasifikacije podjetij v Združenih državah Amerike (*Standard Industrial Classification Codes, SIC Codes*) – to je tako imenovani industrijski način¹⁸³ (tudi industrijski pristop; *industry approach*) oziroma standardni način (*standardized approach*) opredelitve odsekov podjetja (skupine) – se je za opredelitev odsekov na podlagi predpisane industrijske umestitve vrste izdelkov in storitev podjetja (skupine) ter dodatnih zahtevanih razkritij na

¹⁸³ Angleški izraz *approach* se v slovenščino lahko prevede kot pristop, ki glede na eno izmed opredelitev v SSKJ lahko pomeni tudi način oziroma postopek (SAZU in drugi 2000, 1066). Kljub temu je glede na samo vsebino, na katero se izraz *approach* navezuje, v tem primeru primernejši prevod angleškega izraza *approach* s slovenskim izrazom način. Način glede na eno izmed opredelitev v SSKJ pomeni tisto, »kar opredeljuje, označuje dejanje, ravnanje, mišljenje glede na potek, uresničevanje« (SAZU in drugi 2000, 593). Besedna zveza »industrijski način poročanja o (po) odsekih« tako v primerjavi z besedno zvezo »industrijski pristop k poročanju o (po) odsekih« nedvoumno nakazuje, da gre v povezavi s poročanjem podjetja (skupine) o (po) odsekih za vnaprej opredeljen sklop miselnih zasnov, pravil, usmeritev, aktivnosti in ravnanj podjetja (skupine).

podlagi zemljepisne umestitve delovanja podjetja (skupine) pokazal kot »neučinkovit«. Posledično so se pokazale prve želje (zahteve) po prenovi standarda (Paul in Largay 2005, 304). Zaradi takšnega načina oblikovanja odsekov je bil SFAS 14 že v izhodišču zasnovan tako, da pogosto ni bilo nobene povezave med notranjo organiziranostjo podjetja (skupine) in razkritji o (po) odsekih (Coller in Pierce 1999, 67; Herrmann in Thomas 2000, 788; Street in drugi 2000, 259; Solomons 1968, Emmanuel in Gray 1977, Gray 1978, Gray in Radebaugh 1984, povzeto po Street in Nichols 2002, 94). To je imelo za posledico pripravo dveh vrst informacij: sklopa informacij, ki jih je potrebovalo vodstvo podjetja (skupine) za svoje odločanje in presojanje uspešnosti poslovanja, ter sklopa informacij, ki so bile pripravljene samo za namen zunanjega poročanja in ki so bile razkrite v skladu z zahtevami SFAS 14. Tako so na primer vodstva podjetij (skupin) zaradi ohlapnih opredelitev v standardu izkoristila precejšno svobodo pri opredelitvi odseka ter v veliki meri združevala nepovezane izdelke in storitve ter zemljepisna območja v en sam odsek (kar so na primer pokazali predstavljeni izidi raziskav), ki so ga razkrila zunanjim uporabnikom. Hkrati pa so znotraj podjetja (skupine) bile na razpolago informacije o več delih (pododsekih) tega razkritega odseka podjetja (Ernst&Young 1998, povzeto po Berger in Hann 2007, 876). Poleg tega se je zahteva za prenovu SFAS 14 utemeljevala tudi z nezadovoljstvom vlagateljev, posojilodajalcev, analitikov in drugih uporabnikov razkritij o (po) odsekih. Po njihovem mnenju razkritja le nekaterih gospodarskih kategorij¹⁸⁴ ter predvsem razkritja o obsegu prodaj v tujino in večjih kupcih, kar je bilo treba razkriti po SFAS 30 – Razkritja informacij o večjih odjemalcih (*Disclosure of Information about Major Customers*), ki je dopolnjeval SFAS 14, niso zadostna.

8.3.3.2 MRS 14 – Poročanje o računovodskih informacijah po odsekih

Na nadnacionalni ravni je leta 1973 ustanovljeni Svet za mednarodne računovodske standarde (odslej IASC; *International Accounting Standards Committee, IASC*) prvi standard MRS 14 – Poročanje o računovodskih informacijah po odsekih (*Reporting Financial Information by Segment*), ki je urejal poročanje o (po) odsekih, pripravil in nato sprejel leta 1981, veljaven pa je bil od leta 1983 naprej. MRS 14 se je tako po vsebini in strukturi kot po vpeljanih rešitvah v večjem delu zgledoval po predhodnem standardu SFAS 14, ki je v tistem obdobju, ko se je pripravljala in sprejemala MRS 14, veljal v Združenih državah Amerike (Prather-Kinsey in Meek 2004, 214; Epstein in Jermakowicz 2008, 773). Kljub zgledovanju po SFAS 14 pa je bil MRS 14 v primerjavi s SFAS 14 veliko bolj »skop« z navodili glede razkritij informacij o (po) odsekih (McConnell in Pacter 1995, 2; Prather-Kinsey in Meek 2004, 214). Tako je bil tudi MRS 14, kot pred njim SFAS 14 predmet »izigravanja pravil« zaradi nepredvidenega neprimernega obnašanja vodstev podjetij (skupin) pri poročanju informacij o (po) odsekih. Raziskava, ki jo je v začetku devetdesetih let 20. stoletja (1994) opravil IASC, je pokazala, da je imelo od 1.062 večjih družb iz več različnih držav, ki so uporabljale mednarodne računovodske standarde (*International Accounting Standards, IAS*), kar 38 % družb opredeljen le en sam odsek (McConnell in Pacter 1995, 2; Street in Nichols 2002, 92).

¹⁸⁴ Po SFAS 14 je bilo treba razkriti naslednje informacije o (po) odsekih: prihodek, poslovni izid (dobiček ali izgubo), sredstva, nabavno vrednost pridobljenih sredstev in odhodke iz naslova amortizacije sredstev. Več o tem glejte Coller in Pierce (1999).

Zaradi zgledovanja MRS 14 po SFAS 14 so bile v MRS 14 prenesene tudi pomanjkljivosti iz SFAS 14, med drugim zelo velik obseg sprejemljivih opredelitev poslovnega odseka (*industry segment; business segment*) predvsem zaradi nepopolne, nedosledne in nejasne opredelitve odseka (Prather-Kinsey in Meek 2004, 214). Tudi po MRS 14 se je zahtevala dvojna predstavitev podatkov, in sicer po vrstah izdelkov in storitev ter širše ali ožje opredeljenih zemljepisnih območjih, kjer deluje podjetje (skupina). MRS 14 je imel v primerjavi s SFAS 14 tudi manjši obseg zahtevanih razkritij o (po) odsekih.¹⁸⁵ Kritiki MRS 14 so tako izpostavljali enake pomanjkljivosti MRS 14, kot so jih kritiki SFAS 14 pripisovali SFAS 14. Premajhno število razkritih odsekov, preširoko in nepravilno opredeljeni odseki, prikrivanje informacij o (po) odsekih z združevanjem odsekov (predvsem združevanje zemljepisnih območij, kjer deluje podjetje (skupina)) in druge slabosti MRS 14 – predvsem pa tako kot v SFAS 14 potreba po dvojnem sistemu poročanja v podjetju, to je notranjem, ki omogoča vodstvu podjetja (skupine), da lahko sprejema poslovne odločitve in presoja uspešnost, in zunanem, ki je vzpostavljen, da podjetje lahko zadosti zahtevam standarda – so po mnenju uporabnikov računovodskih izkazov zmanjševale pomen razkritij o (po) odsekih podjetij (skupin) ter povečevale njihovo nezadovoljstvo s poročanjem podjetij (skupin) o (po) odsekih.

8.3.4 Drugo obdobje: SFAS 131 in MRS 14(R)

Po skoraj dveh desetletjih od prvih standardov, ki sta urejala računovodsko poročanje o (po) odsekih (SFAS 14 in MRS 14), so uporabniki računovodskih izkazov, ki so jim ta razkritja namenjena, glede na izkazano prakso poročanja podjetij (skupin) o (po) odsekih izoblikovali jasne zahteve po dodatnih bolj kvalitetnih razkritjih o (po) odsekih (McConnell in Pacter 1995, 5; AIMR 1993, AICPA 1994, povzeto po Street in drugi 2000, 259–260; Street in Nichols 2002, 93; Botosan in Stanford 2005, 754):

- podjetja (skupine) naj razkrijejo več odsekov;
- več (podrobnejših) informacij o (po) odsekih (predvsem kvalitativnih);
- obveznost poročanja o (po) odsekih v medletnih poročilih, kajti velika večina uporabnikov, predvsem analitikov, išče in (če so le na voljo) tudi uporabi medletne podatke podjetja (skupine);
- predstavitev odsekov v skladu z notranjo organiziranostjo podjetja;
- konsistentna obravnava informacij o (po) odsekih z drugimi razkritji oziroma deli letnega poročila in tako naprej.¹⁸⁶

Kakovostne podrobne informacije o (po) odsekih podjetja (skupine) so za različne uporabnike računovodskih izkazov, predvsem pa vlagatelje in analitike, pomembne. Kot pokažeta na primer Epstein in Palepu (1999) v svoji raziskavi, ki je zajela 140 analitikov, dajejo le-ti največji poudarek podrobnim informacijam o (po) odsekih (predvsem tistim, ki

¹⁸⁵ Po MRS 14 je bilo treba razkriti naslednje informacije o (po) odsekih, katerih osnova je vrsta izdelkov in storitev, pa tudi informacije o (po) odsekih, katerih osnova je zemljepisno območje delovanja podjetja (skupin): prihodek, poslovni izid (na primer katerokoli merilo dobičkonosnosti) in uporabljena sredstva. Poleg slednjega je bilo treba razkriti za obe vrsti odsekov osnovo za določitev (transfernih) cen pri poslovanju med odseki podjetja (skupin). Več o tem glejte MRS 14(R).IN10, Prather-Kinsey in Meek (2004) in Street in Nichols (2002).

¹⁸⁶ Gre za zahteve po možnem izboljšanju računovodskega poročanja o (po) odsekih, ki jih je AIMR vsako leto v obdobju od 1974 do 1994 opredelil v svojem poročilu. Glejte tudi SFAS 131.50.

so povezane z dobičkonosnostjo posameznega odseka), ki jim šele sledijo informacije iz računovodskih izkazov podjetja (skupine) kot celote (Berger in Hann 2003, 164). Sklop teh informacij pa predstavlja najbolj uporabne podatke za sprejetje odločitve o pridobitvi, ohranitvi ali odsvojitvi vrednostnih papirjev podjetja, saj le-ti omogočajo uporabnikom natančno oceno vrednosti podjetja (skupine) in natančno oceno načrtovanih prihodnjih poslovnih izidov (dobička ali izgube), denarnih tokov ali katere druge podobne gospodarske kategorije. Raziskave več avtorjev (Kinney 1971, Collins 1976, Chen in Zhang 2002, povzeto po Hollie in drugi 2007, 11) so namreč nakazale, da se natančnost napovedi prihodnjih dobičkov podjetja (skupine) zaradi dodatnega poročanja o (po) odsekih pomembno izboljšuje v primerjavi z natančnostjo napovedi prihodnjih dobičkov podjetja (skupine) le ob poročanju na ravni podjetja.

»[Informacije o (po) odsekih delovanja podjetja (skupine)] so ključen, pomemben, osnovni, nepogrešljiv in neposredno povezan del procesa proučevanja investicije,« je leta 1993 zapisal AIMR kot eno izmed sklepnih misli svoje raziskave o računovodskem poročanju v devetdesetih letih in naprej (*Financial Reporting in the 1990s and Beyond*) (AIMR 1993, povzeto po McConnell in Pacter 1995, 2). Ali, kot je leta 1994 v svojem poročilu raziskave o izboljšanju računovodskega poročanja (*Improving Business Reporting – A Customer Focus*) zapisala Posebna komisija za računovodsko poročanje (*Special Committee on Financial Reporting*) pri Ameriškem inštitutu pooblaščenih revizorjev (*American Institute of Certified Public Accountants, AICPA*), so »[...] za uporabnike računovodskih izkazov in razkritij pri proučevanju podjetja (skupine), ki deluje na več področjih, računovodske informacije o (po) poslovnih odsekih tako pomembne kot informacije o podjetju (skupini) kot celoti« (SFAS 131.49). Uporabniki morajo namreč (s)poznati in razumeti, kako in ali se več različnih delov (odsekov, opomba pisca naloge) istega kompleksnega podjetja (skupine) obnaša gospodarno, kajti en sam »slab del (odsek, opomba pisca naloge) podjetja v celotni skupini je analogen poškodovanemu (gnilemu) delu sadja, ki ima potencial, da se razširi na celoto« (AIMR 1993, povzeto po Hann in Lu 2007, 2). Tudi če v podjetju (skupini) ni slabih odsekov, bodo imeli med seboj različni odseki možnost ustvarjati neenake in neprimerljive donose in denarne tokove, na katere so vezana v vseh pogledih različna tveganja, kar ima za posledico različne in vsakemu odseku ustrezne edinstvene vrednosti (AIMR 1993, povzeto po Paul in Lergay 2005, 306). In, kot ugotavlja AIMR (1993, povzeto po Paul in Lergay 2005, 306), brez podrobnih informacij o (po) odsekih »ni mogoče najti razumnega načina, kako napovedati končne vrednosti, čas ali tveganja, povezana s celotnimi prihodnjimi donosi in denarnimi tokovi podjetja (skupine).«¹⁸⁷

Glede na obravnavan pomen razkritij o (po) odsekih za uporabnike računovodskih izkazov se je ureditev računovodskega poročanja o (po) odsekih za le-te pokazala kot uporabna, s čimer sta bila tudi standarda (SFAS 14 in MRS 14), ki sta to področje urejala, uporabna. Kljub temu pa se je praksa podjetij (skupin) pri poročanju o (po) odsekih pokazala kot

¹⁸⁷ Podobne ugotovitve, ki so poudarjale pomen poročanja o (po) odsekih, so v začetku devetdesetih let 20. stoletja podala še številna druga mednarodna in nacionalna združenja ter organizacije, na primer: Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD*), Mednarodno združenje nadzornikov trga vrednostnih papirjev (*International Organization of Securities Commissions, IOSCO*), Evropsko združenje analitikov (*European Analysts Group*), Medvladna delovna skupina strokovnjakov za mednarodne računovodske standarde in poročanje pri Združenih narodih (*Intergovernmental Working Group of Experts on International Standards of Accounting and Reporting, UN ISAR*) in tako naprej.

neprimerna oziroma nepopolna, s čimer sta bila tudi standarda z vidika uporabnikov računovodskih izkazov neprimerna oziroma nepopolna, saj se je pokazal problem premalo razkritih odsekov, njihovega neustreznega oblikovanja, premalo podrobnih razkritij, nekonsistentnosti ... V prvi polovici zadnjega desetletja 20. stoletja sta zato v razmeroma kratkem obdobju tako FASB kot IASC na podlagi zaznanih problemov s prakso poročanja o (po) odsekih, pomena poročanja o (po) odsekih in zahtev uporabnikov začela pripravljati prenovljena standarda poročanja o (po) odsekih. Vsi ti dejavniki so vplivali na spremembo dojemanja samega pojmovanja poročanja o (po) odsekih od trenutka, ko so bili uvedeni prvi standardi in druga pravila, ki so urejali področje poročanja o (po) odsekih: »industrijski način« opredelitve odsekov in priprave informacij o (po) odsekih glede na industrijsko umestitev vrste izdelkov in storitev ter zemljepisno območje delovanja podjetja (skupine), kjer so bile informacije o prihodkih, dobičkih, sredstvih ali celo zaposlenosti pomembne¹⁸⁸ glede na države, v katerih so bile večje proizvodne in/ali prodajne aktivnosti podjetja (skupine), je nadomestil nov, drugačen koncept. Za uporabnike računovodskih izkazov je praviloma pomembno, da lahko presojujejo podjetje (skupino) kot enovito celoto in razumejo njegovo preteklo delovanje, kar pa je najbolje dosegljivo prek razumevanja vseh pomembnih posameznih odsekov podjetja (skupine), vključno s posameznimi vrstami tveganj in donosov, ki so lastni posameznemu odseku podjetja (skupine) (Epstein in Jermakowicz 2008, 777; Paul in Largay 2005, 304). Vodstva podjetij (skupin) naj bi pri prepoznavanju in opredelitvi odsekov, ki imajo različna tveganja in odsekom lastne donose, tako uporabila njim razpoložljive notranje podatke iz njihovega notranjega (računovodskega) sistema poročanja, na podlagi katerih sprejemajo odločitve o svojem delovanju (Epstein in Jermakowicz 2008, 777). Ta tako imenovani »poslovodni način«¹⁸⁹ (tudi poslovodni pristop; *management approach*, *management congruent approach*) opredelitve odsekov naj bi uporabnikom računovodskih izkazov omogočil, da vidijo celotno podjetje (skupino) in odseke tega podjetja (skupine) skozi »oči vodstva podjetja (skupine)« oziroma da se uporabniki lahko postavijo v »čevlje vodstva podjetja (skupine)«. Glede na spekter možnih opredelitev odsekov na podlagi industrijskega načina v SFAS 14 in MRS 14, kjer so vodstva podjetij (skupin) opredelila odseke na podlagi industrijskega sektorja, v katerem so podjetja (skupine) delovala, ter zemljepisnega območja delovanja, pri čemer ena in druga opredelitev praviloma ni odražala ustreznih tveganj in donosov, s katerimi se je srečevalo podjetje (skupina), se s poslovodnim načinom (tudi formalno) daje vodstvu podjetij (skupin) večja fleksibilnost pri opredelitvi odsekov, pri čemer pa naj bi ti odražali različne vrste tveganj in donosov, ki jih zazna vodstvo podjetja (skupine). Slednja opredelitev odsekov je za uporabnike računovodskih izkazov praviloma uporabnejša od predhodne, saj realneje razkrije pogled vodstva podjetja (skupine) na njegovo (njeno) delovanje.

¹⁸⁸ Pomanjkljivost prvih standardov je bila med drugim tudi, da pojem pomembnost ni bil opredeljen v standardih (Epstein in Jermakowicz 2008, 777).

¹⁸⁹ Angleški izraz *management approach* se v slovenski literaturi pogosto prevaja kot poslovodni pristop. Sicer se angleški izraz *approach* v slovenščino lahko prevede kot pristop, vendar je glede na samo vsebino, na katero se ta izraz navezuje, primernejši prevod s slovenskim izrazom način, saj le ta glede na eno izmed opredelitev v SSKJ pomeni tisto, »kar opredeljuje, označuje dejanje, ravnanje, mišljenje glede na potek, uresničevanje« (SAZU in drugi 2000, 593). Tako besedna zveza »poslovodni način poročanja o (po) odsekih« v primerjavi z besedno zvezo »poslovodni pristop k poročanju o (po) odsekih« nedvoumno nakazuje, da gre v povezavi s poročanjem podjetja (skupine) o (po) odsekih za vnaprej opredeljen sklop miselnih zasnov, pravil, usmeritev, aktivnosti in ravnanj podjetja (skupine).

8.3.4.1 MRS 14 (Spremenjen) – Poročanje po odsekih

IASC je predlog prenovljenega MRS 14 objavil leta 1995, standard pa je bil z enako oznako MRS 14 (odslej MRS 14(R)¹⁹⁰), vendar s spremenjenim naslovom: Poročanje po odsekih (*Segment Reporting*), sprejet leta 1997 in veljaven od sredine leta 1998 naprej. MRS 14(R) je od podjetij (skupin) zahteval, da so se pri opredelitvi odsekov (*business segments*¹⁹¹) opirala(e) na notranjo organizacijsko in upravljavsko (poslovodno) strukturo ter sistem notranjega računovodskega poročanja ključnemu vodstvenemu osebju (glejte MRS 14(R).27), vendar pa so podjetja (skupine) morala(e) hkrati upoštevati osnovno predpostavko standarda, da izvira prevladujoči vir tveganj in donosov posameznega odseka podjetij (skupin) večinoma ali iz vrste različnih izdelkov (proizvodov) in storitev ali z zemljepisnega območja, kjer podjetje (skupina) deluje (glejte MRS 14(R).26). Zaradi slednjega se po MRS 14(R) odseki podjetja (skupine) predstavljajo na podlagi različne vrste izdelkov in storitev podjetja (skupine) (področni odsek; *business segment*) ter različnih zemljepisnih območij, kjer podjetje (skupina) deluje (območni odsek; *geographical segment*).¹⁹² Notranja organizacijska in upravljavsko (poslovodna) struktura ter sistem notranjega računovodskega poročanja vodstvenemu osebju torej po MRS 14(R) služi le kot izhodišče za opredelitev odsekov. Zahteva po razkritju področnih in območnih odsekov ima za posledico, da se mora podjetje (skupina), če odseki podjetja (skupine) ne temeljijo na opredelitvah za območni ali področni odsek, pri opredelitvi odsekov, o katerih poroča, opreti na nižjo raven notranje organizacijske razčlenjenosti na odseke, in sicer na raven, ki temelji na opredelitvah za območni ali področni odsek ter omogoča opredelitev in razkritje odsekov v skladu z osnovno predpostavko standarda (glejte MRS 14(R).32). Kljub uvedbi zahteve po dovoljenem poročanju (le) področnih in območnih odsekov naj bi takšen prilagojen (modificiran) »poslovodni način« zagotovil, da so odseki na neki ravni v sistemu notranjega računovodskega poročanja ključnemu vodstvenemu osebju in v sistemu zunanjega računovodskega poročanja podjetja (skupine) enaki. Če odseki na nobeni ravni v podjetju (skupini) niso enaki, mora vodstvo podjetja (skupine) v tem primeru za namen zunanjega poročanja in zadostitve zahtevam MRS 14(R) vzpostaviti vzporedni sistem računovodskega poročanja o (po) odsekih, kjer so odseki opredeljeni na podlagi izdelkov in storitev ter zemljepisnega območja delovanja podjetja (skupine). V prvem primeru, ko obstaja na določeni ravni enakost, je za podjetje (skupino) nedvoumno breme priprave informacij po odsekih manjše kot v drugem primeru, ko ni enakosti na nobeni ravni v podjetju (skupini).

¹⁹⁰ Za namen razlikovanja med izvirnim MRS 14 iz leta 1981 in prenovljenim MRS 14 iz leta 1997 uporabljamo v tej nalogi za prenovljen MRS 14 iz leta 1997 oznako MRS 14(R).

¹⁹¹ IASC je v prenovljenem MRS 14(R) angleško poimenovanje za odsek *industry segment* nadomestil z *business segment*, kar naj bi odražalo tudi temeljno spremembo, kako podjetje po MRS 14(R) v primerjavi z izvirnim MRS 14 opredeli odsek, o katerem poroča (McConnell in Pacter 1995, 5). Več o opredelitvi odseka v nadaljevanju poglavja.

¹⁹² Slovenski računovodski standardi iz leta 2006 (odslej SRS (2006)) so v svojo ureditev v omejenem obsegu prevzeli ureditev MRS 14(R) kot del različnih standardov, in ne samostojnega standarda, ki ureja področje poročanja o (po) odsekih. Prav tako tudi slovenski zakon o gospodarskih družbah (odslej ZGD-1) v 14. točki (opomba: pred novelo ZGD-1B je bila to 12. točka) 1. odstavka 69. člena vsebuje določbe o zahtevanih podrobnih razkritjih čistih prihodkov od prodaje, kot so opredeljeni s SRS (2006), po »posameznih področjih poslovanja podjetja oziroma po posameznih zemljepisnih trgih«. Več in podrobneje o tem glejte poglavje 2.2 na strani 12.

Izhodiščno mnenje IASC pri uveljavitvi modificiranega poslovnega načina poročanja o (po) odsekih je bilo, da ta v tej obliki zagotavlja za uporabnike računovodskih izkazov neko zadovoljivo raven varnosti (*safety net, a management approach with risk-and-reward safety net*) v primeru, da popolnoma poslovodni način ne bi zagotovil uporabnih informacij o (po) odsekih (Paul in Largay 2005, 304). Takšen prilagojen poslovodni način torej zagotavlja, da razkriti »portfelj« odsekov odraža spekter raznovrstnih aktivnosti podjetja (skupine). Hkrati je standard dodatno omejil možnost združevanja: 1) različnih vrst izdelkov in storitev, ki se pomembno razlikujejo po tveganjih in donosih, v isti področni odsek (glejte MRS 14(R).11); ter 2) različnih območij delovanja podjetja (skupine), ki se pomembno razlikujejo po tveganjih in donosih, v isti območni odsek (glejte MRS 14(R).12), kar zagotavlja, da je v odsek možno združiti le izdelke in storitve oziroma zemljepisna območja delovanja z enakimi tveganji in donosi. S temi opredelitvami je bilo podjetjem (skupinam) onemogočeno, da bi se lahko izognila(e) poročanju o (po) odsekih tako, da bi oblikovala(e) le en odsek, kot je bilo to mogoče po MRS 14 (McConnell in Pacter 1995, 5). Vse te zahteve naj bi za informacije o (po) odsekih, ki so pripravljene v skladu z MRS 14(R), zagotavljale večjo primerljivost odsekov podjetja (skupine) znotraj podjetja pa tudi večjo primerljivost med odseki različnih podjetij (skupin) znotraj istega gospodarskega sektorja (glejte na primer MRS 14(R).30).

Po MRS 14(R) zahtevana predstavitev področnih in območnih odsekov podjetja (skupine) pomeni obveznost dvojne predstavitve podatkov o (po) odsekih (*two-tier segment reporting*), pri čemer je ena vrsta odsekov opredeljena kot primarna in druga vrsta odsekov kot sekundarna. Katera je primarna (temeljna; *primary*) in katera sekundarna (dodatna; *secondary*), je odvisno od tega, kako vodstvo podjetja (skupine) sprejema odločitve, ki se kažejo v zaznanih tveganjih in donosih posameznih odsekov podjetja (skupine) s strani vodstva podjetja (skupine) (Epstein in Jermakowicz 2008, 773; Paul in Largay 2005, 304). Obseg razkritij v izvornem MRS 14 je bil za obe vrsti odsekov enak, po MRS 14(R) veljajo za primarno opredeljene odseke vse zahteve standarda, za sekundarno opredeljene odseke pa se zahteva razkritje manjšega obsega informacij (glejte MRS 14(R).IN5). Se pa obseg in podrobnost predvidenih razkritij za posamezen odsek v MRS 14(R) v primerjavi z MRS 14 pomembno poveča¹⁹³ (McConnell in Pacter 1995, 5; Street in Nichols 2002, 91; Prather-Kinsey in Meek 2004, 214). To pomeni, da so podjetja (skupine) praviloma z MRS 14(R) morala(e) razkriti predhodno prikrita informacije o (po) odsekih, med drugim tudi o samih strategijah podjetja (skupin) po odsekih (Berger in Hann 2003, 163), kar še posebej vpliva na to, kako vrednotijo podjetje (skupino) uporabniki računovodskih izkazov, in na samo obnašanje vodstva podjetja (skupine).

Razkritja o (po) odsekih, ki so v celoti del računovodskih izkazov, ki so pripravljene v skladu z MSRP, so, čeprav so priporočljiva za vsa podjetja, ki pripravljajo računovodske izkaze po MSRP, obvezna le za podjetja, s katerih vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu vrednostnih papirjev ali pa so v procesu izdaje takšnih vrednostnih

¹⁹³ Po MRS 14(R) morajo podjetja (skupine) razkriti te informacije za primarno opredeljene odseke: prihodek, poslovni izid, uporabljena sredstva odseka, obveznosti, nabavno vrednost pridobljenih dolgoročnih sredstev, znesek amortizacije in oslabitev, druge nedenarne odhodke razen amortizacije in delež v dobičku pridruženega podjetja, ki se obračunava po kapitalski metodi, delež v dobičku skupnega podviga, ki se obračunava po kapitalski metodi, ali delež v dobičku druge naložbe, ki se obračunava po kapitalski metodi. Poleg slednjega je treba razkriti osnovo za določanje (transfernih) cen pri poslovanju med odseki podjetja (skupine). Več o tem glejte MRS 14(R).IN10 in Prather-Kinsey in Meek (2004).

papirjev (Epstein in Jermakowicz 2008, 773; glejte tudi MRS 14(R).3). V primerjavi z izvirnim MRS 14 se je obseg (krog) podjetij, zavezanih poročanju o (po) odsekih, razširil na podjetja, ki so v procesu izdajanja vrednostnih papierjev. Hkrati pa se je obseg podjetij tudi zožil, in sicer razkritij o (po) odsekih ni več treba pripravljati gospodarsko pomembnim podjetjem (*other economically significant entities*). Slednji pojem v standardih namreč ni bil dovolj dobro opredeljen, zaradi česar so se v praksi pojavljale težave, saj se je predpostavljalo, da morajo MRS 14 uporabljati vse poslovne organizacije (*business organizations*) razen majhnih, lokalno usmerjenih in neraznovrstnih podjetij (Epstein in Jermakowicz 2008, 776).

Kritika izvirnega MRS 14 je bila tudi nedorečenost, ali morajo biti informacije o (po) odsekih pripravljene z uporabo usmeritev za pripravljanje računovodskih izkazov, sprejetih na ravni podjetja ali skupine. Po MRS 14(R) morajo biti informacije o (po) odsekih pripravljene na osnovi enakih z MSRP skladnih računovodskih usmeritev za pripravljanje računovodskih izkazov skupine podjetij ali samostojnega podjetja (MRS 14(R).IN5). Poleg slednjega so se v MRS 14(R) na novo v primerjavi s predhodnikom pojavila še: 1) nekatera količinska (kvantitativna) merila, katerih izpolnitev pomeni, da mora podjetje (skupina) razkriti dodatne odseke (na primer zahteva po razkritju odsekov, ki skupaj zajemajo vsaj 75 % celotnih prihodkov podjetja (skupine), zahteva po razkritju odsekov, ki zajemajo vsaj 10 % celotnega prihodka od prodaje v podjetju (skupini) ...); 2) obveznost prenovljenega prikaza (*restatement*) računovodskih informacij o (po) odsekih preteklih obdobj, če je prišlo do pomembnih sprememb v računovodskih usmeritvah odsekov (razen če ta preračun ni izvedljiv); 3) natančna opredelitev posameznih gospodarskih kategorij odseka, kot so prihodki, odhodki, poslovni izid, sredstva in obveznosti do virov sredstev odseka; in 4) zahteva po enakem poročanju tako na ravni posameznega odseka kot na ravni podjetja kot celote (načelo simetričnosti, načelo somerja; *symmetry requirement*). Kakršnakoli izjema, ki bi dovoljevala, da vodstvo podjetja (skupine) ne razkrije odseka, ker bi takšno razkritje odseka lahko imelo za podjetje (skupino) škodljive posledice, po MRS 14(R) ni bila predvidena.

Po več raziskavah (glejte na primer Birt in drugi (2007), Street in Nichols (2002) ter Prather-Kinsey in Meek (2004)) je imel prenovljeni standard poročanja o (po) odsekih v primerjavi s predhodnim MRS 14 pomembne spremembe pri samem poročanju o (po) odsekih pri podjetjih (skupinah), še posebej glede načina, kako podjetja (skupine) razkrivajo informacije o (po) odsekih. Med drugim je MRS 14(R) povečal število odsekov, o katerih se poroča (predvsem za podjetja (skupine), ki so predhodno imela(e) opredeljen le en odsek), število razkritih informacij po primarnih odsekih, deloma tudi po sekundarnih odsekih in tudi poročanje v letnih poročilih je bilo bolj koherentno, medtem ko je v preteklosti veljalo, da so zaradi pomanjkanja usmeritev v MRS 14 podjetja (skupine) poročala(e) nekoherentno (Street in Nichols 2002, 111; Prather-Kinsey in Meek 2004, 229; Birt in drugi 2007, 66–65). Kljub pozitivnim učinkom prenovljenega MRS 14(R) pa so kritiki opozorili na nekatere slabosti, na primer: 1) po odsekih med sredstvi in obveznostmi ni treba razkriti informacij o: i) sredstvih oziroma obveznostih, ki so povezane z obrestmi, ali ii) obveznostih oziroma terjatvah iz davka od dobička; 2) proces preračuna (uskladitev) je opredeljen tako, da je možno, da posamezne postavke na ravni odseka in ravni podjetja (skupine) niso vedno popolne in popolnoma natančne; 3) standard dopušča, da podjetje (skupina) ne opredeli in razporedi določenega poslovanja podjetja (skupine) na odseke, čeprav bi takšna razporeditev povečala razumevanje za uporabnike računovodskih izkazov.

8.3.4.2 SFAS 131 – Razkritja o odsekih podjetja in drugih povezanih informacij

Tako kot IASC je tudi FASB v prvi polovici devetdesetih let 20. stoletja zaradi zaznanih problemov s prakso poročanja o (po) odsekih, samega pomena poročanja o (po) odsekih in zahtev uporabnikov računovodskih izkazov začel proces prenove takrat veljavne ureditve poročanja o (po) odsekih (to je prenovo oziroma nadomestitev SFAS 14). Ker je v enakem obdobju potekal enak projekt ureditve poročanja o (po) odsekih tudi v Kanadi, sta moči pri razvoju in ureditvi poročanja o (po) odsekih v letu 1993 združila FASB in Odbor za računovodske standarde (odslej AcSB; *Accounting Standards Board, AcSB*) pri Kanadskem inštitutu računovodskih strokovnjakov (*Canadian Institute of Chartered Accountants, CICA*) s kasneje postavljenim končnim ciljem, da bo ob zaključku projekta in končni uveljavitvi standardov, ki urejajo računovodsko poročanje o (po) odsekih, le-to enako urejeno tako v Združenih državah Amerike kot v Kanadi. Posledica raziskav, ki so bile izvedene pred izvedbo skupnega projekta, in tudi nadaljnjih skupnih raziskav, ki sta jih izvedla odbora, je bil v Združenih državah Amerike leta 1996 objavljen predlog popolnoma novega standarda, ki ureja računovodsko poročanje o (po) odsekih. Nov standard SFAS 131 – Razkritja o odsekih podjetja in drugih povezanih informacij (*Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information*) je bil sprejet¹⁹⁴ leta 1997 in velja od 15. decembra 1997 naprej. Še naprej pa so poleg SFAS 131 ostala v veljavi nekatera druga pojasnila oziroma pravila različnih teles FASB (FTB¹⁹⁵ in EITF¹⁹⁶), ki urejajo področje računovodskega poročanja o (po) odsekih.¹⁹⁷ Tekom leta 2009 pri

¹⁹⁴ SFAS 131 nadomešča poleg SFAS 14 – Računovodsko poročanje po odsekih podjetja (*Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise*) iz leta 1976 še: 1) SFAS 18 – Računovodsko poročanje po odsekih podjetja: Medletni računovodski izkazi (*Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise: Interim Financial Statements – an Amendment of FASB Statement No. 14*) iz leta 1977; 2) SFAS 21 – Izključitev poročanja dobička na delnico in informacij o (po) odsekih za nejavna podjetja (*Suspension of the Reporting of Earnings per Share and Segment Information by Nonpublic Enterprises – an Amendment of APB Opinion No. 15 and FASB Statement No. 14*) iz leta 1978; 3) SFAS 24 – Poročanje informacij o (po) odsekih v računovodskih izkazih, ki so predstavljeni v letnem poročilu drugega podjetja (*Reporting Segment Information in Financial Statements That Are Presented in Another Enterprise's Financial Report – an Amendment of FASB Statement No. 14*) iz leta 1978; ter 4) SFAS 30 – Razkritja informacij o večjih odjemalcih (*Disclosure of Information about Major Customers – an Amendment of FASB Statement No. 14*) iz leta 1979.

¹⁹⁵ FTB – *FASB Technical Bulletins*. FASB je med letoma 1979 in 2001 objavljala usmeritve, ki niso bile do takrat del veljavnih standardov, če so bile možne situacije, ki po posameznem standardu niso bile predvidene, in je uporaba teh usmeritev zahtevala drugačno uporabo pravil, kot je bilo zamišljeno v standardu.

¹⁹⁶ EITF – *Emerging Issues Task Force*. Gre za delovno skupino pri FASB za nastala vprašanja, ki deluje od leta 1984, z osnovnim namenom odpravljati (reševati) aktualne ali/in problematične teme, povezane z računovodenjem in uporabo standardov v Združenih državah Amerike, ki bi jih bilo v kasnejših obdobjih zaradi napačnega razumevanja ter uporabe in posledično uveljavitve težko ali nemogoče odpraviti.

¹⁹⁷ Drugi dopolnilni viri, ki so poleg SFAS 131 veljavni in se njihova vsebina neposredno nanaša na računovodsko poročanje o (po) odsekih, so: 1) FTB 79-4 – Poročanje po odsekih aktivnosti podjetja v Portoriku (*Segment Reporting of Puerto Rican Operations*) iz leta 1979, 2) FTB 79-5 – Pomen pojma 'odjemalec', kot se uporablja v zdravstvenih ustanovah, ki uporabljajo SFAS 14 (*Meaning of the Term "Customer" as It Applies to Health Care Facilities under FASB Statement No. 14*) iz leta 1979, 3) EITF 04-10 – Opredelitev dopustitve združevanja poslovnih odsekov, ki ne izpolnjujejo količinskih meril (*Determining Whether to Aggregate Operating Segments That Do Not Meet the Quantitative Thresholds*) iz leta 2004; in 4) EITF D-70 – Vprašanja povezana z izvedbo (uvedbo) SFAS 131 (*Questions Related to the Implementation of FASB Statement No. 131*).

spremembi sistema označevanja US GAAP (*FASB Accounting Standards Codification*), ki se uporablja pri pripravljanju računovodskih izkazov družb od 15. septembra 2009 naprej, je SFAS 131 ostal nespremenjen, je pa prejel novo oznako ASC 280 – Poročanje o odsekih (*Accounting Standards Codification 280 – Segment Reporting*).¹⁹⁸

Zaradi že predstavljenih problemov v praksi, med drugim same opredelitve poslovnega odseka, in drugih težav, povezanih s SFAS 14¹⁹⁹, ta uporabnikom računovodskih izkazov podjetij (skupin) ni omogočal, da lahko ti na primeren način presoajo podjetje kot enovito celoto in na primeren način razumejo preteklo delovanje podjetja, kar bi jim izboljšalo možnosti za ocenitev prihodnjih možnih (čistih) donosov, možnih (čistih) denarnih tokov podjetja (skupine) ..., sta se odbora (FASB in AcSB) odločila za opustitev industrijskega načina k opredelitvi odsekov. Na podlagi opravljenih raziskav sta sprejela odločitev, da je za uporabnike najprimernejša in najuporabnejša predstavitev odsekov podjetja (skupine), kot jih prepozna in opredeli vodstvo podjetja (skupine) na podlagi razpoložljivih notranjih podatkov iz notranjega sistema računovodskega poročanja. Pri postavitvi uporabnikov v »čevlje vodstva podjetja (skupine)« se je implicitno predpostavljalo, da vodstva podjetij (skupin) praviloma opredelijo odseke tako, da so v okviru posameznega odseka združene različne vrste tveganj in donosov, ki so lastne (le) temu odseku podjetja (skupine). Ključne usmeritve urejanja področja poročanja o (po) odsekih so nakazovale, da bo osnova v SFAS 131 čisti (popolni) poslovodni način, saj so bile značilnosti izhodiščnih usmeritev (glejte SFAS 131.51):

- predstavljene informacije o (po) odsekih bodo povezane z notranjo organizacijsko strukturo podjetja, kar pomeni predstavitev po divizijah, oddelkih, odvisnih družbah ali drugih notranjih enotah, ki jih glavni nosilec poslovnih odločitev v podjetju (skupini) upošteva pri sprejemanju svojih odločitev in ocenjevanju uspešnosti poslovanja podjetja (skupine);
- posebne postavke bodo razporejene na posamezne odseke le, če bodo te del poročil, ki jih uporablja glavni nosilec poslovnih odločitev za oceno uspešnosti poslovanja odseka; in
- računovodske usmeritve, uporabljene za pripravo podrobnih računovodskih informacij, bodo enake tistim v poročilih, ki jih glavni nosilec poslovnih odločitev uporablja za razporeditev virov in oceno uspešnosti poslovanja posameznih odsekov.

SFAS 131 tako od podjetij (skupin) zahteva, da se ta (te) pri opredelitvi odsekov opirajo na notranjo organizacijsko in upravljavsko (poslovodno) strukturo ter sistem notranjega računovodskega poročanja ključnemu vodstvenemu osebju. Na podlagi upoštevanja slednjega lahko podjetja (skupine) opredelijo poslovni odsek (*operating segment*), ne da bi bila za to potrebna kot osnova – tako kot v MRS 14(R) – vrsta izdelkov in storitev ali zemljepisno območje delovanja podjetja (skupine), ampak mora takšen odsek imeti (le) tri značilnosti (glejte SFAS 131.10):

- vključen mora biti v poslovne aktivnosti podjetja (skupine), ki omogočajo ustvarjanje prihodkov, v povezavi s katerimi se bodo pojavili odhodki;

¹⁹⁸ V nalogi za računovodski standard, ki v Z.D.A. ureja področje razkrivanja informacij o odsekih, uporabljamo prvotno oznako standarda SFAS 131 in ne ASC 280. Razlog je v dejstvu, da preimenovanje standarda iz SFAS 131 v ASC 280 pri spremembi sistema označevanja US GAAP ni vplivalo na vsebino (vsebinski del teksta) standarda. Prav tako velja dodati, da nam ni bil na voljo (razpoložljiv) ASC 280 (veljaven v letu 2011).

¹⁹⁹ Več o tem glejte v poglavju 8.3.3.1 na strani 82.

- na voljo morajo biti samostojne (ločene) računovodske informacije; in
- poslovni izid odseka mora redno preverjati glavni nosilec poslovnih odločitev, da lahko sprejme odločitev o razporeditvi virov in oceni poslovno uspešnost odseka.

Tako zasnovan način opredeljevanju odsekov daje vodstvom podjetij (skupin) popolno fleksibilnost pri odločitvi, kako opredeliti odsek, zato so odseki lahko opredeljeni zelo različno: glede na vrsto izdelkov in storitev, zemljepisno območje delovanja, pravno obliko delovanja podjetja, vrsto odjemalcev (kupcev) ... (Epstein in drugi 2007, 1034). Način oblikovanja odseka, kot je uveljavljen v SFAS 131, torej dopušča, da so lahko v okviru posameznega odseka združeni enaki ali (tudi) neenaki izdelki in storitve, če se ta odsek tako razkrije za namen zunanega poročanja. Pri tem je edina zahteva SFAS 131, da je ta odsek enako opredeljen tudi za namen notranjega poročanja nosilcu poslovnih odločitev v podjetju (skupini) (Maines in drugi 1997, 3). Takšna usmeritev je za uporabnike razkritij o (po) odsekih najbližje dejanskemu pogledu vodstva podjetja (skupine) na delovanje podjetja (skupine) po odsekih. MRS 14(R) takšne usmeritve ne dopušča zaradi odločitve o zagotavljanju primerljivosti odsekov znotraj podjetja (skupine) in zagotavljanju primerljivosti med odseki različnih podjetij (skupin) znotraj istega gospodarskega sektorja. Odseki so zaradi zahteve standarda enaki v sistemu notranjega računovodskega poročanja ključnemu vodstvenemu osebju in sistemu zunanega poročanja podjetja (skupine), tako da v nobenem primeru ni potrebna vzpostavitev vzporednega sistema računovodskega poročanja o (po) odsekih, da bi podjetje (skupina) zadostilo(a) zahtevam SFAS 131, kot je bilo v nekaterih primerih potrebno pod MRS 14(R). Zaradi te zahteve in same opredelitve odseka je kar 86 % podjetij iz pretežno proizvodnih sektorjev, ki so odgovorila na predlog SFAS 131, nasprotovalo SFAS 131, kajti po mnenju teh podjetij je SFAS 131 v primerjavi s predhodnim SFAS 14 manj fleksibilen zaradi uveljavitve poslovnega načina k oblikovanju odsekov (Ettredge in drugi 2002, 94). Ta podjetja so namreč pričakovala, da bodo morala razkriti več odsekov in še podrobnejše podatke o (po) odsekih. In četudi ta podjetja niso pričakovala povečanja obsega odsekov, so menila, da bodo podjetja (skupine) zaradi predvidenih zahtev standarda morala(e) razkriti takšne informacije o (po) odsekih, na podlagi katerih se bo njihov konkurenčni položaj v primerjavi s konkurenti, kupci, dobavitelji in drugimi poslabšal. Kljub vsemu velja, da je zaradi obstoja zahteve enakosti sistema notranjega in zunanega računovodskega poročanja o (po) odsekih za podjetje (skupino) breme priprave informacij bistveno nižje, kot bi bilo, če bi bilo potrebno pripravljati informacije o (po) odsekih samo za namen zunanega poročanja.

SFAS 131 v primerjavi z MRS 14(R) ne vsebuje zahteve, da morajo odseki temeljiti na vrstah izdelkov in storitev ter zemljepisnem območju delovanja podjetja, in s tem tudi ne zahteve, da mora podjetje (skupina) opredeliti, katera osnova je primarna in katera sekundarna.²⁰⁰ Tudi v primerjavi s SFAS 14, ki je zahteval razkritja tako po odsekih industrijsko umeščenih vrst izdelkov in storitev kot tudi po odsekih, na zemljepisnem območju katerih je podjetje (skupina) delovalo(a), SFAS 131 ne vsebuje zahteve, da morajo odseki temeljiti na tej osnovi. Kljub temu pa so informacije, oblikovane na tej osnovi, za uporabnike računovodskih izkazov uporabne (glejte SFAS 131.76). Da bi bile te uporabnikom zagotovljene, SFAS 131 v primerjavi s SFAS 14 vključuje zahtevo, da mora podjetje (skupina) za podjetje kot celoto – ne glede na to, ali ima podjetje (skupine)

²⁰⁰ Kljub temu je FASB v SFAS 131 za podjetja (skupine), katerih razčlenitev odsekov ni utemeljena ne na vrsti izdelkov in storitev ne na zemljepisnem območju delovanja podjetja (skupine), predpisal, da v tem primeru razčlenijo odseke na podlagi vrste izdelkov in storitev (glejte SFAS 131.15).

opredeljen le en poslovni odsek – razkriti dodatne informacije (*enterprise-wide disclosures*) o izdelkih in storitvah ter delovanju podjetja (skupine) na različnih zemljepisnih območjih, če opredelitev odsekov podjetja (skupine) ne temelji na izdelkih in storitvah ali zemljepisnem območju delovanja podjetja (skupine). V primerjavi s SFAS 14 je SFAS 131 ohranil zahtevo po razkritju dejstva, ali se v podjetju (skupini) pojavljajo pomembni odjemalci, ki so praviloma hkrati tudi kupci (najmanj 10 % celotnih prihodkov podjetja (skupine)).

Ena izmed slabosti SFAS 14 je bila, da je dovoljeval, da so podjetja (skupine) združevala(e) odseke, ki so bili pomembni in so imeli različne značilnosti (SFAS 131.74). Fleksibilnost vodstva podjetij (skupin) pri združevanju odsekov je v SFAS 131 zato omejena, kajti (le) tako je mogoče zagotoviti za uporabnike računovodskih izkazov uporabne informacije o (po) odsekih. Tako je po SFAS 131 mogoče združiti odseke le v primeru, če izpolnjujejo vse pogoje, ki jih predvideva standard: 1) enakost dolgoročnih ekonomskih značilnosti odsekov; 2) enakost vrste izdelkov in storitev; 3) enakost vrste odjemalcev izdelkov in storitev; 4) enakost vrste proizvodnega procesa; 5) enakost uporabljenih načinov za distribuiranje izdelkov in storitev; 6) če je mogoče, enakost narave zakonodajnega okolja; in najpomembnejše 7) združevanje odsekov je dovoljeno le v primeru, če združitev odsekov poveča razumevanje informacij o (po) odsekih za uporabnike računovodskih izkazov (glejte SFAS 131.17).

Proces opredelitve, ali lahko podjetje (skupina) združi posamezne odseke, bo za vodstva podjetij (skupin) v primerjavi z opredelitvami SFAS 14 praviloma težavnejši. Zaradi drugačne opredelitve odsekov v SFAS 131 in MRS 14(R) ter drugih razlik, ki vplivajo na samo združevanje odsekov, se tudi opredelitve glede združevanja odsekov med SFAS 131 in MRS 14(R) bistveno razlikujejo. Se pa v SFAS 131 v primerjavi s SFAS 14 niso spreminjale opredelitve glede količinskih (kvantitativnih) meril (razkritje odseka v primeru najmanj 10 % prihodkov, sredstev ali odhodkov podjetja (skupine); razkritje odsekov, dokler ni razkritih skupaj najmanj 75 % celotnih odhodkov podjetja (skupine)), ki so na objektivni način določala, katere odseke mora podjetje (skupina) nedvoumno razkriti.²⁰¹ Zaradi objektivnosti pri opredelitvi, katere odseke mora podjetje (skupina) razkriti, je ta pravila-prevzel tudi MRS 14(R). Odsek, ki ga mora podjetje (skupina) razkriti, se po SFAS 131 imenuje poročevalski odsek (odsek, o katerem se poroča; *reportable segment*).

SFAS 131 tako kot MRS 14(R) spodbuja vsa podjetja (skupine) k razkritjem informacij o (po) odsekih, ki bi lahko izboljšale (zvišale) razumevanje podjetja (skupine). Pri tem so k takšnim razkritjem zavezane javne delniške družbe (*public business enterprises, public companies*), to je podjetja²⁰² (glejte SFAS 131.9): 1) s katerih vrednostnimi papirji (katerekoli vrste) se trguje na kateremkoli organiziranem trgu vrednostnih papirjev ali 2)

²⁰¹ Ta pravila v povezavi s pravili združevanja na nek način omejujejo popoln (čisti) poslovodni način (*pure management approach*), zato je v SFAS 131 dejansko uporabljena ena izmed oblik prilagojenega (modificiranega) poslovodnega načina (*modified management approach*) (glejte SFAS 131.72). Glede na značilnosti je popoln poslovodni način dejansko lahko le teoretičen konstrukt, kajti uporabniki računovodskih izkazov bodo vedno zahtevali več razkritij, ki imajo tudi določene kontrolne (nadzorne) mehanizme nad obnašanjem vodstev podjetij (skupin). Zaradi slednjega se literatura na splošno izreka, da je v SFAS 131 uveden popoln poslovodni način, in ne njegova prilagojena oblika. V nadaljevanju naloge je zato privzeto, da je v SFAS 131 uveden popoln poslovodni način.

²⁰² Pojma podjetje seveda ni možno enačiti s pojmom gospodarska družba. Več o tem glejte v opombi številka 178 na strani 80.

katera so v procesu izdajanja takšnih vrednostih papirjev. Neprofitne organizacije (ne glede na to, ali je to javna delniška družba) in nejavna podjetja (*nonpublic enterprises*) niso zavezana k razkritjem informacij o (po) odsekih. Obseg podjetij, zvezanih poročanju o (po) odsekih, je v SFAS 131 enak kot v MRS 14(R), v primerjavi s SFAS 14 pa je prenovljeni standard SFAS 131 zavezal k poročanju o (po) odsekih tudi podjetja, ki so v procesu izdajanja vrednostnih papirjev.

Ker je v SFAS 131 uveden poslovodni način k poročanju o (po) odsekih, je zahteva, da morajo biti informacije o (po) odsekih pripravljene z uporabo usmeritev za pripravljanje računovodskih izkazov podjetja ali skupine, ki so skladne z US GAAP – kot to zahteva MRS 14(R), neprimerna, saj vodstvo podjetja (skupine) v okviru sistema notranjega računovodskega poročanja ne uporablja nujno usmeritev, ki so skladne z US GAAP. Prav tako bi takšna zahteva odprla kar nekaj računovodskih problemov, povezanih z uporabo usmeritev na ravni podjetja ali skupine kot celote in na ravni posameznih odsekov (na primer problemov, povezanih z razporejanjem skupnih stroškov, skupaj uporabljenih sredstev, obveznosti ...). Poleg slednjega v SFAS 131 v primerjavi z MRS 14(R) ni opredelitev posameznih gospodarskih kategorij odseka, kot so prihodki, odhodki, poslovni izid, sredstva in obveznosti. Zaradi poslovodnega načina je opredelitev gospodarskih kategorij odseka nesmiselna, saj je opredelitev, kaj na primer predstavlja določene prihodke, odhodke ... odseka, stvar presoje vodstva podjetja (skupine) in kakršnakoli opredelitev bi pomenila zmanjšanje fleksibilnosti vodstva podjetja (skupine) in odmik od zamišljenega popolnega poslovodnega načina, ki je bil uveden s SFAS 131 (glejte SFAS 131.89).²⁰³ So pa podjetja (skupine) zato obvezana razkriti zadostna pojasnila katerihkoli uporabljenih osnov (gospodarskih kategorij in drugih), na podlagi katerih pripravljajo informacije o (po) odsekih, kajti na podlagi slednjih lahko uporabniki računovodskih izkazov šele razumejo razkritja o (po) odsekih.²⁰⁴

V primerjavi s predhodnim SFAS 14 so se v novem SFAS 131 odpravile nekatere nedorečenosti, možna dvoumja in pomanjkljivosti predhodnega SFAS 14, in sicer: 1) kot poslovni odsek se lahko opredelijo tudi drugi deli podjetja (skupine), ki večino ali vse prihodke ustvarjajo od prodaje drugim poslovnim odsekom istega podjetja (skupine), če vodstvo podjetja (skupine) tako upravlja podjetje (skupino) in ta odsek izpolnjuje vse preostale predpostavke za opredelitev odseka (po MRS 14(R) slednje ni dopuščeno); 2) obveznost preračuna (uskladitve; *reconciliation*) informacij preteklih obdobj, če je prišlo do organizacijskih sprememb v podjetju (skupini), zaradi katerih se je spremenila sestava odsekov, in obveznost preračuna (uskladitve) informacij posameznih nižjih ravni podjetja (skupine), kjer lahko vodstvo podjetja (skupine) določi usmeritve, ki niso nujno skladne z US GAAP, na raven podjetja (skupine), katere(ga) informacije morajo biti skladne z US GAAP (razen če ta preračun ni izvedljiv); 3) zahteva po enakem poročanju na ravni posameznega odseka in na ravni podjetja (skupine) kot celote (načelo simetričnosti, načelo

²⁰³ Podjetje (skupina) lahko tako uporablja različno opredeljene gospodarske kategorije kot tudi merila po posameznih odsekih (McConnell in Pacter 1995, 5), pri čemer pa mora tako kategorije kot merila za vsak posamezen odsek opredeliti. Več o tem v nadaljevanju poglavja.

²⁰⁴ Zahteve SFAS 131 po obsežnih razkritjih informacij o (po) odsekih odražajo zahteve uporabnikov računovodskih izkazov po čim več razkritjih. Podjetja različnih gospodarskih sektorjev so nasprotovala uvedbi SFAS 131, podjetja, ki delujejo v finančnem sektorju gospodarstva, ki je povezan s trgovanjem katerihkoli vrednostnih papirjev ali upravljanjem premoženja, pa so podprla uvedbo SFAS 131 (in tudi lobirala zanj), čeprav je tudi nje standard zavezal k enakemu poročanju o (po) odsekih (Ettredge in drugi 2002, 98).

somerja); 4) pri razkritjih podjetja (skupine) o zemljepisnih območjih delovanja podjetja (skupine) mora vodstvo podjetja (skupine) razkriti informacije o posameznih pomembnih državah, državi sedeža podjetja (skupine) in vseh drugih državah skupaj (na primer pod SFAS 14 je bilo mogoče razkriti informacije po regijah); in 5) obveznost medletnega poročanja omejenega (skrčenega) obsega informacij o (po) odsekih v medletnih poročilih podjetja (skupine). Obseg razkritij o (po) odsekih v SFAS 131 je enak kot v SFAS 14, če pa so v merilo poslovne uspešnosti odseka vključene postavke, ki jih uporablja in preverja nosilec poslovnih odločitev v podjetju (skupini), je treba te izjemoma razkriti (na primer obrestni prihodki, obrestni odhodki, pomembna nedenarna sredstva ...). V primerjavi z MRS 14(R) po SFAS 131 vodstvu podjetja (skupine) ni treba razkriti gospodarskih kategorij, povezanih z obveznostmi, ki jih je mogoče pripisati posameznemu odseku podjetja (skupine). Tudi kakršnakoli izjema, ki bi dovoljevala, da vodstvo podjetja (skupine) ne razkrije odseka, ker bi razkrite informacije o (po) odseku imele za podjetje (skupino) negativen učinek, v SFAS 131 ni bila vključena.

Primerjava zasnov SFAS 131 in MRS 14(R) nakazuje, da sta si standarda v več sestavinah zelo podobna, kar je posledica tega, da se je FASB (v sodelovanju z AcSB) pri pripravi SFAS 131, ki je bil sprejet 1997, delno zgledoval tudi po predlogu MRS 14(R), ki je bil predstavljen leta 1995 (Epstein in Jermakowicz 2008, 776). Kljub enakim (zelo zbližanim) pogledom na razvoj in ureditev računovodskega poročanja o (po) odsekih in izraženim željam uporabnikov računovodskih izkazov po sodelovanju vseh odborov (FASB, AcSB, IASC), da bi dosegli poenoteno ureditev področja računovodskega poročanja o (po) odsekih, se SFAS 131 in MRS 14(R) razlikujeta že v izhodišču. Izhodišče SFAS 131 je (skoraj) popolni poslovodni način k opredelitvi odsekov in poročanju o (po) odsekih (zahteva po predstavitvi poslovnih odsekov), medtem ko je v MRS 14(R) izhodišče prilagojena (modificirana) oblika poslovodnega načina k opredelitvi odsekov in poročanju o (po) odsekih (zahteva po predstavitvi področnih odsekov in območnih odsekov). Pričakovanja (želje) uporabnikov, da bi SFAS 131 in MRS 14(R) sestavljala takšno ogrodje za pripravo razkritij o (po) odsekih, da bi bilo mogoče en sam sklop informacij o (po) odsekih uporabiti tako za zadostitev zahtev po MSRP kot zahtev po US GAAP, niso bile uresničene.

Tako ima MRS 14(R) v primerjavi s SFAS 131 natančnejše opredeljene zahteve: kaj naj bo razkrito, katero osnovo uporabiti za merjenje na primer poslovne uspešnosti posameznega odseka, kakšen obseg informacij o (po) odsekih razkriti in tako naprej. Čeprav naj bi bili MSRP usmerjeni k načelom (*principle-based standards*), je MRS 14(R) v primerjavi s SFAS 131 standard, ki daje videz več izrecno določenih pravil, ki jim mora slediti vodstvo podjetja (skupine) pri poročanju o (po) odsekih, in je prepuščena manjša možnost odločanja vodstvu podjetja (skupine) za iskanje najprimernejše rešitve v okviru standarda glede predstavitve informacij o (po) odsekih podjetja (skupine).

Kljub temu da prinaša SFAS 131 v primerjavi s predhodnim SFAS 14 pomembno spremembo poročanja o (po) odsekih, je bil SFAS 131 večkrat kritiziran in v nekaterih delih označen kot neprimeren. Tako je na primer že ob sprejetju SFAS 131 eden izmed članov FASB (James J. Leisenring), ki so leta 1997 standard potrdili, odrekel podporo delu standarda, saj je menil, da usmeritve (določbe standarda), povezane z merjenjem uspešnosti odsekov, niso primerne, da so premalo opredeljene oziroma da so nedorečene in da vodstvom podjetij (skupin) dopuščajo preveč fleksibilnosti. S tem se po njegovem

mnemu zmanjšuje raven zelene transparentnosti standarda ter primerljivost med podjetji (Hollie in drugi 2007, 8). Drugi kritiki dodajajo, da SFAS 131 ni standard, temveč je »nестandard« zaradi pomanjkanja konsistentnosti, primerljivosti in zanesljivosti (*reliability*) informacij o (po) odsekih tako znotraj podjetja kot tudi med podjetji (Berger in Hann 2003, 164; Springsteel 1998, McConnell, Pegg in Zion 1998, povzeto po Hann in Lu 2007, 5; Reason 2001, povzeto po Hollie in drugi 2007, 8). Prenizko raven konsistentnosti, primerljivosti in zanesljivosti kritiki pripisujejo

- pomanjkanju opredelitev gospodarskih kategorij odseka, še posebej poslovnega izida odseka;
- opustitvi zaveze, da morajo biti razkritja o (po) odsekih predstavljena v skladu z usmeritvami US GAAP;
- diskrecijskemu odločanju vodstva podjetja (skupine) glede razporejanja stroškov – problem subjektivnosti (lahko oportunističnega) procesa razporejanja na podlagi razumno opredeljene osnove; in nenazadnje
- možnostim vodstev podjetij (skupin), da lahko znotraj notranjega informacijskega sistema poročanja prirejajo (manipulirajo) informacije o (po) odsekih pri ocenjevanju uspešnosti poslovanja (Berger in Hann 2003, 165).

Kot primere, kjer so se te pomanjkljivosti SFAS 131 nazorno pokazale, navajajo kritiki na primer družbe Enron (*Enron, Inc.*), WorldCom (*WorldCom, Inc.*) in Vivendi (*Vivendi Universal, S.A.*), ki so dosegle želeni cilj (na primer prikritje izgube oziroma višji prikazan dobiček) z izigravanjem pravil SFAS 131.²⁰⁵ Kljub temu kritiki priznavajo, da SFAS 131 v primerjavi s SFAS 14 podjetjem (skupinam) otežuje možnost enostavnega zavajanja, in če že ni onemogočena, je vsaj otežena možnost prirejanja informacij o (po) odsekih (Paul in Largay 2005, 309).

8.3.5 Tretje obdobje: MSRP 8 – Poslovni odseki

Ko sta FASB ob podpori SEC in Upravni odbor za mednarodne računovodske standarde (odslej IASB; *International Accounting Standards Board, IASB*), ki je leta 2001 nasledil IASC, leta 2002 v Norwalku sklenila sporazum o zblíževanju US GAAP in MSRP ter povečanju in ohranjanju združljivosti obojih v smislu zmanjševanja pomembnih razlik med njimi ter usklajevanju prihodnjega razvoja, se je IASB v Sporazumu o razumevanju (*Memorandum of Understanding*) februarja 2006 zavezal, da bo v okviru kratkoročnega projekta konvergence MSRP in US GAAP do leta 2008 odpravil bistvene razlike na področju računovodskega poročanja o (po) odsekih. Eden izmed načinov, kako odpraviti

²⁰⁵ Tako je na primer v primeru Enron vodstvo podjetja (skupine) prikrilo izgube odvisnega podjetja s pomočjo izigravanja pravil poročanja o (po) odsekih, in sicer pod krinko reorganizacije notranjega organizacijskega sistema, katere namen je bil prikritje večmilijonske izgube, ki bi jo moral Enron, če ne bi izpeljal reorganizacije, razkriti. Notranja reorganizacija podjetja oziroma skupine je vplivala na opredelitev poslovnih odsekov, in sicer se je prenesel tisti del poslovanja odvisnega podjetja Enrona (družbe *Enron Energy Services*), ki je ustvarjal izgubo, na drugi odvisni podjetji (družbi *Enron Wholesale* in *Enron North America*), ki sta prikazovali več kot dovolj dobička (prav tako z nepravilno uporabo pravil o rezervah), da sta lahko prikrili velike izgube prvega odvisnega podjetja in še vedno, kot je bil želeni cilj vodstva podjetja (skupine), izpolnili zastavljene cilje Enrona (SEC 2004b; SEC 2004c; SEC 2004č). Na drug način se je na primer v podjetju Vivendi po odločitvi vodstva podjetja (skupine) zmanjšal obseg razporejenih splošnih stroškov enemu izmed njegovih odvisnih podjetij (*Universal Music Group*) samo zato, da je odvisno podjetje doseglo predhodno določen in napovedan želeni dobiček (SEC 2004a).

razlike, je med drugim proučitev pred nedavnim sprejetih standardov, pripravljenih v okviru US GAAP ali MSRP (FASB 2006, 1). Na podlagi opravljene raziskave, ki sta jo izvedla IASB in FASB, je prevladalo mnenje, da so informacije, pripravljene po SFAS 131, uporabnejše kot tiste po MRS 14(R) (KPMG 2006, 1).

Ključni razlog pri odločitvi IASB za zamenjavo MRS 14(R) je bil, da so razkritja o (po) odsekih v skladu z MRS 14(R) (izhajajo iz drobljenja postavk iz računovodskih izkazov podjetja (skupine) v posamezne odseke, ki morajo temeljiti na izdelkih in storitvah ter zemljepisnih območjih delovanja podjetja (skupine)) v primerjavi z razkritji o (po) odsekih v skladu z SFAS 131 (v ospredju so način, kako vodstvo podjetja (skupine) pojmuje podjetje (skupino), in informacije o posameznih sestavnih delih poslovanja podjetja (skupine), na podlagi katerih vodstvo podjetja (skupine) sprejema odločitve o svojem delovanju in ocenjuje uspešnost posameznih delov podjetja (skupine)) za uporabnike računovodskih izkazov manj uporabna. Dodatni razlog za zamenjavo MRS 14(R) so bili tudi izsledki različnih raziskav (Herrmann in Thomas 2000; Street in drugi 2000; Ettredge in drugi 2000; Berger in Hann 2003; Botosan in Stanford 2005; Paul in Largay 2005; Berger in Hann 2007 in tako naprej), ki so kazali, da se je s poslovnim načinom v SFAS 131: 1) povečal obseg razkritih odsekov; 2) razkrilo več informacij o (po) odsekih, med drugim so bile te tudi bolj podrobne; 3) podjetja za namen poročanja o (po) odsekih niso vzpostavljala vzporednega sistema poročanja, kar je imelo za posledico relativno manjše breme, predvsem stroške, pri pripravi informacij o (po) odsekih; 4) povečala konsistentnost obravnavanja informacij v letnih poročilih in tako naprej. IASB je na podlagi teh dejstev sprejel odločitev o uskladitvi zahtev računovodskega poročanja o (po) odsekih v MSRP z zahtevami pod US GAAP, to je SFAS 131, in je leta 2006 pripravil predlog novega standarda, ki je imel enake zahteve in opredelitve kot SFAS 131 (Epstein in Jermakowicz 2008, 787); razlike ostajajo večinoma pri nekaterih strokovnih izrazih (terminih) in nekaj manjših dodatnih popravkih²⁰⁶ (KPMG 2006, 1). Istega leta je bil standard z novim poimenovanjem MSRP 8 – Poslovni odseki (*Operating Segments*) v primerjavi z MRS 14(R) in SFAS 131 tudi sprejet, velja in uporablja pa od začetka leta 2009²⁰⁷, čeprav ga morajo podjetja (skupine) zaradi zahteve MSRP 8 po predstavitvi primerjalnih podatkov za preteklo obdobje uporabiti že pri razkritjih podatkov o (po) odsekih za leto 2008.

MSRP 8 se od SFAS 131, zaradi prevzema zahtev in opredelitev SFAS 131, ne razlikuje. Opredelitve, kot so poslovni odsek, poročevalski odsek, merilo za združevanje odsekov, količinska merila za opredelitev odsekov, predvidena razkritja o (po) odsekih in za podjetje kot celoto, uvedba razkritij o (po) odsekih tudi v medletnih poročilih, in druge so enake v MSRP 8 in SFAS 131. Ker sta si, kot je pokazala primerjava SFAS 131 in MRS 14(R) v predhodnem poglavju, SFAS 131 in MRS 14(R) v več sestavinah podobna, vendar različna

²⁰⁶ Več o tem glejte na primer KPMG (2006, 4).

²⁰⁷ Razlog za dolgo obdobje od sprejetja standarda do njegove uporabe je zagotovitev nespremenjenega okolja (obdobje relativne stabilnosti; *stable platform*) za nemoteno sprejemanje in uvajanje standardov (predvsem v EU). Pred začetkom leta 2009 zato ni bil v uporabi nobeden izmed novih standardov, ki so bili sprejeti po letu 2005. Slednje pa ne velja za pojasnila standardov. Zaradi sprejetja in uvedbe MSRP v Združenih državah Amerike, Kanadi, Japonski in drugih državah predvidoma v obdobju od leta 2011 do 2014, najkasneje pa do leta 2016, sta FASB in IASB že nakazala možnost, da IASB novih standardov, sprejetih po letu 2011, ne bo uveljavil vsaj nadaljnja tri leta in tudi naprej, da bi bilo podjetjem zagotovljeno relativno dolgo nespremenjeno okolje (vsaj kar se tiče računovodskega poročanja). Ker za zdaj ni projekta, ki bi bil povezan s spremembo poročanja o (po) odsekih, bo MSRP 8 v tej obliki (z možnimi manjšimi popravki) predvidoma veljal vsaj do leta 2014. Več o tem glejte IASB (2006a) in FASB (2008b, 4).

v izhodišču zaradi (skoraj) popolnega poslovnega načina v SFAS 131 in prilagojenega (modificiranega) poslovnega načina v MRS 14(R), sta si tudi MSRP 8 in MRS 14(R), razen v svojih izhodiščih, v več sestavinah podobna.

Slabosti SFAS 131, kot so 1) pomanjkanje opredelitev gospodarskih kategorij odseka (na primer, kaj je poslovni izid odseka)²⁰⁸, 2) prevelika fleksibilnost, dana vodstvu podjetja (skupine) (*carte blanche*): katere informacije razkriti, kako jih razkriti ..., 3) dovoljena uporaba usmeritev, ki niso skladne z US GAAP, 4) dovoljena nekonsistentnost in druge, ki so predstavljene v predhodnem poglavju²⁰⁹, so zaradi uveljavitve enakih zahtev v MSRP 8 in SFAS 131 za kritike pomenile tudi osnovne slabosti MSRP 8. Čeprav gre za standard, ki primarno ureja razkritja k računovodskim izkazom, so kritiki opozarjali tudi na problem zamenjave standarda MRS 14(R), ki kot del MSRP po mnenju kritikov temelji predvsem na načelih, s standardom MSRP 8, ki temelji zaradi prenosa zahtev iz SFAS 131 predvsem na pravilih. Sprejetje nove ureditve računovodskega poročanja o (po) odsekih so kritiki zato pojmovali kot korak nazaj, ki ga je težko utemeljiti le na podlagi procesa konvergence MSRP in US GAAP, saj naj bi ta proces v svojem temelju pomenil iskanje najkvalitetnejše rešitve (glejte FASB 2006, 1).

Ker je IASB sprejel MSRP 8, je bilo pričakovati, da bo tudi v Evropski uniji (odslej EU) standard za uporabo v izvorni ali delno spremenjeni obliki ob priporočilu Evropske komisije potrjen z uredbo Evropskega parlamenta v najkrajšem možnem času. Kljub tem pričakovanjem je pred sprejetjem MSRP 8 za obvezno uporabo podjetij, zavezanih uporabi z uredbo sprejetih MSRP v EU, več držav članic EU, predvsem pa Velika Britanija²¹⁰, kot tudi delovnih teles EU (na primer Odbor za ekonomske in monetarne zadeve Evropskega parlamenta) označilo standard kot zelo kontroverzen in popolnoma nespremenljiv²¹¹. »Uvoz« zahtev iz SFAS 131 v MSRP 8 – kar naj bi sicer po mnenju IASB pripomoglo k odpravi preračunavanja (usklajevanja; *reconciliation*) med MSRP in US GAAP za podjetja, s katerih vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu vrednostnih papirjev v EU ali Združenih državah Amerike – naj bi namreč ne pomenil najboljših (najkvalitetnejših) rešitev za uporabnike računovodskih izkazov. Kritiki uveljavitve standarda so k že naštetim slabostim dodali: 1) standard, ki ureja razkritja k računovodskim

²⁰⁸ Podporo (delu) MSRP 8 sta že ob njegovem sprejetju leta 2006 odrekla dva izmed članov IASB (Gilbert Gélard, James J. Leisenring) zaradi pomanjkanja opredelitev in drugih nedorečenosti ter predvsem prevelike dopuščene fleksibilnosti vodstvom podjetij (skupin).

²⁰⁹ Več o tem glejte poglavje 8.3.4.2 na strani 92.

²¹⁰ Velika Britanija je že leta 1967 z zakonom o gospodarskih družbah (*Companies Act*) obvezala podjetja (skupine) k razkritjem podatkov o (po) odsekih v omejenem obsegu; kasneje je bil obseg razkritij s prenovami zakona razširjen. Informacije o (po) odsekih je Velika Britanija formalno vključila v razkritja k računovodskim izkazom podjetij leta 1981. Računovodski standard SSAP 25 je bil sprejet leta 1990 in se je zgledoval predvsem po ameriškem SFAS 14 (Epstein in Jermakowicz 2008, 776).

²¹¹ Odbor za ekonomske in monetarne zadeve Evropskega parlamenta (*The Economic and Monetary Affairs Committee of the European Parliament*) je aprila 2007 izrazil zaskrbljenost zaradi nameravane uveljavitve MSRP 8, ki prevzema zahteve SFAS 131, v EU, opozoril na slabosti MSRP 8 v primerjavi z MRS 14(R) – na primer neopredeljenost odsekov, preveč diskrecijskih pravic vodstva podjetij (skupin), manjši obseg zahtevanih razkritij in tako naprej – in zahteval od Evropske komisije, da temeljito prouči možne učinke uvedbe standarda »pred vpeljavo tujega standarda (SFAS 131) v zakonodajo EU«, saj naj bi imel standard negativen učinek predvsem na primerljivost informacij o (po) odsekih. Prav to je aprila 2007 več poslancev britanskega parlamenta (*UK Parliament*) zahtevalo od britanske vlade (*UK Government*), pri čemer so dodatno zahtevali razkritja delovanja podjetij (skupin) po posameznih državah, vključno z razkritim prihodkom, poslovnim izidom in plačanimi dajatvami (davki, prispevki ...) v teh državah. Več o tem glejte EP (2007) in UK Parliament (2007).

izkazom, nima vpliva na pripoznavanje in merjenje gospodarskih kategorij, ki se nahajajo v računovodskih izkazih podjetij (skupin), ter s tem tudi ne na proces preračunavanja med MSRP in US GAAP; 2) za medsebojno pripoznavanje računovodskih izkazov podjetij, s katerih vrednostnimi papirji se trguje na organiziranem trgu vrednostnih papirjev v EU ali Združenih državah Amerike, ni potrebno, da so standardi MSRP in US GAAP enaki, saj je namen medsebojnega pripoznavanja računovodskih izkazov, pripravljenih po MSRP in US GAAP, njihovo razumevanje, kar je poudarila tudi Evropska komisija²¹². Ne glede na kritike je Evropska komisija 21. novembra 2007 na podlagi opravljene analize učinkov uvedbe²¹³ MSRP 8 v zakonodajo EU in zagotovila skupine tehničnih strokovnjakov Evropske svetovalne skupine za računovodsko poročanje (*European Financial Reporting Advisory Group, EFRAG*)²¹⁴, da MSRP 8, kot ga je izdala IASB, izpolnjuje vsa zahtevana merila²¹⁵, z uredbo²¹⁶ sprejela med veljavne MSRP v EU tudi MSRP 8.

8.3.6 Sklep

Namen poglavij v tej prilogi je (bil) predstaviti potek razvoja različnih standardov in drugih pravil, ki predpisujejo obvezno poročanje o (po) odsekih podjetjem kot del razkritij k (skupinskim) računovodskim izkazom, in proučiti značilnosti teh standardov vključenih v US GAAP in MSRP od prvih sprejetih pravil leta 1969 do leta 2011. Pomen poročanja o (po) odsekih podjetja je za uporabnike računovodskih izkazov (vlagatelje, analitike, posojilodajalce ...) neizmeren, kajti samo poročanje o (po) odsekih omogoča uporabnikom spoznanje in razumevanje, katere aktivnosti podjetja so tiste, ki dodajajo vrednost podjetju (ali pa jo šele bodo v prihodnjih obdobjih), in katere tiste, ki vrednost podjetju zmanjšujejo (ali pa jo šele bodo v prihodnjih obdobjih). Na podlagi tega lahko uporabniki bolje razumejo samo upravljanje in vodenje vodstva podjetja ter poslovanje podjetja, predvsem

²¹² EU je konec leta 2007 z Uredbo Komisije (ES) št. 1569/2007 o določitvi mehanizma za ugotavljanje enakovrednosti računovodskih standardov izdajateljev vrednostnih papirjev iz tretjih držav v 2. členu Uredbe opredelila pojem enakovrednost. Enakovrednost je usmerjena k uporabnikom računovodskih izkazov (njihovemu razumevanju izkazov), predvsem vlagateljem, in pomeni, da se splošno sprejeta računovodska načela tretje države obravnavajo kot enakovredna MSRP, sprejetim v skladu z Uredbo (ES) št. 1666/2002, če obstaja verjetnost, da vlagatelji sprejmejo enake odločitve glede pridobivanja, ohranitve ali odsvojitve vrednostnih papirjev izdajatelja ne glede na to, ali so računovodski izkazi izdajatelja pripravljeni v skladu z MSRP ali s splošno sprejetimi računovodskimi načeli te tretje države. Več o tem glejte EC (2007b).

²¹³ Evropska komisija v zaključku poročila navaja pozitivne učinke uporabe MSRP 8, in sicer, da bo poslovodni način zvišal kakovost informacij o (po) odsekih, predvsem njihovo pomembnost (*relevance*) in uporabnost v primerjavi z MRS 14(R). Povečanje vsebinske pomembnosti informacij odtehta manjšo primerljivost računovodskih izkazov, prav tako pa standard zagotavlja zadostna razkritja o (po) območjih delovanja podjetij (skupin), in ne povzroča problemov povezanih z upravljanjem podjetij (skupin) v EU. Več o tem glejte EC (2007c).

²¹⁴ Evropska svetovalna skupina za računovodsko poročanje (*European Financial Reporting Advisory Group*) kot zasebno združenje organizacij, ki predstavljajo evropsko računovodsko stroko, pripravljavce računovodskih standardov in uporabnike le-teh, ima od marca 2006 formalno vlogo, da poda Evropski komisiji strokovno mnenje v povezavi z vpeljavo in uporabo MSRP v EU, katerega praviloma Evropska komisija upošteva.

²¹⁵ Merila (splošni evropski interes, razumljivost, ustreznost ...) za sprejetje in uporabo MSRP v EU so določena v 2. odstavku 3. člena Uredbe Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 1606/2002 o uporabi mednarodnih računovodskih standardov. Ta merila niso bila spremenjena z Uredbo Evropskega parlamenta in Sveta (ES) št. 297/2008, ki je spremenila pooblastila Evropske komisije glede odločanja o uporabi MSRP v EU.

²¹⁶ Gre za Uredbo Komisije (ES) št. 1358/2007 glede sprejetja MSRP 8. Glejte EC (2007a).

pa zaznajo in ocenijo različne vrste tveganj in možnih prihodnjih donosov za podjetje kot celoto, zaznajo in ocenijo pa tudi različne vrste tveganj in možnih prihodnjih donosov (tudi negativnih), povezanih s posameznimi dejavnostmi, ki jih podjetje izvaja.²¹⁷ Deppe in Omer (2000, 47) sta slednje povzela s trditvijo, da je za popolno razumevanje podjetja kot celote ključno razumevanje »posameznih sestavin« podjetja. Ne nazadnje so tudi različne raziskave (Maines in drugi 1997; Berger in Hann 2003; Botosan in Stanford 2005; Balakrishnan in drugi 1990, Boatsman in drugi 1993, Prather-Stewart 1995, povzeto po Prather-Kinsey in Meek 2004, 215) pokazale, da omogočajo podrobne informacije o (po) odsekih uporabnikom računovodskih izkazov kvalitetnejše odločanje.

Tako kronološko kot glede na posameznemu obdobju lastne značilnosti je mogoče celotno obdobje obstoja standardov in pravil, ki urejajo področje poročanja informacij o (po) odsekih podjetja, razdeliti na tri ločena razvojna obdobja. V prvem obdobju uveljavljena standarda SFAS 14 in MRS 14 sta takoj po uveljavitvi nakazala dvig kakovosti (računovodskega) poročanja podjetij. V standardih uporabljen industrijski način (*industry approach, standard approach*), ki zahteva, da podjetje (skupina) razkrije odseke praviloma na osnovi predpisane industrijske umestitve vrste izdelkov in storitev podjetja (skupine) ter na osnovi (ožje ali širše opredeljenih) zemljepisnih območij, na katerih podjetje (skupina) deluje, se je pokazal kot neprimeren in nepopoln. Slaba (nedosledna, ohlapna, nepopolna ...) opredelitev odseka v standardih, ohlapna pravila glede združevanja raznovrstnih odsekov in druge pomanjkljivosti standardov, ki so vodstvu podjetij (skupin) dala nesluteno (nepričakovano) veliko svobodo oziroma vpliv na sama razkritja o (po) odsekih podjetij (skupin), so vodstva podjetij (skupin) izkoristila. Kljub, na splošno gledano, dvigu kakovosti poročanja podjetij (skupin) se je takšno ravnanje (obnašanje) vodstev podjetij (skupin) pokazalo v premajhnem številu razkritih odsekov, neprimernih in preširoko opredeljenih odsekih (na primer enormno veliko število podjetij (skupin) ima vse svoje aktivnosti opredeljene le znotraj enega odseka), prikrivanju odsekov in drugih informacij o (po) odsekih, konstantnemu spreminjanju opredelitev odsekov, nekonsistentnosti ... Osnovna pomanjkljivost industrijskega načina pa se je pokazala v popolnem pomanjkanju povezave med informacijami o (po) odsekih in notranjo organiziranostjo podjetja (skupine) – to je med notranjim in zunanjim sistemom (računovodskega) poročanja. Tako so se razkrite informacije o (po) odsekih pripravljale le zaradi zahtev standardov, medtem ko je vodstvo podjetij (skupin) za svoje poslovno odločanje in presojanje uspešnosti podjetja (skupine) in odsekov podjetja (skupine) uporabljalo druge, znotraj podjetja (skupine) oblikovane informacije o (po) odsekih. Tako razkrite informacije o (po) odsekih so uporabniki računovodskih izkazov pojmovali kot manj uporabne in tudi manj relevantne, saj večkrat praviloma niso prikazovale dejanskega (realnega) stanja in uspešnosti podjetja (skupine) in posameznih odsekov podjetja (skupine).

Na podlagi slabosti standardov iz prvega obdobja, ki so jih zaznali pripravljavci standardov, izkazanih kritik standardov, konstantnih zahtev uporabnikov računovodskih izkazov po več (še podrobnejših) razkritjih, povečanju stopnje kompleksnosti (računovodskega) poročanja, razvoja tehnologije ... sta bila v drugem obdobju pripravljena in sprejeta nova standarda poročanja o (po) odsekih, SFAS 131 in MRS 14(R), katerih temelj je bil nov, vendar še vedno različen način poročanja o (po) odsekih. Poslovodni

²¹⁷ Gre praktično za edino orodje uporabnikov računovodskih izkazov, ki jim omogoča proučitev podjetij (skupin), ki imajo svoje aktivnosti razpršene po več zemljepisnih območjih in ki proizvajajo več različnih vrst (neenakih) izdelkov in/ali opravljajo raznovrstne storitve.

način (*management approach*) odpravlja glavno pomanjkljivost industrijskega načina, s tem da morajo vodstva podjetij (skupin) pri prepoznavanju, opredelitvi in razkritju odsekov podjetja (skupine) izhajati iz notranjega sistema (računovodskega) poročanja in notranje organiziranosti podjetja (skupine), kar pomeni, da izhajajo iz podatkov, ki jih vodstva podjetij (skupin) uporabljajo pri svojem poslovnem odločanju in presojanju uspešnosti podjetja (skupine) in posameznih odsekov podjetja (skupine). Ta predpostavka poslovnega načina uporabnikom računovodskih izkazov omogoča, da doumejo (vidijo) celotno podjetje (skupino) in odseke tega podjetja (skupine) skozi »oči vodstva podjetja (skupine)« oziroma da se uporabniki lahko postavijo v »čevlje vodstva podjetja (skupine)«. Vodstvom podjetij (skupine) je s poslovnim način dana možnost svobodne opredelitve odsekov, pri čemer pa naj bi ti odražali različne vrste tveganj in donosov, ki jih zazna vodstvo podjetja (skupine).

V MRS 14(R) je bil zaradi bojazni, da popolni poslovodni način (*pure management approach*) ne bo zagotovil uporabnih informacij o (po) odsekih za uporabnike računovodskih izkazov ter predvsem primerljivih informacij o (po) odsekih v podjetju (skupini) in med podjetji (skupinami), uporabljen prilagojen poslovodni način (*modified management approach*). Ta je na podlagi predpostavke, da prevladujoči vir tveganj in donosov posameznega odseka izvira iz vrste različnih izdelkov in storitev ali zemljepisnih območij, kjer podjetje deluje, zahteval od vodstev podjetij (skupin) razčlenjeno predstavitev odsekov na osnovi različnih vrst izdelkov in storitev ter zemljepisnih območij, kjer podjetje deluje. Nasprotno je bil v SFAS 131 uporabljen popolni poslovodni način. Sprememba načina k opredelitvi odsekov v standardih, uveljavitev doslednejših zahtev glede združevanja odsekov in druge natančnejše opredeljene usmeritve oziroma pravila računovodenja so se pokazali kot uspešni, saj se je povečalo število razkritih odsekov, število razkritij informacij o (po) odsekih, poročanje je bilo bolj konsistentno ... Vseeno so kritiki standarda – med njimi zagovorniki MRS 14(R) – očitali SFAS 131 pomanjkanje opredelitev gospodarskih kategorij in meril, opustitev zaveze o skladnosti razkritij o (po) odsekih z usmeritvami v US GAAP, preveliko svobodo, dano vodstvom podjetij (skupin), in tako naprej. Kljub temu pa so tako po SFAS 131 kot MRS 14(R) razkritja o (po) odsekih za uporabnike računovodskih izkazov povečala pomen samih razkritij informacij o (po) odsekih in se pokazala kot uporabnejša in bolj relevantna²¹⁸ kot razkritja po SFAS 14 in MRS 14 iz prvega obdobja, saj so realneje prikazovala stanje in uspešnost podjetja (skupine) ter posameznih odsekov podjetja (skupine).

Vsestranska želja (ali tudi zahteva) po globalnem zbližanju (harmonizaciji) rešitev na področju (računovodskega) poročanja o (po) odsekih (kratkoročni projekt konvergence med MSRP in US GAAP) je pripravljavce standardov postavila pred dilemo, ali so za uporabnike boljše informacije o (po) odsekih, ki so primerljive med podjetji (skupinami) (posledica prilagojenega poslovodnega načina)²¹⁹, ali pa so boljše informacije, ki so uporabne pri razumevanju podjetja (posledica popolnega poslovodnega načina). Na podlagi več raziskav, kritik standardov in proučitve prednosti in slabosti SFAS 131 in MRS 14(R) je med tema dvema možnostma, pri čemer nobena ni najboljša (optimalna), pri

²¹⁸ Velja v primeru, ko vodstva podjetij (skupin) razkrivajo informacije o (po) odsekih v skladu z zahtevami posameznega standarda in ta razkritja odsevajo sistematično odločanja vodstva podjetja (skupine).

²¹⁹ Uporaba popolnega poslovodnega načina pomeni, da različna podjetja razkrijejo informacije o (po) odsekih na različnih osnovah (Coller in Pierce 1999, 67), kar zmanjšuje primerljivost informacij o (po) odsekih.

IASB prevladalo mnenje, da SFAS 131 s popolnim poslovnim načinom poda uporabnejše informacije o (po) odsekih kot MRS 14(R). Na podlagi slednjega je IASB pripravil in sprejel s SFAS 131 (skoraj) popolnoma poenoten (unificiran) MSRP 8, ki vsebuje enake zahteve in opredelitve kot SFAS 131; razlike ostajajo le pri terminologiji in nekaj manjših dodatnih zahtevah v MSRP 8.

8.4 Priloga k nalogi: Tveganja in dejavniki poročanja o (po) odsekih

8.4.1 Uvod

Razkriti informacije o (po) odsekih²²⁰ ali ne – poročati o (po) odsekih ali ne – je izhodiščna (temeljna) dilema podjetij (skupin)²²¹ oziroma njihovih vodstev (vrhovnega posloводства). Zakaj dilema, če predstavljajo razkritja osnovno orodje, dano vodstvu podjetij, ki jim omogoča predstavitev delovanja in upravljanja podjetja? Dilema zato, ker ima razkrivanje informacij o (po) odsekih z vidika podjetja pogosto hkrati pozitivne in negativne učinke. Za podjetja se koristi pri odločitvi za razkrivanje informacij o (po) odsekih pokažejo v obliki nižjih zahtevanih stopenj donosa na kapital podjetja, nižjih stroškov pri pridobivanju tujih virov za podjetje, izboljšavi kredibilnosti podjetja in njihovega vodstva, večji preglednosti informacij o podjetju in drugih podobnih ugodnih učinkih za podjetje, kajti uporabnikom računovodskih izkazov (vlagateljem, posojilodajalcem, analitikom ...) je z razkritji o (po) odsekih zagotovljen ne le alternativni kazalnik za celotno uspešnost podjetja, temveč tudi podrobne informacije o uspešnosti posameznih sestavnih delov podjetja.²²² Vendar so na drugi strani hkrati s predvidenimi prednostmi, povezanimi z razkritjem informacij o (po) odsekih podjetja, povezana tudi določena tveganja in možni negativni učinki teh razkritij. Negativnost in strah vodstva podjetja zaradi razkritja informacij o (po) odsekih, da bi se povečalo kakršnokoli breme podjetja (kot na primer: zmanjšanje uspešnosti podjetja ali njegovih odsekov zaradi vstopa konkurenčnih podjetij, izguba konkurenčnih prednosti podjetja, razkritje različnih uspešnih strategij podjetja, izguba pogajalske moči pri kakršnihkoli pogajanjih in druga podobna tveganja), zmanjšujeta pripravljenost vodstev podjetij k razkrivanju informacij o (po) odsekih.

Za uporabnike računovodskih izkazov pomeni odločitev o nerazkrivanju informacij o (po) odsekih podjetja omejitev možnosti za razumevanje tega podjetja. Z vidika uporabnikov računovodskih izkazov namreč podrobne informacije o (po) odsekih – to je o vrstah izdelkov in storitev, zemljepisnih območjih delovanja podjetja, kupcih, strategijah in tako dalje – omogočajo boljše razumevanje poslovnih aktivnosti in procesov posameznega odseka podjetja in celotnega podjetja, samega upravljanja posameznih odsekov in podjetja ter ne nazadnje oceno možnih prihodnjih donosov podjetja in z njimi povezanih tveganj. Ker je za uporabnike računovodskih izkazov najpomembnejše razumevanje podjetja kot celote, kar je možno doseči z razumevanjem posameznih odsekov podjetja, novejši standardi, kot sta na primer SFAS 131²²³ in MSRP 8²²⁴, ki uvajata poslovodni način²²⁵ k

²²⁰ Več o vsebinskem pomenu in uporabi pojmov 'razkrivanje informacij o odsekih' in 'razkrivanje informacij po odsekih' oziroma o uporabi predloga 'o' in predloga 'po' v poglavju 8.4.2 na strani 107.

²²¹ Poročajoči subjekt (podjetje ali obvladujoče podjetje skupine) lahko opredeli odsek tako, da ta predstavlja samostojni sestavni del podjetja ali sestavni del v skupini več podjetij, samostojno podjetje oziroma odvisno podjetje v skupini, celo več podjetij v skupini skupaj ali kako drugače, če je takšna opredelitev odseka z vidika poslovanja podjetja smiselna. V nadaljevanju nalogi zaradi preglednosti govorimo le o poročanju podjetja, pri čemer je analogno možno razumeti tudi za poročanje obvladujočega podjetja v skupini oziroma poročanje skupine.

²²² Več o tem glejte Deppe in Omer (2000), Emmanuel in Garrod (2002), Ettredge in drugi (2005), Birt in drugi (2006), Berger in Hann (2007) in tako naprej.

²²³ SFAS 131 – Razkritja o odsekih podjetja in z njimi povezanih informacij (*Disclosures about Segments of an Enterprise and Related Information*) sprejet leta 1997, veljaven od 15. decembra 1997 naprej. SFAS 131 je sestavni del ameriških splošno sprejetih načel računovodskega poročanja (odslej US GAAP, *US Generally Accepted Accounting Principles*, US GAAP).

opredelitvi odsekov podjetja²²⁶, nakazujejo, da je nemogoče hkrati doseči visoko stopnjo ustreznosti in primerljivosti informacij o (po) odsekih. Informacije o (po) odsekih naj bi tako imele čim višjo stopnjo ustreznosti – to je za uporabnike zaželenih in koristnih značilnosti ter visoko stopnjo bistvenosti, kar bi omogočalo boljše razumevanje posameznih odsekov in podjetja, čeprav bi šla višja stopnja ustreznosti na račun manjše primerljivosti teh informacij o (po) odsekih. Tako primerljivost kot ustreznost informacij o (po) odsekih pa sta praviloma le dve izmed številnih značilnosti, ki so odvisne od opredelitve posameznega odseka podjetja in njegove uspešnosti.

Kljub porušitvi (podrtju) ravnovesja med razumljivostjo in primerljivostjo informacij o (po) odsekih so izsledki različnih raziskav (kot so Herrmann in Thomas (2000), Nichols in drugi (2000), Street in drugi (2000), Doupnik in Seese (2001), Berger in Hann (2003), Paul in Largay (2005), Botosan in Stanford (2005), Berger in Hann (2007) in tako naprej) nakazali, da se je po uporabi poslovnega načina k opredelitvi in razkritju odsekov število razkritih odsekov podjetij povečalo. Več je podjetij, ki razkrivajo več odsekov, povečal se je obseg razkritih informacij o (po) posameznih odsekih, izboljšala se je konsistentnost razkritij z drugimi deli letnega poročila podjetja in tako naprej. Motiv za razkritje ali/in motiv za prikritje različnih informacij o (po) odsekih je prisoten pri vsakem vodstvu podjetja, pri čemer pa nekatere raziskave v zadnjem času (na primer Dechow in drugi (2003), Brown in Caylor (2005, povzeto po Lail 2007, 2), Graham in drugi (2005, povzeto po Kothari in drugi 2008a, 17) in drugi avtorji) nakazujejo, da je za vodstva podjetij pomembnejše doseganje pričakovanj uporabnikov računovodskih izkazov (predvsem pričakovanj pri analitikih) kot pa le ohranjanje zadovoljive uspešnosti podjetja za vodstvo podjetja. Ravnanje vodstev podjetij je v tem primeru odvisno od številnih dejavnikov. Pri tem gre za prepletenost številnih objektivnih in za vodstvo podjetja bolj subjektivnih dejavnikov. Velikost podjetja, razpršenost lastništva podjetja, uvrščenost vrednostnih papirjev podjetja na organizirani trg vrednostnih papirjev, prepletenost odsekov podjetja, način upravljanja podjetja, uspešnost posameznih odsekov podjetja, prisotnost in moč konkurence podjetju, pričakovanja in vrednotenja uporabnikov, varnost zaposlitve (kariere) vodstva podjetja, pozaposlitvene možnosti nagrajevanja in drugo nagrajevanje vodstva podjetja ter številne kombinacije teh in tudi drugih dejavnikov, ki vplivajo na razkrivanje

²²⁴ MSRP 8 – Poslovni odseki (*Operating Segments*) sprejet leta 2006, veljaven od 1. januarja 2009 naprej. MSRP 8 je sestavni del zbirke Mednarodnih standardov računovodskega poročanja (odslej MSRP; *International Financial Reporting Standards, IFRS*).

²²⁵ Angleški izraz *approach* se v slovenščino lahko prevede kot pristop, ki glede na eno izmed opredelitev v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (odslej SSKJ) lahko pomeni tudi način oziroma postopek (SAZU in drugi 2000, 1066). Kljub temu je glede na samo vsebino, na katero se izraz *approach* navezuje, v tem primeru primernejši prevod angleškega izraza *approach* s slovenskim izrazom način. Način glede na eno izmed opredelitev v SSKJ pomeni tisto, »kar opredeljuje, označuje dejanje, ravnanje, mišljenje glede na potek, uresničevanje« (SAZU in drugi 2000, 593). Tako na primer besedna zveza »poslovodni način poročanja o (po) odsekih« v primerjavi z besedno zvezo »poslovodni pristop k poročanju o (po) odsekih« nedvoumno nakazuje, da gre v povezavi s poročanjem podjetja o (po) odsekih za vnaprej opredeljen sklop miselnih zasnov, pravil, usmeritev, aktivnosti in ravnanj podjetja.

²²⁶ Poslovodni način (tudi poslovodni pristop; *management approach*) je način, ki zahteva opredelitev odsekov podjetja na osnovi podatkov iz notranjega sistema (računovodskega) poročanja in notranje organiziranosti podjetja, ki jih uporablja nosilec poslovnih odločitev v podjetju pri svojem poslovnem odločanju in presojanju uspešnosti poslovanja posameznih odsekov in podjetja kot celote. Industrijski način (tudi industrijski pristop; *industry approach, standard approach*) je način, ki zahteva opredelitev odsekov podjetja na osnovi industrijske umestitve izdelkov in storitev ter na osnovi (ožje ali širše opredeljenega) zemljepisnega območja delovanja podjetja. Več o poslovodnem načinu poročanja o (po) odsekih podjetja glejte v poglavju 8.4.4 na strani 113.

informacij o (po) odsekih, lahko vodstva podjetij vodi v »skušnjavo« preračunljivega obnašanja z izogibanjem ali/in izkrivljanjem določb standardov, ki urejajo razkrivanje informacij o (po) odsekih.

Proučitev razkrivanja informacij o (po) odsekih in ravnanja vodstev podjetij zahteva tako že v izhodišču razreševanje temeljnega vprašanja o namenu (vlogi) oziroma ciljnih zahtevanih razkritij informacij o (po) odsekih. Katere razkrite informacije o (po) odsekih so bistvene? Katera razkritja od teh morajo biti obvezna (regulirana) in katera ne? Kakšen mora biti standard, ki ureja poročanje o (po) odsekih, da bodo razkritja v povezavi z računovodskimi izkazi podjetij za uporabnike kakovostna in uporabna? Kakšen je vpliv razkritij na samo podjetje in kakšen na okolico (na primer finančni trg)? Kako uspešna je povezava med podjetjem in uporabniki računovodskih izkazov s pomočjo razkritij o (po) odsekih? Kateri dejavniki vplivajo na uspešnost te povezave? Navedena so le nekatera vprašanja, ki nakazujejo kompleksnost poročanja o (po) odsekih in prepletenost večkrat protislovnih vidikov pripravljanja in razkrivanja informacij o (po) odsekih s strani vodstva podjetij.

Namen poglavij v tej prilogi je predstaviti dejavnike, ki vplivajo na odločitev vodstva podjetja glede razkrivanja informacij o (po) odsekih podjetja. Razkrivanje informacij o (po) odsekih ima za podjetje in vodstvo podjetja določene koristi (prednosti) in tudi tveganja (slabosti) (poglavje 8.4.3). Odločanje vodstva podjetja glede usmeritev pri razkrivanju informacij o (po) odsekih je tudi glede na zaznane prednosti in slabosti neločljivo povezano s poslovnim načinom k opredelitvi in razkritju odsekov podjetja, zato so po obravnavi prednosti in slabosti poročanja o (po) odsekih predstavljeni poslovni način, vprašanje razumljivosti in primerljivosti informacij o (po) odsekih, izsledki nekaterih preteklih raziskav o učinkih uporabe poslovnega načina (poglavje 8.4.4) in nazadnje raznovrstni dejavniki, ki vplivajo na odločanje vodstva podjetja glede razkrivanja informacij o (po) odsekih (poglavje 8.4.5). Ker pa odloča o usmeritvah glede razkrivanja informacij o (po) odsekih samo vodstvo podjetja, so predstavljeni še načini, ki se jih lahko »posluži« (uporabi) vodstvo podjetja, ki se glede na zaznane nevarnosti in/ali koristi ter poznavanje učinkovanja različnih dejavnikov obnaša preračunljivo (škodljivo) z izkrivljanjem in/ali izogibanjem poročanju o (po) odsekih (poglavje 8.4.6).

8.4.2 Pregled osnovnih značilnosti poročanja o (po) odsekih

V povezavi s poročanjem podjetja o (po) odsekih se zaradi sprememb samega pojmovanja in vsebine poročanja o (po) odsekih v obdobju razvoja od prvih standardov pa do danes sprejetih standardov²²⁷ pojavljata dva različna pojma v povezavi z odseki podjetja, o (po) katerih podjetje razkriva informacije. V nadaljevanju je opredeljena razlika med poročanjem po odsekih in poročanjem o odsekih.

²²⁷ Prvo priporočilo za razkritje informacij o (po) odsekih je sprejel Odbor za računovodska načela (*Accounting Principles Board, APB*) v Združenih državah Amerike (odslej ZDA) leta 1967. Prva pravila, ki so obvezala nekatera podjetja k razkritju informacij o (po) odsekih, pa je sprejela Ameriška državna komisija za vrednostne papirje in borze (*Securities and Exchange Commission, SEC*) leta 1969. Sledil je razvoj več različnih standardov do končnega sprejetja trenutno veljavnih standardov SFAS 131 in MSRP 8.

- 'Poročanje po odsekih' (tudi razkrivanje informacij po odsekih) razumemo kot predstavitev raznovrstnih informacij o podjetju po različnih odsekih tega podjetja.²²⁸ Gre za način, pri katerem se posamezen znesek izbrane postavke na ravni podjetja razdeli na manjše zneske, ki pripadajo posameznim odsekom podjetja po vnaprej določenem merilu. Pri tem velja, da je seštevek zneskov na ravni posameznih odsekov enak skupnemu znesku na ravni podjetja.²²⁹
- 'Poročanje o odsekih' (tudi razkrivanje informacij o odsekih) razumemo kot predstavitev raznovrstnih, sicer praviloma s standardom predpisanih informacij o več različnih odsekih podjetja.²³⁰ Gre za način, pri katerem se predstavljajo posamezne – vrednostne in nevrednostne – informacije na ravni odsekov, tako kot so se te dejansko pojavljale na posameznem odseku pri delovanju podjetja. Sešteti zneski posameznih postavk na ravni odsekov pa niso nujno enaki skupnim zneskom istovrstnih postavk na ravni podjetja.²³¹

SFAS 14²³² iz leta 1976 in MRS 14²³³ iz leta 1981 sta bila standarda iz zgodnjega obdobja, ki sta urejala področje razkrivanja informacij po odsekih, v katerih je bil uporabljen način razkrivanja informacij po odsekih tako, da so se postavke na ravni podjetja po izbranem (določenem) ključu (raz)delile (razčlenile) na posamezne odseke. Takšna usmeritev pri razkrivanju informacij o (po) odsekih je omogočila uveljavitev industrijskemu načinu pri zaznavanju, opredelitvi in razkritju odsekov podjetja (glejte tabelo 13 na strani 110). Odseki so se tako razkrivali glede na industrijsko umestitev vrste izdelkov in storitev ter zemljepisno (geografsko) umestitev delovanja podjetja. Takšna razkritja so se v praksi pokazala kot uporabna, saj so po mnenju uporabnikov računovodskih izkazov vsebovala uporabne informacije, ki so uporabnikom pomagale pri njihovem odločanju (na primer glede pridobitve, ohranitve ali odsvojitve vrednostnih papirjev podjetja); to so pokazale tudi študije različnih avtorjev: na primer Prodhan (1986), Roberts (1989), Prodham in Harris (1989), Aitken (1994, povzeto po Mande in Ortman 2002, 35), Balakeishnan in drugi (1990), Boatsman in drugi (1993), Prather-Stewart (1995, povzeto po Prather-Kinsey in Meek 2004, 215), Emmanuel in Garrod (2002, 231), Jahmani (2002, 118), Mande in Ortman (2002, 35) in tako naprej. Kljub tej ugotovitvi pa so kritiki standardov in uporabniki od uveljavitve prvih standardov naprej zahtevali več informacij o samih odsekih, ki bi jim bolje omogočali samo razumevanje odsekov in podjetja kot celote. Razdeljevanje postavk podjetja po posameznih odsekih v povezavi z industrijskim načinom se je v praksi zaradi slabih (dvoumnih, ohlapnih) opredelitev v standardih, ohlapnih pravil pri združevanju raznovrstnih odsekov in drugih pomanjkljivosti standardov, ki so vodstvom podjetij dala nepričakovano velik vpliv na sama razkritja

²²⁸ V tem primeru se predlog 'po' glede na opredelitev v SSKJ uporabi za predstavitev (raz)delitve oziroma procesa razdeljevanja (SAZU in drugi 2000, 859–860).

²²⁹ Takšna zahteva vnaprej izključuje kakršnokoli potrebo po preračunavanju (uskladitvi) postavk pri združevanju postavk na ravni odsekov na raven podjetja.

²³⁰ V tem primeru se predlog 'o' glede na opredelitev v SSKJ uporabi za predstavitev vsebine predmeta govornega, miselnega ali pisnega obravnavanja – to je odseka podjetja (SAZU in drugi 2000, 695).

²³¹ Neenakost seštetih zneskov odsekov in zneskov na ravni podjetja zahteva aktivnost usklajevanja (predvsem preračunavanja) postavk, ki omogočijo uporabniku računovodskih izkazov razumevanje razlik, ki nastanejo pri združevanju zneskov z odsekov na raven podjetja.

²³² SFAS 14 – Računovodsko poročanje po odsekih podjetja (*Financial Reporting for Segments of a Business Enterprise*).

²³³ MRS 14 – Poročanje o računovodskih informacijah po odsekih (*Reporting Financial Information by Segment*).

informacij po odsekih, pokazalo kot pomanjkljivo. Premajhno število razkritij odsekov, prikrivanje informacij, neprimerno opredeljeni odseki, nekonsistentnost ... uporabnikom računovodskih izkazov večkrat ni omogočalo spoznavanja in razumevanja podjetja do dovolj poglobljene ravni, ki so jo ti zahtevali.

Zahteva po več razkritih informacijah o odsekih samega podjetja, ki bodo stvarneje odsevale sestavo podjetja, njegovo delovanje, zaznana tveganja in možne donose, povezane s posameznih odsekom podjetja in tako naprej, je pripravljavce standardov pripeljala do obrata v razmišljanju in predstavitvi informacij o (po) odsekih. Tako je želja po raznovrstnih informacijah o odsekih podjetja pomenila razkritja informacij o odsekih tako, da se razkrivajo vrednostne informacije (na primer postavke na ravni odsekov, kot se te dejansko pojavljajo pri delovanju podjetja na posameznem odseku) in nevrednostne informacije na ravni odsekov. Takšna usmeritev razkrivanja informacij o odsekih je v SFAS 131 (1997) in MSRP 8 (2006) omogočila vzpostavitev namesto dotedanjega industrijskega načina in prilagojenega poslovnega načina v MRS 14(R)²³⁴ (1997) uveljavitev poslovnega načina pri zaznavanju, opredelitvi in razkritju odsekov podjetja (glejte tabelo 13 na strani 110). Najpomembnejša značilnost poslovnega načina je zahteva standardov po enakosti notranjega in zunanjega sistema (računovodskega) poročanja o odsekih v podjetju. Samostojna predstavitev postavk po odsekih podjetja v kombinaciji z drugimi dodatnimi informacijami o odsekih podjetja se je v povezavi s poslovnim načinom pokazala kot ureditev, ki je uporabnikom računovodskih izkazov omogočila boljše spoznavanje in razumevanje podjetja do dovolj poglobljene ravni kot pa samo razdeljevanje postavk podjetja po posameznih odsekih v povezavi z industrijskim načinom.²³⁵

²³⁴ MRS 14 – Poročanje po odsekih (*Segment Reporting*). Za razlikovanje med izvirnim MRS 14 iz leta 1981 in prenovljenim MRS 14 iz leta 1997 uporabljamo v tej nalogi za prenovljen MRS 14 iz leta 1997 oznako MRS 14(R).

²³⁵ Več o samem poslovnem načinu pri razkrivanju informacij o (po) odsekih in samih izsledkih več različnih raziskav v poglavju 8.4.4 na strani 113.

Tabela 13: Predstavitev nekaterih osnovnih značilnosti poročanja po odsekih in poročanja o odsekih

	Razkrivanje informacij po odsekih		Razkrivanje informacij o odsekih	
Vsebinski pomen (po SSKJ)	Predstavitev raznovrstnih (ponavadi vrednostnih) informacij o podjetju po različnih odsekih tega podjetja.		Predstavitev raznovrstnih informacij (vrednostnih in nevrednostnih) o več različnih odsekih podjetja.	
Smer delovanja	Razčlenjevanje (razdelitev) raznovrstnih postavk na ravni celotnega podjetja po posameznih odsekih podjetja.		Združevanje (uskupinjevanje) istovrstnih postavk posameznih odsekov podjetja v skupno postavko na ravni celotnega podjetja.	
Enakost ali različnost računovodskih usmeritev podjetja z dovoljenimi usmeritvami po standardih	Pri razkritju informacij je zahtevana enakost računovodskih usmeritev podjetja z usmeritvami po standardih.	Dovoljene so drugačne računovodske usmeritve podjetja od usmeritev po standardih.	Pri razkritju informacij je zahtevana enakost računovodskih usmeritev podjetja z usmeritvami po standardih.	Dovoljene so drugačne računovodske usmeritve podjetja od usmeritev po standardih.
Potreba po preračunavanju oziroma prilagoditvi informacij med podjetjem in posameznimi odseki podjetja	Preračunavanje oziroma prilagoditev informacij ni potrebna.	Potrebno preračunavanje oziroma prilagoditev informacij.	Preračunavanje oziroma prilagoditev informacij ni potrebna.	Potrebno preračunavanje oziroma prilagoditev informacij.
Možni načini k opredeljevanju in razkritju odsekov	Industrijski način	Prilagojen (modificiran) poslovodni način	Poslovodni način	
Primeri uporabe	SFAS 14 (1976) *	---	SFAS 131 (1997)	
	MRS 14 (1981) *	MRS 14(R) (1997)	MSRP 8 (2006)	
Zahteva po enakosti notranjega in zunanjskega sistema (računovodskega) poročanja v podjetju	Ni zahteve po enakem notranjem in zunanjem sistemu poročanja v podjetju.	Ni jasne zahteve po enakem notranjem in zunanjem sistemu poročanja v podjetju. **	Notranjemu sistemu poročanja v podjetju mora biti enak zunanji sistem poročanja podjetja.	
Zahteva po dodatnih razkritjih na ravni podjetja	Ni zahteve po dodatnih razkritjih na ravni podjetja.	Ni zahteve po dodatnih razkritjih na ravni podjetja.	Zahtevajo se določena dodatna razkritja na ravni podjetja.	

Opombi:

* V standardu ni bilo posebej opredeljeno, ali morajo biti računovodske usmeritve podjetja enake, kot jih dovoljuje standard. Kljub temu je pripravljalec standarda izhajal iz predpostavke, da so računovodske usmeritve podjetja enake, kot jih dovoljuje standard.

** Standard MRS 14(R) iz leta 1997 je izhajal iz predpostavke, da vodstva podjetij pri opredelitvi odsekov le-te večinoma (in le redko drugače) opredelijo na podlagi področnega in območnega delovanja podjetja, katerih razkritje je zahteval standard. To je glede na opredelitve standarda nakazovalo željo pripravljavca standarda po enakosti notranjega in zunanjskega sistema poročanja, čeprav tega ni zapisal nedvoumno.

Vir podatkov:

Lastni prikaz.

Kljub temu da je po vsebini možno razmejiti med poročanjem po odsekih in poročanjem o odsekih, je poročanje povezano z odseki podjetja kompleksno in večkrat praviloma

obojestransko prepleteno s hkratnim razkrivanjem informacij o odsekih podjetja in razkrivanjem informacij po odsekih podjetja. Zaradi te prepletenosti in možnega (vsebinskega) zavajanja ob uporabi enega od pojmov v nadaljevanju poglavja, ko govorimo o poročanju o odsekih in/ali po odsekih, uporabljamo pojem (oznako): poročanje o (po) odsekih.

8.4.3 Prednosti in slabosti (tveganja) poročanja o (po) odsekih

Računovodske informacije o (po) odsekih, ki jih razkrivajo podjetja, so vezni (vmesni) člen med podjetjem in uporabniki računovodskih izkazov (vlagatelji, analitiki, posojilodajalci, drugi posredniki ...), ki s pomočjo teh informacij lahko presojujejo samo naravo in učinke (finančne, poslovne in druge) posameznih poslovnih aktivnosti podjetja ter gospodarsko okolje, v katerem podjetje deluje, da bi to podjetje bolje razumeli kot celoto, ocenili njegovo uspešnost in zmožnosti prihodnjega uspešnega delovanja (na primer MSRP 8.1 in SFAS 131.3). Praviloma velja, da več informacij kot podjetje razkrije, bolj se zmanjša informacijska asimetrija med podjetjem in (povprečnimi) uporabniki računovodskih izkazov glede predstave uporabnikov o podjetju. Zmanjševanje te informacijske vrzeli omogoča uporabnikom približevanje njihovi pravi (resnični) subjektivni oceni vrednosti podjetja. Ta prava ocenjena vrednost podjetja omogoča uporabnikom sprejemanje poslovnih odločitev, povezanih s podjetjem, oziroma zmanjšanje (omejitev) možnosti škodljive izbire.²³⁶ Ugodni (pozitivni) učinki, ki jih ima za podjetje razkrivanje informacij o (po) odsekih, so različni, pri čemer pa velja, da so te informacije o (po) odsekih praviloma ugodne, ko so razkritja pravočasna (predpostavka pravočasnosti) in imajo dovolj visoko stopnjo kredibilnosti (predpostavka kredibilnosti). Razkrivanje informacij o (po) odsekih ima praviloma naslednje ugodne (pozitivne) učinke:

- Podjetja, ki razkrivajo več (za podjetje ugodnih in tudi neugodnih) informacij, imajo v primerjavi s podjetji, ki ne razkrivajo informacij oziroma jih razkrivajo manj, ponavadi nižjo zahtevano stopnjo donosa na kapital podjetja (»stroški kapitala«), kar so med drugim empirično potrdili Botosan (2000, povzeto po Paul in Largay 2005, 303–304), Francis in drugi (2005, 1156–1159) ter Kothari in drugi (2008b, 6). Enako velja za najemanje posojila, saj naj bi imelo podjetje, ki razkriva informacije o (po) odsekih, nižje stroške posojila (Verrechia 2001, povzeto po Ettredge in drugi 2006, 96; Francis in drugi 2005, 1156–1159).²³⁷
- Izboljšajo se kredibilnost, dostopnost (razpoložljivost) in preglednost (transparentnost) informacij, ki jih poroča podjetje (na primer informacij o dobičkonosnosti posameznega odseka in tudi podjetja) (Piotroski 2003, 228; Berger in Hann 2003, 166; Paul in Largay 2005, 303–304; Chen in Zhang 2003, povzeto po Ettredge in drugi 2006, 96). Če se pojavi sum glede kredibilnosti in preglednosti razkritih informacij podjetja, ki niso vključene v uporabnikovo oceno vrednosti podjetja, se posledično znižuje uporabnikova ocena vrednosti podjetja in zvišuje zahtevana stopnja donosnosti na kapital podjetja in/ali zvišujejo stroški posojil, ko se ta sum potrdi (na primer prek

²³⁶ Več o tem glejte Healy in Palepu (2001), Francis in drugi (2005), Ettredge in drugi (2006), Birt in drugi (2006) in tako naprej.

²³⁷ V obeh primerih omogočajo razkritja informacij o (po) odsekih uporabnikom računovodskih izkazov podjetja, da pri ocenjevanju podjetja in/ali napovedih zmanjšajo obseg in stopnjo napak pri ocenjevanju različnih parametrov, povezanih z ocenjevanjem in/ali napovedovanjem, kar zmanjšuje zahtevano stopnjo donosa na kapital podjetja in/ali vire dolžniškega financiranja podjetja.

kasnejših prevrednotenj in drugih popravkov v računovodskih izkazih), kajti za ta podjetja se predpostavlja, da so bolj tvegana (Botosan 1997, Piotroski 1999, povzeto po Healy in Palepu 2001, 430; Kothari in drugi 2008b, 6).²³⁸

- Večji obseg razkritij omogoča uporabnikom računovodskih izkazov izboljšanje svojega vrednotenja podjetja, in sicer večji obseg za podjetje ugodno razkritih informacij pomembno zmanjša volatilitnost (nestanovitnost) napovedi prihodnjih donosov (dobičkov) podjetja kot tudi veliko razpršenost različnih napovedi analitikov (Kothari in drugi 2008b, 5–6). Na primer, natančnost napovedi dobička podjetij s strani uporabnikov (predvsem analitikov) se pomembno poveča po uvedbi SFAS 131, ki je predpisal obsežnejša razkritja o (po) odsekih podjetjem (Berger in Hann 2003, 166; Venkataraman 2001, povzeto po Botosan in Stanford 2005, 755; Behn in drugi 2002, 43). Tudi razpoložljivost drugih podatkov o (po) odsekih, kot so na primer podatki o vrstah izdelkov in storitev podjetja, prodaji, dobičku po odsekih, razkritja po državah in podobni, vplivajo na vrednotenje in pričakovanja uporabnikov (Pacter 1993, povzeto po Berger in Hann 2003, 169–170; Behn in drugi 2002, 43).²³⁹

Razkritja o (po) odsekih so ugodno vplivala na uporabnike računovodskih izkazov in so tudi povečala odvisnost uporabnikov od teh podatkov (Botosan in Stanford 2005, 751), čeprav nekateri avtorji različnih raziskav, kot so na primer Balakrishnan in drugi (1990, povzeto po Coller in Pierce 1990, 66), Boatsman in drugi (1993, povzeto po Coller in Pierce 1990, 66) ter Coller in Pierce (1999), dvomijo v uporabnost razkritij o (po) odsekih podjetij. Klub vsem prednostim razkritij pa se podjetja oziroma njihova vodstva pri razkrivanju informacij o (po) odsekih večinoma soočijo vsaj z nekaterimi zadržki, zaradi katerih se zatečejo k dovoljenemu ali nedovoljenemu združevanju odsekov, prikrivanju informacij z zmanjševanjem njihove pomembnosti, zanesljivosti ... ali tudi nerazkrivanju informacij o (po) odsekih.²⁴⁰ Vprašanje je seveda tesno povezano s tem, kaj želijo podjetja oziroma njihova vodstva prikriti in kaj lahko prikrijejo glede na zahteve standardov. Nekateri zadržki glede razkrivanja informacij o (po) odsekih, ki so povezani z večjimi ali manjšimi tveganji za podjetje oziroma vodstvo podjetja, so:

- Pri razkrivanju informacij o (po) odsekih morajo podjetja razkriti tudi informacije o tem, da v določenem odseku ustvarja podjetje nadpovprečen donos (dobiček), kar je lahko signal konkurenci (tekmečem), zato se ta konkurenca lahko tudi vključi v enake aktivnosti kot podjetje, ki je te informacije razkrilo (Mautz 1968, AICPA 1994, Sanders in drugi 1999, povzeto po Prencipe 2004, 323; Darrough in Stoughton 1990, Wagenhofer 1990, Feltham in Xie 1992, Newman in Sansing 1993, Gigler 1994,

²³⁸ Podjetja razkrivajo informacije tudi zaradi »izogibanja« ali vsaj zmanjšanja pozornosti nekaterih deležnikov, kot so na primer različni nadzorniki trga, konkurence ..., dobavitelji ali sindikati (Belkaoui in Karpik 1989, povzeto po Birt in drugi 2006, 242).

²³⁹ Na primer podjetja, ki imajo obširnejša razkritja informacij o (po) odsekih v primerjavi s konkurenco, pridobijo več priporočil analitikov (višja je stopnja zaupanja uporabnikov), manjša je disperzija ocenjene vrednosti (manjša je informacijska asimetrija) in manjše je spreminjanje ocenjene napovedi analitikov, kar je možno pripisati tudi izboljšanju modelov za ocenjevanje vrednosti zaradi več razkritih podatkov o (po) odsekih (Lund in Lundholm 1993, povzeto po Healy in Palepu 2001, 430; Pacter 1993, povzeto po Piotroski 2003, 225; Piotroski 1999, 2002, povzeto po Berger in Hann 2003, 170; Botosan in Stanford 2005, 754; Mande in Ortman 2002, 67–68; Nichols in drugi 1995, povzeto po Hope in drugi 2006, 327). Podjetja, ki so razkrila informacije o (po) odsekih, imajo večkrat tudi pomembnejšo spremembo ceno delnice, če gre za javne delniške družbe (Berg 1990, povzeto po Birt in drugi 2007, 62).

²⁴⁰ Več o preračunljivem obnašanju (ravnanju) vodstev podjetij pri razkrivanju informacij o (po) odsekih je predstavljeno v poglavju 8.4.6 na strani 126.

povzeto po Healy in Palepu 2001, 424).²⁴¹ Če pride do vključitve konkurence, se namreč praviloma zmanjšajo nadpovprečni donosi (dobički) podjetja.²⁴² Enako velja za razkrivanje različnih pomembnih strategij podjetja po posameznih odsekih, transferjih virov med odseki ... (Berger in Hann 2007, 873; Berger in Hann 2003, 212). Tako na primer Deppe in Omer (2000, 48) menita, da preveč razkritih informacij za podjetje, ki sodeluje pri prevzemu, pomeni izgubo pogajalske pozicije.

- Nasprotno je lahko za podjetja razkritje informacij o podpovprečnih donosih (dobičkih) posameznega odseka signal uporabnikom računovodskih izkazov, predvsem pa imetnikom deležev podjetja (to je principalu), o slabem delovanju vodstva podjetja (to je agenta). Agencijski problem, ko agent principalu prikriva podpovprečno uspešnost delovanja posameznega odseka ali/in kakšen drug problem v podjetju, lahko poveča zunanji nadzor agenta s strani principala, kar so na primer v svojih raziskavah pokazali Berger in Hann (2003) ter Venkataraman (2001, povzeto po Botosan in Stanford 2005, 755). Berger in Hann (2007, 896) sta pokazala, da v primeru, ko v podjetju prevladuje možnost agencijskega problema in s tem povezanih agencijskih stroškov (na primer stroški nadzora, odpravnin vodstvu ...), vodstvo podjetja poskuša prikriti odseke, ki imajo relativno nizke dobičke (pogost razlog je na primer nasprotje interesov med vodstvom podjetja in imetniki deležev podjetja, možnost zamenjave vodstva podjetja, nagrajevanje vodstva podjetja na podlagi izidov po odsekih in tako naprej).²⁴³

8.4.4 Poslovodni način poročanja o (po) odsekih

Poslovodni način k pripravi in poročanju informacij o (po) odsekih je bil prvič vpeljan v »čisti« obliki leta 1997 v SFAS 131, v »prilagojeni« (modificirani) obliki tudi leta 1997 v MRS 14(R) in kasneje leta 2006 v enaki obliki kot v SFAS 131 tudi v MSRP 8. V primerjavi z industrijskim načinom²⁴⁴ k pripravi in poročanju informacij o (po) odsekih, ki je bil vpeljan s SFAS 14 leta 1976 ter z MRS 14 leta 1981, se je poslovodni način pokazal kot primernejši (glejte tudi Berger in Hann 2003, 164). Zaznane slabosti (pomanjkljivosti) industrijskega načina so bile 1) prevelika subjektivnost in visoka stopnja svobodnega odločanja v rokah vodstva podjetja (na primer opredelitev poslovnih odsekov odvisna od

²⁴¹ Gre za tezo, povezano z bremenom (na primer v obliki stroškov pripravljanja in širjenja informacij ter drugih stroškov, povezanih z razkritjem informacij, kot so škodljive akcije konkurenčnih podjetij, vstopov konkurenčnih podjetij v enako dejavnost, zmanjševanje tržnega deleža podjetja ...) podjetja zaradi razkritja občutljivih zasebnih informacij (*proprietary costs hypothesis*), ki temelji na predpostavki, da bodo ob odsotnosti teh bremen podjetja prostovoljno razkrila relevantne informacije trgu, da bi s tem zmanjšala informacijsko asimetrijo in posledično bremena, povezana s kapitalom podjetja (Verrecchia 1983, Diamond 1985, povzeto po Prencipe 2004, 322). Druga predpostavka teze je, da ni nasprotovanj med vodstvom podjetja in imetniki deležev podjetja (Healy in Palepu 2001, 424).

²⁴² Večje je breme za podjetje, povezano z razkritjem občutljivih informacij, manj negativno bodo uporabniki računovodskih izkazov (predvsem vlagatelji) reagirali na prikrivanje bistvenih informacij, čeprav bodo podjetja manj verjetno prostovoljno razkrila te za njih občutljive informacije (Verrecchia 1983, povzeto po Prencipe 2004, 322). Nerazkritje informacij, ki bi lahko ogrozile konkurenčni položaj podjetja, ima ponavadi posledico v višji zahtevani donosnosti kapitala podjetja.

²⁴³ Takšno delovanje vodstev podjetij je konsistentno z ugotovitvijo, da so vodstva podjetij pod SFAS 14 uporabljala diskrecijsko moč preračunljivo, da bi prekrila negativne informacije uporabnikom računovodskih izkazov (Berger in Hann 2007, 896).

²⁴⁴ Več o industrijskem načinu opredelitve odsekov podjetja je predstavljeno v opombi številka 226 na strani 106.

klasifikacije vodstva podjetja²⁴⁵, razkrivanja informacij o (po) odsekih, združevanja različnih odsekov in tako dalje); 2) neenakost notranjega in zunanjega sistema računovodskega poročanja, kar je vzpostavljalo vzporeden sistem poročanja samo za namen zunanjega poročanja o (po) odsekih; 3) pomanjkanje konsistentnosti pri poročanju in še številne druge.²⁴⁶ Te pomanjkljivosti industrijskega načina so onemogočale razumljivo in realno predstavitev podjetja in ne nazadnje, kar je bil eden izmed ciljev prvih standardov, onemogočale primerjavo podatkov o (po) odsekih podjetja s podatki o (po) odsekih drugih podjetij. Vodstva podjetij so namreč tam, kjer so podjetja izvajala enako dejavnost, le to predstavila na »svoj« način – to je med podjetji različen način, zaradi prevelike dovoljene diskrecijske pravice in subjektivnosti pri pojmovanju opredelitev standarda.²⁴⁷

Za uporabnike računovodskih izkazov pa je praviloma pomembnejše, da lahko presojujejo podjetje (skupino) kot celoto in razumejo vse pomembne (bistvene) odseke podjetja tudi z vidika možnih in obstoječih tveganj ter priložnosti, za katera vodstvo podjetja meni, da so pomembna. Gledišču vodstva podjetja na podjetje se uporabniki približajo s poznavanjem notranjega računovodskega sistema poročanja, na katerega se (praviloma) opira vodstvo podjetja pri svojem odločanju in presojanju uspešnosti posameznih odsekov podjetja (glejte tudi Deppe in Omer (2000, 47)). Kot je pokazala raziskava, ki so jo izvedli Maines in drugi (1997, povzeto po Paul in Lergay 2005, 304–305) že v obdobju pred uveljavitvijo SFAS 131, analitiki (uporabniki) pojmujejo informacije o (po) odsekih in s tem poročanje o (po) odsekih zanesljiveje, če so opredelitve odsekov podjetja, ki jih podjetje razkrije v poročilih, enake tistim, ki so namenjene glavnim nosilcem poslovnih odločitev v podjetju. Ta osnovna zahteva, da sta sistem notranjega računovodskega poročanja in sistem zunanjega računovodskega poročanja v podjetju enaka, je temeljna značilnost in izhodišče poslovnega načina in omogoča, da (McConnell in Pacter 1995, 3; Collier in Pierce 1999, 69–70; Street in Nichols 2002, 95; Paul in Lergay 2005, 309; SFAS 131.60 in 131.61):

- uporabniki podjetje »dojamejo oziroma vidijo skozi oči vodstva podjetja«, s čimer se poveča njihova možnost, da 1) predvidijo aktivnosti in reakcije vodstva podjetja, ki lahko pomembno vplivajo na zmožnost podjetja ustvarjati denarne tokove in dobičke v prihodnosti; 2) uporabniki predvidijo zmožnost vodstva podjetja izpolnjevati njihova pričakovanja; in 3) bolje razumejo poslovne procese v podjetju;
- so odseki podjetij zato pod poslovnim načinom v primerjavi z industrijskim načinom praviloma tudi manj subjektivno opredeljeni;
- se pri obravnavanju informacij v letnih poročilih in računovodskih izkazih podjetij poveča konsistentnost, saj so informacije o (po) odsekih in v letnih poročilih ter računovodskih izkazih enake;

²⁴⁵ Praksa podjetij, ki so uporabljala SFAS 14, je pokazala, da je pojem 'industrijski sektor' oziroma gospodarski sektor, v katerega podjetje umešča svoje izdelke in storitve, zelo subjektiven, saj so se podjetja umeščala zelo različno (SFAS 131.60).

²⁴⁶ Podrobneje slabosti (pomanjkljivosti) industrijskega načina poročanja o (po) odsekih predstavljajo na primer McConnell in Pacter (1995), Collier in Pierce (1999), Street in Nichols (2002), Prather-Kinsey in Meek (2004) in tako naprej.

²⁴⁷ Izsledki raziskav, ki sta jih v začetku devetdesetih let 20. stoletja opravila ameriški Odbor za računovodske standarde (*Financial Accounting Standards Board, FASB*) in Svet za mednarodne računovodske standarde (*International Accounting Standards Committee, IASC*), so pokazali, da je kar 38 odstotkov večjih gospodarskih družb od 1.062, ki so uporabljale MRS 14, razkrilo le en odsek oziroma je kar 75 odstotkov večjih gospodarskih družb od 6.935, ki so uporabljale SFAS 14, razkrilo le en odsek. Več o tem glejte McConnell in Pacter (1995) in Street in Nichols (2002).

- so bremena, predvsem stroški, povezani s pripravo in predstavitvijo informacij o (po) odsekih za zunanje poročanje, relativno veliko nižja pod poslovnim načinom, kot so bila pod industrijskim načinom, saj so informacije v podjetju že na razpolago, ker so jih pri svojem odločanju uporabili nosilci poslovnih odločitev v podjetju;
- se izboljša nadzor v podjetju in ne nazadnje tudi sam proces revidiranja (glejte na primer Deppe in Omer (2000, 50) ter Ettredge in drugi (2005, 776)).

Poslovodni način zahteva takšna razkritja o (po) odsekih, ki zagotavljajo informacije o uspešnosti posameznega odseka podjetja, strategijah podjetja po posameznih odsekih, transferjih virov med posameznimi odseki ... (Berger in Hann 2007, 873; Berger in Hann 2003, 212). Kljub naštetim prednostim se pojavlja pri nekaterih uporabnikih dvom, da daje poslovodni način vodstvom podjetij preveč diskrecijskih pravic pri odločanju in predvsem pri podjetjih (globoko zakoreninjena) bojazen, da bodo podjetju škodovala razkritja nekaterih strateško pomembnih informacij, ki jih bodo poleg uporabnikov lahko uporabili tudi konkurenti podjetja. Tako so se in se še pojavljajo nasprotovanja temeljni zahtevi poslovnega načina, to je enakosti sistema notranjega in zunanjega računovodskega poročanja, saj naj bi temeljila opredelitev odsekov na podlagi notranje organizacijske strukture. To pa pomeni, da različna podjetja razkrijejo informacije o (po) odsekih na različnih osnovah, ki izhajajo iz notranjega organizacijskega sistema poročanja, nosilcu poslovnih odločitev v podjetju. Takšna opredelitev odsekov pa ne izhaja nujno iz pretečih tveganj in možnih donosov, ki so značilni za posamezni odsek, prav tako taki odseki niso primerljivi med podjetji, ki izvajajo enake aktivnosti, in niti ni nujno, da bodo primerljivi med posameznimi obdobji v istem podjetju (Coller in Pacter 1999, 67–71; McConnell in Pacter 1995, 5; glejte tudi SFAS 131.62). Poslovodni način k zaznavanju in opredelitvi odsekov v podjetju s tem postane po mnenju kritikov preveč subjektiven proces, kjer je vsak razkrit odsek lahko predmet različne interpretacije vodstva podjetja in tudi posameznega uporabnika razkritij o (po) odsekih (Reason 2001, 1).

8.4.4.1 Dilema: zagotoviti primerljivost ali razumljivost računovodskih informacij o (po) odsekih?

Primerljivost (*comparability*) odsekov je tista kakovostna (kvalitativna) značilnost, ki poveča informacijsko vrednost razkritij o (po) odsekih, čeprav je pomembnost primerljivosti informacije odvisna predvsem od zmožnosti uporabnika, da le-to poveže z določeno drugo informacijo. Uporabnikom računovodskih izkazov se olajša poslovno odločanje, če so računovodske informacije primerljive in ustrezne (FASB 1980, povzeto po Emmanuel in Garrod 2002, 215), pri čemer je ustreznost (*relevance*) tista kakovostna značilnost, ki izraža, da imajo informacije zaželeno in koristno značilnost ter so bistvene. Kljub enakovrednosti primerljivosti in ustreznosti informacij pa je primerljivost tista značilnost, ki lahko škoduje oziroma zmanjša pomembnost oziroma ustreznost ali zanesljivost (*reliability*) informacij o (po) odsekih. Tako so nekateri pretekli standardi (SFAS 14, MRS 14 ali MRS 14(R)) dovoljevali takšno opredelitev odsekov, kjer so informacije, ki so izhajale iz teh odsekov, dajale iluzijo večje primerljivosti med podjetji in med obdobji v podjetju, kot pa so dejansko te informacije o (po) odsekih tudi bile (Paul in Largay 2005, 309; Ettredge in drugi 2005, 776; glejte tudi SFAS 131.64). Kasneje sprejeti standardi (na primer SFAS 131 in MSRP 8) napeljujejo na možnost, da je enakovreden položaj (to je hkratna primerljivost in ustreznost informacij) nedosegljiv, pri čemer sta za

uporabnike računovodskih izkazov (predvsem vlagatelje) pri sprejemanju poslovnih odločitev nedvoumno pomembnejša ustreznost in zanesljivost informacij kot njihova primerljivost (Emmanuel in Garrod 2002, 231; Birt in drugi 2007, 62). Primerljivost informacij bi bilo sicer mogoče doseči kljub razlikam v sistemih (računovodskega) poročanja, naravi, obsegu poslovanja podjetij in tako naprej, vendar bi se praviloma hkrati zaradi povečane primerljivosti zmanjšala ustreznost ali/in zanesljivost informacije, če bi bilo vsaj eno izmed meril, ki se uporablja za primerjavo med dvema podjetjema, pridobljeno z metodo, ki daje manj zanesljive ali manj ustrezne informacije.²⁴⁸

Kot argument pri odločitvi za prednost razumljivosti pred primerljivostjo informacij je mogoče dodati, da ima opredelitev odsekov pri poslovnem načinu osnovo v notranjem organizacijskem sistemu poročanja, ki se je razvila zaradi pomoči vodstvu podjetja pri njegovem odločanju ter presojanju uspešnosti odsekov, in nima povezave z različnimi potrebami uporabnikov po primerjavi različnih odsekov med podjetji.²⁴⁹ Različna merila odsekov, ki jih podjetje razkrije, so zato najverjetneje unikatna (neprimerljiva) za vsako podjetje²⁵⁰ (CICA 1992, povzeto po Paul in Largay 2005, 305 in 309; Emmanuel in Garrod 2002, 217; Birt in drugi 2007, 61). Tako pri iskanju odgovora na vprašanje, ali je namen računovodskega poročanja o (po) odsekih, da uporabniki razumejo posamezno podjetje ali da uporabniki lahko primerjajo odseke različnih podjetij, primerljivost ni najpomembnejša kakovostna (kvalitativna) značilnost. Primerljivost je sekundarnega pomena (Paul in Largay 2005, 306). Za uporabnike računovodskih izkazov sta namreč pomembnejši značilnosti ustreznost in zanesljivost, ki omogočata lažje razumevanje samega podjetja.²⁵¹

Ne glede na zmanjšano primerljivost informacij o (po) odsekih je za uporabnike računovodskih izkazov ključno razumevanje podjetja kot celote, čemur praviloma vedno pripomore razumevanje posameznih delov podjetja. Kakšni so narava, uspešnost, predvsem dobičkonosnost, priložnosti, tveganja, zaznane negotovosti in druge nevarnosti za podjetje oziroma odseke podjetja so informacije, ki samostojno (to je nepovezano z ostalimi informacijami), nimajo primerne bistvenosti (pomembnosti).²⁵² Dokler razkriti

²⁴⁸ Tako je na primer možno predpisati računovodske izkaze in/ali razkritja, ki zagotavljajo primerljivost informacij, vendar bo praviloma takšna primerljivost šla na »račun« ustreznosti in večkrat tudi zanesljivosti. Takšna oblika ureditve pa lahko tudi povratno vpliva na samo primerljivost informacij, saj posledično lahko prikriva pravo razliko med računovodskimi izkazi in/ali razkritji. Namen primerjave je namreč razlikovanje podjetij ali odsekov podjetij, ki so boljši od konkurence, od tistih podjetij ali odsekov podjetij, ki so slabši od konkurence. V predhodno opisanem primeru bi večje razlike med podjetij ali odseki podjetij odsevale različno strukturo med odseki, ki je ni mogoče razložiti le z uspešnostjo podjetij ali odsekov podjetij. S tem bi bila (vsebinsko) razumljiva primerjava onemogočena.

²⁴⁹ Več o tem glejte v Collier in Pierce (1999), Reason (2001), Emmanuel in Garrod (2002) in Prather-Kinsey in Meek (2004).

²⁵⁰ Ker ima vodstvo podjetja možnost, da izvede reorganizacijo podjetja, ki lahko vpliva na opredelitev odsekov, so v takšnem primeru izidi nekonsistentni (glejte na primer Birt in drugi (2007, 61)) in ne nazadnje tudi podvrženi možnosti prirojanja izidov s strani vodstva podjetja. Več o tem je predstavljeno v poglavju 8.4.6 na strani 126.

²⁵¹ Tako na primer Birt in drugi (2007, 61) ugotavljajo, da je imela uvedba MRS 14(R), kjer je bil uveden prilagojen poslovodni način, v primerjavi s predhodnikom MRS 14, kjer je bil uporabljen industrijski način, pozitiven učinek na razumljivost, saj so dodatne razpoložljive opisne informacije o (po) odsekih za uporabnike računovodskih izkazov povečale razumevanje kompleksnih informacij, razkritih v poročilih.

²⁵² Takšno ugotovitev o pomenu oziroma vlogi informacij o (po) odsekih je dalo več različnih raziskovalnih teles, kot so na primer Združenje za upravljanje naložb in raziskave (*Association for Investment Management and Research, AIMR*), Posebna komisija za računovodsko poročanje pri Ameriškem inštitutu pooblaščenih revizorjev (*American Institute of Certified Public Accountants Special Committee on Financial Reporting, AICPA*), Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (*Organisation for Economic Co-operation and*

podatki o (po) odsekih odsevajo dejansko ogrodje, znotraj katerega se odloča nosilec poslovnih odločitev v podjetju, poslovodni način v primerjavi z industrijskim načinom omogoča, da uporabniki bolje razumejo (Paul in Largay 2005, 306; Turner 2000, povzeto po Deppe in Omer 2000, 47):

- odseke, ki sestavljajo različne dele podjetja;
- način, na katerega so različni deli podjetja združeni v poročevalske odseke (*reporting segment*);
- transakcije, ki potekajo med različnimi deli podjetja (na primer financiranje, transferne cene ...);
- poslovno uspešnost in tveganja vsakega posameznega odseka; in
- če je primerjava smiselna, tudi uspešnost posameznega odseka podjetja v primerjavi z odseki drugih podjetij znotraj istega gospodarskega sektorja.

Kot je na primer pokazala raziskava, ki sta jo opravila Botosan in Stanford (2005, 753), se je po uvedbi SFAS 131 pri uporabnikih računovodskih izkazov povečalo zaupanje v informacije o (po) odsekih, ki jih razkrijejo podjetja.²⁵³ Emmanuel in Garrod dodajata (2002, 218), da je primerljivost informacij o (po) odsekih (še posebej pa njihova ustreznost) odvisna od uspešnosti posameznega odseka in načina, ki je bil uporabljen za prepoznavanje in opredelitev posameznega odseka.

Kljub vsem prednostim, ki naj bi jih imel poslovodni način pri izboljšanju razumevanja podjetij z razkritimi informacijami o (po) odsekih podjetja za uporabnike računovodskih izkazov, je bila pri pripravljalcih standardov dilema, ali zagotoviti večjo primerljivost ali večjo razumljivost (in s tem tudi ustreznost) informacij pri pripravi standardov, ki urejajo področje poročanja o (po) odsekih (gre za obdobje pred letom 1997). Različno mnenje ameriškega Odbora za računovodske standarde (odslej FASB; *Financial Accounting Standards Board, FASB*) in Sveta za mednarodne računovodske standarde (*International Accounting Standards Committee, IASC*) glede te dileme je povzročilo nastanek dveh oblik poslovodnega načina poročanja o (po) odsekih: 1) popolni (čisti) poslovodni način, ki je bil uveljavljen leta 1997 v SFAS 131 in kasneje leta 2006 v MSRP 8, in 2) prilagojeni (modificiran) poslovodni način, ki je bil uveljavljen leta 1997 v MRS 14(R). IASC je med sprejemanjem MRS 14(R) presodil, da je določena stopnja primerljivosti tista značilnost informacij o (po) odsekih, ki mora biti nedvoumno zagotovljena uporabnikom računovodskih izkazov ne glede na možnost zmanjšane ustreznosti ali/in zanesljivosti računovodskih informacij. V MRS 14(R) je bil zato uveden prilagojen poslovodni način, to je spremenjena (modificirana) oblika popolnega poslovodnega načina. Ta prilagojeni poslovodni način dovoljuje, da podjetja v okviru svojega notranjega sistema računovodskega poročanja in notranje organizacije opredelijo odseke tako, da lahko

Development, OECD), Mednarodno združenje nadzornikov trga vrednostnih papirjev (*International Organization of Securities Commission, IOSCO*) in tako naprej.

²⁵³ Kljub temu velja opozoriti na zaskrbljujoče dejstvo, da uporabniki računovodskih izkazov (predvsem vlagatelji) ne uporabljajo pravilno razpoložljivih informacij podjetij, ko ocenjujejo možnosti podjetja v prihodnje ustvarjati dobiček oziroma pozitivni denarni tok (na primer Ou in Penman 1989, Bernard in Thomas 1990, Hand 1990, Maines in Hand 1996, Sloan 1996, Xie 2001, povzeto po Hollie in drugi 2007, 17). To dejstvo določa in ohranja možnost, da je dokumentirana povezava med dobički podjetij in ustvarjenimi donosi pri trgovanju z vrednostnimi papirji teh podjetij odsev naivne slike uporabnikov računovodskih izkazov (predvsem vlagateljev) o preteklih dobičkih podjetja kot pa predstava vlagateljev o zmožnosti ustvarjanja dobičkov podjetja v prihodnje, ki naj bi bila ena najpomembnejših informacij za uporabnike (Hollie in drugi 2007, 17).

vodstvo podjetja sprejema poslovne odločitve in presoja uspešnost odsekov. Če pa ta opredelitev odsekov ne temelji na razlikovanju odsekov po izdelkih (proizvodih) in storitvah (to je področnih odsekih) ali zemljepisnem območju delovanja podjetja (to je območnih odsekih), se mora podjetje za zunanjo predstavitev informacij o (po) odsekih opreti na drugo, ponavadi nižjo raven organizacijske razčlenjenosti na odseke, ki omogoča predstavitev odsekov po področjih in območjih delovanja podjetja.²⁵⁴ S to zahtevo prilagojen poslovodni način zagotavlja, da so predstavljeni odseki podjetij med seboj do »določene mere« primerljivi. Vprašanje pa je, ali so tudi za uporabnike te informacije smiselne, pomembne in zanesljive.²⁵⁵

Poleg same vprašljive primerljivosti informacij o (po) odsekih in še dodatnih možnih bremen (predvsem v obliki stroškov pridobivanja, pripravljanja, razkrivanja informacij in tako naprej), ki se lahko pojavijo zaradi vzporednega sistema računovodskega poročanja pri uporabi prilagojenega poslovodnega načina, predstavlja enega izmed osnovnih problemov »problem«, kako zagotoviti in preverjati konsistentnost uporabe prilagojenega poslovodnega načina in s tem tudi ustreznost tako pridobljenih informacij o (po) odsekih. Problem namreč predstavlja situacija, ko na primer prvo podjetje ne pojmuje dveh izdelkov kot enakih, ker je njegova proizvodnja izdelkov relativno ozka osredotočena, medtem ko drugo podjetje pojmuje ta dva izdelka kot enaka, ker proizvaja relativno širok spekter izdelkov.

Popolni poslovodni način zahteve po predstavitvi področnih in območnih odsekov ne vsebuje, saj izhaja iz predpostavke, da ne temelji v vseh podjetjih notranja organizacija in notranji sistem računovodskega poročanja vodstvu podjetja na členitvi odsekov po vrstah izdelkov in storitev ter zemljepisnem območju delovanja. SFAS 131 in MSRP 8, v katerih je uveden popolni poslovodni način, zato predvidevata, da podjetje zase kot celoto dodatno razkrije informacije o izdelkih in storitvah podjetja ter zemljepisnih območjih delovanja podjetja, če že predhodna razkritja podjetja o (po) odsekih niso zagotovila teh informacij (SFAS 131.67; MSRP 8.31). Pri izbiri med dvema možnima opcijama (to je prvo možnost večje primerljivosti informacij na račun njihove manjše ustreznosti (razumljivosti) ali obratna druga možnost), kjer nobena ni optimalna, se tako zagotovi uporabnikom zadostna razumljivost, vendar pogosto na račun njihove manjše primerljivosti. Takšna ureditev pomeni, da se s tem pri popolnem poslovodnem načinu v primerjavi s prilagojenim poslovodnim načinom podjetja izognejo potencialni vzpostavitvi vzporednega sistema poročanja, kjer bi se posebej za zunanje poročanje opredelili področni in območni odseki.

²⁵⁴ V Sloveniji Zakon o gospodarskih družbah (odslej ZGD-1) v 14. točki (opomba: pred novelo ZGD-1B je bila to 12. točka) 1. odstavek 69. člena vsebuje zahtevo o obveznosti družbe po razkritju »čistih prihodkov od prodaje po posameznih področjih poslovanja podjetja oziroma po posameznih zemljepisnih trgih«. Več o tem glejte ZGD-1 z nadaljnjimi posodobitvami.

²⁵⁵ Kot so v raziskavi mnenja ugotovili Maines in drugi (1997, 14 in 22) so pričakovanja uporabnikov računovodskih izkazov (predvsem analitikov) pred uvedbo standarda MRS 14(R), ki uvaja prilagojen poslovodni način, bila takšnemu združevanju enakih izdelkov in storitev ter zemljepisnih območij delovanja podjetja naklonjena v primerjavi s popolnim poslovodnim načinom, ki ga je uvajal SFAS 131. Raziskave (Berger in Hann 2007; Paul in Largay 2005; Berger in Hann 2003; Herrmann in Thomas 2000 in tako naprej) v letih po uvedbi standardov so pokazale, da uporabniki menijo, da so bolj uporabna razkritja o (po) odsekih, ki so predstavljena na podlagi standardov, ki temeljijo na popolnem poslovodnem načinu. Več o izsledkih različnih raziskav glejte v poglavju 8.4.4.2 na strani 107.

8.4.4.2 Izsledki (ugotovitve) preteklih raziskav o vpeljanem poslovnem načinu poročanja o (po) odsekih

Proučevanje učinkov standardov, ki so predpisali obvezna razkritja o (po) odsekih kot del računovodskih izkazov podjetij, je težko, saj je proučitev dejanskih učinkov na okolje podjetja (predvsem informacijsko okolje), uporabnike računovodskih izkazov, sam finančni trg in tako naprej kompleksno in mogoče le po uvedbi samih standardov (torej *ex post*). Tako pripravljavci standardov, ki urejajo računovodsko poročanje o (po) odsekih, večkrat potem ko določijo temeljne usmeritve standardov, ne morejo pred uveljavitvijo standardov z gotovostjo predvideti končnih učinkov standardov. Temeljne usmeritve standardov so na primer: kakšna je najprimernejša opredelitev odsekov; katere načela, način in tako dalje naj se uporabijo v standardu; katere informacije naj bodo del obveznih in katere prostovoljnih razkritij ter druge podobne usmeritve, ki neposredno predstavljajo del standardov. Tako šele sama uveljavitev standardov, ki urejajo področje poročanja o (po) odsekih, ponavadi odgovori na vprašanja in dvome, kot so na primer: 1) ali se je sploh spremenilo (predvsem povečalo) število odsekov, o katerih se poroča; 2) ali se je zmanjšalo število podjetij, ki so imela opredeljen le en odsek; 3) kateri odseki so bili razkriti ter kakšna je njihova osnova razčlenitve (ali so temelj razčlenitve izdelki in storitve, zemljepisno območje, kombinacija obojega ali drugo); 4) ali je pri uveljavitvi standarda prišlo do reorganizacije podjetja zaradi opredelitev standarda; 5) kateri podatki so bili razkriti, je bilo teh več ali manj, ali so bili dovolj podrobni ter ali so bila med razkritji tudi s standardom neobvezna razkritja in katera; 6) ali so bili podatki predstavljeni konsistentno z drugimi deli letnega poročila podjetja in še druga s standardom in z njegovo uveljavitvijo povezana vprašanja.

Večina empiričnih raziskav, katerih izsledke predstavljamo v nadaljevanju, odgovarja vsaj na nekatera zgornja vprašanja. Ugotovitve raziskav se nanašajo na učinke po uvedbi SFAS 131, s katerim je bil uveden poslovodni način k opredelitvi in razkrivanju odsekov. Zaradi prenosa zahtev SFAS 131 v MSRP 8²⁵⁶ je mogoče predvidevati, da bo tudi pri podjetjih, ki bodo uporabljala MSRP 8 in so pred tem uporabljala MRS 14(R), mogoče zaznati podobne, v nekaterih primerih celo enake končne učinke, kot so bili zaznani ob prehodu s SFAS 14 na SFAS 131.²⁵⁷ Splošno mnenje avtorjev teh raziskav je, da poslovodni način in druge zahteve v SFAS 131 pomembno (bistveno) izboljšajo računovodsko poročanje o

²⁵⁶ V okviru izvajanja kratkoročnega projekta konvergence med MSRP in US GAAP, da bi odpravili bistvene razlike na področju poročanja o (po) odsekih, je Upravni odbor za mednarodne računovodske standarde (odslej IASB; *International Accounting Standards Board*, IASB) zavzel stališče, da SFAS 131 daje uporabnejše informacije in da je v več pogledih primernejši kot MRS 14(R), zaradi česar je IASB uskladił zahteve poročanja o (po) odsekih v MSRP z zahtevami pod US GAAP, to je SFAS 131. Leta 2006 je bil tako sprejet MSRP 8, ki ima enake zahteve in opredelitve kot SFAS 131; razlike ostanejo večinoma pri izrazoslovju in nekaj manjših popravkih (KPMG 2006, 1). Evropska komisija je novembra 2007 MSRP 8 v nespremenjeni obliki uvrstila med veljavne MSRP v EU z Uredbo Komisije (ES) št. 1358/2007 glede sprejetja MSRP 8. Glejte EC (2007).

²⁵⁷ Tudi ob prehodu z MRS 14 na MRS 14(R) je bilo sprejeto splošno mnenje, da se je poročanje o (po) odsekih z MRS 14(R) izboljšalo zaradi več razkritih informacij o (po) odsekih, večje konsistentnosti med različnimi deli letnega poročila, nekoliko več razkritih odsekov in tako naprej. Kljub temu je še vedno veliko podjetij imelo pod MRS 14(R) opredeljen in razkrit le en odsek, kot temelj so uporabljala razčlenitve po zemljepisnih območjih delovanja podjetja zelo široko opredeljeno zemljepisno območje in tako naprej. Več o končnih učinkih prehoda z MRS 14 na MRS 14(R) glejte Street in Nichols (2002) in Prather-Kinsey in Meek (2004).

(po) odsekih, čeprav nekateri pomisleki in druge kritike standarda seveda ostajajo. Glavne ugotovitve raziskav so:

- Povprečno število poročevalskih odsekov se je povečalo (Herrmann in Thomas 2000, 300; Street in drugi 2000, 259; Bar-Yosef in Venezia 2000, povzeto po Berger in Hann 2003, 170; Berger in Hann 2003, 163; Paul in Largay 2005, 307). Eden izmed razlogov za povečanje števila poročevalskih odsekov je med drugim povečanje kompleksnosti poslovanja, manjši zahtevani obseg poročanja o (po) odsekih pod SFAS 14 ter prikrivanje informacij o (po) odsekih pod SFAS 14 (Ettredge in drugi 2000, povzeto po Berger in Hann 2003, 170).
- Več večjih družb (IBM, Merck, Wal-Mart ...) je prvič razkrilo informacije o (po) poslovnih odsekih po uveljavitvi SFAS 131.²⁵⁸ Med drugim je na primer družba IBM, ki je predhodno poročala, da deluje le v enem odseku, pod SFAS 131 prvič razkrila sedem različnih odsekov (Berger in Hann 2003, 164; Street in drugi 2000, 268–269). Po izsledkih raziskave, ki so jo opravili Street in drugi (2000, 269), je 49 odstotkov podjetij iz njihovega vzorca prvič razkrilo informacije o (po) odsekih pod SFAS 131.
- Večina podjetij je opredelitev poročevalskih odsekov ob prehodu na SFAS 131 spremenilo (Paul in Largay 2005, 307) – na primer kar dve tretjini podjetij po raziskavi, ki sta jo opravila Herrmann in Thomas (2000, 300). Sprememba opredelitev poročevalskih odsekov nakazuje, da opredelitev poslovnih odsekov, o katerih se je poročalo pod SFAS 14, ni bila uspešna pri razkritju (prikazu) poslovnega pogleda vodstva podjetja na podjetje. Ali drugače: le ena tretjina podjetij iz raziskave, ki sta jo opravila Herrmann in Thomas (2000), je pod SFAS 14 opredelila poslovne odseke, o katerih se je poročalo, v skladu z notranjim sistemom računovodskega poročanja oziroma notranjo organizacijsko strukturo podjetja.²⁵⁹
- Več podjetij je spremenilo opredelitev odsekov, ki so temeljili na vrsti izdelkov in storitev, z opredelitvijo, ki temelji na zemljepisnem območju delovanja podjetja ali kombinaciji vrste izdelkov in storitev ter zemljepisnega območja delovanja podjetja. Predvsem se je povečala opredelitev odsekov, ki temelji na razčlenitvi po državah delovanja podjetja, in hkrati ustrezno zmanjšala opredelitev odsekov, ki temelji na razčlenitvi po širših zemljepisnih območjih delovanja podjetja, kot na primer kontinentih ali posameznih delih kontinentov (Herrmann in Thomas 2000, 301; Nichols in drugi 2000, povzeto po Behn in drugi 2002, 34; Douppnik in Seese 2001, 135–136).²⁶⁰ Čeprav je bilo še vedno opaziti poročanje o (po) odsekih podjetij na osnovi širše opredeljenih zemljepisnih območij delovanja podjetij, je vprašljiva

²⁵⁸ Po raziskavah FASB in IASC je kar 75 % družb iz vzorca skoraj 7 tisoč v obdobju 1985–1991, ki so uporabljala SFAS 14, razkrivalo svoje delovanje v le enem odseku in 38 % družb iz vzorca nekaj več kot tisoč, ki so uporabljala MRS 14, razkrivalo svoje delovanje le v enem odseku. Več o tem glejte opombo številka 247 na strani 114.

²⁵⁹ Za podjetja, ki so spremenila opredelitev poročevalskih odsekov, da je ta v skladu s SFAS 131, je v primerjavi s podjetji, ki niso spremenila opredelitev poročevalskih odsekov, povprečna natančnost pri napovedi dobička in ostalih običajnih informacijah večja (Venkataraman 2001, povzeto po Ettredge in drugi 2005, 777; Berger in Hann 2003, 170).

²⁶⁰ Opredelitev odsekov, ki temelji na razčlenitvi po državah delovanja podjetja, je bolj informativna v primerjavi z opredelitvijo odsekov, ki temeljijo na širših zemljepisnih območjih delovanja podjetja, kot na primer kontinentih, saj so pomembni ekonomski podatki, kot so na primer inflacija, rast bruto družbenega proizvoda, obrestne mere, valutna razmerja ..., opredeljeni glede na posamezno državo in se tako tudi spreminjajo (Herrmann in Thomas 2000, 301). Z vidika uporabnika razkritij o (po) odsekih so ti podatki pomembni vhodni parametri, ki mu omogočajo natančnejše in z vidika tveganj veliko natančnejšo in previdnejšo ocenitev vrednosti podjetja.

smiselnost združevanja več različnih aktivnosti podjetja z različnih kontinentov v en odsek, ki temelji na zemljepisnem delovanju podjetja (Herrmann in Thomas 2000, 301; Doupnik in Seese 2001, 120).

- Obseg razkritij o posameznem poročevalskem odseku se je povečal s SFAS 131 v primerjavi s SFAS 14 (Herrmann in Thomas 2000, 300; Street in drugi 2000, 259; Berger in Hann 2003, 163; Paul in Largay 2005, 308). Podjetja tako še naprej razkrivajo informacije, kot so prihodki, odhodki, poslovni izid, sredstva in nekatere druge, kljub temu da nekaterih ni bilo treba več razkriti po SFAS 131. Tako se je na primer za poročevalske odseke, ki temeljijo na zemljepisnem območju delovanja podjetja, zmanjšalo razkritje prihodkov in izidov (Herrmann in Thomas 2000, 301; Hope in drugi 2006, 324).²⁶¹ Posledica nerazkritja prihodkov onemogoča uporabnikom izračun nekaterih kazalnikov, kot na primer dobičkonosnost sredstev (koeficient donosnosti sredstev; *Return on assets, ROA*) ali dobičkonosnost prodaje (koeficient donosnosti prihodkov od prodaje; *Return on sales, ROS*) za poročevalske odseke, za katere prihodki niso razkriti. Če pa je mogoč izračun kazalnikov, je zaradi neenotnih opredelitev posameznih kategorij med podjetji, kot so na primer sredstva, obveznosti ..., primerjava teh kazalnikov zavajajoča in neprimerna (Coller in Pierce 1999, 69).
- Merilo poslovne uspešnosti (vrste poslovnega izida), ki ga podjetja poročajo, je zelo različno, posledica pa je manjša primerljivost posameznih poročevalskih odsekov (Coller in Pierce 1999, 69; Ettredge in drugi 2006, 92–93).
- V prvih letih po uvedbi SFAS 131 podjetja večinoma niso sledila zahtevam SFAS 131 po razkritju informacij za podjetje kot celoto (*enterprise-wide disclosures*) (Herrmann in Thomas 2000, 296–297; Street in drugi 2000). Tudi razkritij drugih posebnih postavk po posameznih odsekih, ki jih zahteva SFAS 131 (na primer poročanje o davku od dobička, obrestnih prihodkih, obrestnih odhodkih ...), ni ali pa so ta pomanjkljiva (Paul in Largay 2005, 308).
- Prostovoljna dodatna razkritja podjetij so redka. Povečanje dodatnih razkritij s SFAS 131 je v primerjavi s SFAS 14 le simbolično (Herrmann in Thomas 2000, 301).
- Konsistentnost med razkritji o (po) odsekih v računovodskem delu letnih poročil podjetij in ostalimi deli letnega poročila podjetja (predvsem poslovnim poročilom vodstva podjetja) se je povečala oziroma izboljšala (Botosan in Stanford 2005, 754–755; Street, Nichols in Gray 2000, 259).

8.4.5 Dejavniki, ki vplivajo na razkrivanje informacij o (po) odsekih

Razkritja informacij o (po) odsekih so odsev odločitev vodstev podjetij, katere informacije bo podjetje v svojih računovodskih izkazih, dodatnih razkritjih in drugih poročilih razkrilo. Ker uporabniki računovodskih izkazov ta razkritja informacij o (po) odsekih pričakujejo oziroma zahtevajo, je vodstvo podjetja pod določenim pritiskom, saj bodo imele razkrite informacije o (po) odsekih podjetja določen pozitiven (ugoden) ali negativen (neugoden) učinek na uporabnikova pričakovanja in njegovo subjektivno vrednotenje podjetja. Nekateri že dokazani predvsem pozitivni učinki uvedbe SFAS 131 v primerjavi s SFAS 14 (na primer povečanje obsega razkritih odsekov, povečanje obsega razkritij, več

²⁶¹ Kljub temu nerazkritje teh informacij po zemljepisnih območjih delovanja podjetja ni vplivalo na natančnost napovedi dobičkov analitikov in na razpršenost teh napovedi s strani analitikov (Hope in drugi 2006, 342–343).

reorganizacij podjetij, več različnih meril poslovne uspešnosti ...) so pri opredelitvi in poslovnem odločanju vodstev podjetij glede delovanja podjetja na posameznih odsekih in s tem tudi povezanim razkrivanjem računovodskih informacij o (po) odsekih podjetja posledica več različnih dejavnikov ali njihove kombinacije, ki vplivajo glede na različne okoliščine na različen način.

Razkritja informacij o (po) odsekih nakazujejo pomen (vlogo) oziroma odnos vodstva podjetja do razkrivanja informacij o (po) odsekih uporabnikom računovodskih izkazov. V nadaljevanju poglavja te priloge na strnjen (koncizen) način predstavljamo najpomembnejše dejavnike, ki vplivajo na opredelitev odsekov in razkrivanje informacij o (po) odsekih²⁶², kot so: velikost podjetja, razpršenost lastništva, uvrščenost vrednostnih papirjev na organiziran trg vrednostnih papirjev, prepletenost opredeljenih odsekov podjetja, uspešnost posameznih odsekov, potencial rasti odsekov, prisotnost konkurence in tako naprej.

Velikost podjetja (tudi celotne skupine) – večje kot je podjetje, manjše je praviloma breme (na primer stroški) podjetja zaradi razkritja občutljivih informacij, ki imajo lahko za podjetje negativen učinek. Zaradi manjšega bremena je tudi tendenca k zadrževanju informacij o (po) odsekih manjša, zato večja podjetja praviloma razkrivajo več informacij kot manjša (Berger in Hann 2007, 898; Prather-Kinsey in Meek 2004, 225; Salamon in Dhaliwal 1980, Bradbury 1992, McKinnon in Dalimunthe 1993, Mitchell in drugi 1995, Herrmann in Thomas 1996, Giner in drugi 1997, Saada 1998, Leuz 1999, povzeto po Prencipe 2004, 326; King in drugi 1990, povzeto po Birt in drugi 2006, 242), čeprav nekatere raziskave nakazujejo tudi nasprotno (Street in Bryant 2000, Street in Gray 2001, povzeto po Prather-Kinsey in Meek 2004, 225). Nejasnost pri dejavniku velikosti predstavlja edino opredelitev glede na kaj (katero osnovo) se podjetje pojmuje kot veliko.

Razpršenost lastništva podjetja (tudi skupine) – večja kot je razpršenost lastništva podjetja, večja je praviloma odmaknjenost med imetniki deležev podjetja (principalom) in vodstvom podjetja (agentom). Zaradi večje odmaknjenosti je pogosto večja asimetrija informacij med principalom in agentom (McKinnon in Dalimunthe 1993, Giner in drugi 1997, Saada 1998, Leuz 1990, povzeto po Prencipe 2004, 326). Tako praviloma velja tudi, da so kompleksnejša podjetja, ki imajo več imetnikov deležev, ki so hkrati praviloma tudi večja podjetja (Meek in drugi 1995, povzeto po Prather-Kinsey in Meek 2004, 225). Če so v podjetju prisotni institucionalni (večinoma večji) vlagatelji, je prisotnih več razkritij informacij s strani podjetja (Healy in drugi 1999, povzeto po Birt in drugi 2006, 242), ker imajo večji imetniki deležev ponavadi večjo željo po vplivanju na vodenje podjetja kot manjši (mali) imetniki deležev (Mayer 1997, povzeto po Birt in drugi 2006, 244). Več razkritih informacij s strani podjetja je tudi, če je med imetniki deležev podjetja vodstvo podjetja (Nagar in drugi 2003, povzeto po Birt in drugi 2006, 243).

Uvrščenost vrednostnih papirjev podjetja na katerikoli organizirani trg vrednostnih papirjev – praviloma bo breme pridobivanja, priprave in razkritja informacij (stroški, čas, viri ...) o (po) odsekih večje pri podjetjih, ki nimajo uvrščenih kakršnihkoli vrednostnih papirjev na organizirani trg vrednostnih papirjev v primerjavi s tistimi podjetji, ki imajo

²⁶² Izhodiščna predpostavka pri odločanju glede usmeritev razkrivanja informacij o (po) odsekih je poznavanje problematike in rešitev na področju poročanja o (po) odsekih subjekta, ki odloča o teh usmeritvah.

katerikoli vrednostni papir uvrščen na organizirani trg vrednostnih papirjev. Še posebej se to pokaže, kadar gre za uvrščenost vrednostnih papirjev podjetja na organizirani trg vrednostnih papirjev zunaj države, kjer je sedež družbe (Cooke 1989, Cooke 1991, Gray in drugi 1995, Meek in drugi 1995, povzeto po Prather-Kinsey in Meek 2004, 226; Prather-Kinsey in Meek 2004, 229). Takšna mednarodna uvrščenost poveča zahteve po čim več razkritih informacijah.

Država, kjer je sedež družbe – predpisi, praksa, kultura in druge lastnosti nacionalnega okolja vplivajo na obnašanje podjetja pri razkrivanju informacij (Meek in Gray 1989, Meek in drugi 1995, povzeto po Prather-Kinsey in Meek 2004, 226; Prather-Kinsey in Meek 2004, 229).

Sektor gospodarstva, v katerem podjetje deluje – delovanje v določenem sektorju gospodarstva (na primer izkopavanje rudnin, bančništvo, zavarovalništvo in tako naprej) vpliva na obnašanje podjetja pri razkrivanju informacij o (po) odsekih.

Medsebojna prepletenost (navezanost) odsekov podjetja in različnost odsekov podjetja – večja je prepletenost odsekov podjetja (tudi skupine), večje je praviloma breme, povezano s pripravo informacij o (po) odsekih zaradi problemov, kot je na primer razporejanje skupnih stroškov odsekov na posamezne odseke (Berger in Hann 2007, 898). Če ima podjetje druga odvisna podjetja, ki predstavljajo posamezne odseke pri poročanju o (po) odsekih, je breme priprave informacij o (po) odsekih praviloma (naj)manjše za obvladujoče podjetje.

Način upravljanja podjetja (skupine) (*corporate governance*) – bolj ko je v podjetju razvito upravljanje podjetja, bolj je poudarjen pomen razkrivanja informacij in s tem preglednega poročanja. Velja, da je upravljanje podjetij bolj razvito v okolju, kjer sta stopnja konkurence in obseg lastništva večja (Aoki 1994, Aghion in Howitt 1996, Mayer 1997, Januszewski in drugi 2001, povzeto po Birt in drugi 2006, 237).

Finančno vzvodje podjetja – če vzvodje narašča, so podjetja bolj motivirana, da razkrijejo informacije o (po) odsekih, s čimer se zmanjša informacijska asimetrija med podjetji in posojilodajalci (Salamon in Dhaliwal 1980, Bradbury 1992, Mitchell in drugi 1995, Giner in drugi 1997, povzeto po Prencipe 2004, 327; Holthausen in Leftwich 1983, Chow in Wong-Boren 1987, Bradbury 1991, povzeto po Birt in drugi 2006, 242), čeprav so nekateri raziskovalci na podlagi svojih raziskav (McKinnon in Dalimunthe 1993, Kelly 1994, Leuz 1999, povzeto po Prencipe 2004, 327) trdili tudi nasprotno. Raziskava, ki sta jo opravila Botosan in Harris (2000), je pokazala, da podjetja z upadajočo stopnjo (tržne) likvidnosti in povečano stopnjo informacijske asimetrije praviloma pogosteje razkrivajo informacije o (po) odsekih (Botosan in Harris 2000, povzeto po Berger in Hann (2003, 170) in Botosan in Stanfrod (2005, 754)).

Dobičkonosnost (tudi uspešnost) odseka ali podjetja – dobičkonosnost je pomemben element razkritij o (po) odsekih, ki nakazuje »kakovost« posameznega odseka ali podjetja. Z večjo dobičkonosnostjo odseka ali podjetja se pojavi za vodstvo podjetja dilema, ali razkriti informacije o (večji) dobičkonosnosti odseka ali podjetja, ali informacij o (večji)

dobičkonosnosti odseka ali podjetja ne razkriti.²⁶³ V primeru razkrivanja informacij o (večji) dobičkonosnosti se bo predvidoma zmanjšalo tveganje, da bi uporabniki in s tem finančni trg negativno reagirali na pomanjkanje razkritja informacij. Nasprotno pa lahko hkrati razkrivanje informacij o (večji) dobičkonosnosti odseka ali podjetja za podjetje predstavlja tudi breme (»stroške«), ki ima negativne učinke za podjetje. Različne raziskave so zato podale mešane izide v smeri povečanja ali zmanjšanja razkritij informacij.

Rast odsekov ali tudi podjetja (skupine) oziroma možnost rasti odsekov ali tudi podjetja (skupine) – pri vodstvih podjetij se pojavi dilema, ali razkriti odseke podjetja, ki imajo visoko stopnjo rasti (na primer prodaje, prihodkov, obsega poslovanja ...) in predstavljajo za podjetja nove potencialne priložnosti, ki jih ne želijo razkriti konkurenci. Pietroski (2003) je v svoji raziskavi ugotovil, da so podjetja z večjo možnostjo rasti povezana z manj obsežnim in podrobnim poročanjem na ravni podjetja, pri čemer so predvsem dobički na ravni odsekov in ne na ravni podjetja tisti, ki jih vodstva podjetij želijo oziroma poizkušajo prikriti (Berger in Hann 2007, 885).

Podrobnost zahtevanih razkritij o (po) odsekih podjetja – večja je podrobnost zahtevanih razkritij o (po) odsekih, večje je lahko breme (predvsem stroški pridobivanja, pripravljanja in objavljanja informacij) podjetja zaradi razkritja teh informacij, ki imajo lahko za podjetje tudi negativne učinke (Prencipe 2004, 320). Pri tem velja opozoriti, da visoka podrobnost razkritih podatkov o (po) odsekih ni nujno pokazatelj njihove visoke kakovosti oziroma smiselnosti.²⁶⁴

Velikost in ugled revizorja, ki revidira podjetje (skupino) – revizorji večjih in bolj uveljavljenih revizijskih podjetij praviloma večkrat pritiskajo na vodstva podjetij po izboljšanju razkritij (Firth 1979, povzeto po Prather-Kinsey in Meek 2004, 226), pri čemer jim nudijo tudi ustrezno pomoč (Dumontier in Raffournier 1998, povzeto po Prather-Kinsey in Meek 2004, 226). Nekateri raziskave (Inchausti 1997, Dumontier in Raffournier 1998, Street in Gray 2001, povzeto po Prather-Kinsey in Meek 2004, 226; Prather-Kinsey in Meek 2004, 229) so nakazale, da je povečan obseg razkritih informacij povezan z večjo velikostjo in večjim ugledom revizorja oziroma podjetja, ki izvede revizijo, čeprav ostaja vprašanje, ali je smiselno kakovost revizijske storitve povezovati z velikostjo in ugledom revizorja oziroma podjetja, ki izvede revizijo.

Prisotnost konkurence (tekmecev) podjetju (skupini) – če delujejo podjetja v zelo konkurenčnem sektorju gospodarstva, je praviloma pri vodstvih podjetij pogostejša dilema, ali razkrivati informacije o (po) odsekih ali ne zaradi možnih negativnih učinkov razkritja teh informacij.²⁶⁵ Če se vodstvo podjetja lahko svobodno odloča, potem bo razkrilo le za podjetje ugodne informacije, medtem ko neugodnih ne bo razkrilo (Dye 2001, povzeto po Birt in drugi 2006, 243). Kljub temu pa več raziskav nakazuje, da se obseg razkritij

²⁶³ Podrobneje je problematika razkrivanja za podjetje občutljivih informacij o (po) odsekih predstavljena v poglavju 8.4.3 na strani 111.

²⁶⁴ Več o možnostih izogibanja ali/in izkrivljanja določb standardov s strani vodstev podjetij pri razkrivanju informacij o (po) odsekih je predstavljeno v poglavju 8.4.6 na strani 126.

²⁶⁵ Ettredge in drugi (2002, 93) na primer ugotovijo, da je bil odziv podjetij na predlog standarda SFAS 131 povezan predvsem z bremenom (predvsem stroški), ki so jih predvidevala podjetja zaradi uvedbe novega standarda SFAS 131, in ne z morebitnimi predvidenimi izboljšanimi za uporabnike računovodskih izkazov (predvsem vlagatelje) zaradi dodatnih razkritij pod novim standardom SFAS 131 v primerjavi s SFAS 14. Podjetja naj bi predvsem postavila v slabši položaj v primerjavi s konkurenti.

povečuje, ko je skrb, povezana s konkurenco večja, oziroma ko je stopnja konkurence večja²⁶⁶ (glejte na primer Darrough in Stoughton 1990, Newman in Sansing 1993, Gigler 1994, povzeto po Berger in Hann 2007, 874). Vendar obratno tudi velja, da je za podjetje, ki deluje v manj konkurenčnem sektorju gospodarstva, manj verjetno, da bo razkrilo informacije o (po) poslovnih odsekih (Harris 1998, 111–112).²⁶⁷ To je konsistentno z ugotovitvijo Hayesa in Lundholma (1996), da vodstva podjetij ne poročajo ločeno o aktivnostih podjetja, ki zagotavljajo različne stopnje dobičkonosnosti (Harris 1998, 124). Podjetja zaradi možnih negativnih učinkov razkritja za podjetje občutljivih informacij o (po) odsekih (na primer dosežene marže, dobičkonosnost, tržnih deležev ...) praviloma zagotavljajo le podrobne informacije o (po) odsekih, katerih uspešnost je enaka (Healy in Palepu 2001, 424; Berger in Hann 2007, 896). Podrobne informacije o (po) odsekih, katerih uspešnost je različna, podjetja prikrivajo pred konkurenco in razkrijejo le uspešnost na ravni podjetja, razen če podrobnejše informacije niso na voljo že drugje (na primer dostopnih javnih medijih) (Harris 1998, 111; Ettredge in drugi 2005, 774; Hayes in Lundholm 1996, povzeto po Birt in drugi 2006, 243). Podobno sta rezultate svoje raziskave interpretirala Botosan in Stanford (2005, 751 in 760), in sicer da vodstva podjetij prikrivajo dobičkonosne odseke podjetja, ki niso del primarnega področja delovanja podjetja in kjer je stopnja konkurence manjša.²⁶⁸

Prisotnost konkurentov vpliva na odločitve in ravnanje vodstev podjetij.²⁶⁹ Ker želijo podjetja zaščititi kakršnokoli obliko monopolistične moči, je nevarnost negativnih učinkov razkritja občutljivih informacij manjša pri podjetjih, ki delujejo v relativno konkurenčnem sektorju gospodarstva in kjer so marže, dobički ..., ki jih ta s svojim delovanjem ustvarjajo, že tako na nizki ravni in so podjetja že navzven najranljivejša (Paul in Largay 2005, 305; Botosan in Stanford 2005, 760; Birt in drugi 2006, 244).²⁷⁰ Kljub temu je tudi v relativno konkurenčnem sektorju, kot to velja za sektor, kjer je stopnja konkurence nizka, vodstvo podjetja nagnjeno k čim manj podrobnemu poročanju o (po) odsekih (Harris 1998, 125). Za podjetja, ki so slabša (manj uspešna) od konkurentov po posameznih odsekih podjetja, pa velja tudi obratno. V teh primerih ne glede na stopnjo konkurence vodstva podjetij uporabljajo fleksibilnost standarda, če jo ta dopušča, da prekrijejo slabšo uspešnost posameznih odsekov podjetja v primerjavi s konkurenco (Botosan in Stanford 2005, 760).

²⁶⁶ Ko se povečuje stopnja konkurence, se povečujejo tudi obseg razkritij, čeprav se bo praviloma povečalo tudi breme za podjetja, ki razkrivajo informacije o (po) odsekih, predvsem v okolju, kjer je dovoljeno nepopolno ali nepošteno poročanje (Newman in Sansing, 1993, Gigler, 1994, povzeto po Harris 1998, 113). Nepopolno in nepošteno poročanje zmanjšuje privlačnost vstopa na trg za obstoječa in novoustanovljena podjetja.

²⁶⁷ Če ima podjetje močne konkurente, potem je pričakovati večje breme za podjetje zaradi razkritja informacij o (po) odsekih, ki jih pridobijo konkurenti. Če je koncentracija konkurence visoka, potem je podjetje eno izmed večjih konkurentov, posledica pa je lahko bistveno večje breme zaradi razkritja informacij o (po) odsekih, ki jih pridobijo konkurenti (Ettredge in drugi 2002, 97).

²⁶⁸ Posebej pa Botosan in Stanford (2005, 751) poudarita, da nista našla nobenih dokazov, ki bi nakazovali, da so vodstva izrabljala SFAS 14, da bi prikrivala slabšo uspešnost podjetja kot celote. Velja ravno nasprotno: z nerazkrivanjem nekaterih informacij o (po) odsekih so podjetja prikazovala, kot da niso najuspešnejša v primerjavi s konkurenti, čeprav ni bilo tako.

²⁶⁹ Odločanje vodstev podjetij je v povezavi s konkurenčnim položajem podjetja seveda odvisno od narave konkurence, še posebej, če podjetju stoji nasproti obstoječa konkurenca ali le nevarnost vstopa novih konkurentov, in ali podjetja konkurirajo na podlagi cen ali na podlagi dolgoročnih zmogljivosti (Healy in Palepu 2001, 424).

²⁷⁰ Če je podjetje majhno in deluje v konkurenčnem okolju, kjer je veliko konkurentov, nima praviloma nobenih večjih nadpovprečnih dobičkov, ki bi jih prikrivalo, saj so konkurenti ponavadi enakega »reda velikosti« in ni vstopnih ovir na trg (Ettredge in drugi 2002, 97).

Tako so na primer podjetja z več odseki bolj nagnjena k združevanju podatkov o (po) odsekih, da bi prikrla informacije o dobičku in druge podobne informacije, če njihovi odseki delujejo v sektorjih gospodarstva, v katerih večji del podjetij, ki imajo več odsekov, tudi združuje svoje odseke (Berger in Hann 2007, 885).

8.4.6 Problematika preračunljivega obnašanja vodstev podjetij pri razkrivanju informacij o (po) odsekih

V začetku prvega desetletja 21. stoletja je za vodstva podjetij pomembnejše doseganje pričakovanj analitikov, kot le ohranjanje pozitivnih dobičkov ali ohranjanja uspešnosti (Dechow in drugi 2003, Brown in Caylor 2005, povzeto po Lail 2007, 2; Graham in drugi 2005, povzeto po Kothari in drugi 2008a, 17).²⁷¹ Na takšno obnašanje vodstev podjetij vplivajo različni dejavniki: pričakovanja in vrednotenja analitikov, posojilne pogodbe s posojilodajalci, uspešnost ali neuspešnost poslovanja podjetja ali/in posameznih odsekov, veljavni predpisi (zakoni, uredbe, kodeksi ...), prisotnost in moč konkurence²⁷², varnost zaposlitve (kariere) vodstva podjetja, nagrajevanje vodstva podjetja za uspešnost, pozaposlitvene možnosti in nagrajevanje in tako naprej. Kombinacija teh dejavnikov z dejavniki, ki vplivajo na poročanje o (po) odsekih, lahko vodstva podjetij vodi v »skušnjava«, da se izognejo ali/in izkrivijo predpisane določbe standardov, ki urejajo računovodsko poročanje o (po) odsekih.²⁷³

Eden izmed načinov, kako se izogniti oziroma izkriviti določbe standardov, ki urejajo poročanje o (po) odsekih, je z: 1) zmanjševanjem pomembnosti vrednosti svojih razkritij in/ali 2) nerazkritjem nekaterih pomembnih informacij, ki bi lahko imele za podjetje raznovrstne negativne učinke, če bi jih izvedeli konkurenti²⁷⁴ (Nagarajan in Sridhar 1996, povzeto po Ettredge in drugi 2002, 95). Takšno delovanje vodstva podjetja, kjer ima to diskrecijsko svobodo pri odločanju, ki jo standardi dovoljujejo, dejansko ne zagotavlja

²⁷¹ Graham in drugi (2005, povzeto po Kothari in drugi 2008a, 17) so prepričani, da vodstva podjetij menijo, da se zaradi manjše možnosti napovedi dobička podjetja, ki se odraža v zgrešenih preteklih napovedih ali v veliki spremenljivosti napovedi, na finančnem trgu za takšno podjetje zahteva dodatna premija za (tržno) tveganje.

²⁷² Več o učinkih konkurence na odločanje in delovanje vodstev podjetij je predstavljeno v poglavju 8.4.5 na strani 121.

²⁷³ Na problem pravnega poročanja v skladu z določbami standardov (*compliance problem*), ki urejajo razkrivanje informacij o (po) odsekih, opozarjajo avtorji številnih raziskav, kot so na primer Reason (2001), Street in Nichols (2002), Prather-Kinsey in Meek (2004), Paul in Largay (2005), Kothari in drugi (2008a) in tako naprej. Pri teh raziskavah velja opozoriti na predpostavko, da je pomanjkljivo znanje glede obveznega razkrivanja informacij o (po) odsekih enačeno z izkrivljanjem in/ali izmikanjem razkritih informacij o (po) odsekih. Glede na določbe v SFAS 131 in MSRP 8 pa velja, da problem pravilnosti poročanja v skladu z določbami enega izmed teh dveh standardov ne bi »smel« obstajati. Če ima poročanje o (po) odsekih vsebinski pomen s poslovnega vidika za vodstvo podjetja, potem se tudi pri razkrivanju teh informacij o (po) odsekih za uporabnike zaradi zahtev standardov že izpolnijo zahteve po skladnem poročanju po enem izmed standardov, ki jih podjetje uporablja.

²⁷⁴ Kothari in drugi (2008b) so v svoji raziskavi pokazali, da vodstva podjetij v povprečju praviloma odlagajo z razkritjem informacij (»slabih novic«), ki imajo za podjetje neugoden učinek – ta negativen učinek se ponavadi izrazi z močnim zmanjšanjem cene delnic podjetij v proučevanem vzorcu. In obratno, če ima razkritje informacije za podjetje ugoden učinek, bodo vodstva podjetij le-te razkrila pravočasno ali celo neuradno vnaprej.

izboljšanja informiranosti in razumevanja uporabnikov računovodskih izkazov²⁷⁵, temveč dejansko povečuje informacijsko asimetrijo med njimi in vodstvom podjetja, s čimer se zmanjšujejo s standardi, ki urejajo obvezna razkritja o (po) odsekih, predvideni pozitivni učinki. Tako podjetja, namesto da bi razkrila zanje strateško pomembne informacije (na primer o nadpovprečnih dobičkih po odsekih, raziskavah in razvoju ...), zagotovijo manj pomembna razkritja o (po) odsekih, le da zadostijo zahtevam standardov. Tako bi lahko na primer podjetja poročala veliko število odsekov, vendar pa bi bila pomembnost razkritih informacij nizka (Hann in Lu 2007, 9).

Drugi način izkrivljanja oziroma izogibanja določbam standardov poročanja o (po) odsekih je prirejanje računovodskih informacij, kot je na primer »prikrojitev« boljših kazalnikov uspešnosti za podjetje s strani vodstva podjetja. Diskrecijska pravica, ki omogoča določeno raven svobodnega odločanja vodstvom podjetij v okviru določb standardov poročanja o (po) odsekih (na primer pri razporejanju stroškov na posamezne odseke²⁷⁶), je praviloma za vodstva podjetij orodje, ki omogoča na primer »prikrojitev« poslovnih izidov posameznih odsekov, da se ne razkrije izguba posameznih odsekov (Hann in Lu 2007, 6).²⁷⁷ Natančneje se je na predmet manipulacije osredotočil Lail (2007, 4), ki je razkril, da niso kazalniki, ki omogočajo, da podjetje ne prikazuje izgube, znotraj sistema notranjega poročanja nosilcem glavnih odločitev v podjetju na ravni posameznega odseka prikrojeni (manipulirani), temveč so prikrojeni končni skupinski kazalniki na ravni podjetja. Takšen izid raziskave nakazuje možnost, da vodje odsekov ne manipulirajo z izidi, ampak je vodstvo podjetja tisto, ki izrablja fleksibilnost standardov poročanja o (po) odsekih, da prikrojijo v sistemu notranjega računovodskega poročanja končni skupni kazalnik uspešnosti podjetja.²⁷⁸ Možnost vodstva podjetja, da prikrojijo podatke o (po) odsekih po svoji volji, se ponudi pri 1) združevanju posameznih odsekov²⁷⁹ ali/in 2) usklajevanju

²⁷⁵ Miller in Bahnson (2002, povzeto po Paul in Largay 2005, 306) na primer poročata, da je v nekaterih podjetjih zaposleno osebje, ki ima »nalogo, da napravi računovodske izkaze podjetja težje, če že ne težko, razumljive«.

²⁷⁶ V nobenem primeru nastalih stroškov ni treba v popolnosti pripisati posameznemu odseku in standardi poročanja o (po) odsekih dovoljujejo (na primer MSRP 8 in SFAS 131), da se določeni skupni splošni stroški razporedijo na podlagi »razumne osnove«, procesa, ki je lahko močno subjektiven. Kritiki standardov menijo, da takšna diskrecijska pravica, dana vodstvom podjetij, enostavno omogoča podjetjem upravljati dobičke po odsekih tako, da ne razporedijo v popolnosti stroškov posameznih odsekov ali da stroške razporedijo po odsekih preračunljivo, kar zmanjšuje uporabnost razkritij o (po) odsekih (Garber 1994, Hermmann in Thomas 1997, Givoly in drugi 1999, povzeto po Hann in Lu 2007, 2). Možnost takšnega delovanja vodstva podjetja predstavlja eden izmed spornejših primerov nepravilnega poročanja v ZDA, in sicer je vodstvo podjetja Vivendi zmanjšalo obseg razporejenih splošnih stroškov eni izmed svojih odvisnih podjetij (družbi *Universal Music Group*) samo zato, da je to odvisno podjetje doseglo predhodno določen cilj zelenega dobička (SEC 2004a).

²⁷⁷ Po raziskavi, ki sta jo izvedla Hann in Lu (2007, 6), se je obseg manipuliranja s poslovnimi izidi odsekov, ki je omogočal prikrivanje izgub posameznih odsekov, v ZDA po uvedbi SFAS 131 zmanjšal v primerjavi s SFAS 14. Kljub temu je eden izmed najspornejših primerov nepravilnega poročanja primer družbe Enron, kjer je vodstvo podjetja izvedlo reorganizacijo podjetja (skupine), da je prikrilo večmilijonske izgube. Z reorganizacijo se je tako tisti del poslovanja, ki je v odvisnem podjetju ustvarjal izgubo, prenesel na drugi odvisni podjetji, ki sta prikazovali več kot dovolj dobička. Ti podjetji sta zaradi velikega izkazanega dobička lahko absorbirali izgubo prvega odvisnega podjetja in še vedno izpolnili zastavljene cilje zelenega dobička vodstva podjetja (SEC 2004b, SEC 2004c, SEC 2004č).

²⁷⁸ Kot dodaja Lail (2007, 8) pod SFAS 14 ni nobenih dokazov, ki bi nakazovali, da so bili kazalniki uspešnosti prikrojeni.

²⁷⁹ Berger in Hann (2007, 871) ugotavljata, da je pod SFAS 131 povečanje števila odsekov in pojav novih poslovnih odsekov posledica dejstva, da so imela vodstva podjetij pod SFAS 14 preveliko diskrecijsko pravico, kar so izrabljala za prikrivanje dejanske uspešnosti posameznega odseka. K temu so pripomogla tudi

(predvsem preračunavanju, prenovljenem prikazu predhodno razkritih informacij...) postavk po odsekih na raven podjetja, kar je praviloma predvideno po standardih, ki urejajo poročanje o (po) odsekih.

Reorganizacija notranje organizacijske strukture in/ali notranjega sistema računovodskega poročanja je tudi eden izmed možnih načinov, s katerim lahko vodstva podjetij izigravajo pravila standardov, ki urejajo računovodsko poročanje o (po) odsekih. Tako je na primer pred sprejemom SFAS 131 več vodstev podjetij nasprotovalo določbam SFAS 131 in odkrito nakazalo, da bodo uporabila vsa sredstva, ki jih imajo na razpolago (med katerimi je tudi notranja reorganizacija podjetja, s katero bo spremenjen način upravljanja podjetja), da se bodo izognila razkritju zanje pomembnih strateških informacij.²⁸⁰

Ne glede na to, katerikoli način vodstva podjetij uporabijo, da se izognejo in/ali prikrojijo informacije, ki jih je treba razkriti zaradi zahtev standardov, ki urejajo področje poročanja o (po) odsekih, je takšno delovanje vodstva podjetja škodljivo za podjetje zaradi ustvarjanja negotovega finančnega trga ter povečanja negotovosti in nezaupanja, da vodstvo podjetja na primer prikriva izgube, obveznosti ali druge za uporabnike pomembne informacije o kategorijah, nepravilno uporablja vire enega odseka, da neutemeljeno in/ali neprimerno financira delovanje drugega odseka, nadpovprečno vlaga razpoložljive vire v marginalne odseke podjetja, ki bi lahko »potegnili navzdol« celotno podjetje in tako naprej (Paul in Largay 2005, 306). Za uporabnike računovodskih izkazov problem, ko ne morejo pridobiti iz razkritij o (po) odsekih za svoje odločanje potrebnih informacij, pomeni povečanje njihovega zaznanega tveganja v povezavi s podjetjem in s tem tudi prilagoditev s podjetjem povezanih pričakovanj, kot je na primer povečanje zahtevane stopnje donosnosti na kapital podjetja. Zaradi negativnih učinkov, ki jih ima pri uporabnikih računovodskih izkazov »izigravanje« pravil standardov, ki urejajo področje poročanja o (po) odsekih, je kakršnokoli delovanje vodstev podjetij v tej smeri večinoma neproduktivno.

8.4.7 Sklep

Namen poglavij te priloge je (bil) predstaviti številne dejavnike, ki vplivajo na odločanje vodstva podjetja glede razkrivanja informacij o (po) odsekih podjetja (skupine) in na njihovo nadaljnje ravnanje pri razkrivanju informacij o (po) odsekih. Razkrite informacije o (po) odsekih podjetja omogočajo uporabnikom računovodskih izkazov spoznanje in razumevanje različnih poslovnih aktivnosti in poslovnih procesov posameznega odseka podjetja in celotnega podjetja, samega upravljanja posameznih odsekov in podjetja ter nenazadnje oceno možnih prihodnjih donosov podjetja in z njimi povezanih tveganj. Kot nakazujejo različne raziskave, ima boljše razumevanje podjetja s strani uporabnikov za podjetje številne ugodne učinke v obliki nižjih zahtevanih stopenj donosa na kapital podjetja, nižjih stroškov pri pridobivanju tujih virov za podjetje, izboljšav kredibilnosti

ohlapna pravila pri opredelitvi odseka pod SFAS 14, kar je povzročilo množično združevanje različnih odsekov.

²⁸⁰ Na primer, družba Caterpillar, Inc. je v svojem nasprotovanju predlogu standarda SFAS 131 odkrito zapisala: »Če problematika, povezana z razkritjem občutljivih informacij v standardu ne bo obravnavana, bodo podjetja verjetno prisiljena spremeniti upravljanje svojega poslovanja, da bi se izognila razkritju teh podatkov.« (Ettredge in drugi 2002, 108). Več o tem je predstavljeno v opombi 277 na strani 127.

podjetja in njihovega vodstva, večje preglednosti informacij o podjetju in druge prednosti.²⁸¹ Hkrati pa lahko imajo razkrite informacije o (po) odsekih podjetja za podjetje tudi neugodne učinke in povečanje izpostavljenosti raznovrstnim tveganjem. Gre za možna povečanja različnih oblik bremen za podjetje, kot so na primer zmanjšanje uspešnosti podjetja ali njegovih odsekov zaradi vstopa konkurence (tekmecev), izguba konkurenčnih prednosti, razkritje različnih uspešnih strategij podjetja, izguba pogajalske moči pri kakršnihkoli pogajanjih in drugi podobni povezani neugodni učinki razkritja informacij o (po) odsekih.

Motiv za razkrivanje ali proti razkrivanju različnih informacij o (po) odsekih je nedvoumno prisoten pri večini vodstev podjetij. Poslovodni način k opredelitvi odsekov in njihovem razkrivanju zahteva od vodstev podjetij, da razkrijejo raznovrstne informacije o (po) odsekih, ki naj bi uporabnikom omogočile poglobljeno razumevanje samega podjetja in njegovih posameznih odsekov. Izsledki v poglavjih te priloge predstavljenih različnih raziskav nakazujejo, da se je poročanje o (po) odsekih po uveljavitvi poslovodnega načina izboljšalo. Glede na nagnjenost vodstva podjetja k razkrivanju informacij o (po) odsekih je ključni element pri poročanju o (po) odsekih proces opredelitve oziroma sama opredelitev usmeritev, povezanih z razkrivanjem informacij o (po) odsekih podjetja. Pri opredeljevanju teh usmeritev so ključni (predhodni) postopki prepoznavanja (zaznavanja), opredeljevanja in razkrivanja posameznih odsekov podjetja.

Na določitev usmeritev in na sam proces razkrivanja informacij o (po) odsekih vplivajo raznovrstni dejavniki, ki glede na možne različne okoliščine, v katerih deluje podjetje, lahko različno vplivajo. Na videz objektivnejši dejavniki in na videz za vodstvo podjetja bolj subjektivni dejavniki v povezavi z možnimi ugodnimi ali neugodnimi učinki pomembno vplivajo na ravnanje (obnašanje) vodstva podjetja. Med objektivne dejavnike spadajo na primer: velikost podjetja, razpršenost lastništva, uvrščenost vrednostnih papirjev na organiziran trg vrednostnih papirjev, prepletenost opredeljenih odsekov podjetja, uspešnost posameznih odsekov in samega podjetja, potencial rasti odsekov, prisotnost in moč konkurence in podobni; med subjektivnimi dejavniki pa so: pričakovanja in vrednotenja uporabnikov razkritij (analitikov), varnost zaposlitve vodstva podjetja, kakršnokoli nagrajevanje vodstva podjetja, pozaposlitvene možnosti za vodstvo podjetja in drugi s kariero vodstva podjetja povezani dejavniki. Če pri vodstvih podjetij prevladuje motiv (»skušnjava«) po prikrivanju nekaterih ali celo vseh informacij o (po) odsekih, ki bi jih vodstvo podjetja sicer moralo razkriti v skladu z določbami standardov (na primer SFAS 131 in MSRP 8), se bo poskusilo vodstvo podjetja razkritju informacij o (po) odsekih na kakršenkoli možen način izogniti.

Izognitev razkritju informacij o (po) odsekih pa je za uporabnike računovodskih izkazov (še posebej revizorje in druge nadzornike podjetij) le najopaznejši (najvidnejši) način, ki ga lahko izbere vodstvo podjetja. Manj opazni načini, kot so zmanjševanje pomembnosti informacij, razkrivanje neustreznih informacij, da se zadosti le zahtevam standardov, prirejanje (manipuliranje) informacij ali celo reorganizacija podjetja, da se prikrijejo ali prikrojijo informacije o (po) nekaterih odsekih podjetja, otežujejo uporabnikom spoznanje dejanskega stanja, uspešnosti in upravljanja posameznega dela podjetja ter celotnega

²⁸¹ Zaradi pozitivnih učinkov za podjetja, ki sledijo razkrivanju informacij o (po) odsekih, je razkrivanje informacij o (po) odsekih priporočljivo tudi za organizacije (zasebna podjetja, javna podjetja, zavodi ...), katerih standardi sicer ne zavezujejo k obveznemu razkrivanju informacij o (po) odsekih.

podjetja. Sicer velja, da je kakršnokoli delovanje vodstva podjetja v izogibanje in/ali izkrivljanje informacij o (po) odsekih neproduktivno oziroma škodljivo za podjetje. Uporabnost in razumljivost informacij o (po) odsekih pa je za uporabnike glede na možne načine izogibanja in/ali izkrivljanja informacij o (po) odsekih v veliki meri odvisna od tega, kakšno stališče bodo zavzela vodstva podjetij glede razkrivanja informacij o (po) odsekih in kako bodo podjetja izvajala (implementirala) standard (SFAS 131 ali MSRP 8), ki ureja razkrivanje informacij o (po) odsekih.

9 LITERATURA IN VIRI

9.1 Literatura

- AJPES – Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve. 2010. Informacija o poslovanju gospodarskih družb v Republiki Sloveniji v letu 2009. Ljubljana: AJPES. Dosegljivo na: http://www.ajpes.si/doc/LP/Informacije/Informacija_LP_GD_zadruga_2009.pdf [18. 2. 2011].
- AJPES – Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve. 2011. Standardna klasifikacija dejavnosti (SKD). Dosegljivo na: <http://www.ajpes.si/Registri/Drugo/SKD> [20. 2. 2011].
- ASSO Developers, Partners. (2004). User Manual for SODAS 2 Software [Online]. Dosegljivo na: <http://www.info.fundp.ac.be/asso/SODAS2-software/AssoD3.4-UserManual.pdf> [27. 2. 2011].
- Barako, Dulacha G. 2007. Determinants of voluntary disclosures in Kenyan companies annual reports. *African Journal of Business Management* 1/5: strani 113–128.
- Barnes, Terra D., Yasuo Kubota, Dan Hu, Dezhe Z. Jin in Ann M. Graybiel. 2005. Activity of Striatal Neurons Reflects Dynamic Encoding and Recoding of Procedural Memories. *Nature* 437/20: strani 1158–1161.
- Behn, Bruce K., Nancy B. Nichols in Donna L. Street. 2002. The Predictive Ability of Geographic Segment Disclosures by U.S. Companies: SFAS No. 131 vs. SFAS No. 14. *Journal of International Accounting Research* 1/1: strani 31–44.
- Berger, Philip G., in Rebecca N. Hann. 2003. The Impact of SFAS No. 131 on Information and Monitoring. *Journal of Accounting Research* 41/2: strani 163–223.
- Berger, Philip G., in Rebecca N. Hann. 2007. Segment Profitability and the Proprietary and Agency Costs of Disclosure. *The Accounting Review* 82/4: strani 869–906.
- Birt, Jacqueline, Chris M. Bilson, Tom Smith in Robert E. Whaley. 2006. Ownership, Competition, and Financial Disclosure. *Australian Journal of Management* 31/2: strani 235–263.
- Birt, Jacqueline, Mike Kend in Hui Xian. 2007. Changes in Segment Reporting in the Australian Banking Industry. *Australian Accounting Review* 17/3: strani 61–67.
- Botosan, Christine A. 1997. Disclosure Level and the Cost of Equity Capital. *The Accounting review* 72/3: strani 323–349.
- Botosan, Christine A., in Mary Stanford. 2005. Managers' Motives to Withhold Segment Disclosures and the Effect of SFAS No. 131 on Analysts' Information Environment. *The Accounting Review* 80/3: strani 751–771.
- Chavent, Marie, Yuan Ding, Linghui Fu, Hervé Stolowy in Huiwen Wang. 2006. Disclosure and Determinants Studies: An Extension Using the Divisive Clustering Method (DIV). *European Accounting Review* 15/2: strani 181–218.
- Chavent, Marie. 1998. A Monothetic Clustering Method. *Pattern Recognition Letters* 19/11: strani 989–996.
- Cheney, Glenn A. 2007. If IFRS Offer the Answer, They Sure Raise a Lot of Questions. *Financial Executive* 2007: strani 21–23.
- Christie, Andrew A. in Jerold L. Zimmerman. 1994. Efficient and Opportunistic Choices of Accounting Procedures: Corporate Control Contests. *The Accounting Review* 69/4: strani 539–566.

- Coller, Maribeth, in Barbara G. Pierce. 1999. The New Segment Information: Is It Any Better? *Journal of Financial Statement Analysis* 4/2: strani 65–72.
- Cudia, Cynthia P. 2008. Factors That Influence Small and Medium Enterprises in Metro Manila to Choose Between Accrual and Cash Accounting. *Journal of International Business Research* 7/1: strani 1–15.
- Deppe, Larry, in S. Craig Omer. 2000. Disclosing Disaggregated Information. *Journal of Accountancy* 190/3: strani 47–54.
- Diday, Edwin in Floriana Esposito. 2003. An Introduction to Symbolic Data Analysis and the Sodas Software. *Intelligent Data Analysis* 7/6: strani 583–601.
- Doupnik, Timothy S., in Larry P. Seese. 2001. Geographic Area Disclosures under SFAS 131: Materiality and Fineness. *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation* 10/2: strani 117–138.
- Dye, Ronald A. 1986. Proprietary and Nonproprietary Disclosures. *Journal of Business* 59/2: strani 331–366.
- EC – European Commission. (2007a). *Commission Regulation (EC) No 1358/2007 of 21 November 2007* [Online]. Dosegljivo na: 1) angleška različica: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:304:0009:0020:EN:PDF> [11. 8. 2008] in 2) slovenska različica: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/sl/oj/2007/l_304/l_30420071122sl00090020.pdf [11. 8. 2008].
- EC – European Commission. (2007b). *Commission Regulation (EC) No 1569/2007 of 21 December 2007* [Online]. Dosegljivo na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:340:0066:0068:SL:PDF> [12. 8. 2008].
- EC – European Commission. (2007c). *Endorsement of IFRS 8 Operating Segments. Analysis of Potential Effects – Report* [Online]. Dosegljivo na: www.cnc-cbn.be/NL/News/2007/NL_New17-09-2007.pdf [20. 11. 2008].
- Emmanuel, Clive R., in Neil Garrod. 2002. On the Relevance and Comparability of Segmental Data. *Abacus* 38/2: strani 215–234.
- EP – European Parliament. (2007). *Motion for resolution (Number: B6-0157/2007; Date: 18 April 2007)* [Online]. Dosegljivo na: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B6-2007-0157&language=EN> [20. 11. 2008].
- Epstein, Barry J. in Eva K. Jermakowicz. 2008. *Wiley IFRS 2008. Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Epstein, Barry J., Ralph Nach in Steven M. Bragg. 2007. *Wiley GAAP 2008. Interpretation and Application of Generally Accepted Accounting Principles*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Ettredge, Michael L., Soo Young Kwon, David B. Smith in Mary S. Stone. 2006. The Effect of SFAS No. 131 on the Cross-segment Variability of Profits Reported by Multiple Segment Firms. *Review of Accounting Studies* 11/1: strani 91–117.
- Ettredge, Michael L., Soo Young Kwon, David B. Smith in Paul A. Zarowin. 2005. The Impact of SFAS No. 131 Business Segment Data on the Market's Ability to Anticipate Future Earnings. *The Accounting Review* 80/3: strani 773–804.
- Ettredge, Michael, Soo Young Kwon in David Smith. 2002. Competitive Harm and Companies' Position on SFAS No. 131. *Journal of Accounting, Auditing & Finance* 17/2: strani 93–109.

- Ettredge, Michael, Soo Young Kwon in David B. Smith. (2000). The Effect of SFAS No. 131. On Numbers of Reported Business Segments. [Online]. Dosegljivo na: <http://ssrn.com/abstract=208549> [20. 09. 2009].
- FASB – Financial Accounting Standards Board. (2006). *A Roadmap for Convergence between IFRSs and US GAAP – 2006–2008 Memorandum of Understanding between the FASB and the IASB*. FASB – Financial Accounting Standards Board [Online]. Dosegljivo na: www.fasb.org/intl/mou_02-27-06.pdf [8. 8. 2008].
- FASB – Financial Accounting Standards Board. (2008a). *FASB Pronouncements and EITF Abstracts*. FASB – Financial Accounting Standards Board [Online]. Dosegljivo na: <http://www.fasb.org/st/> [20. 11. 2008].
- FASB – Financial Accounting Standards Board. (2008b). *IASB/FASB Meeting (Information for Observers, 21 April 2008): Completing the February 2006 Memorandum of Understanding – Developing a progress report and timetable for convergence between IFRSs and US GAAP*. FASB – Financial Accounting Standards Board [Online]. Dosegljivo na: www.iasplus.com/resource/0804j03obs.pdf [20. 11. 2008].
- Francis, Jere R., Inder K. Khurana in Raynolde Pereira. 2005. Disclosure Incentives and the Effects on the Cost of Capital around the World. *The Accounting Review* 80/4: strani 1115–1162.
- Gibbins, Michael, Alan Richardson in John Waterhouse. 1990. The Management of Corporate Financial Disclosure: Opportunism, Ritualism, Policies, and Processes. *Journal of Accounting Research* 28/1: strani 121–143.
- Grossman, Sanford J. 1981. The Informational Role of Warranties and Private Disclosure about Product Quality. *Journal of Law and Economics* 24/3: strani 461–483.
- Gujarati, Damodar N. 2003. *Basic Econometrics – 4th Edition*. New York: McGraw-Hill, Inc.
- Hann, Rebecca N., in Yvonne Y. Lu. (2007). Earnings Management at the Segment Level. [Online]. Dosegljivo na: <http://ssrn.com/abstract=988265> [20. 11. 2008].
- Harris, Mary Stanford. 1998. The Association between Competition and Managers' Business Segment Reporting Decisions. *Journal of Accounting Research* 36/1: strani 111–128.
- Healy, Paul M., in Krishna G. Palepu. 2001. Information Asymmetry, Corporate Disclosure, and the Capital Markets: A Review of the Empirical Disclosure Literature. *Journal of Accounting and Economics* 31/1–3: strani 405–440.
- Herrmann, Don in Wayne B. Thomas. 1996. Segment Reporting in the European Union: Analysing the Effects of Country, Size, Industry, and Exchange Listing. *Journal of International Accounting & Taxation* 5/1: strani 1–20.
- Herrmann, Don in Wayne B. Thomas. 2000. An Analysis of Segment Disclosures under SFAS No. 131 and SFAS No. 14. *Accounting Horizons* 14/3: strani 287–302.
- Hollie, Dana, Robin Tarpley in Carol Shaokun Yu. (2007). SFAS No. 131: Are Reconcilable Differences between Firm and Segment-Level Earnings Informative and Does the Market Reflect this Information? [Online]. Dosegljivo na: <http://ssrn.com/> [11. 7. 2008].
- Hope, Ole-Kristian, Wayne B. Thomas in Glyn Winterbotham. 2006. The Impact of Nondisclosure of Geographic Segment Earnings on Earnings Predictability. *Journal of Accounting, Auditing & Finance* 21/3: strani 323–346.

- Hossain, Mohammed in Helmi Hammami. 2009. Voluntary Disclosure in the Annual Reports of an Emerging Country: The Case of Qatar. *Advances in Accounting, incorporating Advances in International Accounting* 25: strani 255–265.
- IASB – International Accounting Standards Board (glavni urednik slovenske izdaje pri ZRFR: Stanko Koželj). 2005. *Mednarodni standardi računovodskega poročanja 2004 z mednarodnimi standardi in pojasnili Strokovnega odbora za pojasnjevanje* (neuradna prečiščena besedila). Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
- IASB – International Accounting Standards Board. (2006a). *IASB takes steps to assist adoption of IFRSs and reinforce consultation – No new IFRSs effective until 2009* [Online]. Dosegljivo na: <http://www.iasb.org/News/Press+Releases/IASB+takes+steps+to+assist+adoption+of+IFRSs+and+reinforce+consultation+No+new+IFRSs+effective+until.htm> [20. 11. 2008].
- IASB – International Accounting Standards Board. 2006. *2006 IFRS Bound Volume*. London: IASC Foundation.
- Ivanjko, Šime, Marijan Kocbek in Saša Prelič. 2009. *Korporacijsko pravo – Pravni položaj gospodarskih subjektov. Druga, dopolnjena in predelana izdaja*. Ljubljana: GV založba.
- Jahmani, Yousef. 2003. The Impact of Segmental Reporting Disclosure on a Firm's Perceived Risk. *International Journal of Commerce & Management* 13/2: strani 102–121.
- Kocbek, Marijan in Saša Prelič. 2006. *Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1) – Uvodna pojasnila*. Ljubljana: GV Založba.
- Kocbek, Marijan, R. Bohinc, B. Bratina, M. Ilešič, Š. Ivanjko, R. Knez, M. Odar, H. M. Pivka, N. Plavšak, S. Prelič, D. Pšeničnik, K. Puharič in B. Zabel. 2006. *Veliki komentar Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1) – 1. knjiga*. Ljubljana: GV Založba.
- Kothari, Paul S., Susan Shu in Peter Wysocki. (2008a). Do Managers Withhold Bad News? [Online]. Dosegljivo na: <http://ssrn.com/abstract=803865> [9. 2. 2009].
- Kothari, Paul S., Xu Li in James E. Short. (2008b). The Effect of Disclosures by Management, Analysts, and Financial Press on Cost of Capital, Return Volatility, and Analyst Forecast: A Study Using Content Analysis [Online]. Dosegljivo na: <http://ssrn.com/abstract=1113337> [9. 2. 2009].
- Kotler, Philip. 2000. *Marketing Management Millenium Edition, 10th Edition*. New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- KPMG – KPMG International Financial Reporting Group Limited. 2006. IFRS 8 – Operating Segments. *IFRS Briefing Sheet* 58: strani 1–2.
- Lail, Bradley. (2007). Manipulation od Internal Performance Measures: Evidence from SFAS No. 131 Disclosures [Online]. Dosegljivo na: <http://ssrn.com/abstract=1014107> [9. 2. 2009].
- Leuz, Christian. 2004. Proprietary versus Non-Proprietary Disclosures: Evidence from Germany. V: *The Economics and Politics of Accounting: internatioanl Perspectives on Research Trends, Policy and Practice*. Christian Leuz, D. Pfaff in Antony Hopwood (uredniki). Oxford: Oxford University Press, strani 164–197.
- Maines, Laureen A., Linda S. McDaniel in Mary S. Harris. 1997. Implications of Proposed Segment Reporting Standards for Financial Analysts' Investment Judgments. *Journal od Accounting Research* 35/XX: strani 1–24.

- Mande, Vivek, in Richard Ortman. 2002. The Effect of Japanese Business Segment Reporting on Analysts' Forecasts: Implication for US Investors and the SEC. *Journal of Accounting and Public Policy* 21/XX: strani 31–70.
- McConnell, Patricia, in Paul Pacter. 1995. IASC and FASB Proposals would Enhance Segment Reporting. *The CPA Journal* 65/8: strani 1–10.
- McKinnon, Jill L. in Lian Dalimunthe. 1993. Voluntary Disclosure of Segment Information by Australian Diversified Companies. *Accounting and Finance* 33/1: strani 33–50.
- Mian, Shehzad L. in Clifford W. Smith, Jr. 1990. Incentives for Unconsolidated Financial Reporting. *Journal of Accounting and Economics* 12/1–3: strani 147–171.
- Milgrom, Paul R. 1981. Good News and Bad News: Representation Theorems and Applications. *The Bell Journal of Economics* 12/2: strani 380–391.
- Mitchell, Jason D., Chis W. L. Chia in Andrew S. Loh. 1995. Voluntary Disclosure of Segment Information: Further Australian Evidence. *Accounting & Finance* 37/4: strani 1–16.
- O'Brien, Robert M. 2007. A Caution Regarding Rules of Thumb for Variance Inflation Factors. *Quality & Quantity* 41/5: strani 673–690.
- Paul, Jack W.. in James A. Largay III. 2005. Does the "Management Approach" Contribute to Segment Reporting Transparency? *Business Horizons* 48: strani 303–310.
- Piotroski, Joseph D. 2003. Discussion of The Impact of SFAS No. 131 on Information and Monitoring. *Journal of Accounting Research* 41/2: strani 225–234.
- Prather-Kinsey, Jenice, in Gary K. Meek. 2004. The Effect of Revised IAS 14 on Segment Reporting by IAS Companies. *European Accounting Review* 13/2: strani 213–234.
- Prencipe, Annalisa. 2004. Proprietary Costs and Determinants of Voluntary Segment Disclosure: Evidence from Italian Listed Companies. *European Accounting Review* 13/2: strani 319–340.
- Reason, Tim. (2001). *SEC wants Better Segment Reporting* [Online]. Dosegljivo na: http://www.cfo.com/printable/article.cfm/3000089/c_2984410?f=options [20. 11. 2008].
- Rebernik, Miroslav in Ksenja Pušnik. 2007. *Teorija firme. Gradivo za študij*. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Roberts, Clare in Suki Sian. 2006. *Micro-Entity Financial Reporting: Perspectives of Preparers and Users (IFAC Small and Medium Practices Committee Information Paper)*. New York: International Federation of Accountants, IFAC.
- Salamon, Gerald L. in Dan S. Dhaliwal. 1980. Company Size and Financial Disclosure Requirements with Evidence from Segmental Reporting Issue. *Journal of Business, Finance & Accounting* 7/4: strani 555–568.
- SAZU – Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstveno raziskovalni center SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša (glavni uredniški odbor: Anton Bajec in drugi). 2000. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Ljubljana: DZS, d. d.
- Schiebel, Alexander. (2007). Is There a Solid Empirical Foundation for the IASB's Draft IFRS for SMEs? [Online]. Dosegljivo na: <http://ssrn.com/abstract=994684> [19. 7. 2009].
- Scott, Thomas William. 1994. Incentives and Disincentive for Financial Disclosure: Voluntary Disclosure of defined Benefit Pension Plan Information by Canadian Firms. *The Accounting Review* 69/1: strani 26–43.

- Scott, William R. 2003. *Financial Accounting Theory – Third Edition*. Toronto: Prentice Hall.
- SEC – Securities and Exchange Commission. (2004a). *Securities and Exchange Commission v. John Luczycki (Accounting and Auditing Enforcement Release No. 1989)* [Online]. Dosegljivo na: <http://www.sec.gov/litigation/admin/33-8406.htm> [9. 2. 2009].
- SEC – Securities and Exchange Commission. (2004b). *Securities and Exchange Commission v. Richard A. Causey (Litigation Release No. 18551; Accounting and Auditing Enforcement Release No. 1947)* [Online]. Dosegljivo na: <http://www.sec.gov/litigation/litreleases/lr18551.htm> [9. 2. 2009].
- SEC – Securities and Exchange Commission. (2004c). *Securities and Exchange Commission v. Richard A. Causey and Jeffrey K. Skilling (Litigation Release No. 18582; Accounting and Auditing Enforcement Release No. 1959)* [Online]. Dosegljivo na: <http://www.sec.gov/litigation/litreleases/lr18582.htm> [9. 2. 2009].
- SEC – Securities and Exchange Commission. (2004č). *Securities and Exchange Commission v. Richard A. Causey, Jeffrey K. Skilling and Kenneth L. Lay (Litigation Release No. 18776; Accounting and Auditing Enforcement Release No. 2051)* [Online]. Dosegljivo na: <http://www.sec.gov/litigation/litreleases/lr18776.htm> [9. 2. 2009].
- SIR – Slovenski inštitut za revizijo. (2007). *Slovenski računovodski standardi 2006*. SIR – Slovenski inštitut za revizijo [Online]. Dosegljivo na: <http://www.si-revizija.si/publikacije/index.php> [21. 10. 2007].
- SIR – Slovenski inštitut za revizijo. 2003. *Slovenski računovodski standardi 2001. Druga izdaja*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
- Street, Donna L., in Nancy B. Nichols. 2002. LOB and Geographic Segment Disclosures: An Analysis of the Impact of IAS 14 Revisited. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* 11: strani 91–113.
- Street, Donna L., Nancy B. Nichols in Sidney J. Gray. 2000. Segment Disclosures under SFAS No. 131: Has Business Segment Reposting Improves? *Accounting Horizons* 14/3: strani 259–285.
- Tabachnick, Barbara G. in Linda S. Fidell. 2001. *Using Multivariate Statistics – 4th Edition*. Boston: Pearson Education – Allyn & Bacon, Corp.
- Taub, Scott A. (2004). *Speech by SEC Staff: Remarks at the University of Southern California Leventhal School of Accounting SEC and Financial Reporting Conference* [Online]. Dosegljivo na: <http://www.sec.gov/news/speech/spch052704sat.htm> [20. 11. 2008].
- Troberg, Pontus, Juha Kinnunen in Harri J. Seppänen. 2010. What Drives Cross-Segment Diversity in Returns and Risks? Evidence from Japanese and U.S. firms. *The International Journal of Accounting* 45/1: strani 44–76.
- Turk, Ivan. 2002. *Pojmovnik računovodstva, financ in revizije*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
- UK Parliament. (2007). *Early Day Motion (No. 1369): Accountability of Multinational Companies* [Online]. Dosegljivo na: <http://edmi.parliament.uk/EDMi/EDMDetails.aspx?EDMID=33148&SESSION=885> [20. 11. 2008].
- Urquiza, Francisco Bravo, Maria Cristina Abad Navarro in Marco Trombetta. 2010. Disclosure Indices Design: Does it Make a Difference? *Revista de Contabilidad (Spanish Accounting Review)* 12/2: strani 253–278.

- Wallace, R. S. Olusegun in Kamal Naser. 1995. Firm-Specific Determinants of the Comprehensiveness of Mandatory Disclosure in the Corporate Annual Reports of Firms Listed on the Stock Exchange of Hong Kong. *Journal of Accounting and Public Policy* 14/4: strani 311–368.
- Watts, Ross L. in Jerold L. Zimmerman. 1978. Towards a Positive Theory of Determination of Accounting Standards. *The Accounting Review* 53/1: strani 112–134.
- Zdolšek, Daniel. 2009a. Odsotnost zasnove poročajočega podjetja v računovodski in pravni ureditvi. *Podjetje in delo* 35/5: strani 941–968.
- Zdolšek, Daniel. 2009b. Poročanje o poslovnih odsekih: uporaba in analiza MSRP 8 in SFAS 131. *Revizor* 20/2: strani 63–101.
- Zeff, Stephen A. 1978. The Rise of »Economic Consequences«. *The Journal of Accountancy* 146/6: strani 56–63.
- ZRFR – Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije. 1993. *Slovenski računovodski standardi*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.

9.2 Viri

- Bisnode, d. o. o. 2010. »GVIN.com«. GVIN.com [database online]. Dosegljivo na: <http://www.gvin.com/> [23. 11. 2010].
- Četrta direktiva Sveta z dne 25. julija 1978 o letnih računovodskih izkazih posameznih vrst družb, ki temelji na členu 54 (3) (g) Pogodbe (78/660/EGS), UL L 222, 14. 8. 1978, strani 11–31.
- Fourth Council Directive 78/660/EEC of 25 July 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies (78/660/EEC), UL L 222, 14. 8. 1978, pages 11–31.
- Zakon o gospodarskih družbah (ZGD). Uradni list RS, št. 30/1993, 29/1994, 82/1994, 20/1998, 32/1998, 37/1998, 84/1998, 6/1999, 54/1999-ZFPPod, 36/2000-ZPDZC, 45/2001 (59/2001 popr.), 50/2002 Skl.US: U-I-135/00-60, 93/2002 Odl.US: U-I-135/00-77, 57/2004, 63/2004-ZZRZI, 124/2004 Odl.US: U-I-199/02-42, 139/2004, 24/2005 Odl.US: U-I 84/03-15, 111/2005 Odl.US: U-I-212-03-14.
- Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). Uradni list RS, št. 42/2006 (60/2006 popr.), 26/2007-ZSDU-B, 33/2007-ZSReg-B, 67/2007-ZTFI (100/2007 popr.), 10/2008, 68/2008, 23/2009 Odl.US: U-I-268/06-35, 42/2009, 83/2009 Odl.US: U-I-165/08-10, Up-1772/08-14, Up-379/09-8.

DRUGE OBVEZNE PRILOGE NALOGI SKLADNO S PRAVILNIKOM

Skladno s 5. členom *Pravilnika o postopku priprave in zagovora magistrskega dela na študijskem programu 2. stopnje »Ekonomske in poslovne vede«*, ki ga je sprejel Senat Ekonomsko-poslovne fakultete Univerze v Mariboru dne 19. 11. 2010, mora kandidat k magistrskemu delu priložiti (kratek) delovni življenjepis.

Delovni življenjepis kandidata

Datum izdelave delovnega življenjepisa kandidata: 1. 4. 2011.

Izobrazba

Dosežena izobrazba: univerzitetni diplomirani ekonomist

Magistrski študij (znanstveni, vpisan)	2007–	Univerza v Mariboru Ekonomsko-poslovna fakulteta Podiplomski magistrski program <i>Ekonomija in poslovne vede</i> Smer računovodstvo in revizija
Magistrski študij (bolonjski, vpisan)	2006–	Univerza v Mariboru Ekonomsko-poslovna fakulteta Podiplomski magistrski program 2. stopnje <i>Ekonomske in poslovne vede (2006)</i> Smer računovodstvo, revizija in davščine
Diplomsko delo	2001–2006	Univerza v Mariboru Ekonomsko-poslovna fakulteta Univerzitetni program <i>Ekonomija (1996)</i> Smer računovodstvo in revizija Datum diplomiranja: 25. 09. 2006 Naslov diplomskega dela: <i>Identifikacija vrste revizijskega mnenja z uporabo računovodskih kazalnikov</i>
Matura	1996–2000	Gimnazija Celje-Center Gimnazijski program, naravoslovna usmeritev

Druga izobraževanja

BEC Higher Certificate	2007	University of Cambridge
------------------------	------	-------------------------

Dosežki in nagrade

Nagrada Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije najboljšim študentom 2007	2007	ZRFR – Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije
Nagrada Banke Slovenije za najboljše diplomsko delo	2007	Banka Slovenije
Prva nagrada Zveze računovodij, finančnikov in revizorjev za najboljše diplomsko delo	2007	ZRFR – Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije
Rektorjeva nagrada	2006	Univerza v Mariboru

Delovne izkušnje

Univerza v Mariboru Ekonomsko-poslovna fakulteta	2007–	Asistent za računovodstvo in revizijo
---	-------	---------------------------------------